

3/4

Šolska knjižnica | letnik 23 | 2013 | ISSN 0353-8958 | št. 3/4

šolska knjižnica

Romana Fekonja

Uvodnik 131

Stroka**Mateja Ločniškar - Fidler, Marija Kobal, Nevenka Pečavar, Tatjana Arnuš:**Strategije iskanja knjižničnega gradiva: bloka za identifikacijo gradiva
in kodirane podatke v formatu COMARC / *Strategies of searching for
library materials: blocks for identification of materials and for coded data
in the COMARC format* 132**Aleš Klemen:**Kako naložiti e-knjigo na knjižno polico /
How to upload an e-book on a library shelf? 152**Stroka in praksa****Mateja Drnovšek:**Konverzija knjižničnega kataloga iz programa WinKnj v COBISS3 /
Conversion of library catalogue from WinKnj software into COBISS3 165**Marija Debevc Rakoše, Mateja Šašek:**Prehod s segmenta COBISS2/izposoja na COBISS3/izposoja v knjižnici
Šolskega centra Novo mesto / *Transition from segment COBISS2/Lending to
COBISS3//Lending in library at School centre Novo mesto* 169**Bernarda Frass:**Inovacijski projekt na Osnovni šoli Vrhovci: Bralne zvezdice in iskalci biserov /
Innovative project at Primary school Vrhovci: Reading stars and pearl seekers 178**Gregor Škrlič:**Od kataloga do police – iskanje gradiva v šolski knjižnici Osnovne šole Prule,
primer medpredmetne ure v petem razredu / *From the catalogue to the shelf –
seeking library materials at Primary school Prule: an example of crosscurricular
lesson in 5th grade* 183**Andreja Nagode, Maja Nagode:**Nastajanje e-slikanice Kako je Bobek dobil prijatelje /
Creation of e-picture book How Bobek found friends 189**Mirjam Klavž Dolinar:**Medpredmetno načrtovane tematske razstave v šolski knjižnici /
Theme exhibitions in the school library 196**Romana Fekonja et al.:**Strokovna srečanja šolskih knjižničarjev v šolskem letu 2012/2013 /
Professional meetings of school librarians in 2012/13 201**Urška Hlupič:**Pravljična čajanka v oddelku podaljšanega bivanja /
Fairy-tale tea party in after-school class 230**Simona Šoštar:**Z igro do znanja: primer medpredmetne povezave / *Through play to knowledge:
an example of a crosscurricular connection of Library and information knowledge* 234

Andreja Urbanec:

Aktivnosti za spodbujanje kulture branja /
Activities to promote the culture of reading 240

Martina Kokelj:

Medpredmetno povezovanje slovenščine in knjižničnega informacijskega
 znanja v osmem in devetem razredu / *Crosscurricular connections between*
the Slovenian language and library in the 8th and 9th grades 245

S knjižnih polic

Alja Bratuša:

Bralna pismenost v vrtcu in šoli ali Sklepno dejanje projekta Opolnomočenje
 učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja 249

Mali in veliki odmev

Savina Zwitter:

Poročilo s strokovnega posvetovanja Bralnega društva Slovenije 252

Gregor Škrlič:

Poročilo o konferenci VIVID 252

Mateja Drnovšek:

Knjižničarski izzivi – poročilo s kongresa ZBDS 2013 254

Polona Vilar:

Evropska konferenca o informacijski pismenosti (ECIL 2013) 255

ISSN 0353-8958 • ŠOLSKA KNJIŽNICA • 23. letnik • številka 3/4 (82-83) 2013

Ustanovitelj in izdajatelj: Zavod Republike Slovenije za šolstvo; **predstavnik:** mag. Gregor Mohorčič
Uredništvo: Romana Fekonja (odgovorna urednica), Alja Bratuša, Osnovna šola Polzela, Irena Brilej, Gimnazija Poljane, mag. Mateja Ločniškar Fidler, Mestna knjižnica Ljubljana, Maja Miklič, Osnovna šola dr. Vita Kraigherja Ljubljana, mag. Majda Steinbuch, Gregor Škrlič, Osnovna šola Prule, dr. Polona Vilar, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, mag. Savina Zwitter, Gimnazija Bežigrad; **prevod izvlečkov v angleščino:** dr. Polona Vilar;
urednica založbe: Simona Vozelj; **oblikovanje:** Anže Škerjanec; **priprava in tisk:** Present d.o.o., Ljubljana;
naklada: 640 izvodov; letna naročnina: 32,97 € za šole in ustanove, 27,96 € za posameznike, 26,29 € za dijake, študente in upokojence, 39,12 € za tujino; cena dvojne številke revije v prosti prodaji je 17,52 €; **naslov uredništva:** Romana Fekonja, Zavod RS za šolstvo, OE Maribor, Trg revolucije 7, 2000 Maribor, tel. 02/320 80 65, e-pošta: revija.solskaknjiznica@zrss.si; **naročila:** Nataša Bokan, Zavod RS za šolstvo – Založba, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana; faks: 01/300 51 99; zalozba@zrss.si.

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, pod zaporedno številko 575.

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2014

Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana.

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja ni dovoljeno nobenega dela te revije kakorkoli reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske oblike reprodukcije (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršenkoli pomnilniški medij).

Uvodnik

> Romana Fekonja,
odgovorna urednica

Spoštovani bralci, spoštovane bralke,

pred vami je kar zajetna dvojna številke revije. Prinaša bogato vsebino in predvsem veliko primerov dobre prakse. Teh si vedno znova želite na naših srečanjih in zdi se, da jih nikoli ni dovolj.

V rubriki Stroka je najprej članek s čisto konkretnimi primeri strategij iskanja knjižničnega gradiva. Velikokrat naši uporabniki želijo informacije o gradivu, pa ne znamo vedno poiskati točno zelenega. Z opisanimi strategijami iskanja bo zdaj lažje in poiskali bomo točno tisto gradivo, ki ga želijo naši uporabniki.

E-knjige so že med nami, knjižničarji, in med bralci, uporabniki. Velikokrat v šolski knjižnici (še) ne znamo ravnati z njimi, so novost in jih šele spoznavamo, se morda tudi sprašujemo, kako naložiti e-knjigo na knjižno polico. Aleš Klemen je osvetlil problematiko vključevanja tega gradiva v ponudbo knjižnic.

V rubriki Stroka in praksa tokrat začenjamo z dvema člankoma o programu COBISS3. V prvem Mateja Drnovšek opisuje konverzijo knjižničnega kataloga iz programa Winnj v COBISS3. Opis je koristen in zelo uporaben predvsem za šolske knjižnice in knjižničarje, ki razmišljajo o prehodu na program COBISS3. Podrobneje o segmentu izposoja v programu COBISS3 pa je zapisano v članku, katerega avtorici sta knjižničarki Šolskega centra Novo mesto. Primerjata delo v izposoji s programoma COBISS2 in COBISS3 ter izpostavljata težave, ki so se pojavile ob prehodu in pozneje pri delu v tretji generaciji programske opreme.

Tudi v tej številki so prispevki o spodbujanju branja. Poseben izziv so otroci, ki potrebujejo več časa, da vzljubijo branje oz. v branju odkrijejo koristno dejavnost. Na Osnovni šoli Vrhovci uspešno izvajajo inovacijski projekt, ki so ga poimenovali Bralne zvezdice in iskalci biserov. Projekt, ki je lahko navdih tudi knjižničarkamv drugih šolah. S številnimi aktivnostmi pa spodbujajo branje na Osnovni šoli Orehek Kranj. Raznovrstne aktivnosti v šolski knjižnici ali v sodelovanju s šolsko knjižnico skušajo pritegniti čim več sedanjih in bodočih bralcev in jim branje prikazati kot pozitivno vrednoto.

Iskanje gradiva v šolski knjižnici je lahko za uporabnike velikokrat težka naloga. Pri učenju iskanja imamo šolski knjižničarji pomembno vlogo in nalogo. Naš cilj je uporabnike naučiti samostojno iskati gradivo od kataloga do gradiva na polici. Eden od načinov, kako to storiti in vključiti tudi sodobne medije, je opisan v članku Gregorja Škrlja Od kataloga do police. S pomočjo sodobnih medijev lahko sami ustvarimo tudi slikanico. Nastajanje e-slikanice po korakih od ideje do same objave je predstavljeno v prispevku Andreje in Maje Nagode.

Posebna oblika medpredmetnega povezovanja in izvajanja bibliopedagoških ur so načrtovane tematske razstave. Kako se jih lotiti in kako jih uspešno izpeljati, je opisala Mirjam Klavž Dolinar.

V nadaljevanju je pregled strokovnih srečanj šolskih knjižničarjev v preteklem šolskem letu, tako za šolske knjižničarje v srednjih šolah kot tudi za tiste v osnovnih šolah. Kolegom je bila ponujena možnost, da objavijo svoje primere izpeljanih ur knjižničnega informacijskega znanja. Veseli smo dobrega odziva, saj z zapisanimi in objavljenimi primeri širimo našo dobro prakso in skrbimo za nove ideje in zanimive bibliopedagoške ure. Prepričana sem, da bo tako tudi s primeri v tej številki.

Želim vam prijetno branje in uspešen prenos novih spoznanj v vašo prakso.

Strategije iskanja knjižničnega gradiva: bloka za identifikacijo gradiva in kodirane podatke v formatu COMARC

Strategies of searching for library materials: blocks for identification of materials and for coded data in the COMARC format

> Mateja Ločniškar - Fidler

>> Marija Kobal

>>> Nevenka Pečavar

>>>> Tatjana Arnuš

Izvleček

V prispevku na kratko predstavimo vrste zapisov v formatu COMARC ter načine iskanj knjižničnega gradiva, tiskanega in netiskanega, v COBISS/OPAC-u. Osredotočimo se na ukazni način iskanja gradiva, ki zahteva dobro poznavanje formata COMARC, ki se pri nas uporablja v sistemu COBISS. V ukaznem načinu iskanja lahko s pomočjo predpon iščemo po vseh poljih in podpoljih, ki so indeksirana oziroma iskalna. V prispevku se omejimo na blok za identifikacijo gradiva in blok za kodirane podatke. Spoznamo predpone za vrsto gradiva, leto izida, namembnost, jezik besedila, jezik izvornika, vrsto vsebine, literarno vrsto in fizično obliko. Teoretičnemu delu sledi nazoren prikaz iskanja tiskanega tekstovnega gradiva, videogradiva, zvočnih posnetkov, kartografskega gradiva in elektronskih virov. Zaključujemo z abecednim seznamom predpon in njihovim pomenom ter s primeri vaj z rešitvami.

Ključne besede

knjižnice, bibliografska obdelava, COBISS/OPAC, iskanje in poizvedovanje, vrste iskanj, ukazno iskanje, predpone, Boolovi operatorji, vaje

UDK

025.355:025.4.03

Abstract

The paper presents, in short, types of COMARC format records and strategies of searching for library materials, both print and nonprint, in COBISS/OPAC. We focus on expert level searching which requires good knowledge of COMARC format, which is used in Slovenia in COBISS system. The expert level enables searching with prefixes in all indexed, i.e. searchable, fields and subfields. The paper is limited to the identification block and coded data block. Presented are prefixes for types of materials, year of publication, purpose, language of material, language of original, type of content, literary genre, and physical form. The theoretical part is followed by a detailed demonstration of searching for print materials, video materials, sound records, cartographic materials, and electronic resources. We conclude with an abc-list of prefixes with added meaning, and with examples of exercises with solutions.

Keywords

libraries, bibliographic processing, COBISS/OPAC, searching, seeking, types of searching, expert level searching, prefixes, Boolean operators, exercises

1 Uvod

Pridobivanje in bibliografski popis knjižničnega gradiva sta tesno povezana z referenčnim procesom in posredovanjem informacij uporabnikom knjižnice. Na izobraževanju srednješolskih knjižničarjev, ki ga je organiziral Zavod Republike Slovenije za šolstvo spomladi leta 2013, je bila v okviru predavanja E-knjižnica (M. Ločniškar

- Fidler) izražena želja po strokovnem prispevku o iskalnih strategijah knjižničnega gradiva. Namen strokovnega prispevka je predstaviti osnovno knjižnično orodje – katalog – z vidika iskanja podatkov, ki jih pri bibliografskem popisu vnesemo v knjižnični katalog in s tem omogočimo informatorjem, da te podatke v referenčnem procesu priključijo glede na iskalne zahteve uporabnikov. Iskalna strategija je odvisna od podatkov, s katerimi oblikujemo iskalno zahtevo in od možnosti, ki nam jih informacijski sistem omogoča.

V vzajemni bibliografski bazi podatkov COBIB.SI in v lokalnih bazah podatkov knjižnic lahko uporabimo enega od naslednjih načinov iskanja: **osnovno, izbirno in ukazno iskanje**. Ukazni način iskanja knjižničnega gradiva je najzahtevnejši, saj zahteva dobro poznavanje formata COMARC. Tako je zapisano namenjeno knjižničarjem informatorjem, ki želijo poglobiti znanje o tem načinu iskanja v COBISS/OPAC-u. Osnovni in izbirni način iskanja gradiva sta predstavljena le na kratko.

Ukazni način iskanja knjižničnega gradiva, kjer je iskalni niz sestavljen iz predpon in pripon, pojmov za iskanje ter logičnih in kontekstnih operatorjev, temelji na poznavanju formata COMARC, ki se pri nas uporablja v sistemu COBISS. Zapis v formatu COMARC vključuje tri elemente: strukturo zapisa, opis elementov zapisa in vsebino v posameznem elementu zapisa, ki je določena na temelju katalogizacijskih pravil. Vsak zapis sestavljajo polja, označena s trištevilčnimi oznakami. Vsako polje ima ustrezno število podpolj. Podpolje je enomestna črkovna ali številčna oznaka. Polja s podpolji, od katerih so določena indeksirana oziroma iskalna z ustreznimi predponami in priponami, so združena v sklope ali bloke. S formatom COMARC so torej določene lastnosti polj, ponovljivost in njihova zgradba. Poznavanje polj s podpolji, predpon in pripon, logičnih in kontekstnih operatorjev je temelj za pravilno sestavo iskalnega niza v ukaznem načinu iskanja gradiva.

V članku predstavljamo bloka OXX – Blok za identifikacijo gradiva in 1XX – Blok za kodirane podatke, uporabo vseh predpon v ukaznem načinu iskanja gradiva, in sicer za naslednje vrste knjižničnega gradiva: tiskano tekstovno gradivo, videogradivo, kartografsko gradivo, neglasbene in glasbene zvočne posnetke ter elektronsko gradivo. Ob teoretičnem delu so predstavljeni primeri omenjenih vrst knjižničnega gradiva v formatu COMARC in ukazno iskanje z ustrezno iskalno zahtevo v COBISS/OPAC-u.

Prispevek sklenemo še z abecednim seznamom predpon in vajami z iskalnimi strategijami.

2 Zapisi v COBISS/OPAC-u

Izbrani zapis lahko pregledujemo v različnih oblikah: polni zapis, ISBD¹ zapis in zapis v formatu COMARC.

Polni zapis je namenjen predvsem našim uporabnikom. Vsebuje izbor polj iz formata COMARC in omogoča neposredne povezave do avtorjev in predmetnih oznak. V zapisu niso natančneje prikazana morebitna dodana in priključena dela.

¹ International Standard Bibliographic Description – Mednarodni standardni bibliografski opis daje določila za opis in identifikacijo publikacij, predpisuje vrstni red elementov opisa in določa način rabe ločil v opisu. Ta določila so namenjena predvsem opisom enot v tiskanih katalogih in tiskanih enot v drugih bibliografskih ter bibliografskim citatom vseh vrst.

Izbrani zapis		trajna povezava
Polni	ISBD	COMARC
zapis [1/1]		
Avtor	Zusak, Markus, 1975-	
Naslov	Kradljivka knjig / Markus Zusak ; iz angleščine prevedla Katarina Draškovič	
Enotni naslov	The book thief. slovenski jezik	
Vrsta/vsebina	roman	
Jezik	slovenski	
Leto	2010	
Izdaja	1. natis	
Založništvo in izdelava	Ljubljana : Sanje, 2010 (tiskano v Sloveniji)	
Ostali avtorji	Draškovič, Katerina	
Fizični opis	541 str. ; 21 cm	
Zbirka	Zbirka Sanje. Roman	
Opombe	Prevod dela: The book thief 2.500 izv.	
ISBN	ISBN 978-961-6767-89-7 (trda vezava) ISBN 978-961-6767-90-3 (broš.)	
Predmetne oznake	Rejenke - Nemčija - V leposlovju Knjige - Branje - V leposlovju Pripovedovanje zgodb - V leposlovju Svetovna vojna 1939-1945 - Nacizem - Nemčija - V leposlovju Smrt - V leposlovju Nemčija - Zidje - 1933-1945 - V leposlovju	
UDK	821.111(94)-311.2	
COBISS.SI-ID	252660480	

Slika 1: Polni zapis. Primer: Zusak, Markus: Kradljivka knjig.

S podatki najskromnejši je **ISBD-zapis**. To je dejansko prikaz kataložnega listka v e-obliki. Iz zapisa ni mogoča neposredna povezava do avtorjev in predmetnih oznak. V zapisu ni pojasnila, komu je delo namenjeno, in ni predmetnih oznak.

Izbrani zapis		trajna povezava
Polni	ISBD	COMARC
zapis [1/1]		
ZUSAK, Markus, 1975- Kradljivka knjig / Markus Zusak ; iz angleščine prevedla Katarina Draškovič. - 1. natis. - Ljubljana : Sanje, 2010 (tiskano v Sloveniji). - 541 str. ; 21 cm. - (Zbirka Sanje. Roman) Prevod dela: The book thief. - 2.500 izv. ISBN 978-961-6767-89-7 (trda vezava) ISBN 978-961-6767-90-3 (broš.) 821.111(94)-311.2 COBISS.SI-ID 252660480		

Slika 2: ISBD-zapis. Primer: Zusak, Markus: Kradljivka knjig.

Zapis v formatu COMARC je najpopolnejši in je namenjen predvsem tistim knjižničarjem, ki poznajo format zapisa, pomen blokov in v okviru teh pomen polj in podpolj. Prikaže vsa polja in podpolja, ki so bila izpolnjena med bibliografsko obdelavo.

Izbrani zapis		trajna povezava	
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=252660480 M V3 22.09.2010 NUK::MTRTNIK Updated: 11.05.2012 MKL::KATJAK Copied: 12.01.2011 MKL::DARJAS COBISS3: 30.09.2013 MKL::SABINA			
001	□	ac - popravljen zapis ba - tekstovno gradivo, tiskano cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
010	□	a978-961-6767-89-7 btrda vezava	
010	□	a978-961-6767-90-3 bbroš.	
021	□	asvn - Slovenija	
100	□	c2010 hslv - slovenski lba - latinica ld - publikacija, zaključena ob izidu ali v enem koledarskem letu em - odrasli, splošno (leposlovje)	
101	1	aslv - slovenski ceng - angleški	
102	□	asvn - Slovenija	
105	□	fa1 - družbeni roman ay - publikacija ni ilustrirana	
200	0	aKradljivka knjig fMarkus Zusak giz angleščine prevedla Katarina Draškovič	
205	□	a1. natis	
210	□	aLjubljana cSanje d2010 etiskano v Sloveniji	
215	□	a541 str. d21 cm	
225	1	aZbirka Sanje iRoman	
300	□	aPrevod dela: The book thief	
300	□	a2.500 izv.	
500	0 0	aThe book thief mslovenski jezik	
606	1	aRejenke yNemčija xV leposlovju	
606	1	aKnjige xBranje xV leposlovju	
606	1	aPripovedovanje zgodb xV leposlovju	
606	1	aSvetovna vojna 1939-1945 xNacizem yNemčija xV leposlovju 601	
606	1	aSmrt xV leposlovju	
607	1	aNemčija xŽidje z1933-1945 xV leposlovju	
675	□	a821.111(94)-311.2 b82-3 c821.111(...) - Ostale angleške književnosti, dežel Commonwealtha, Kanade, Avstralije (vključno študije) s82 vUDCMRF 2006	
700	1	3119711587 aZusak bMarkus f1975- 4070 - avtor	
702	0 1	348725603 aDraškovič bKaterina 4730 - prevajalec	
902	0 1	348725603 aDraškovič bKatarina	
966	1	adruaga svetovna vojna 601	

Slika 3: Zapis v formatu COMARC. Primer: Zusak, Markus: Kradljivka knjig.

3 Načini iskanja v COBISS/OPAC-u

V vzajemni bibliografski bazi podatkov COBIB.SI in v lokalnih bazah podatkov knjižnic lahko uporabljamo enega od naslednjih načinov iskanja: osnovno, izbirno in ukazno iskanje.

Pri **osnovnem iskanju** vnesemo v iskalno okno enega ali več pojmov za iskanje. Pojme lahko krajšamo z zvezdico. Rezultat iskanja bo vsak zapis, v katerem so vpisane vse besede iz iskalnega pojma. Iskanje lahko omejimo na zapise za fizično gradivo, elektronske vire in izvedena dela ter na določen jezik. Vrsto zapisa in jezik izberemo s spustnih seznamov nad oknom za iskanje. Iščemo lahko po besedah ali po besednih zvezah, ki jih navedemo v narekovajih. Pri osnovnem iskanju ne uporabljamo iskalnih predpon, lahko pa iskalne izraze med seboj kombiniramo z logičnimi operatorji.²

² Več o osnovnem načinu iskanja: <http://cobiss5.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=HELP&id=1227311069800428&sct=SRC#sim>.

Vzajemna baza podatkov: COBIB.SI - Vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov

Iskanje

Osnovno Izbirno Ukazno

vse gradivo (tudi e-viri) vsi jeziki

Poišči

(iskalne pojme lahko krajšate z zvezdico *)
Najden bo vsak zapis, v katerem se bodo pojavili vsi iskalni pojmi, ki ste jih vpisali.

Slika 4: Osnovni način iskanja.

Pri **izbirnem načinu iskanja** so vnaprej izbrane štiri od možnih sedemindvajsetih kategorij, po katerih lahko iščemo. Pri določenih iskalnih kategorijah, ki so kodirane, se pokažejo šifranti, iz katerih lahko izbiramo šifrirane vrednosti, npr. za literarno zvrst. V desnem stolpcu izbiramo logične operatorje za kombiniranje pojmov.³

Vzajemna baza podatkov: COBIB.SI - Vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov

Iskanje

Osnovno Izbirno Ukazno

Avtor IN

Naslov IN

Leto izida IN

Ključne besede

Jezik: vsi jeziki

Izbor zapisov: vse gradivo (tudi e-viri)

Le viri z e-dostopom:

Poišči

Slika 5: Izbirni način iskanja.

V **ukaznem načinu iskanja** iščemo po vseh poljih in podpoljih, ki so indeksirana v bazah podatkov. V iskalno okno vpišemo iskalni niz, sestavljen iz *predpon in pripon, pojmov za iskanje* ter *logičnih in kontekstih operatorjev*.⁴ Delni seznam predpon in pripon je dostopen pod oknom za vnos iskalne zahteve.

³ Več o izbirnem načinu iskanja: <http://cobiss6.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=HELP&id=2116571477932870&sct=src#fld>.

⁴ Več o ukaznem načinu iskanja: <http://cobiss4.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=HELP&id=2217177788659737&sct=tec#sel>.

Vzajemna baza podatkov: COBIB.SI - Vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov

Iskanje

Osnovno Izbirno **Ukazno**

Iskalna zahteva:

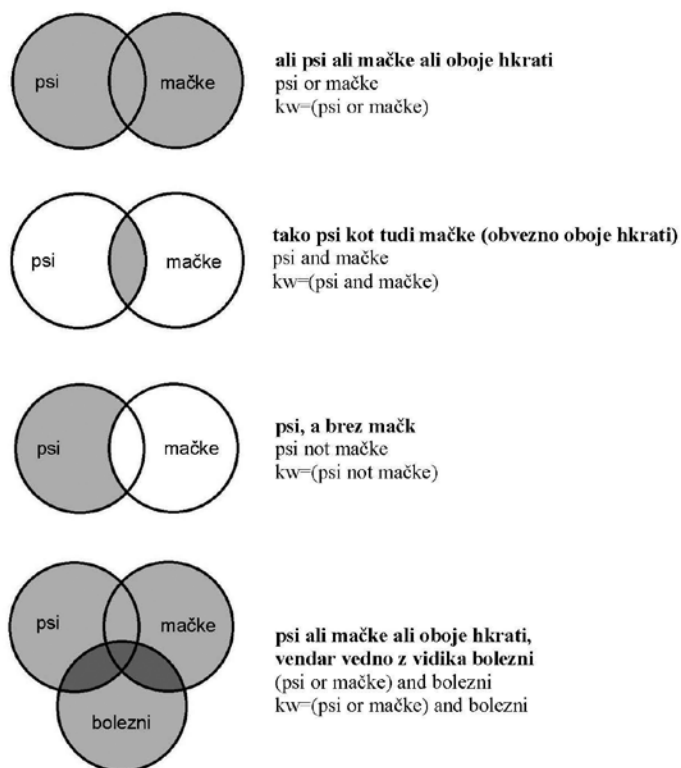
Izbor zapisov: vse gradivo (tudi e-viri) ▼

Le viri z e-dostopom:

[Pregled predpon in pripon](#)

Slika 6: Ukazni način iskanja.

Z Boolovimi⁵ ali *logičnimi operatorji* AND, OR in NOT dodatno omejimo oz. razširimo naše iskalne zahteve. Operator AND oži iskanje in zmanjša število zadetkov na vse dokumente, ki vsebujejo vse ključne besede v iskanju, je logični operator preseka iskalnih nizov. Operator OR širi iskanje in poveča število zadetkov v iskalnem nizu. Zadetki vsebujejo dokumente, ki vsebujejo katero koli ali vse ključne besede, je logični operator zveze iskalnih nizov. Operator NOT omeji iskanje na tiste dokumente, ki ne vsebujejo ključne besede, ki jo z operatorjem NOT izločimo iz iskanja, je logični operator izključitve iskalnih nizov. Operator AND (in prav tako NOT) ima prednost pred operatorjem OR, zato se iskanje izvede najprej z AND, če v iskalni sintaksi ni oklepajev. Oklepaji določajo prioriteto oziroma vrstni red iskalnih operacij.

Slika 7: Boolovi (logični) operatorji. Primeri iskanja s ključnimi besedami.

⁵ »Algebro logike«, ki je postala temelj iskanja v računalniških bazah podatkov, je razvil angleški matematik George Boole.

4 Uporaba predpon v ukaznem načinu iskanja gradiva po blokih za identifikacijo gradiva in kodirane podatke

V ukaznem načinu iskanja lahko s pomočjo predpon (in pripon) iščemo po vseh poljih in podpoljih, ki so indeksirana oziroma iskalna. Primeri, ki sledijo, so predstavljeni v formatu COMARC in v COBISS/OPAC-u.

4.1 Blok za identifikacijo gradiva – OXX

Blok vsebuje podatke, ki identificirajo zapis ali v zapisu opisano enoto⁶. V bloku OXX so med drugimi iskalna naslednja polja s podpolji:

001 Uvodnik zapisa
001\$b Vrsta zapisa RT=
 010 Mednarodna standardna knjižna številka (ISBN)

Podatek **o vrsti zapisa** je izjemno pomemben, ker se uporablja kot temeljni kriterij pri razločevanju vrst gradiva, a ne pove, na katerem mediju je gradivo zapisano. Kode in njihov pomen, po katerih lahko iščemo vrsto gradiva s predpono **RT=** (record type), so:

- a** tekstovno gradivo, tiskano – **ni iskalno!**
- c** muzikalije
- e** tiskano kartografsko gradivo
- g** projicirno, filmsko in videogradivo
- i** zvočni neglasbeni posnetki
- j** zvočni glasbeni posnetki
- l** elektronski viri
- m** večvrstno gradivo
- r** 3d-izdelki, predmeti, igrače
- u** dogodki

Prikaz vrste zapisa v izbranem zapisu COMARC in ukazni način iskanja:

Tiskano tekstovno gradivo

Ukazni način iskanja s predpono RT= ni mogoč.

Lokalna baza podatkov: Mestna knjižnica Ljubljana (Štev. zapisov: 326.641) Oddelek: vsi oddelki			
Izbrani zapis			trajna povezava
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=252660480 M V3 22.09.2010 NUK::MTRTNIK Updated: 11.05.2012 MKL::KATJAK Copied: 12.01.2011 MKL::DARJAS COBISS3: 30.09.2013 MKL::SABINA			
001	☐	ac - popravljen zapis ba - tekstovno gradivo, tiskano cm - monografska publikacija dl - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
010	☐	a978-961-6767-89-7 ltrda vezava	
010	☐	a978-961-6767-90-3 lbroš.	
021	☐	asvn - Slovenija	

⁶ COMARC/B format za bibliografske podatke.

Videogradivo

Izbrani zapis [traina povezava](#)

Polni ISBD COMARC zapis [1/1]

ID=1102295390 N V3 08.04.2013 MKL::TATJANA1 Updated: 09.04.2013 MKL::MATEJALF COBISS3: 23.09.2013 MKL::JOSKO SynToCon: 23.04.2013

001 an - nov zapis **lg** -projicirno, filmsko in video gradivo cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica

Iskanje

Osnovno Izbirno Ukazno

Iskalna zahteva: rt=g

Kartografsko gradivo

Izbrani zapis [traina povezava](#)

Polni ISBD COMARC zapis [1/1]

ID=267150336 N V3 21.05.2013 NUK::GRGANTOV Updated: 18.07.2013 MKL::NEVENKAP Copied: 18.07.2013 MKL::NEVENKAP KAT3: C3 COBISS3: 22.07.2013 MKL::DARJAB

001 ac - popravljen zapis **be** -kartografsko gradivo, tiskano cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica

Iskanje

Osnovno Izbirno Ukazno

Iskalna zahteva: rt=e

Glasbeni zvočni posnetek

Izbrani zapis [traina povezava](#)

Polni ISBD COMARC zapis [1/1]

ID=1102056286 N V3 06.03.2013 MKL::MATEJALF_OCLC Updated: 06.03.2013 MKL::MATEJALF COBISS3: 13.03.2013 MKL::VERONIKA

001 an - nov zapis **bj** -zvočni posnetki, glasbeni cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa eocn814673923 7ba - latinica

Iskanje

Osnovno Izbirno Ukazno

Iskalna zahteva: rt=j

Elektronski vir

Izbrani zapis [traina povezava](#)

Polni ISBD COMARC zapis [1/1]

ID=60313345 N V4 25.02.2008 UKM::ALENKAM Updated: 22.07.2013 MKL::NEVENKAP Copied: 12.03.2013 MKL::SLAVI SynToCon: 14.06.2011 COBISS3: 26.07.2013 MKL::DARJAB

001 ac - popravljen zapis **bl** -elektronski viri cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica

4.2 Blok za kodirane podatke – 1XX

V bloku za kodirane podatke 1XX so polja s podpolji, ki med drugim pojasnjujejo za opisano enoto leto izida, namembnost, jezik besedila, vrsto vsebine, literarno vrsto, vrsto gradiva in fizično obliko. Ta polja s podpolji so z določenimi predponami tudi iskalna. Za leto izida uporabljamo predpono **PY=** (publication year), za namembnost **TA=** (target audience), za jezik besedila **LA=** (language of text), za jezik izvirnika **LO=** (language of original work), za vrsto vsebine **CC=** (contents codes), za literarno vrsto **LC=** (literature code) in za fizično obliko **FR=** (physical form).

4.2.1 Iskanje po letu izida, namembnosti, jeziku besedila, vrsti vsebine in literarni vrsti

Podpolji, ki opredeljujeta leto izida, sta:

100\$c Leto izida 1 **PY=**
100\$d Leto izida 2

Če izhajajo publikacije v daljšem časovnem obdobju, zabeležimo začetek in konec izhajanja.

Primer:

Iščemo dela, ki so izšla med letoma 2012 in 2013.

Ukazni način iskanja za obdobje je: **py=2012:2013**

100\$e Koda za namembnost **TA=**

Označuje vrsto bralcev, ki jim je publikacija namenjena:

a	otroški splošno (strokovna literatura, tudi e-dela, dokumentarni filmi, glasba)	}	leposlovje, tudi e- in zvočna dela, animirani ter igrani filmi
b	predšolski, 0–5 let (C)		
c	šolski, 5–10 let (C)		
d	šolski, 9–14 let (P)		
e	mladinski, več kot 14 let (M)		
k	odrasli, zahtevno (strokovno tiskano gradivo, tudi e-gradivo, dokumentarni filmi, glasba)		
m	odrasli, splošno (leposlovje, tudi e- in zvočno leposlovje, igrani filmi)		

Primer:

Iščemo strokovna dela za otroke, ki so izšla v letu 2013.

Ukazni način iskanja za namembnost in obdobje je:

ta=a and py=2013

101\$a Jezik besedila **LA=**
101\$c Jezik izvirnika **LO=**

Katalogizator vnaša v podpolje 101\$a in/ali v 101\$c trimesno kodo, ki označuje jezik besedila in/ali jezik izvirnika, npr.: eng – angleški, fre – francoski, ger – nemški, hrv – hrvaški, hun – madžarski, ita – italijanski, slv – slovenski, spa – španski, srp – srbski itn.

Primer 1:

Iščemo strokovna dela za otroke v angleškem jeziku, ki so izšla v letu 2012.

Ukazni način iskanja za namembnost, jezik in obdobje je:

ta=a and la=eng and py=2012

Primer 2:

Iščemo strokovna dela za otroke v slovenskem jeziku, ki so prevedena iz angleškega jezika in so izšla med letoma 2010 in 2012.

Ukazni način iskanja za namembnost, jezik prevoda, jezik izvirnika in obdobje je:

ta=a and la=slv and lo=eng and py=2010:2012

105\$b Koda za vrsto vsebine CC=

Opiše vsebino publikacije ali njenih pomembnih delov. Do nedavnega so se kodirani podatki nanašali le na tiskano monografsko tekstovno gradivo, zdaj se nanašajo tudi na netiskano gradivo. Kode so enomestne in tudi večmestne, npr.: a – bibliografija, jd – delovni zvezek, j1d – delovni zvezek za osnovne šole, j2d – delovni zvezek za srednje šole, j3d – delovni zvezek za višje in visoke šole, f – enciklopedija, m7 – maturitetna naloga, v – priročnik, p3 – raziskovalna naloga v osnovni šoli, p4 – raziskovalna naloga v srednji šoli, p5 – raziskovalna naloga na višji ali visoki šoli, e – slovar, j1 – učbenik za osnovne šole, j2 – učbenik za srednje šole, j3 – učbenik za višje in visoke šole, n – zakoni, z – zbornik itn.

Primer:

Iščemo enciklopedije za otroke v slovenskem jeziku, ki so prevedene iz angleškega jezika in so izšle med letoma 2010 in 2012.

Ukazni način iskanja za vrsto vsebine, namembnost, jezik prevoda, jezik izvirnika in obdobja je:

cc=f and ta=a and la=slv and lo=eng and py=2010:2012

105\$f Koda za literarno vrsto LC=

Literarna besedila označujemo s kodami za literarne vrste za tiskano in netiskano gradivo. Kode so enomestne in tudi večmestne, npr.: f4 – basni, a4 – detektivski roman, b – drama, a1 – družbeni roman, c – esej, a6 – znanstveno fantastična proza, d – humor, f – kratka proza, a4 – kriminalni roman, x3 – legende, x2 – ljudska proza, x1 – ljudsko pesništvo, x3 – miti, legende, g – poezija, i1 – potopis, f1 – pravljice, a2 – pustolovski roman, a – roman, i1 – spomini, g1 – uganke, a4 – vohunski roman, a3 – vojni roman, a3 – zgodovinski roman, a5 – življenjepis itd.

Primer 1:

Iščemo uganke v slovenskem jeziku, za šolske otroke, starost od 5 do 10 let (C), ki so izšle med letoma 2011 in 2013.

Ukazni način iskanja za literarno vrsto, jezik, namembnost in obdobje je:

lc=g1 and la=slv and ta=c and py=2011:2013

Primer 2:

Iščemo zgodovinske romane za mladostnike v slovenskem jeziku, ki so izšli med letoma 2011 in 2013.

Ukazni način iskanja za literarno vrsto, jezik, namembnost in obdobje je:

lc=a3 and la=slv and ta=e and py=2011:2013

Za boljše razumevanje v nadaljevanju prikazujemo še leto izida in kodirane podatke za namembnost, jezik besedila, jezik izvirnika, za vrsto vsebine in za literarno vrsto v izbranem zapisu COMARC in ukazni način iskanja za tiskano tekstovno gradivo, videogradivo in elektronski vir:

Tiskano tekstovno gradivo

Izbrani zapis			trajna povezava
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=252660480 M V3 22.09.2010 NUK::MTRTNIK Updated: 11.05.2012 MKL::KATJAK Copied: 12.01.2011 MKL::DARJAS COBISS3: 30.09.2013 MKL::SABINA			
001	☐	ac - popravljen zapis lba - tekstovno gradivo, tiskano cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
010	☐	a978-961-6767-89-7 ltrda vezava	
010	☐	a978-961-6767-90-3 lbroš.	
021	☐	asvn - Slovenija	
100	☐	c2010 lslv - slovenski lba - latinica lbd - publikacija, zaključena ob izidu ali v enem koledarskem letu em odrasli, splošno (leposlovje)	
101	1	aslvslovenski ceng angleški	
102	☐	asvn - Slovenija	
105	☐	fa1 družbeni roman ay - publikacija ni ilustrirana	

Ker ukazni način iskanja s predpono RT= ni mogoč za tiskano tekstovno gradivo, si lahko pomagamo tako, da vrsto zapisa izberemo s spustnega seznama. Iz »Izbora zapisov« izberemo »knjige« in iskanje je tako omejeno le na monografske tiskane publikacije.

Iskanje

Osnovno Izbirno **Ukazno**

Iskalna zahteva:

Izbor zapisov: knjige ▼

Videogradivo

Izbrani zapis			trajna povezava
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=1102295390 N V3 08.04.2013 MKL::TATJANA1 Updated: 09.04.2013 MKL::MATEJALF COBISS3: 23.09.2013 MKL::JOSKO SynToCon: 23.04.2013			
001	☐	an - nov zapis lbg - projekcino, filmsko in video gradivo cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
100	☐	lbi - publikacija z letom distribucije/fizida in nastanka c2013 d2012 em odrasli, splošno (leposlovje) lslv - slovenski lba - latinica	
101	2	aeng - angleški jeng - angleški jscr - havaški jslv - slovenski jscs - srbski	

Iskanje

Osnovno Izbirno **Ukazno**

Iskalna zahteva:

Izbor zapisov: vse gradivo (tudi e-viri) ▼

Elektronski vir

Izbrani zapis		traina povezava	
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=60313345 N V4 25.02.2008 UKM::ALENKAM Updated: 22.07.2013 MKL::NEVENKAP Copied: 12.03.2013 MKL::SLAVI SynToCon: 14.06.2011 COBISS3: 26.07.2013 MKL::DARJAB			
001	□	ac - popravljen zapis bl - elektronski viri cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
010	□	a978-961-91599-9-6	
100	□	bd - publikacija, zaključena ob izidu ali v enem koledarskem letu c2008 hslv - slovenski lba - latinica ek odrasli, zahtevno (neleposlovje)	
101	□	aslv - slovenski	
102	□	asvn - Slovenija	
105	□	aa - ilustracije bj3d delovni zvezek za višje in visoke šole	

Iskanje		
Osnovno	Izbirno	Ukazno
Iskalna zahteva:	rt=l and py=2008 and ta=k and la=slv and cc=j3d	
Izbor zapisov:	vse gradivo (tudi e-viri)	

4.2.2 Iskanje po vrsti gradiva in fizični obliki FR=

Kodirani podatki o videoposnetkih so v polju **115**, o kartografskem gradivu v polju **124**, o zvočnih posnetkih v polju **126** in o elektronskih virih v polju **135**. V teh poljih so za iskanje pomembna podpolja, ki z ustreznimi kodami označujejo vrsto gradiva in fizično obliko. Ustrezna predpona za iskanje je **FR=** (physical form).

4.2.2.1 Videoposnetki

V polju **115** sta za iskanje **videoposnetkov** pomembni podpolji **115\$a** in **115\$k**. Prvo podpolje pojasni vrsto gradiva, npr. videoposnetek je označen s kodo »c«. Drugo podpolje pojasni fizično obliko, in sicer s kodo »b« videoploščo, s kodo »c« pa videokaseto.

115\$a Videoposnetki, filmi – Vrsta gradiva

c videoposnetek

115\$k Videoposnetki, filmi – Fizična oblika

b videoplošča

c videokaseta

Iskanje videofilmov na video DVD-jih in na Blu-rayih (BD), torej na določenem fizičnem nosilcu, je mogoče, če povežemo kodo »g«, ki označuje vrsto zapisa v podpolju **001\$b**, s kodo »c«, ki označuje vrsto gradiva v podpolju **115\$a** in s kodo »b«, ki označuje videoploščo v podpolju **115\$b**. Že omenjena predpona za tako iskanje je FR=. Enak postopek je mogoč za videofilme na videokasetah, le da kodo »b« iz podpolja 115\$k nadomestimo s kodo »c« iz istega podpolja, ki označuje videokaseto.

FR=001\$b+115\$a+115\$k

video DVD FR=gcb

videokaseta FR=gcc

Prikaz vrste zapisa, gradiva in fizične oblike za video DVD v izbranem zapisu COMARC in ukazni način iskanja:

Izbrani zapis		traina povezava	
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=1102295390 N V3 08.04.2013 MKL::TATJANA1 Updated: 09.04.2013 MKL::MATEJALF COBISS3: 23.09.2013 MKL::JOSKO SynToCon: 23.04.2013			
001	☐	an - nov zapis bg - projicirno, filmsko in video gradivo cm - monografska publikacija dd - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
100	☐	bi - publikacija z letom distribucije/fizida in nastanka c2013 d2012 em - odrasli, splošno (leposlovje) hslv - slovenski lba - latinica	
101	2	aeng - angleški jeng - angleški jscr - hrvaški jslv - slovenski jscs - srbski	
102	☐	asvn - Slovenija	
115	☐	ac - videoposnetek b122 cb - barvno da - zvok na filmu, videoposnetku ei - videoplošča hb - posnetek v živo kb - videoplošča lk - video DVD	

Iskanje		
Osnovno	Izbirno	Ukazno
Iskalna zahteva:	<input type="text" value="fr=gcb"/>	<input type="button" value="▶"/>
Izbor zapisov:	<input type="text" value="vse gradivo (tudi e-viri)"/>	

4.2.2.2 Kartografsko gradivo

V polju **124** je za iskanje **kartografskega gradiva** pomembno podpolje **124\$b**, ki z ustrežno kodo pojasnjuje obliko kartografske enote, ki je lahko atlas, diagram, globus, zemljevid ali pa model.

124\$b Kartografsko gr. – posebna oznaka gradiva – oblika kartografske enote

- a** atlas
- b** diagram
- c** globus
- d** zemljevid
- e** model

Iskanje kartografske enote po obliki je mogoče, če ustrežno kodo iz podpolja **124\$b** povežemo s kodo »e« (tiskano kartografsko gradivo), ki označuje vrsto gradiva v podpolju **001\$b**. Iskanje kartografskega gradiva po obliki je mogoče s predpono FR=.

FR=001\$b+124\$b

atlas FR=ea
zemljevid FR=ed

Prikaz vrste in oblike kartografske enote v izbranem zapisu COMARC ter ukazni način iskanja:

Izbrani zapis		traina povezava	
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=267150336 N V3 21.05.2013 NUK::GRGANTOV Updated: 18.07.2013 MKL::NEVENKAP Copied: 18.07.2013 MKL::NEVENKAP KAT3: C3 COBISS3: 22.07.2013 MKL::DARJAB			
001	☐	ac - popravljen zapis be - kartografsko gradivo, tiskano cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
021	☐	asvn - Slovenija b201303434	
100	☐	bd - publikacija, zaključena ob izidu ali v enem koledarskem letu c2013 ek - odrasli, zahtevno (neleposlovje) lslv - slovenski lba - latinica	
101	☐	aslv - slovenski islv - slovenski ieng - angleški iger - nemški	
102	☐	asvn - Slovenija	
120	☐	ab - večbarvno ba - kazalo ali seznam imen na enoti ca - besedilo na enoti da - izohipse db - senčni relief dg - višinske točke	
121	☐	aa - dvodimenzionalna caa - papir db - tisk, odtis ga - posamezna publikacija	
123	1	aa - linearno merilo b60000	
124	☐	aa - nefotografski prikaz bd - zemljevid	

Iskanje

Osnovno Izbirno **Ukazno**

Iskalna zahteva:

Izbor zapisov:

4.2.2.3 Zvočni posnetki

V polju **126** je za iskanje **zvočnih posnetkov po obliki** pomembno podpolje **126\$a**, ki z ustreznim kodo pojasnjuje obliko zvočnega posnetka, npr. za gramofonsko ploščo, zvočno kaseto, CD-ploščo, zvočni DVD.

126\$a Zvočni posnetki – fizični opis – oblika

- a** gramofonska ploščica
- c** trak (kaset)
- i** CD
- j** zvočni DVD

Iskanje zvočnega posnetka po določeni obliki je mogoče, če ustrezno kodo iz podpolja **126\$a** povežemo s kodo »i« (zvočni neglasbeni posnetki) ali s kodo »j« (zvočni glasbeni posnetki), ki označujeta vrsto zapisa v podpolju **001\$b**. Iskanje zvočnih posnetkov po obliki je mogoče s predpono FR=.

FR=001\$b+126\$a

gramof. ploščica z govornim besedilom	FR=ia
zvočna kaset z govornim besedilom	FR=ic
CD-ploščica z govornim besedilom	FR=ii
zvočni DVD z govornim besedilom	FR=ij

gramof. ploščica z glasbo	FR=ja
zvočna kaset z glasbo	FR=jc
CD-ploščica z glasbo	FR=ji
zvočni DVD z glasbo	FR=jj

Prikaz vrste in oblike zvočnih posnetkov, neglasbeni in glasbeni posnetek, v izbranem zapisu COMARC ter ukazni način iskanja:

Neglasbeni posnetek na CD-plošči

Izbrani zapis		trajna povezava	
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=1097950558 N V4 21.06.2011 MKL::MATEJALF Updated: 21.06.2011 MKL::MATEJALF COBISS3: 08.07.2011 MKL::IRENAG SynToCon: 05.10.2012			
001	0	an - nov zapis bi - zvočni posnetki, neglasbeni cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
071	0 1	a6721098 bHelidon	
100	0	c2011 ec - šolski, 5-10 let (C) hslv - slovenski bh - publikacija z letom izida in copyrighta lba - latinica d1981	
101	0	aslv - slovenski	
102	0	asvn - Slovenija	
125	0	cc - pripovedna proza	
126	0	ai - CD bg - 1,4 m/s (CD) cb - stereofonija eh - 4 3/4 in (12,05 cm, CD, DVD) le - kovina in plastika (CD) ia - akustična	

Iskanje		
Osnovno	Izbirno	Ukazno
Iskalna zahteva:	<input type="text" value="fr=ii"/>	
Izbor zapisov:	<input type="text" value="vse gradivo (tudi e-viri)"/>	

Glasbeni posnetek na CD-plošči

Izbrani zapis		trajna povezava	
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=1102056286 N V3 06.03.2013 MKL::MATEJALF_OCLC Updated: 06.03.2013 MKL::MATEJALF COBISS3: 13.03.2013 MKL::VERONIKA			
001	0	an - nov zapis bj - zvočni posnetki, glasbeni cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa eocr814673923 7ba - latinica	
071	0	a88725477252 bSony Classical	
100	0	bi - publikacija z letom distribucije/izida in nastanka c2012 ek - odrasli, zahtevno (neleposlovje) hslv - slovenski lba - latinica	
101	0	atam - tamilski	
102	0	ausa - Združene države Amerike	
126	0	ai - CD bg - 1,4 m/s (CD) cb - stereofonija eh - 4 3/4 in (12,05 cm, CD, DVD) ic - digitalna jd - digitalna le - kovina in plastika (CD) kb - serijska proizvodnja	

Iskanje		
Osnovno	Izbirno	Ukazno
Iskalna zahteva:	<input type="text" value="fr=ji"/>	
Izbor zapisov:	<input type="text" value="vse gradivo (tudi e-viri)"/>	

4.2.2.4 Elektronski viri

V polju **135** je za iskanje **elektronskih virov** pomembno podpolje **135\$b**, ki z ustreznim kodo pojasnjuje vrsto nosilca podatkov oz. fizično obliko, npr. disketo (3,5 in), disketo (5,25 in), CD-ROM, on-line in DVD-ROM.

135\$b Elektronski viri – fizična oblika

- f** disketa (3,5 in)
- g** disketa (5,25 in)

- h** CD-ROM
- i** on-line
- j** DVD-ROM

Iskanje elektronskega vira z določenim nosilcem podatkov je mogoče, če ustrezno kodo iz podpolja **135\$b** povežemo s kodo »l« (elektronski viri), ki označuje vrsto zapisa v podpolju **001\$b**. Iskanje elektronskih virov na določenem nosilcu podatkov je mogoče s predpono FR=.

FR=001\$b+135\$b

- disketa (3,5 in) FR=lf
- disketa (5,25 in) FR=lg
- CD-ROM FR=lh
- on-line FR=li
- DVD-ROM FR=lj

Prikaz vrste in oblike elektronskih virov, CD-ROM in e-knjiga, v izbranem zapisu COMARC ter ukazni način iskanja:

Elektronski vir - CD-ROM

Izbrani zapis		trajna povezava	
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=60313345 N V4 25.02.2008 UKM::ALENKAM Updated: 22.07.2013 MKL::NEVENKAP Copied: 12.03.2013 MKL::SLAVI SynToCon: 14.06.2011 COBISS3: 26.07.2013 MKL::DARJAB			
001	□	ac - popravljen zapis bl - elektronski viri cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
010	□	a978-961-91599-9-6	
100	□	bd - publikacija, zaključena ob izidu ali v enem koledarskem letu c2008 hslv - slovenski lba - latinica ek - odrasli, zahtevno (neleposlovje)	
101	0	aslv - slovenski	
102	□	asvn - Slovenija	
105	□	aa - ilustracije bj3d - delovni zvezek za višje in visoke šole	
135	□	av - kombinacija bh - CD-ROM	

Iskanje		
Osnovno	Izbirno	Ukazno
Iskalna zahteva: <input type="text" value="fr=lh"/>		
Izbor zapisov: <input type="text" value="vse gradivo (tudi e-viri)"/>		

Elektronski vir - e-knjiga

Izbrani zapis		trajna povezava	
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=267449856 N V7 04.06.2013 NUK::MAJDAK Updated: 28.06.2013 MKL::MATEJALF Copied: 10.06.2013 MKL::NEVENKAP KAT3: C3			
001	□	ac - popravljen zapis bl - elektronski viri cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
010	□	a978-961-242-617-0 bePub	
100	□	bd - publikacija, zaključena ob izidu ali v enem koledarskem letu c2013 em - odrasli, splošno (leposlovje) hslv - slovenski lba - latinica	
101	1	aslv - slovenski cger - nemški	
102	□	asvn - Slovenija	
105	□	ay - publikacija ni ilustrirana fa1 - družbeni roman	
135	□	ad - besedilo bi - online	

Sklep

Z zapisanimi navodili želimo spodbuditi knjižničarje informatorje in vse tiste knjižničarje, ki v eni osebi opravljajo vsa knjižničarska dela, tudi informacijska, med katere sodijo vsi šolski knjižničarji, da uporabljajo ukazni način iskanja knjižničnega gradiva v COBISS/OPAC-u, saj ta omogoča z določenimi postopki iskanje po vseh poljih in podpoljih v formatu COMARC, ki so indeksirana v lokalnih in vzajemni bazi podatkov. Ker ukazni način iskanja gradiva zahteva dobro poznavanje formata COMARC, smo vse podatke, ki so iskalni iz bloka za identifikacijo gradiva in bloka za kodirane podatke, poskusili nazorno predstaviti in na primerih razložiti potek iskanj za različne vrste knjižničnega gradiva.

Poudariti moramo, da je iskanje po vrsti gradiva skupaj s fizično obliko medija (fr=), izvzeto je tiskano tekstovno gradivo, mogoče le z ukaznim iskanjem. Praksa kaže, da od netiskanega gradiva iščemo predvsem video DVD-je (fr=gcb), zvočna glasbena dela na CD-ploščah (fr=ji), zvočna pripovedna dela na CD-ploščah (fr=ii) in CD-ROM-e (fr=lh). Vse bolj je aktualno iskanje po on-line delih, kamor sodijo tudi e-knjige (fr=li). Trenutno še ni kode, s katero bi lahko poiskali le e-knjige.

V ukaznem iskanju smo z ustrežno predpono in izbranimi kodami ugotovili, da je imela na primer II. gimnazija Maribor na dan 20. decembra 2013 v zbirki netiskanega gradiva 97 filmov na video DVD-jih (fr=gcb), v zadnjih štirih letih je bila zbirka obogatena s 16 filmi (fr=gcb and py=2010:2013), dalje 45 zvočnimi pripovednimi in 16 glasbenimi deli na CD-ploščah ter 99 deli na CD-ROM-ih.

Podobno lahko ugotovimo, ali imamo v naših zbirkah še medije, ki niso več aktualni, npr. zvočne kasete z govornimi besedili (fr=ic), zvočne kasete z glasbo (fr=jc) ali videokasete (fr=gcc). Gimnazija Bežigrad je imela na dan 20. decembra 2013 v zbirki 11 naslovov zvočnih kaset z govornimi besedili, eno zvočno kaseto z glasbo in 111 videokaset. Aparatur za predvajanje analognih del je vse manj, zato se lahko vprašamo, ali so take zbirke v knjižnicah še aktualne.

Iskanje s kodami za namembnost, predpona za iskanje je ta=, ki označujejo vrsto bralcev, ki jim je publikacija namenjena, je smiselno, pravzaprav priročno, ko želimo poiskati leposlovna dela za določeno starostno stopnjo, strokovna dela za otroke in mladostnike ter leposlovje ali strokovna dela za odrasle. Kode **b** (predšolski otroci 0–5 let ali starostna stopnja C), **c** (šolski otroci 5–10 let ali starostna stopnja C), **d** (šolski otroci 9–14 let ali starostna stopnja P) in **e** (mladina nad 14 let ali starostna stopnja M), ki označujejo leposlovje v okviru starostne stopnje, dejansko sledijo postavitvi knjižničnega gradiva na mladinskih oddelkih knjižnic (Steinbuch, 2013). Mladinska strokovna dela pa so iskalna s kodo **a**.

Iskanje z določeno kodo za namembnost lahko razširimo, npr. z letnico izdaje (py=), in hkrati omejimo v ukaznem iskanju izbor zapisov na »knjige«. S tako sestavljeno poizvedbo, z letom izdaje knjig 2013, smo ugotovili, da je imela npr. I. osnovna šola Celje na dan 8. januar 2014 v zbirki 5 naslovov knjig za predšolsko starostno stopnjo

(ta=b and py=2013), 36 naslovov knjig za šolske otroke s starostno stopnjo C (ta=c and py=2013), 17 naslovov knjig za šolske otroke s starostno stopnjo P (ta=d and py=2013), 13 naslovov knjig za mladino (M) (ta=e and py=2013) in 18 naslovov strokovnih del za otroke in mladostnike (ta=a and py=2013). Navedeni podatki so točni, če je katalogizator v COBISS/Katalogizaciji pravilno izpolnil podpolje 100\$e (Koda za namembnost).

S primeri, ki smo jih navedli v prispevku za iskanje po vrsti vsebine (cc=) in literarni vrsti (lc=), želimo spodbuditi knjižničarje informatorje, da se odločijo tudi za tovrstna iskanja. Ker si vseh predpon in tudi kod za fizično obliko medija, namembnost, vrsto vsebine in literarno vrsto ne bomo zapomnili, bi si bilo smiselno narediti kratka navodila in sezname, npr. abecedni seznam besed z ustreznimi kodami, ki označujejo vrsto vsebine in literarno vrsto. Celoten seznam iskalnih predpon in v članku predstavljenih kod je v priložniku COBISS/Katalogizacija, ki pa je žal dosegljiv le z registracijo.

Viri

- Arnuš, T., Kobal, M., Ločniškar - Fidler, M., Pečavar, N. (2013, *interno gradivo*). Strategije iskanja knjižničnega gradiva: priročnik. Ljubljana: Mestna knjižnica.
 COBISS/Katalogizacija. (2008-). Maribor: IZUM.
 COMARC/B format. (2010-). Maribor: IZUM.*
 COMARC/H format. (2008-). Maribor: IZUM.*
 ISBD(ER) (2000). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
 ISBD(M) (1997). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
 ISBD(NBM) (1997). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
 Steinbuch, M. (2013). Postavitev leposlovja v mladinskih in šolskih knjižnicah z vidika šolskih knjižničarjev. Šolska knjižnica, 23, 2, str. 68–82.

* E-priročniki se občasno spreminjajo in dopolnjujejo. Dostopni so z uporabniškim imenom in geslom.

-
- > **Mag. Mateja Ločniškar - Fidler**, univ. dipl. bibliotekarka, je zaposlena kot referentka za nabavo in bibliografsko obdelavo knjižničnega gradiva v MKL.
 Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
 Naslov elektronske pošte: mateja.locniskar-fidler@mklj.si
- >> **Mag. Marija Kobal**, prof. slov., je zaposlena kot bibliotekarka v Mestni knjižnici Ljubljana (MKL).
 Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
 Naslov elektronske pošte: marija.kobal@mklj.si
- >>> **Nevenka Pečavar**, univ. dipl. bibliotekarka, je zaposlena kot klasifikatorica, katalogizatorica v MKL.
 Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
 Naslov elektronske pošte: nevenka.pecavar@mklj.si
- >>>> **Tatjana Arnuš**, višja knjižničarka, je zaposlena kot referentka za nabavo in bibliografsko obdelavo neknjižnega gradiva v MKL.
 Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
 Naslov elektronske pošte: tatjana.arnus@mklj.si

Priloga 1: Abecedni seznam predpon in njihov pomen ter primeri vaj z rešitvami

Seznam predpon

PRED-PONA	angleški izraz	slovenski izraz (pomen)	COBISS
CC=	contents codes	koda za vrsto vsebine	105\$b
FR=	physical form	fizična oblika	001\$b+115\$a+115\$k 001\$b+126\$a 001\$b+135\$b
LA=	language of text	jezik besedila	101\$a
LC=	literature code	koda za literarno vrsto	105\$f
LO=	language of original work	jezik izvirnika	101\$c
PY=	publication year	leto izida	100\$c
RT=	record type	vrsta zapisa	001\$b
TA=	target audience	Koda za namembnost	100\$e

Vaje z rešitvami (rešitve so navedene v poševnem tisku)

Iskanje poteka v COBISS/OPAC-u v ukaznem načinu iskanja gradiva. Pri vseh iskanjih naj bo izbor zapisov »vse gradivo (tudi e-viri)«.

V vaši lokalni bazi poiščite:

- leposlovne knjige za mladostnike v slovenskem jeziku, ki so izšle v letu 2013
ta=e and la=slv and py=2013
- leposlovne knjige za osnovnošolce v tujih jezikih, ki so izšle po letu 2010
*ta=(c or d) not la=slv and py=201**
- pesmice za predšolske otroke, ki so izšle med letoma 2000 in 2010
ta=b and lc=g and py=2000:2010
- strokovne slikanice za otroke v angleškem jeziku, ki so izšle po letu 2010
*ta=a and cc=x2 and la=eng and py=201**
- enciklopedije za otroke, ki so izšle med letoma 2010 in 2012
ta=a and cc=f and py=2010:2012
- potopise in spomine za odrasle bralce, ki so izšli v letu 2011
lc=(i1 or i2) and ta=m and py=2011
- prevode slovenskega leposlovja za odrasle v francoščino in angleščino iz leta 2012
ta=m and la=(fre or eng) and lo=slv and py=2012
- kriminalne romane za odrasle, v slovenščino prevedene iz nemščine, ki so izšli po letu 2010
*ta=m and lc=a4 and la=slv and lo=ger and py=201**
- video DVD-je za otroke od 0 do 5 let, ki so izšli leta 2012
fr=gcb and ta=b and py=2012

10. dokumentarne (poučne) filme na video DVD-jih za otroke, ki so izšli v letih 2010–2013
fr=gcb and ta=a and py=(2010 or 2011 or 2012 or 2013)
11. glasbena dela, ki so izšla v letih 2012 in 2013
rt=j and py=(2012 or 2013) ali
rt=j and py=2012:2013
12. glasbena dela v slovenskem jeziku na CD-ploščah za mladostnike, izdana v letu 2013
fr=ji and la=slv and ta=e and py=2013
13. zvočne knjige (govorjena besedila) v angleškem jeziku za odrasle na CD-ploščah
fr=ii and la=eng and ta=m
14. pripovedna dela za otroke (od 5 do 10 let) v slovenskem jeziku na CD-ploščah, ki so izšla po letu 2010
*fr=ii and ta=c and la=slv and py=201**
15. elektronske knjige pravljic za otroke v starosti 5–10 let
fr=li and lc=f1 and ta=c
16. učbenike za srednje šole, ki so na voljo kot elektronske knjige
cc=j2 and fr=li
17. atlase, ki so izšli v letu 2013
fr=ea and py=2013

Kako naložiti e-knjigo na knjižno polico

How to upload e-book on library shelf

> Aleš Klemen

Izveček

S prispevkom želimo osvetliti problematiko vključevanja elektronskih knjig (e-knjig) v ponudbo slovenskih, predvsem splošnih knjižnic, z vpeljevanjem novih poslovnih modelov trženja e-knjig v slovenskem jeziku pa tudi v šolskih. Vključen je pregled ponudbe e-knjig s poudarkom na izvajanju projekta Biblos. Na podlagi pregleda stanja smo izpostavili najpomembnejša vprašanja, ki si jih pri izbiri ustreznega poslovnega modela za ponudbo e-knjig trenutno zastavljajo splošne knjižnice. Ugotovljeno je bilo tudi, da so zaradi specifičnosti globalnega trga e-knjig, vpliva spletnih velikanov Amazon, Apple in Google ter ameriške distribucijske platforme OverDrive e-knjige pogosto del ponudbe knjižnic angleško govorečih držav, teže pa se e-knjige uveljavljajo v drugih državah, sploh tiste v nacionalnih jezikih.

Ključne besede

e-knjige, poslovni modeli, IFLA, splošne knjižnice, šolske knjižnice, Biblos

UDK

004.738.5:655.41(497.4)

Abstract

Author wishes to highlight the problems of integration of electronic books (e-books) into the services of Slovenian, mainly public, libraries, and, due to introduction of new business models in Slovenian publishing market, even in school libraries. The paper also includes the examination of e-books offer within libraries, with emphasis on execution of Biblos project. Based on the this examination the author points out the most important questions, which are being asked by public libraries in the process of choosing the most optimal business model for e-books offer. It has also been found out that e-books often become part of library offer mainly in English-speaking countries due to the specifics of the global e-books market, the impact of web giants Amazon, Apple and Google, as well as the U.S. distribution platform OverDrive. On the other hand it is more difficult to introduce e-books in libraries in other countries, especially e-books written in national languages.

Keywords

e-books, business models, IFLA, public libraries, school libraries, Biblos

1 Uvod

Namen prispevka, ki je bil predstavljen s poudarkom na splošnih knjižnicah na kongresu ZBDS 2013 na temo »Knjižničarski izzivi« (Klemen, 2013), je pregled dosedanjih pristopov k vključevanju elektronskih knjig (dalje e-knjig) v ponudbo slovenskih knjižnic. E-knjige v slovenskih knjižnicah niso novost, vendar so bile v preteklosti zastopane pretežno v .pdf-datotečnem formatu, vsebinsko pa so predstavljale strokovno literaturo. Posledično so bile primernejše za uporabnike visokošolskih in specialnih knjižnic, za splošne in šolske knjižnice pa so bile zaradi svoje zvrsti, cene, predvsem pa jezika manj zanimive. Vključevanje e-knjig v knjižnice je povezano tako z razvojem tehnologije kot tudi z razvitostjo njihovega založništva. Knjižnice in založniki morajo izoblikovati ustrezen poslovni model, na podlagi katerega bo potekalo sodelovanje, ki bo koristilo obema stranema. Naslednji korak je priprava sistema, ki bo določal pravila izposoje e-knjig oziroma s tem povezanih storitev. Vzpostaviti je treba tudi platformo, prek katere tehnično poteka izposoja in po potrebi tudi druge storitve. Pri razvoju omenjenih orodij je treba upoštevati, da e-knjige obstajajo v različnih formatih, zanje pa je značilno, da jih lahko prebiramo le na napravah, ki te formate podpirajo.

2 Vključevanje e-knjig v ponudbo knjižnic v tujini

E-knjige so v svojo ponudbo najprej vključile ameriške univerzitetne in specialne knjižnice. Z njimi so želele zagotoviti boljše pogoje za študij in znanstvenoraziskovalno delo, hitrejšo izmenjavo znanj in lažji dostop do knjižničnega gradiva. Seveda so pri tem hitro naleteli na ovire, predvsem ko je bilo treba zagotoviti ustrezno razmerje med ponudbo istih knjižnih naslovov v tiskani in elektronski obliki. Založniki si namreč niso želeli popolnoma zapreti trga tiskanih knjig ali celo izgubiti delež pri prodaji na račun piratiziranih elektronskih različic. Tako so se sčasoma razvili različni poslovni modeli, za katere je bilo v prvih letih tipično vključevanje zamika med dostopnostjo naslova v tiskani oziroma elektronski obliki ter nato še zamik med dostopnostjo elektronske različice za prodajo in možnostjo njene ponudbe za izposajo v okviru knjižnic (Hodges, Preston in Hamilton, 2010).

Načini vključevanja e-knjig v knjižnice so se morali prilagajati številnim spremembam, ki so bile v prvi vrsti posledica hitrega razvoja informacijske tehnologije na področju e-knjig ter pojava novega formata e-knjig .epub. Ta format je z možnostjo XML-metapodatkovne strukture, odzivnega oblikovanja, indeksiranja celotnega besedila in bistveno manjše velikosti datoteke po letu 2007 zasenčil do takrat najpogosteje uporabljeni format za e-knjige, tj. .pdf. Nove tehnologije so spodbudile tudi razvoj elektronskega namiznega založništva, ki je prodor na svetovni trg omogočilo tudi najmanjšim založnikom, in sicer ne le s ponudbo e-knjig, ampak celo tiskanih (npr. prek tiska na zahtevo, angl. print-on-demand).

Britanska organizacija Civic Agenda je v sodelovanju z IFLO aprila 2013 pripravila pregled poslovnih modelov v splošnih knjižnicah (Libraries, e-lending and the future of public access to digital content, 2013) skupaj s primerjalno preglednico posameznih lastnosti založniških, distributerskih in izposojevalnih platform za e-knjige (Matrix, 2013; Roncevic, 2013a; 2013b).

Tudi Ameriško knjižničarsko združenje (ALA) je v letu 2012 za lažje razumevanje različnih poslovnih modelov, ki se trenutno pojavljajo v njihovih splošnih knjižnicah, pripravilo kratek pregled modelov nabave e-knjig (Ebook business models for public libraries, 2012). V njem so izpostavili prednosti in slabosti posameznih modelov ter opozorili na dejavnike, ki jih je treba upoštevati pri dogovorih z založniki in ponudniki vsebin.

Po mnenju delovne skupine združenja ALA za digitalne vsebine (DCWG) so najpomembnejši naslednji trije dejavniki:

- v knjižnicah je treba zagotoviti možnost izposoje vseh na trgu razpoložljivih e-knjig.
- knjižnice morajo dobiti trajne pravice za uporabo kupljenih e-knjig, vključno s pravico do prenosa licence v drug sistem za distribucijo elektronskih vsebin za potrebe zagotavljanja dostopnosti.
- založniki in ponudniki storitev morajo zagotoviti ustrezne metapodatke in upravljavsko platformo za uporabnikom prijazno uporabo e-knjig.¹

V prihodnosti se DCWG želi v okviru svojega delovanja osredotočiti tudi na vsebine, namenjene potrebam šolskih knjižnic, kakor tudi vprašanjem glede zagotavljanja dostopnosti vsebin.

Izposoja e-knjig je v okviru posebej imenovane delovne skupine želela osvetliti tudi IFLA. Pripravili so dokument IFLA principles for library eLending (2013), ki vključuje

¹ Morda tudi povezavo s knjižničnim informacijskim sistemom (op. avtor).

oris tem, ki se nanašajo na e-knjige v knjižnicah, prikaz trenutnega stanja založništva e-knjig, pregled razlik med modeli ravnanja s knjižnično zbirko v visokošolskih in splošnih knjižnicah ter osnutek najustrežnejšega okvira pravnih vidikov izposoje v obliki poslovnih modelov. Temeljna načela, ki so nastala v okviru dokumenta, so:

1. Knjižnice imajo pravico pridobiti licenco ali kupiti katero koli na tržišču dostopno e-knjigo ob upoštevanju pogojev, ki se nanašajo na:
 - število hkratnih uporabnikov,
 - časovno obdobje, v katerem ima knjižnica pravico omogočati dostop do določene e-knjige,
 - možnost trajnega lastništva licence (za potrebe trajnega hranjenja, lahko tudi v okviru zakonskih določil o hranjenju obveznega izvoda),
 - omejitve dovoljenega števila izposoj,
 - čas izida in prodaje (založniki ne bi smeli onemogočati nakupa ali zakupa novih naslovov na trgu).
2. Ob upoštevanju vzajemnega spoštovanja knjižnic in nosilcev avtorskih pravic mora, če je le mogoče, vsak nakup ali zakup licence v okviru avtorskopravne zakonodaje knjižnici in njenim uporabnikom omogočiti:
 - pravico do kopiranja dela avtorskega dela,
 - ob nakupu trajne licence pravico do pretvorbe v drug format za potrebe trajnega hranjenja,
 - kopijo za potrebe medknjižnične izposoje (v skladu z nacionalno zakonodajo ali morebitnimi omejitvami glede števila ali pravice do medknjižničnih izposoj na določenem geografskem območju),
 - pravico do pretvorbe v format, primeren za uporabnike z bralnimi težavami.Knjižnica mora imeti pravico, da zaobide tehnološka varovala sistemov za upravljanje digitalnih avtorskih pravic. Pri tem morajo poskrbeti, da ne pride do zlorabe avtorskih pravic.
3. E-knjige, dostopne v knjižnicah, morajo biti berljive na vseh splošno dostopnih bralnih napravah (pogosto je to sicer odvisno od proizvajalca bralne naprave in ne od založnika, četudi so v posameznih primerih izdelovalci/distributerji bralnih naprav lahko hkrati tudi založniki).
4. Knjižnice in njihovi uporabniki morajo imeti pravico do nadzora nad uporabo osebnih podatkov, vključno s podatki o njihovih bralnih navadah.
5. V primeru, da založnik, avtor ali knjigotržec knjižnici ne omogoča več dostopa do določenega naslova, mora ta imeti možnost dostopa do tega naslova pod razumnimi pogoji, nacionalni upravičenec za obvezni izvod (poziv za zagotovitev javnega dostopa do vseh e-knjig je toliko bolj upravičen v državah, kjer so založniki in avtorji upravičeni do državnega sofinanciranja založniških programov).

Razmere na trgu e-knjig so v evropskih državah drugačne kot npr. v ZDA, saj je zagotavljanje e-knjig na trgu z enotnim jezikom, kakršen je v ZDA, precej lažje kot na trgu, kjer obstaja znotraj meja posamezne države veliko različnih (ne le nacionalnih, ampak tudi po več uradnih ali manjšinskih) jezikov. Prvi pregled poslovnih modelov vpeljevanja e-knjig v evropskih splošnih knjižnicah (*E-books in public libraries, 2010*) je združenje Naple2 pripravilo na podlagi poročil iz sedmih držav. Glavni poudarki so bili dani področjem licenciranja in pretvorbe fizičnega gradiva v digitalno obliko kakor tudi možnostim, ki jih tovrstna tehnologija nudi za doseganje ciljnih skupin, ki so bile do tedaj med članstvom splošnih knjižnic zastopane v manjši meri. Pregled

² National Authorities on Public Libraries in Europe – mednarodno nevladno združenje, katerega namen je skrb za promocijo načel in strategij politik na področju splošnih knjižnic v Evropi.

stanja poslovnih modelov v splošnih knjižnicah petih evropskih držav je bil izdelan tudi v letu 2013. Rezultati analize so bili predstavljeni na predkonferenci združenja EBLIDA3 z naslovom »Ready? Read 'e'. e-services in libraries, from European thinking to local actions«.

Podrobnejši pregled stanja založništva e-knjig oziroma stopnje vključevanje e-knjig v ponudbo ameriških in evropskih splošnih knjižnic je podan v prispevku za kongres ZBDS 2013 na temo »Knjižničarski izzivi« (Klemen, 2013).

3 E-knjige v slovenskih splošnih in šolskih knjižnicah

V slovenskem knjigotrškem okolju je število leposlovnih del v obliki e-knjig naraščalo počasi. V zadnjem desetletju smo zaznali nekaj poskusov prodaje leposlovja v obliki e-knjig, ki pa so bile v prvi vrsti namenjene končnim kupcem in brez lastne platforme, zato je bilo vključevanje tovrstnih vsebin v ponudbo knjižnic težavno oziroma skoraj nemogoče. Sam izbor ni vključeval veliko naslovov, prevladovala so klasična dela slovenskih avtorjev, katerih avtorske pravice so že potekle. Ker so bila omenjena dela primerna za ponudbo v slovenskih splošnih in šolskih knjižnicah, ki so jih te, kljub oviram, želele vključiti v svojo ponudbo.

Uporabnikom so jih skušale približati z različnimi bralnimi projekti, med katerimi je imel v strokovni in širši javnosti največji odmev projekt »Slovenske avtorje berem napredno, listam e-papir«, ki ga je leta 2009 izvedla Knjižnica Bežigrad v sklopu Mestne knjižnice Ljubljana. Ponudba je obsegala e-knjige prve slovenske elektronske založbe Ruslica, ki deluje pod okriljem ČZP Večer, ter določen nabor knjižnih naslovov Študentske založbe. E-knjige so si uporabniki izposojali skupaj z elektronskimi bralniki Kolibri V3, na katerih so bila naložena klasična in dela nekaj sodobnih slovenskih avtorjev. Programsko opremo elektronskih bralnikov je za potrebe knjižnic prilagodilo slovensko podjetje EPTS. Projekt je finančno podprla Javna agencija za knjigo Republike Slovenije (JAK), njegova cilja pa sta bila spodbujanje branja slovenskih avtorjev na novem nosilcu zapisov ter spoznavanje bralnika za branje e-knjig in drugih dokumentov.

Izmenjave dobrih praks in skupni pogledi na prihodnost e-knjige so bili v zadnjih petih letih v slovenskih splošnih knjižnicah precej intenzivni (Kurnjek, 2009; Ločniškar - Fidler in Martinčič, 2009; Brbre, Kolarič in Turšek, 2012; Trtnik, 2012). Organizirani so bili številni posveti, okrogle mize, in razprave, namenjeni seznanitvi širše strokovne javnosti z osnovnimi vprašanji, povezanimi z e-knjigami (formati, tehnologija elektronskega papirja, črnila in bralnikov, sistemi za upravljanje digitalnih avtorskih pravic). Na njih so potekale tudi razprave o metapodatkih, katalogizaciji, avtorskopравnih rešitvah za tovrstno gradivo in cenovni politiki ter bili predstavljeni pregledi stanja elektronskega založništva v tujini in pri nas.

3.1 Platforma BIBLOS

Spomladi 2013 je začela testno delovati prva slovenska platforma oziroma namenski spletni distribucijski portal za izposajo e-knjig v slovenskih splošnih knjižnicah, tj. *Biblos Lib*. Portal je razvila Študentska založba, neprofitni založniški zavod. V testnem obdobju, ki je potekalo od 20. 3. do 30. 6. 2013, je portal preizkusilo devet slovenskih splošnih knjižnic in specialna knjižnica Instituta informacijskih znano-

³ European Bureau of Library Information and Documentation Associations je evropsko krovno telo bibliotekarskih, informacijskih in dokumentacijskih združenj.

sti Maribor. Odločitev za razvoj platforme v sodelovanju s splošnimi knjižnicami je Študentska založba kot pobudnik projekta sprejela predvsem zaradi močne mreže slovenskih splošnih knjižnic, kar posledično pomeni uspešnejšo promocijo tako e-knjig kakor tudi sistema samega (Dretnik, 2013). Koncept platforme je bil prvič predstavljen na 28. slovenskem knjižnem sejmu novembra 2012. Nekaj poskusov ponudbe e-knjig so slovenski založniki predstavili že na knjižnem sejmu leto prej, vendar so bile takratne rešitve omejene na ponudbo knjig prek namenskih bralnikov in aplikacij za tablične računalnike.

Knjige na platformi Biblos so dostopne v standardnem formatu .epub, ki ima dodano zaščito pred nedovoljenim kopiranjem v obliki Adobe DRM. Poleg namenske aplikacije za prebiranje knjig je branje omogočeno tudi z nekaterimi drugimi brezplačnimi aplikacijami, ki so na voljo za sistema Android in iOS (npr. Bluefire Reader in Aldiko). E-knjige je s pomočjo programa Adobe Digital Editions možno prebirati tudi na računalnikih z operacijskim sistemom Windows ali OS X. Za pregledovanje e-knjig, zaščiteneh z Adobe DRM, si je treba ustvariti Adobe ID račun, kar je možno storiti brezplačno na Adobovi spletni strani.

Študentska založba je v testnem obdobju ter v obdobju med julijem in decembrom 2013 po zgledu tujih ponudnikov e-knjig pripravila dva modela nakupa licenc po načelu »single user copy«:

- *licenčni model*: knjižnica zakupi knjigo za časovno obdobje enega leta. Po izteku časovnega obdobja ima pravico, da licence ne podaljša. Strošek modela zajema letno licenčnino in manipulativni strošek ob vsaki izposoji.
- *model proste izbire (PDA, angl. patron-driven aquisition)*: knjižnica prosto izbira med celotnim naborom gradiva na platformi Biblos. Strošek modela zajema le strošek izposoje, a je ta višji od manipulativnega stroška pri licenčnem modelu. Model omogoča knjižnici, da sama določi največje možno število letnih oziroma mesečnih izposoj, prav tako pa lahko omeji tudi najvišjo možno porabo sredstev na mesečni in/ali letni ravni.

Knjižnice bi tako lahko nakupe e-knjig kombinirale: po licenčnem modelu zakupile več naslovov knjig, za katere se ve, da bodo izposojane v daljšem obdobju, za naslove, pri katerih knjižnica meni, da nimajo večje literarne vrednosti ali se naknadno izkažejo za zelo iskane (knjižne uspešnice), pa po modelu proste izbire (Zamida, 2012).

Poslovni model bi v primeru ustreznega urejenega knjižničnega nadomestila založnikom e-knjig prinašal tako prihodek iz prodajnega dela platforme kot tudi določen delež na podlagi izposoj njihovih naslovov iz knjižničnega dela sistema (za podoben sistem se trenutno dogovarjajo v Veliki Britaniji).

Prvi odzivi testnega obdobja vpeljevanja sistema Biblos v splošne knjižnice so bili sicer spodbudni, a je po koncu testnega obdobja med založniki kljub vsemu še vedno ostal strah, da bo e-knjiga preveč posegla v tržni delež tiskanih izdaj, in so se zato le redki podali v tovrstno poslovno prakso. Težavna so namreč tudi pogajanja za avtorske pravice, predvsem za prevodna dela, pri katerih so lahko avtorske pravice za elektronsko različico celo dražje kot za tiskano.

Na podlagi slabšega odziva založnikov in posledično manjšega zastoja v rasti zbirke e-knjig v okviru platforme je Študentska založba v sodelovanju s slovenskimi splošnimi knjižnicami pripravila spremenjen model (primerjava obeh je podana v preglednici 1), kjer je na voljo vnaprej določeno število izposoj (52), a hkrati je ustrezno nižja višina članarine (v splošnih knjižnicah odvisna od velikosti knjižnice), v osnovni paket pa niso zajeti vsi naslovi, pač pa le brezplačne knjige. Plačilo DRM-zaščite ostane v temelju nespremenjeno, vendar je treba vzeti v zakup, da je s plačilom osnovne članarine krita zaščita le brezplačnih knjig.

Preglednica 1: Primerjava prvotnega in spremenjenega poslovnega modela Biblos Lib

	prvotni modeli	spremenjeni model
OSNOVNI PAKET	en izvod vsakega naslova iz Biblosa	samo brezplačne knjige (zbirka eKlasiki)
DODATNI NASLOVI	nakup triletnih licenc, zakup za eno leto	v obliki nakupa licenc za 52 izposoj (možnost izrabe tudi po morebitni prekinitvi naročniške pogodbe)
PLAČILO DRM ZAŠČITE	za osnovni paket krito iz članarine, za dodatne licence je potrebno plačilo	za osnovni paket krito iz članarine, za dodatne licence je potrebno plačilo
PREDNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> dostop do vseh knjig na Biblosu za vse knjižnice ob plačilu letne članarine 	<ul style="list-style-type: none"> nižja članarina fleksibilnost nabave kljub znižanim prihodkom knjižnica lahko kupuje novo gradivo realno plačilo DRM-zaščite posamezni naslov lahko knjižnica obdrži kot arhivski izvod, namenjen izključni uporabi v čitalniških prostorih knjižnice stimulativen za založnike
SLABOSTI	<ul style="list-style-type: none"> višja članarina, se ne spreminja s pritokom novega gradiva stroški DRM v pavšalu, knjižnica lahko plača več kot porabi ne omogoča stimulacije pritoka novega gradiva več gradiva, manj procentualno nadomestil za posameznega založnika 	<ul style="list-style-type: none"> omejen osnovni nabor v osnovnem paketu ni nabor vseh na Biblosu dostopnih naslovov e-knjig

Nosilci projekta Biblos si želijo, da bi se v izposojevalni oziroma knjižnični del sistema (tj. Biblos Lib) vključila celotna mreža slovenskih splošnih knjižnic. Nezanemarljiv ni niti interes za vključitev drugih tipov knjižnic (predvsem šolskih in visokošolskih), založniki so v sodelovanju z nosilci projekta Biblos pripravili osnovno ponudbo zanje prilagojenih vsebin. Potencial vidijo tudi v ponudbi elektronskih učbenikov za vse študijske ravni, od osnovnošolske do visokošolske.

4 Kakšen je ustrezen poslovni model?

Podali bomo le nekaj ključnih vprašanj, ki bodo v prihodnosti vplivala na uspešnost in kakovost ponudbe e-knjig v splošnih, deloma pa tudi šolskih knjižnicah. Ustrezno pripravljen poslovni model za nabavo in izposajo e-knjig mora podati jasne odgovore na vprašanja glede sodelovanja založnikov in lastnikov distribucijskih platform na eni strani ter knjižničarjev na drugi.

4.1 Izbor e-knjig

Eno najpomembnejših vprašanj, na katerega naleti knjižnica pri vzpostavljanju ponudbe e-knjig, je, ali bo lahko omogočala dostop do vseh naslovov knjig, ki so na tržišču. Ugotoviti je treba, ali obstajajo omejitve in ali se te pojavijo le pri določenih naslovih oziroma vsebinskih sklopih. Pri izboru e-knjig je pomemben tudi način pogajanj: pogajalska izhodišča posameznih knjižnic so navadno slabša od nakupov v okviru konzorcijev, ki v nekaterih primerih lahko celo zastopajo interese vseh

knjižnic, ne le splošnih, delujočih na določenem geografskem območju. Prvi pogoj za kakovosten izbor je ponudba zadostnega števila knjižnih naslovov, med katerimi lahko izbirajo uporabniki in knjižnice. Ob bogatejši ponudbi slovenskih besedil lahko pričakujemo tudi spremembe v obnašanju bralcev, ki sicer vse pogosteje posegajo po angleških besedilih.

4.2 Lastništvo e-knjig za izposajo

Z lastništvom e-knjig je povezano tudi vprašanje njihovega trajnega hranjenja in zagotavljanja njihove dostopnosti. V večini primerov njegovo trajno hranjenje urejajo nacionalni zakonski predpisi, ki opredeljujejo hranjenje obveznega izvoda. Še vedno niso razrešena vsa vprašanja, predvsem vprašanja uporabe tako kupljenih licenc e-knjig v drugih distribucijskih platformah, trajnega hranjenja ter zagotavljanja spoštovanja avtorskih pravic. Lastništvo e-knjig ni urejeno niti v okviru potrošniških pravic končnega kupca. Zakonodajalec bo moral čim prej začeti urejati to področje, saj trenutno ni zakonskih vzvodov, ki bi preprečevali knjigotržcem, da na temelju splošnih pogojev poslovanja prepovedujejo prosto razpolaganje s kupljenimi e-knjigami (posojanje, prodajanje ali zapuščinske prepustitve e-knjig).

4.3 Uporabniška dostopnost e-knjig

Evropske splošne knjižnice se večinoma odločajo za zagotavljanje dostopa in uporabe e-knjig v strogo zamejenem informacijskem okolju. Dostop najpogosteje poteka prek pretočne spletne uporabe (angl. streaming), ki omogoča branje knjig prek namenske spletne platforme ali v operacijskem sistemu Windows za osebne računalnike. V primeru pretočne spletne uporabe mora biti uporabnik med branjem e-knjig priključen na internet. Naprednejši sistem dostopa do e-knjig poteka z uporabo namenskih aplikacij za prenosne bralne naprave (najpogosteje za okolji Google Android in Apple iOS), ki uporabniku omogočajo, da lahko e-knjige bere brez internetne povezave (angl. offline). Uporabniško prijaznejša je vsekakor možnost prenosa e-knjige v obliki datoteke, ki je zaradi varovanja avtorskih pravic in nadzora nad uporabo opremljena z ustreznim sistemom za upravljanje digitalnih avtorskih pravic. Znani so tudi primeri omogočanja dostopa do e-knjig prek namenskih bralnikov, vendar rešitev ni niti cenovno (predvsem z vidika knjižnic) niti časovno oziroma logistično (predvsem z vidika uporabnikov) optimalna.

4.4 Določanje cenovne politike

Vprašanja glede cenovne politike nakupa se navadno navezujejo na oblike in možnosti zakupa licenc za e-knjige. V praksi se določanje cen e-knjig, namenjenih izposoji v evropskih knjižnicah, odraža kot izbor ene ali druge v preglednici 2 prikazane možnosti glede na posamezne kriterije.

Preglednica 2: Določanje cenovne politike v splošnih knjižnicah (prirejeno po Braeckman in Huysmans, 2013)

razmerje cena licence/ cena izposoje	visoka cena licence, nizka cena/brezplačna izposoja za končnega uporabnika	nizka cena licence/brezplačna licenca, visoka cena izposoje za končnega uporabnika
paketni zakup licenc	omogočen zakup števila izposoj posamezne licence, vsako dodatno izposajo se zaračunava po vnaprej določenem ceniku	ni paketnega zakupa, vsaka izposoja licence se zaračunava posebej

konzorcijski nakup licenc	cena določena glede na konzorcijski dogovor (zanj skrbi državna strokovna služba ali združenje splošnih knjižnic)	ni konzorcijsko določene cene, plačilo glede na uporabo oziroma izposoj
aktivna uporaba e-knjige	cena licence se zaračuna po določenem odstotku pregledane oziroma prelistane e-knjige	cena licence se zaračuna ob prvi odprti strani e-knjige
starost oziroma aktualnost e-knjige	brez razlikovanja med starejšimi in najnovejšimi naslovi	razlikovanje po načelu teorije dolgega repa: vodilni naslovi – nosilni naslovi – naslovi dolgega repa

K stroškom, povezanim z nakupom e-knjig, se pogosto prišteva tudi »strošek izposoje«, torej vključitve določenega programskega varovala, ki ustrezno odklene ali zaklene izposojeno datoteko e-knjige (Brantley, 2012). Cenovna politika je odvisna tudi od avtorskih pravic in velikosti knjižnega trga. Cenovno politiko knjig na slovenskem založniškem trgu poskuša Republika Slovenija urediti tudi s pomočjo zakonskih predpisov. Leta 2013 smo dobili Zakon o knjigi, s katerim želi Ministrstvo za kulturo med drugim urediti tudi vprašanje enotne cene knjig.

4.5 Strategije omejevanja knjižnic pri dostopu do e-knjig

Omejitve se lahko nanašajo na prehodni čas med dostopnostjo knjige za nakup in njeno dostopnostjo za izposoj v splošni knjižnici. Lahko so postavljene tudi omejitve glede števila naslovov, ki jih ima hkrati izposojene posamezni uporabnik knjižnice. Navadno želijo založniki uporabiti model »single user copy«, kar pomeni, da je en naslov lahko hkrati izposojen le pri enem uporabniku. Pri tovrstnem modelu je treba po porabi vseh dogovorjenih izposoj posamezne licence slednjo ponovno kupiti oziroma jo podaljšati za nadaljnje izposoje.

Eden od načinov omejevanja dostopa do e-knjig, ki je poznan iz ameriških knjižnic (Ebook business models for public libraries, 2012), je obvezna izposoja v prostorih knjižnice. Uporabniki si e-knjig ne morejo izposoditi na daljavo, pač pa morajo, tako kot za izposoj tiskanih, obiskati knjižnico. Tako založniki preprečijo, da bi se uporabniki, ki želijo brati e-knjige, a so lokacijsko oddaljeni od njihovih knjigarn (npr. na dopustu v drugem kraju), namesto za nakup raje odločili za izposoj novih knjig. Tovrstnim bralcem preostane le nakup želene knjige prek spletne knjigarne.

4.6 Spodbujanje k nakupu namesto k izposoji

Založniki želijo, kljub sodelovanju s knjižnicami, katerim omogočajo izposoj e-knjig, določen del licenc prodati končnemu kupcu. Možnost nakupa istega naslova je navadno omogočena v okviru platforme za izposoj, in sicer v povezavi z onemogočanjem rezervacije izposojene e-knjige. Uporabniki se bodo, v primeru trenutne nedostopnosti določenega naslova, namesto za čakanje verjetno raje odločili za takojšen dostop do želene knjige z nakupom. Povezovanje možnosti nakupa in izposoje e-knjig je lahko spodbuda za (predvsem manjše) založnike, saj bodo tako lažje dosegli ciljne skupine uporabnikov oziroma potencialne kupce.

4.7 Tehnološka zaščita in avtorske pravice

Avtorskopravno zaščitene vsebine se v svetu e-knjig urejajo s pomočjo sistemov za upravljanje digitalnih avtorskih pravic (angl. Digital Rights Management – DRM), ki

poskrbijo, da lahko e-knjigo prebira le bralec, ki je do tega upravičen. Sistem onemogoča kopiranje, tiskanje, spreminjanje ali prenos na druge, nepooblaščen naprave, hkrati pa omogoča identifikacijo naprave, ki se uporablja za branje zaščitene e-knjige in tudi njenega lastnika.

Z vprašanjem ustrezne ureditve avtorskih pravic za e-knjige se v naših knjižnicah ukvarjamo že več kot desetletje (Ločniškar - Fidler in Fidler, 2003). Knjižnice lahko izposojajo e-knjige le, če pridobijo ustrezno dovoljenje imetnikov avtorskih pravic. Po slovenski zakonodaji je za dela, za katera avtorske pravice še niso potekle, dostop do njihove digitalne oblike dovoljen samo na terminalih znotraj knjižnice. Za vse druge primere je treba pridobiti izrecno dovoljenje avtorja oziroma imetnika avtorskih pravic in plačati nadomestilo za uporabo. Rešitev nekateri slovenski pravni strokovnjaki vidijo v obliki t. i. razširjenega kolektivnega upravljanja avtorskih pravic s pomočjo kolektivne organizacije, ki bi ustrezno zastopala vse avtorje in imetnike pravic, ne le člane avtorskih organizacij. Pogoj za to je seveda transparentno in učinkovito sistemsko okolje ter ekonomskim razmeram okolja prilagojena višina avtorskih nadomestil (Ločniškar - Fidler in Martinčič, 2009; Ločniškar - Fidler, 2009). Ustrezno urejeno avtorskopravno okolje bi lahko ugodno vplivalo tudi na reševanje problematike knjižničnih nadomestil v elektronskem okolju. Ločniškar - Fidler (2012) navaja, da slovenski knjižničarji opozarjajo na problematiko knjižničnega nadomestila, ki slovenskim avtorjem pripada po 5. členu Pravilnika o izvajanju knjižničnega nadomestila⁴ in upošteva le tiskane monografske publikacije. Na problematiko opozarjajo že od leta 2010, ko so se začeli prvi projekti vpeljevanja elektronskih leposlovnih del v splošne knjižnice. V strokovnem okolju pogovori o morebitnih formalnih rešitvah še potekajo, v njihovo iskanje pa so vključeni Ministrstvo za kulturo, NUK, IZUM in njihove strokovne službe. Nanjo opozarjajo tudi predstavniki založniške stroke (Pregl, 2012; Pirš, 2012).

EBLIDA na ravni EU opozarja na problematiko knjižnicam nenaklonjene avtorske zakonodaje s promocijsko akcijo »Legalize it«.⁵ Evropske države namreč vse pogosteje podpirajo izdaje nacionalne literature domačih založnikov z namenskimi projekti sofinanciranja, posledično pa se zmanjšujejo sredstva za (so)financiranje knjižničnih zbirk.

4.8 Distribucijska platforma

Prednost namenskih platform je v možnosti prepletanja prodajnega, knjigarniškega in izposojevalnega, klasično knjižničarskega dela knjižne kulturne pokrajine. Platforme lahko namensko razvijajo podjetja, ki so se odločila, da bodo vmesni člen med založniki in knjižnicami (italijanski primer), knjižnice v sodelovanju z založniki (Nizozemska, Danska, Finska) ali pa je razvoj prepuščen založnikom, ki nato bolj ali manj upoštevajo želje in potrebe splošnih knjižnic (primer slovenskega Biblos Lib). Lastništvo, upravljanje s platformo kakor tudi obračunavanje stroškov uporabe distribucijske platforme je tako navadno odvisno od pravnih oseb zasebnega prava, ustrezno izpogajana izhodišča za njeno uporabo pa so odvisna od organiziranja in povezanosti knjižnic.

⁴ Uradni list Republike Slovenije, št. 42/2004

⁵ V okviru promocijske akcije »Legalize it«, si bodo sodelujoči prizadevali vplivati na politične odločevalce v okolju EU. V prvi vrsti naj bi akcija, v obliki osveščevalnih plakatov, potekala v javnih knjižnicah, predstavniki bibliotekarskih združenj pa naj bi prek ministrov, pristojnih za področje kulture in izobraževanja, vplivali na Evropsko komisijo, prek lobiranja pri nacionalnih predstavnikih Evropskega parlamenta pa na evropsko zakonodajno vejo oblasti. Dolgoročni cilj akcije je boj za pravičnejše pogoje nakupa in posojanja e-knjig v javnih knjižnicah. (Braeckman in Huysmans, 2013).

4.9 Vpetost platform e-knjig v knjižnično okolje

Večina poslovnih modelov vključuje ustrezne rešitve za metapodatkovne strukture, ki omogočajo lažje in hitrejše iskanje po zalogi e-knjig, do katerih knjižnice omogočajo dostop in njihovo izposajo. Prevladuje uporaba namenskih platform, ki se lahko neposredno vključujejo v sisteme za iskanje po knjižničnih katalogih. Problematiko e-knjig v splošnih knjižnicah zaokrožajo tudi vprašanja o ustrezni obdelavi netiskanege leposlovnega gradiva v obliki e-knjig (Ločniškar - Fidler, 2006; Ločniškar - Fidler in Martinčič, 2009; Poličnik - Čermelj, 2009). Projektu Biblos se je kot testna knjižnica pridružila tudi Knjižnica Instituta informacijskih znanosti, ki je v okviru projekta prevzela skrb za pripravo formalne obdelave e-knjig za vključitev v vzajemni knjižnični katalog.

4.10 Davčna stopnja za e-knjige

Pomemben dejavnik pri določanju programskih okvirjev za ravnanje z e-knjigami je problematika določanja davčne stopnje zanje, tudi v primerjavi z davčno obremenitvijo tiskanih knjig. V Sloveniji znaša davčna stopnja za tiskane knjige od 1. 7. 2013 dalje 9,5 % in je na ravni znižane stopnje davka na dodano vrednost. Kljub temu je glede na podatke, ki jih navaja Wischenbart (2013), ena najvišjih v Evropski uniji (EU). Še višja, 22 % obdavčitev velja za e-knjige ter preostale elektronske vsebine in vire, ki jih kupujejo ne le splošne, ampak tudi druge slovenske knjižnice. Problematika je pereča tudi v preostalih državah EU, saj se e-knjige še vedno **šteje** kot storitev (v smislu licenčne uporabe) in ne kot kulturno dobrino (v smislu vsebine kot takšne). Posledično so e-knjige večinoma obdavčene z več kot 20 % davčno stopnjo.

4.11 Druga odprta vprašanja

Ob vpeljevanju elektronskih vsebin v knjižnice si morajo te zastaviti še nekatera dodatna vprašanja.

V kakšni meri bomo knjižnice v svojo ponudbo vključile druge formate, npr. digitalizirano tiskano gradivo, ki bi ga bilo treba po optični prepoznavi besedila (OCR) pretvoriti v podoben format, ki se že uporablja pri knjigah, ki so že izvorno v e-obliki? Ali lahko glede na cenovno neenakost knjige v različnih formatih še vedno zagotavljamo brezplačnost za končnega uporabnika? Kako zagotoviti dodatna sredstva za nakup e-knjig? Je rešitev v zaračunavanju izposoje e-izvodov? Posledično je s tem povezano vprašanje izenačevanja politike izposoje tiskanih in e-knjig.

Vpeljevanje e-knjig v naše knjižnice je lahko osnova za nov tip članstva knjižnice in virtualnega uporabnika, ki mu ne le, da ne bo treba prestopiti praga knjižnice, pač pa bo morda od knjižnice lahko geografsko ločen in bo morda živel celo na drugi celini. Slovenske splošne knjižnice in IZUM so tako v letu 2013 že začele s postopki, potrebnimi za vzpostavitev storitve oddaljenega elektronskega vpisa uporabnikov, ki živijo v tujini.

Ali knjižnice v zadostni meri upoštevamo hitrega zastarevanja tehnologije? Na uporabo e-knjig pomembno vpliva že omenjena tehnološka oprema, tj. naprave, predvsem prenosne, ki omogočajo popoln izkoristek prednosti te oblike knjig. Dejstvo je, da kljub prednostim, ki jih prinašajo namenski elektronski bralniki z elektronskim papirjem, te izpodrivajo tablični računalniki. Tablični računalniki so bili na tržišču informacijsko-komunikacijske tehnologije dostopni že zdavnaj pred prihodom prvega tržno uspešnega iPada aprila 2010. Je pa Apple s tem, da je znal ponuditi ustrezno obliko in tehnologijo tovrstnih naprav, dejansko odprl tržišče tudi za svoje konkurente, ki

so si želeli preseči Applov proizvod. Podobno je trg za elektronske bralnike nekaj let pred tem s Kindlom odprl Amazon, ki je napravo predstavil novembra 2007. Razvoj tabličnih računalnikov in njihova vsestranskost kljub višji ceni izpodrivata primat namenskih elektronskih bralnikov na področju branja e-knjig. Raziskava družbe IHS iSuppli (Selburn, 2012) je pokazala, da je v letu 2012 prodaja bralnikov e-knjig na svetovnem trgu upadla za neverjetnih 36 % glede na leto 2011. V veliki meri je k temu pripomogla vsestranskost tabličnih računalnikov, ki niso namenjeni samo branju knjig, pač pa so v določeni obliki okrnjeni nadomestek osebnih računalnikov. K izboljšanju razmer na trgu elektronskih bralnikov ni pripomoglo niti dejstvo, da se njihove cene, v povezavi z vedno boljšo tehnologijo, znižujejo. Velika ovira so tudi dumpinške cene največjih deležnikov na trgu e-knjig, predvsem založniškega velikana Amazona, ki svoje bralnike prodaja po ceni, ki je nižja od proizvodne, razliko pa pokriva s prodajo svojih vsebin in storitev.

In ne nazadnje, rešiti bo treba tudi vprašanje trajnega hranjenja elektronskih izvodov in pri tem upoštevati zastarevanje tehnologije in formatov, v katerih so vsebine trenutno berljive, v prihodnosti pa morda ne bodo več.

Med velikimi priložnostmi, ki se porajajo ob vpeljevanju novih tehnologij v knjižnice, bi izpostavili pridobivanje tistega dela potencialnih uporabnikov, ki doslej še niso uporabljali storitev knjižnice. Mednje kot posebni ciljni skupini uporabnikov sodijo najstniki (Andrin, 2009; Stephens, 2012) in uporabniki s posebnimi potrebami (Junus, 2012; Lewis, 2013).

Precej črnogled glede prihodnosti knjižnic, če se te ne bodo prilagodile novim razmeram v vedno bolj »e-svetu«, je Brantley (2012), ki meni, da imajo knjižnice največ tri leta, preden se v očeh javnosti preobrazijo v »zapršeni kup knjig« namesto v »najbolj kul in super prostor, kar jih je kadar koli obstajalo« in obdržijo osrednje mesto v svetu literature.

5 Sklep

Knjižnice, ki v svojo ponudbo vključujejo e-knjige, morajo biti pozorne na spremembe, ki se dogajajo na založniških trgih, predvsem na področju vedno večje monopolizacije celotne dejavnosti. Končni kupci izgubljajo možnost izbire knjigarne ali spletne trgovine, v katerih bi želeli kupovati tiskane knjige. Tako se tudi na področju e-knjig oblikuje ozek krog korporacij, ki vedno bolj obvladujejo trg.⁶ Klasične knjigarne ne izginjajo le na angleško govorečem območju, kjer jih izpodrivajo veliki igralci na (digitalnem) knjižnem trgu (Amazon, Apple, Google),⁷ pač pa se zaradi vpliva e-knjig, ki so večinoma dostopne v tujih jezikih, lahko manjši jeziki, med katere sodi tudi slovenščina, in njihova distribucijska infrastruktura, hitro znajdejo v nezavidljivem položaju (Wischenbart, 2013). Na to opozarjajo tudi slovenski literati (Lainšček, 2012; Pregl, 2012). E-knjige so tako prinesle nove izzive tudi na področje jezika in knjižne kulture.

Izzive, ki so jih e-knjige prinesle v knjižnice, lahko knjižničarji rešimo v sodelovanju z založniki. Založniki pri knjižnicah iščejo nove poti do bralcev, knjižnice, katerih

⁶ Več o tem v prispevkih: intervju z Geraldom Leitnerjem, članom upravnega sveta IFLE in delovne skupine za izposajo e-knjig na knjižnem sejmu v Leipzigu, marca 2013 (<http://www.medienpolitik.net/2013/03/verlage-interview-mit-gerald-leitner-auf-der-leipziger-buchmesse>), Amazonove e-knjige ubijajo knjigarne (<http://www.monitor.si/novica/amazonove-e-knjige-ubijajo-knjigarne/146073>), Apple kriv oviranja konkurence pri prodaji e-knjig (<http://www.monitor.si/novica/apple-kriv-oviranja-konkurence-pri-prodaji-e-knjig/146164/>).

⁷ Tudi del knjižničarske stroke meni, da so dejansko tekmeči tudi splošnim knjižnicam, saj »če splošne knjižnice ne morejo biti boljše vsaj pri nečem, potem bodo izgubile vso svojo kredibilnost« (Brantley, 2012, str. 30).

uporabniki so tudi potencialni kupci, pa lahko služijo kot izhodišče za nove poslovne modele prodaje in dostopa do knjig. Odgovora na vprašanje, kako bo videti slovenska knjižna krajina čez nekaj let, v tem trenutku ni možno podati.

Za knjižnice ima ponudba elektronskih v primerjavi s tiskanimi knjigami številne prednosti: lažje nakupovanje in shranjevanje, lažja prenosljivost in dostopanje (seveda v primeru, da imamo ustrezno bralno napravo). Lažje je tudi poskrbeti za varnostno kopijo (predvidoma je ohranjena v založnikovem oblaku in tako načeloma varna pred različnimi nesrečami). Brati jo je možno na različnih napravah, seveda jo lahko bere tudi več oseb hkrati. E-knjige si uporabniki lažje prilagodijo svojim bralnim sposobnostim in željam. Med slabostmi lahko izpostavimo, da je za njihovo prebiranje potrebna namenska bralna naprava, ponudba knjižnih naslovov v elektronski obliki je še vedno manjša od ponudbe tiskanih, težave pa se lahko pojavijo zaradi nepodprtih (in v prihodnosti morda z naprednejšimi bralnimi napravami nezdružljivih) formatov datotek, v celoti še nista razrešeni problematiki trajnega hranjenja in možnosti prenosa kupljenih naslovov na tretjo osebo itd.

Klub temu je realno pričakovati, da bosta obe, tiskana in e-knjiga, obstali v soobstoju, deloma bodo sedanja bralci tiskanih izvodov vstopili na trg e-knjig. Kljub svojim prednostim bo e-knjiga težko nadomestila romantični občutek listanja papirja in od bralne naprave neodvisno tiskano knjigo. E-knjiga je tudi v slovenskem prostoru že prišla v dovolj zrelo obdobje, da so bili v strokovni javnosti prediskutirani najpomembnejši pomisleki glede e-knjig in možnosti soobstoja tiskane in e-knjige (Hladnik, 2009). Naloga knjižnic je, da smo na podlagi vsega tega sposobni zaznati potrebe uporabnikov in nanje znamo odgovoriti v obliki ponudbe kakovostne knjige, pa naj bo ta v tiskani ali elektronski obliki.

Viri

- Andrin, D. (2009). Poznavanje e-dokumentov in bralnika e-knjig pri dijakih Šolskega centra Novo mesto. *Šolska knjižnica*, 19 (2-3), 171–179.
- Braeckman, J. in Huysmans, F. (2013). *E-book business models in European public libraries. Report*. Napleblog. Pridobljeno 11. 7. 2013 s spletne strani: <http://napleblog.files.wordpress.com/2013/06/e-book-business-models-in-european-public-libraries.pps>.
- Brantley, P. (2012). You have two, maybe three years... *Publishers weekly*, 259 (51), 29–30.
- Brbre, I., Kolarič, M. in Turšek, T. (2012). E-knjige in slovenske knjižnice. *Organizacija znanja*, 17 (1), 45–47.
- Dretnik, N. (2013). *Renata Zamida za STA: Slovenščine na Amazonu še nekaj časa ne bo*. Blog Misli Slovensko. Pridobljeno 11. 7. 2013 s spletne strani: <http://ms.sta.si/2013/06/renata-zamida-za-sta-slovenscine-na-amazonu-se-nekaj-casa-ne-bo/>.
- E-books in public libraries. NAPLE forum Newsletter* (2010). Madrid: NAPLE forum. Pridobljeno 25. 4. 2013 s spletne strani: http://naple.mcu.es/sites/naple.mcu.es/files/newsletters/nn2010_0.pdf.
- Ebook business models for public libraries. A report from the American Library Association* (2012). Chicago: American Library Association. Pridobljeno 25. 4. 2013 s spletne strani: <http://connect.ala.org/files/80755/EbookBusinessModelsPublicLibs.pdf>.
- Hladnik, M. (2009). Za elektronsko knjigo. *Šolska knjižnica*, 19 (2-3), 126–133.
- Hodges, D., Preston, C. in Hamilton, M. J. (2010). Resolving the challenge of e-books. *Collection management*, 35 (3-4), 196–200.
- IFLA principles for library eLending* (2013). The Hague: IFLA. Pridobljeno 11. 7. 2013 s spletne strani: <http://www.ifla.org/node/7418>.
- Junus, S. G. R. (2012). E-books and e-readers for users with print disabilities. *Library technology reports*, 48 (7), 22–28.
- Klemen, A. (2013). Kako položiti elektronsko knjigo na polico splošne knjižnice? V M. Ambrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižničarski izzivi: vizija, strategija, taktika: 2003-2013-2023: zbornik referatov* (str. 311–361). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Kovač, M. (2012). Zares: zakaj še ni poplave slovenskih e-knjig? *Bukla*, 8 (82–83), 23.
- Kurnjek, B. (2009). Elektronske knjige in bralniki v splošni knjižnici. *Organizacija znanja*, 14 (1-2), 32–33.

- Lainšček, F. (2012). Po Gutenbergovi eri. *Otrok in knjiga*, 39 (85), 58.
- Lewis, J. (2013). Information equality for individuals with disabilities: does it exist?. *Library quarterly*, 83 (3), 229–235.
- Libraries, e-lending and the future of public access to digital content* (2013). London: Civic Agenda. Pridobljeno 11. 7. 2013 s spletne strani: <http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/thinkpiece-on-libraries-e-lending.pdf>.
- Ločniškar - Fidler, M. in Fidler, T. (2003). Elektronska knjiga - knjiga brez papirja. *Knjižnica*, 47 (1-2), 147–174.
- Ločniškar - Fidler, M. (2006). Leposlovje ni le na papirju. *Šolska knjižnica*, 16 (1), 25–30.
- Ločniškar - Fidler, M. (2009). E-založbe, e-knjige, bralniki, knjižnice in avtorske pravice. *Šolska knjižnica*, 19 (2-3), 155–158.
- Ločniškar - Fidler, M. (2012). Ponudba in razvoj ne dohajata povpraševanja: e-založbe, e-knjige, bralniki, knjižnice. *Šolska knjižnica*, 22 (1), 43–49.
- Ločniškar - Fidler, M. in Martinčič, T. (2009). Elektronske knjige in bralniki v splošni knjižnici: okrogla miza. *Knjižničarske novice*, 19 (4-5), 23–29.
- Matrix: models of accessing digital content. Libraries, e-lending and the future of public access to digital content* (2013). London: Civic Agenda. Pridobljeno 11. 7. 2013 s spletne strani: <http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/thinkpiece-matrix.pdf>.
- Pirš, S. (2012). *Vpliv slovenskega sistema knjižničnega nadomestila na knjižno polje*. Magistrsko delo. Ljubljana: Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- Poličnik - Čermelj, T. (2009). Evidentiranje elektronskih virov, dostopnih na daljavo, v COBISS. *Šolska knjižnica*, 19 (2-3), 143–154.
- Pregl, S. (2012). Kaj pa, če ... *Otrok in knjiga*, 39 (85), 58–60.
- Roncevic, M. (2013a). Directory of e-book platforms for libraries. *Library technology reports*, 49 (3), 14–32.
- Roncevic, M. (2013b). E-book platforms for libraries. *Library technology reports*, 49 (3), 33–42.
- Selburn, J. (2012). *Ebook readers: device to go the way of dinosaurs?*. IHS iSuppli. Pridobljeno 11. 7. 2013 s spletne strani: <http://www.isuppli.com/home-and-consumer-electronics/market-watch/pages/ebook-readers-device-to-go-the-way-of-dinosaurs.aspx>.
- Stephens, W. (2012). In a more digital direction. *Young adult library services*, 10 (4), 28–30.
- Trtnik, M. (2012). Strokovni posvet na temo Elektronska knjiga: izkušnja s Švedske, Anglije in Nemčije – in kje je Slovenija? *Knjižničarske novice*, 22 (7), 14–16.
- Wischenbart, R. (2013). *Global ebook market: current conditions & future projections. Revised February 2013*. Sebastopol, Calif.: O'Reilly Media. Pridobljeno 11. 7. 2013 s spletne strani: <http://shop.oreilly.com/product/0636920022954.do>.
- Zamida, R. (2012). E-knjige v slovenščini: luč na koncu tunela? *Bukla*, 8 (82–83), 24.

> **Aleš Klemen**, bibliotekarski svetovalec, je koordinator posebnih nalog osrednje območne knjižnice v Mestni knjižnici Ljubljana.
Naslov: Kersnikova 2, Ljubljana
Naslov elektronske pošte: ales.klemen@mklj.si

Konverzija knjižničnega kataloga iz programa WinKnj v COBISS3

Conversion of library catalogue from WinKnj software into COBISS3

> Mateja Drnovšek

Izveček

Na Osnovni šoli Polje smo prehod na program COBISS3 izvedli s pomočjo konverzije iz enega v drug program. To je bilo mogoče, saj so bili zapisi v bazi WinKnj dovolj kakovostni, da so se ohranili in pravilno prenesli. IZUM predhodno preveri bazo ter svetuje glede smiselnosti konverzije. Pozitivni vidik avtomatskega prenosa zapisov je gotovo v prihranku časa, hkrati pa lahko ohranimo tudi stare nalepke, saj se stare inventarne številke prenesejo v bazo COBISS in jih čitalnik ob izposoji zazna, čeprav v novi bazi enote stojijo pod novo inventarno številko. Pred samo konverzijo je treba dobro premisliti, kakšne bodo nove postavitve, in določiti nove signature.

Ključne besede

WinKnj, COBISS3, programska oprema, konverzija

UDK

004.42:02

Abstract

At Primary school Polje it was decided to perform the transition to COBISS3 software via conversion. This was possible because the records in the WinKnj database were of sufficient quality to be preserved and correctly converted. Prior to the conversion IZUM checked the existing database and gave advice on the conversion. One positive aspect of automatic conversion is certainly that it saves time, another is that we can keep the existing labels, since the existing inventory numbers are transferred to the new database thus being readable with a barcode reader, even if the units are given new inventory numbers in the new database. Prior to the conversion, it is necessary to think thoroughly about new arrangement of materials and to form new call numbers.

Keywords

WinKnj, COBISS3, software, conversion

Uvod

Med slovenskimi šolskimi knjižnicami je mnenje o tem, kateri program (WinKnj ali COBISS) je primernejši za delo šolske knjižnice, precej deljeno. Ko sem se v šolskem letu 2008/2009 zaposlila na Osnovni šoli Polje (dalje OŠ Polje), smo prešli z zastarelega programskega paketa Šolska knjižnica na program WinKnj, za katerega se je odločila že moja predhodnica. Program pokriva potrebe šolskih knjižnic in je preprost za uporabo. Še vedno smo obdržali pridruženo članstvo COBISS.SI, ki nam je omogočalo prevzemanje ustreznih bibliografskih zapisov iz vzajemne baze podatkov (COBIB.SI). A kljub temu je bil pred nami izziv in hkrati možnost, da šolska knjižnica postane polnopravna članica sistema COBISS. Ob prvi omembi ideja pri vodstvu ni naletela na odobravanje in tako je začasno ostala na stranskem tiru.

In vendar se je v šolskem letu 2012/2013 zgodil premik. Vse več so starši povpraševali, kdaj se bo šolska knjižnica vključila v sistem COBISS, kdaj bodo lahko uporabljali storitve šolske knjižnice, kot to počno v splošni knjižnici. In ideja o polnopravnem članstvu je ponovno oživela.

Zakaj sprememba

V šolskem letu 2010/2011 je Mestna občina Ljubljana (ustanoviteljica) OŠ Polje preoblikovala in podružnično šolo Kašelj z odlokom spremenila v samostojno Osnovno

šolo Kašelj. Ob tem je prišlo tudi do delitve osnovnih sredstev, zaloge učbeniškega sklada in v manjši meri tudi gradiva šolske knjižnice. S pregledom zaloge smo ugotovili, da je marsikatero enoto treba odpisati (zastarelo in poškodovano gradivo, precej gradiva starejših letnic ni bilo niti vpisanega), nekateremu gradivu je bilo smiselno določiti novo postavitev in urediti signaturo. Ob tem se je porodila ideja, da bi prešli na sistem COBISS3¹ in hkrati s tem preuredili postavitev gradiva ter izvedli inventuro (pregled celotne zbirke, odpis zastarelega gradiva). Ob tem bi se sama natančno seznanila s knjižnico (in gradivom), v kateri sem ravno dobro začela delati. Vendar je ostalo samo pri osnutku in načrtu.

Dve leti pozneje je načrt o prehodu na COBISS3 vendarle dobil resnejši zagon, ko so mnogi starši, ki so poznali in uporabljali COBISS v splošni knjižnici, začeli spraševati ter se zanimati, kdaj bo tudi naša šola vključena v sistem. K odločitvi, da načrtovano izvedemo sta pripomogli tudi odkrito navdušenje kolegov šolskih knjižničarjev, ki so prehod v sistem COBISS3 že opravili, ter dejstvo, da je IZUM s cenami svoje storitve še bolj približal šolskim knjižnicam. Najpomembnejša sta bila seveda podpora in razumevanje vodstva.

Kar nekaj nejasnosti smo razrešili že s pregledovanjem spletne strani, kjer IZUM objavlja odgovore na vprašanja o vključevanju šolskih knjižnic v sistem COBISS,² ter s prebiranjem objavljenih člankov³ o konverziji in prehodu šolskih knjižnic na COBISS. Ob dokončni odločitvi, da se tega dejansko lotimo, smo bili postavljeni še pred en izziv, in sicer ali bo treba celotno zalogo na novo vpisovati ali se bomo odločili za brezplačno konverzijo lokalne baze (ki jo je ponujal IZUM). Največji strah pred opravljanjem konverzije je bil, da je v bazi morebiti veliko slabih bibliografskih zapisov, ki jih ne bo mogoče prenesti (v preteklosti niso bili vsi bibliografski zapisi prevzeti iz COBIB-a). To bi povzročilo dodatno zmedo in več naknadnega dela. Ob tem se je pojavila dilema, da se sproti ne bo opravilo tako obsežnega odpisa, kot je bilo načrtovano. Druga težava se je pokazala pri zalogi gradiva učbeniškega sklada (gradivo je bilo namreč zavedeno v bazi šolske knjižnice).

Od prvega izobraževanja do konverzije

Postopek priključitve je zelo hiter in vsa potrebna izobraževanja ter nabavo opreme smo lahko izpeljali izjemno hitro. Od začetnega povpraševanja do podpisa pogodbe o polnopravnem članstvu je preteklo le slabih 14 dni. Po podpisu pogodbe smo prejeli seznam opreme, ki je potrebna za nemoteno delovanje (računalnik, tiskalnik, čitalnik črtne kode ...).

Za delo s COBISS3 je treba opraviti tudi dva tečaja (tu ne gre za licenco oz. dovoljenje za kreiranje bibliografskih zapisov). Prvi tečaj je namenjen prevzemanju zapisov in zaloge, s katerim kandidat pridobi privilegije za delo z zalogo (v vseh tipih slovenskih knjižnic). Tečaj poteka tri dni in vključuje delo v poskusni bazi (spoznavanje segmentov, ukazov in prevzemanje zapisov ter urejanje polj 996/997 idr.). Prvo izobraževanje je bilo brezplačno.⁴ Naslednji tečaj je namenjen segmentu izposoje (pridobljena pooblastila za delo v izposoji).

Na izobraževanju o prevzemanju zaloge smo posamezne šole dobile svoje skrbnike (kontaktne osebe), ki bdijo nad našim delom in nam pomagajo pri samostojnem delu s programom.

¹ COBISS3 predstavlja tretjo generacijo programske opreme za avtomatizacijo knjižničnega poslovanja, ki jo razvija IZUM.

² Spletna stran: http://home.izum.si/cobiss/faq/faq_solske.asp.

³ Članki so navedeni v virih.

⁴ Več o izobraževanjih dostopno v programu izobraževanj: http://home.izum.si/izum/program_izobrazevanja/program_izobrazevanja.pdf.

V šolski knjižnici OŠ Polje smo se ponovnemu prevzemanju bibliografskih zapisov (vpisovanju vse zaloge) izognili, saj smo med izobraževanjem ugotovili, da je baza dovolj dobra in primerna za konverzijo. Celotno bazo WinKnj (s seboj sem jo prinesla na USB-ključku) so strokovnjaki na IZUM-u v času, ko je potekalo izobraževanje, preverili. Uspešnost konverzije je sicer odvisna od kakovosti zapisov. Ugotovitve so presenetile tudi same zaposlene na IZUM-u, saj bi bila konverzija skoraj 80 %. Čeprav sem bila sama še vedno skeptična glede konverzije, sem si vseeno želela, da bi lahko čim hitreje začela delati s COBISS3. To mi je posledično omogočala ravno konverzija, saj gradiva ni bilo treba ponovno vnašati, ampak sem lahko takoj po opravljenih tečajih, začela delati s tem programom.

Pred obiskom kontaktne osebe na šoli je bilo treba sprejeti še nekatere odločitve. Na IZUM je bilo treba posredovati pripravljene lokalne šifrante (podlokacije: K – knjižnica in US – učbeniški sklad, UDK-oznake za prosti pristop; oznake za oddelke; interne oznake idr.). Pomembno vlogo pri gradivu ima tudi videz nalepke, zato smo se odločili, da nalepko opremimo s šolskim logotipom (lažja identifikacija). Ob prehodu smo določili tudi nove postavitve UDK za prost pristop, zato je bilo treba določiti, kako se bodo pri konverziji starejše postavitve (signature) prenesle v nov program (združevanje postavitev in določevanje novih). Ob konverziji se je učbeniški sklad, ki smo ga v WinKnj označili ločeno, prenesel v podlokacijo US (učbeniški sklad), preostalo gradivo po področjih pa v podlokacijo K (knjižnica).

Ob obisku kontaktne osebe smo imeli pripravljen pregled že obstoječih nalepk na knjigah. Kljub konverziji, prenosu baze iz WinKnj v COBISS3, smo tako lahko ohranili tudi obstoječe nalepke (ni jih bilo treba zamenjati z novimi). Program COBISS3 ob prebrani črtni kodi, ki je bila prenesena iz WinKnj, prepozna to črtno kodo in v sistemu bere nov zapis. Zbirka šolske knjižnice je dostopna prek povezave do lokalne kataloga⁵ šolske knjižnice OŠ Polje.

Sklep

Ob prebiranju strokovne literature, člankov, standardov sem zasledila, da so že pred leti v Narodni in univerzitetni knjižnici v centru za razvoj knjižničarstva načrtovali vključevanje čim več šolskih knjižnic v COBISS. Že Bahor (2009) je dejal, da so že pred leti stremeli k temu, da bi postopno in sistemsko vključevali šolske knjižnice v sistem COBISS. Zato je toliko bolj pomembno, da je bila konverzija iz programa WinKnj v COBISS na naši šoli zelo uspešna. Kljub začetnim pomislekom je bila odločitev za te vrste prehod zelo dobra. Ker so bili zapisi v bazi WinKnj in predhodno v programu Šolska knjižnica prevzeti iz COBIB-a (narejeni skladno s standardi), je bilo v COBISS3 uspešno prenesenih kar 78 % vseh bibliografskih zapisov. Zelo pomembno je bilo, da smo lahko na vseh prejšnjih enotah ohranili stare nalepke in s tem prihranili veliko časa ter se izognili dodatnim stroškom. Ker gre za avtomatski prenos zaloge, je kljub temu dobro, da tudi ročno prevzemamo zapise in urejamo lokalne podatke. Tako se ohrani pridobljeno znanje s tečajev za nemoteno nadaljnje delo.

Moje mnenje o delu v programu COBISS3 se je spremenilo. Ugotovila sem, da predvsem zaradi nepoznavanja dela s COBISS in prednosti, ki jih nudi, nisem bila prepričana o uspehu. Z opravljenimi tečaji sem se usposobila in pridobila privilegije za delo s posameznimi segmenti COBISS3 in ob tem ni potrebna licenca (dovoljenje za vzajemno katalogizacijo). Kljub obsežnim tridnevnim tečajem, s koncentriranimi vajami (urjenje prevzemanja zapisov in urejanja lokalnih podatkov) so bila navodila jasna, napotki smotrni, pomoč je vedno na voljo in delo je zelo avtomatizirano. Tako

⁵ COBISS/OPAC: <http://www.cobiss.si/scripts/cobiss?command=CONNECT&base=55375>.

je šolska knjižnica OŠ Polje postala del slovenskega kooperativnega online bibliografskega sistema in servisov.

Ob koncu je treba izpostaviti tudi dejstvo, da se pri izvajanju pouka v knjižnici v okviru knjižničnih informacijskih znanj učenci zdaj učijo COBISS/OPAC na nivoju splošne knjižnice kot tudi na lokalnem nivoju šole. Šolski knjižničarji smo dejansko vpeti v pedagoško delo, toda treba je ostati v stiku s stroko. Poleg vsega strokovnega dela, poznavanja osnov in funkcij COBISS3 imam z vidika zaposlitve (s svojimi pridobljenimi pravicami ter znanjem) tudi možnost zaposlitve v drugih tipih slovenskih knjižnic.

Viri

Bahor, S. (2009). Šolske knjižnice. Pridobljeno 25. 8. 2010 s spletne strani: <http://www.nuk.uni-lj.si/dokumenti/izobrazevanje/bahor-splosne.pdf>.

Škrlič, G. (2009). OŠ Prule in prehod na COBISS. *Knjižničarske novice*, let. 19 (4/5), str. 4–6.

Žekar, D. (2007). Iz programa Šolska knjižnica v sistem COBISS. Kako smo se lotili prehoda iz enega sistema v drugega v šolski knjižnici Osnovne šole Hruševci. *Šolska knjižnica*, 17 (3/4), str. 155–156.

> **Mateja Drnovšek**, univ. dipl. bibl., prof. zgod., je zaposlena kot šolska knjižničarka na OŠ Polje.
Naslov: OŠ Polje, Polje 358, 1260 Ljubljana Polje
Naslov e-pošte: mateja.drnovsek@ospolje.si

Prehod s segmenta COBISS2/izposoja na COBISS3/izposoja v knjižnici Šolskega centra Novo mesto

Transition from segment COBISS2/Lending to COBISS3//Lending in library at School centre Novo mesto

> Marija Debevc Rakoše

>> Mateja Šašek

Izvleček

V knjižnici Šolskega centra Novo mesto pri svojem delu uporabljamo sistem COBISS. V prispevku so predstavljene primerjava izposoje v segmentu COBISS2 in COBISS3 ter prednosti in slabosti, na katere naletimo pri delu ob izposoji v knjižnici Šolskega centra Novo mesto. Knjižnica je po številu uporabnikov in številu gradiva največja šolska knjižnica v Sloveniji, ki je skupna za vse šole in enote, združene v Šolski center Novo mesto. Prehod s segmenta COBISS2/zaloga na COBISS3/zaloga ni bil problematičen in je potekal v redu. Podobno smo pričakovali tudi za segment izposoja. Zaradi velikega števila uporabnikov in zelo frekventne izposoje je bilo treba korak prehoda skrbno načrtovati in razmisliti o vseh morebitnih zapletih, ki bi se lahko pojavili ob prehodu. Kljub predhodnemu razmisleku in tudi ob vseh možnih usklajevanjih pa so se pojavile nekatere težave, na katere opozarjamo v članku.

Ključne besede

Šolski center Novo mesto, šolske knjižnice, izposoja, programska oprema COBISS3/izposoja

UDK

024.6:004.42:027.8(497.4Šolski center Novo mesto)

Abstract

In the library of School centre Novo mesto we use COBISS software. The paper presents a comparison of segment COBISS2 and COBISS3, and the strengths and weaknesses which were identified by librarians during the use of this software in lending. The library is the biggest school library in the country by the number of users and library materials, since it serves all schools and units of School centre Novo mesto. The transition from the segment COBISS2/Holdings to COBISS3/Holdings was not complicated, therefore we had similar expectations for the lending segment. Due to a larger number of users and high frequency of lending, we needed to carefully plan the transition and try to predict all possible complications. In spite of careful consideration and many coordinating measures, we still has some problems which are highlighted in the paper.

Keywords

School centre Novo mesto, school libraries, lending, software COBISS3/Lending

Uvod

Ker smo bili s funkcionalnostmi in preglednejšim načinom dela v programski opremi COBISS3/zaloga zelo zadovoljni, smo se odločili, da preidemo tudi na segment COBISS3/izposoja. Posebnost večjih šolskih centrov in nekaj večjih srednješolskih knjižnic je, da imamo na isti lokaciji v knjižnici dva oddelka izposoje, in sicer oddelek knjižnice in oddelek učbeniški sklad. Pri delu v COBISS3/izposoja smo naleteli na ogromno težav, ki nam zelo otežujejo delo. Predstavljene so večje pomanjkljivosti, ki smo jih opazili pri konkretnem delu v izposoji. Nekaj težav smo s pomočjo IZUM-a uspeli odpraviti že sproti, nekaj jih je še ostalo evidentiranih za izboljšave v novejših različicah, nekaj pomanjkljivosti (ki to morda za manjše knjižnice niso) pa bo ostalo.

O knjižnici Šolskega centra Novo mesto

Na Šolskem centru Novo mesto, ki je največji šolski center pri nas, je združenih sedem enot: Srednja elektro šola in tehniška gimnazija, Srednja zdravstvena in kemijska šola, Srednja strojna šola, Srednja gradbena in lesarska šola, Srednja šola Metlika, Višja strokovna šola, Medpodjetniški center in Enota za izobraževanje odraslih. Povprečno je v vsakem šolskem letu na Šolski center Novo mesto poleg približno 310 redno zaposlenih vpisanih približno 3000 dijakov, 1000 študentov Višje strokovne šole, 1000 udeležencev Enote za izobraževanje odraslih. Na Fakulteti za informacijski inženiring je vpisanih 144 študentov. Na naši šoli imamo samo sodelavcev toliko, kot je na marsikateri šoli uporabnikov. Skupno število naših uporabnikov presega število 10.000, se pa vse leto v knjižnico na novo vpisujejo predvsem študenti in udeleženci izobraževanja odraslih. Član šolske knjižnice postane vsak udeleženec izobraževanja na Šolskem centru Novo mesto z vpisom v šolsko knjižnico.

Tako je naša šolska knjižnica, ki po številu enot gradiva in številu uporabnikov ne presega samo vseh preostalih šolskih, ampak tudi marsikatero splošno knjižnico, največja šolska knjižnica v državi. Knjižnični fond šteje več kot 96.000 enot knjižničnega gradiva in približno 75 naslov periodičnega tiska. Uporabniki naše knjižnice so poleg dijakov in zaposlenih tudi študenti naše Višje strokovne šole in udeleženci izobraževanja odraslih ter študenti visokošolskega zavoda Fakulteta za industrijski inženiring. Tudi naša knjižnica je, tako kot vse preostale šolske knjižnice v Sloveniji, informacijsko središče šole, ki se s svojim delovanjem vključuje v program šole in pomaga zadostiti informacijskim potrebam posameznikov in interesnih skupin ter pomaga razreševati informacijske probleme pedagoškega procesa. Svoje naloge uresničuje z gradnjo vsebinsko ustrezne in strokovno urejene knjižnične zbirke in z izobraževanjem uporabnikov za učinkovito izrabo razpoložljivih virov.

Sistem COBISS3

COBISS3 je ime za tretjo generacijo programske opreme, ki jo je IZUM razvil za potrebe delovanja sistema COBISS. Ena od arhitekturnih značilnosti programske opreme COBISS3 je njena tridelna zasnova: uporabniški vmesnik, poslovna logika in baza podatkov. Vse troje povezuje objektni model RMI (*RemoteMethodInvocation*), za baze podatkov pa se uporablja Oracle. Programska oprema COBISS3 je razvita v javi, ki je več kot samo programski jezik, saj omogoča, da omenjena programska oprema deluje v različnih okoljih. Programska oprema COBISS3 vsebuje osem segmentov:

- COBISS3/katalogizacija,
- COBISS3/nabava,
- COBISS3/serijske publikacije,
- COBISS3/zaloga,
- COBISS3/izposoja,
- COBISS3/medknjižnična izposoja,
- COBISS3/izpisi,
- COBISS3/upravljanje aplikacij.

COBISS3/izposoja je segment, ki omogoča knjižnicam avtomatizacijo naslednjih postopkov: vpis in spremembo podatkov o članih, brisanje podatkov o članu, spremembo številke izkaznice, izpis nalepke za člansko izkaznico, izposoja gradiva na dom ali v čitalnico, podaljšanje roka izposoje, spremembo datuma poteka, vračanje gradiva z možnostjo, da člana izberemo ali ne izberemo, rezervacije prostega in neprostega gradiva ter izpis zadolžnice za člana. Pri posameznih izvodi gradiva je za potrebe izposoje možen vpis opombe o izvodu, pri izposojenem gradivu pa še vpis začasne opombe. V lokalnem katalogu je možno poiskati gradivo ali posamezne izvode, pogledati bibliografske podatke in podatke o stanju zaloge ter dobiti informacijo, pri

kom je gradivo izposojeno, če ni prosto. Podatke o vpisanih članih je možno iskati po različnih kriterijih in jih nato v obliki seznama izpisati tudi na tiskalnik. V knjižnicah, ki svojim članom zaračunavajo določene storitve, so možni postopki: vzdrževanje cenika, evidentiranje in poravnava terjatev, izpis terjatev, izpis računa, brisanje terjatev, storniranje poravnave terjatev, zaključitev blagajne in pregled blagajniških transakcij. Za člane, ki zamujajo z vračilom gradiva, je možno pripraviti in izpisati opomine. Knjižnici je omogočeno spreminjanje časovnih parametrov izposoje, spreminjanje koledarja, kdaj je knjižnica odprta, spreminjanje nastavitve za elektronsko obveščanje članov, obdobja veljavnosti članstva za posamezne kategorije članov, spreminjanje naslova spletne strani s kontaktnimi podatki in obvestili v zvezi s servisom Moja knjižnica v COBISS/OPAC-u.

Šolska knjižnica Šolskega centra Novo mesto je postala polnopravna članica sistema COBISS leta 1997, smo pa zaradi velikega števila gradiva med rednim delom ročno vnašali staro zalogo v COBISS, novo zalogo pa dvojno obdelovali v starem sistemu šolska knjižnica in COBISS-u. Ker konverzija podatkov ni bila možna, se je obdelava starega gradiva zavlekla do leta 2006, ko smo začeli z izposojjo v COBISS-u. Odločili smo se za dva oddelka, in sicer oddelek 01 – knjižnica in oddelek 02 – učbeniški sklad. Dokler smo delali s COBISS2/izposojjo, razen manjših zapletov, ki smo jih lahko reševali sproti, nismo imeli večjih težav, ko pa smo prešli na COBISS3/izposojjo, pa so se začele velike težave, ki so nam zelo otežile že tako frekventno izposojjo.

Prehod s COBISS2 na COBISS3

Ker smo s preходом s COBISS2 na COBISS3 v segmentu Zaloga odlašali do zadnjega, smo bili v to primorani v zadnjem trenutku pred »ukinitvijo« COBISS2/zaloga v mesecu juniju, ko je v šolskih knjižnicah največ dela. Toda čeprav je bil neprimeren čas glede na aktivnosti v zvezi z zaključkom šolskega leta, se je segment COBISS3/zaloga izkazal za zelo dobrega in še danes smo z njegovim delovanjem zadovoljni.

Ker iste napake s časom prehoda na COBISS3 nismo želeli ponoviti še pri segmentu izposoja, smo se v začetku marca 2012 odločili, da vpeljemo izposojjo v COBISS3 med prvimi oz. si sami določimo najugodnejši čas prehoda glede na šolsko leto in delo, povezano s tem. Edini pogoj, ki smo ga zahtevali pred preходом na segment COBISS3/izposoja, je bil, da se omogoči možnost dela v več oknih, ki so odprta sočasno. Pri naši izposoji je namreč nemogoče, da bi kar naprej zapirali in odpirali zapise v segmentu Zaloga, kar je bilo mišljeno kot popolnoma ustrezna rešitev. To je morda res v knjižnicah, kjer imajo na uro enega ali dva uporabnika, pri nas pa je to popolnoma nemogoče. IZUM je potem to na našo zahtevo rešil tako, da je uredil možnost dvokratne prijave z enim uporabniškim imenom.

Formalni prvi pogoji so bili torej po izobraževanju izpolnjeni in kot smo že omenili v uvodu, so bili za nas pripravljene tudi pogoji za prehod na segment COBISS3/izposoja. Vendar je bila odločitev prehitra. To se je takoj izkazalo, saj segment ni bil dodelan za knjižnice s tako veliko izposojjo. COBISS3 naj bi bil prijaznejši, enostavnejši, hitrejši in boljši od stare različice. Tudi mi smo bili navdušeni, ko smo obravnavali »zgodne šolske primere« na izobraževanju COBISS3/izposoja, ko imajo knjižnice po statistiki izposoje na mesec takšno izposojjo, kot jo imamo mi dnevno. Postopki izposoje v COBISS3 so tekli nemoteno tudi v večini osnovnošolskih knjižnic, ki so se še pred nami vključile v COBISS3 zaradi neposrednega prehoda s programa WinKnj. Pri nas pa so se takoj na začetku dela v izposoji v COBISS3 začele težave.

Zelo moteče pri izposoji je, ker imamo veliko sodelavcev, ki imajo število izposojenega gradiva po več kot 50, 100 ali več kot 150 enot gradiva, izposoja pri takih članih pa se neverjetno upočasni. Odgovor iz IZUM-a je bil, da je število takšnih

članov samo 40 in da je to v primerjavi s številom članov zanemarljivo. Ko pa moraš vsako uro izposojati po 10 oz. 20 enot tem članom, ki si glede na veliko število izposojenega gradiva verjetno v knjižnici zelo pogosto izposojajo gradivo, to ni več zanemarljivo. Zgodi se, da med odmorom, ko samo za pultom stoji 30 dijakov, ki čakajo na izposajo, podaljšanje oz. vračilo, in jih med policami čaka še 50, za pultom pa izposojamo 20 učbenikov sodelavki, ki zaradi števila izposojenega gradiva za IZUM sicer ne »predstavlja« težav, mi pa smo čakali na odziv programa na vsak učbenik tudi po 30–60 sekund, da ga je program »zaznal« in izposodil, potem je očitno, da COBISS3/izposoja (vsaj na začetku) ni bila predvidena za večje število uporabnikov. Zgoraj omenjeni primer nam otežujejo tudi vzporedni zapisi. Ker imamo v knjižnici po tudi 400 in več enot enakih naslovov učbenikov, moramo delati vzporedne zapise. Pri vsakem učbeniku, ki je vnesen oz. ‚obešen‘ na vzporedni zapis, pa se izpiše posebno obvestilo, ki ga je treba potrditi, da izposoja teče dalje. Enako se ponovi tudi pri vračilu gradiva. To okno je možno sicer zapreti tudi s pritiskom na tipko Esc, vendar je tudi za to potreben dodaten čas pri vsaki posamezni enoti gradiva, da lahko gradivo evidetiramo kot izposojeno oz. vrnjeno.

Čeprav je bil odgovor IZUM-a da se je treba na vsak nov sistem prilagoditi, je prav posebej za našo knjižnico to popolnoma neumestna in neutemeljena pripomba. Če ima knjižnica v vsem mesecu po statistiki izposoje 100, 200 ali »celo« 300 izposoj, ne more biti mnenje takega uporabnika sistema izenačeno z našim, kjer je povprečna dnevna izposoja v šolskem letu približno med 250 in 300. Program preprosto »fizično« ni sledil zahtevam uporabnikov naše knjižnice.

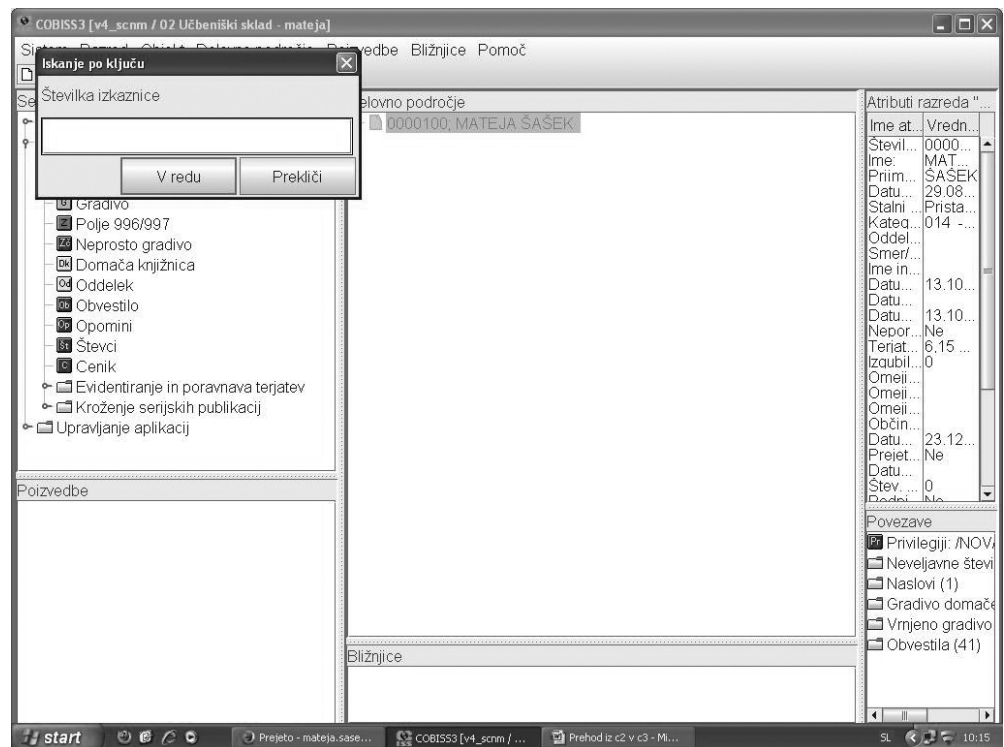
Uporabnik za pultom stoji tudi petkrat daljši čas kot je v primeru podobnega števila uporabnikov in gradiva čakal za izposajo v COBISS2. Pogosto se nam je zgodilo, da nam je program preprosto zmrznil in smo morali inventarne številke pisati na papir in potem ročno vnašati v računalnik. Bilo je že tako naporno, da smo se odločili, da naredimo »korak nazaj« (za nas naprej) in začnemo ponovno uporabljati COBISS2/izposoja. Ko so nas v tistem času klicale kolegice iz preostalih šolskih centrov, smo vsem po vrsti absolutno odsvetovali prehod na COBISS3/izposoja v tej fazi, dokler se stvari popolnoma ne dodelajo.

Naslednji velik problem je absolutno preveliko število korakov pri postopkih izposoje oz. vračila gradiva. Tukaj so se postopki v primerjavi z vračilom gradiva v COBISS2/izposoji po nepotrebnem zelo podaljšali in zavlekli. Zopet prihaja do težav zaradi zelo frekventne izposoje in razumljivo je, da večina knjižničarjev nima problema pri izposoji 1 enote na 15 minut ali celo uro.

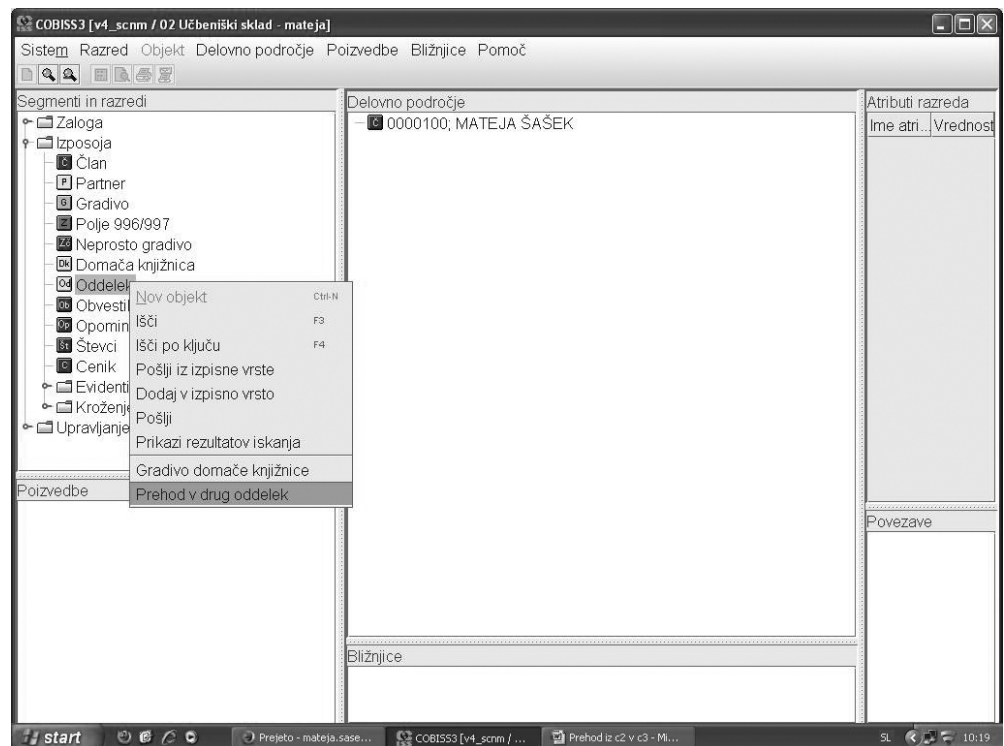
Spodaj je prikazan primer izposoje in vračanja gradiva različnih uporabnikov. Sledi opis korakov, ki so potrebni, da iz maske, ki je odprta na namizju, pripeljemo postopek do vračila gradiva. Od 1. slike do vračila gradiva v drugem oddelku je potrebno kar devet korakov, v COBISS2/izposoja pa je bilo teh korakov neprimerljivo manj:

Opis potrebnih klikov:

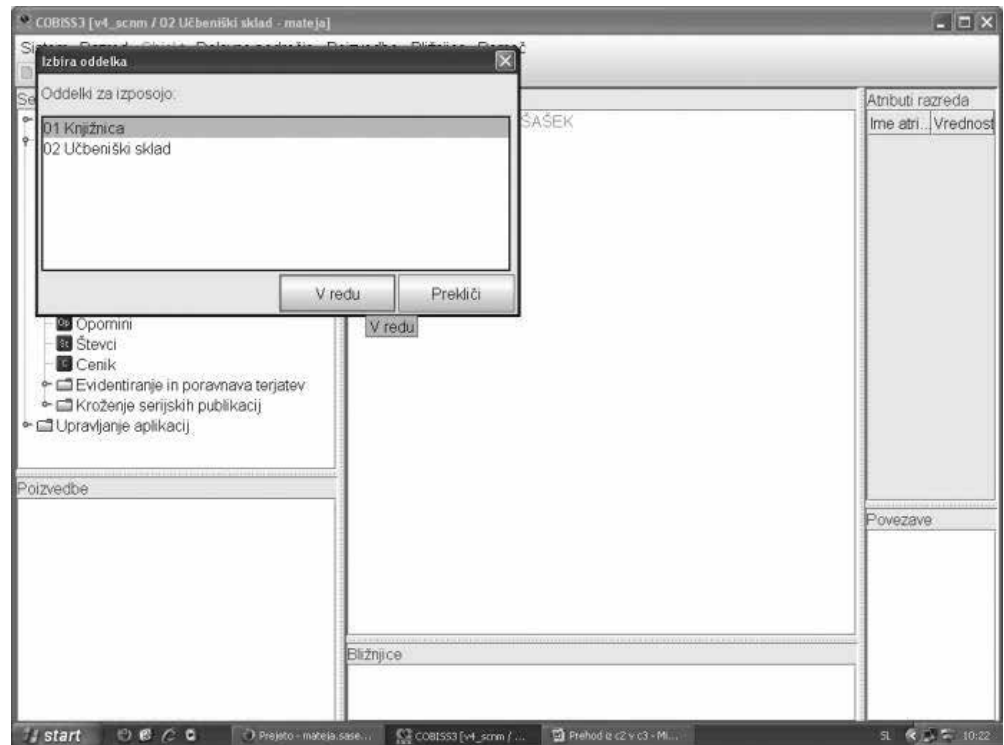
1. prekliči
2. razred oddelek
3. desni klik, prehod v drug oddelek
4. izbereš oddelek
5. v redu
6. izposojeno gradivo
7. desni klik
8. vračanje, brisanje –s čitalnikom črtno kode odčitash inventarno številko – ‚vrže‘ te v člana
9. klik vrni

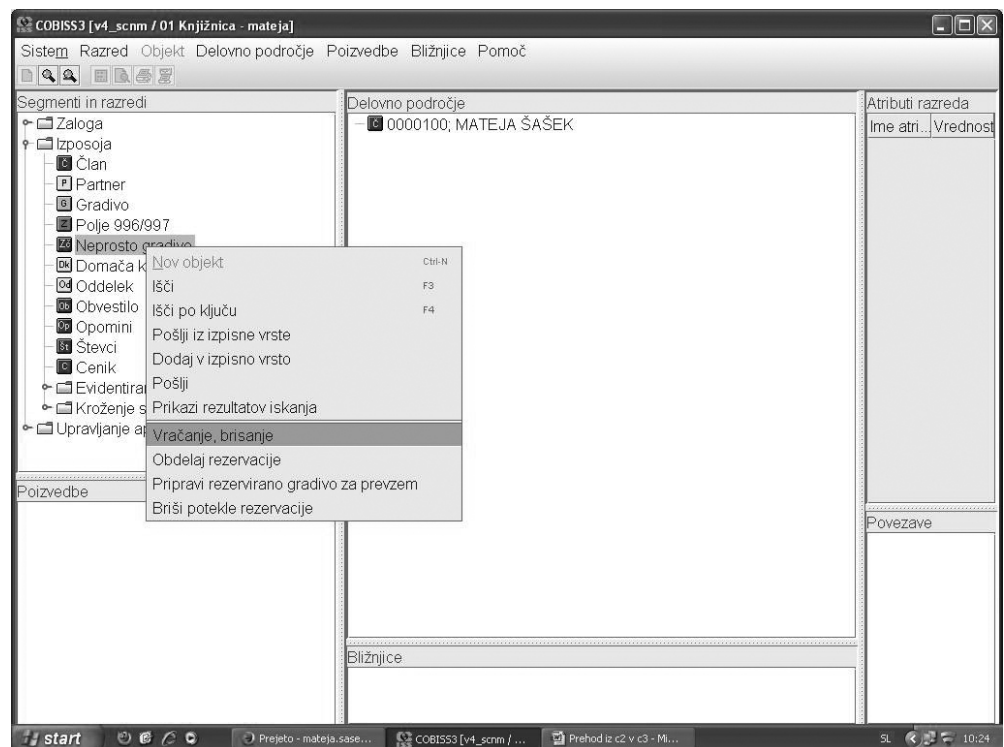
Slika 1: Odprta maska od prejšnje izposoje (uporabnik 1 si je izposodil gradivo).

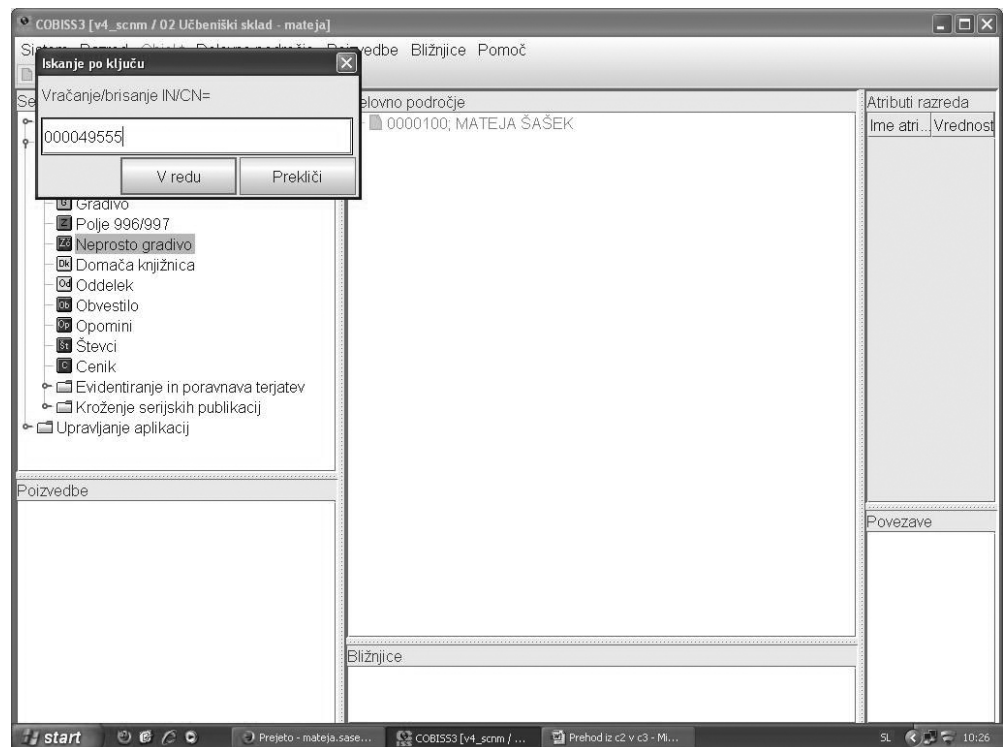
Slika 2: Uporabnik vrača gradivo v drugem oddelku, razred oddelek, prehod v drug oddelek.

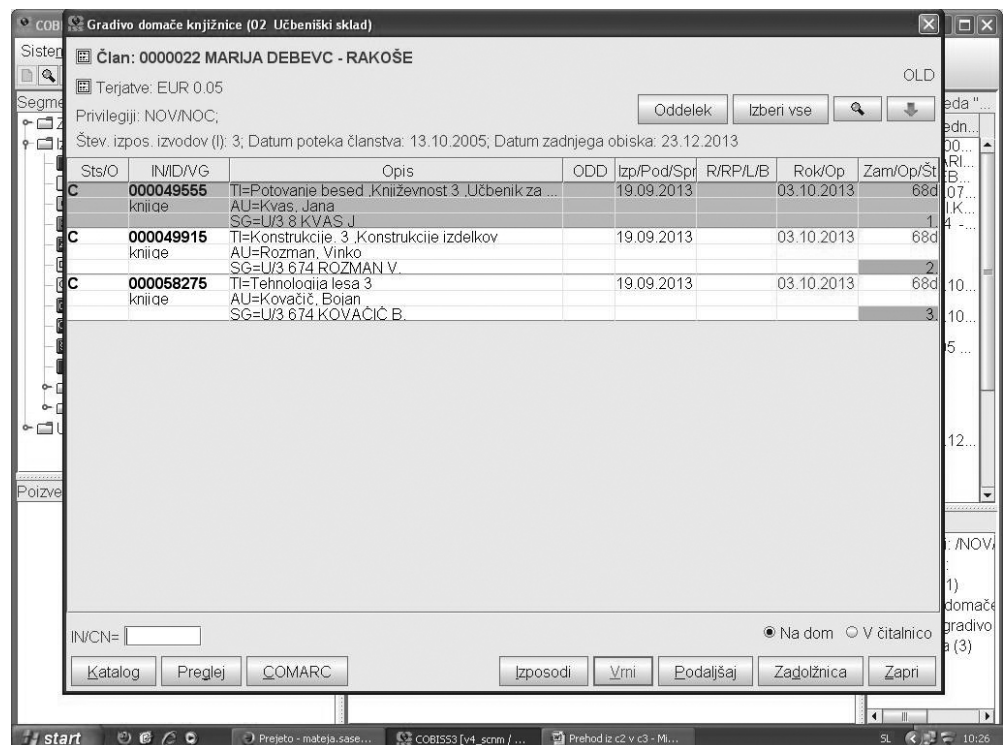
Slika 3: Izbor oddelka, potrditev z gumbom V redu.

Slika 4: Izbor razreda neprosto gradivo, z desnim klikom na miški vračanje, brisanje.

Slika 5: S čitalnikom črtne kode odčitanje inventarne številke.

Slika 6: 'Vrže' te v uporabnika, ki ima izposojeno to gradivo, vendar je treba potrditi s klikom na gumb V redu, da se izposojeno gradivo zbríše.

V primerjavi s tem postopkom je še bolj zamuden postopek vračanja gradiva v primeru, ko uporabnik vrača več enot gradiva, ki je izposojeno na različne uporabnike iz več različnih oddelkov. Za vsako posamezno enoto je potrebno naslednje število klikov z miško:

- v redu, da se zapre okno za člana
- prekličiči, da se zapre vračanje, brisanje
- razred – oddelek
- desni klik, prehod v drug oddelek
- izbereš oddelek
- v redu
- izposojeno gradivo
- vračanje, brisanje
- v redu, da ‚greš‘ iz člana

Če torej primerjamo iste operacije in število ukazov z izposojjo COBISS2/izposoja, smo glede na to, da gre za nadgradnjo, upravičeno pričakovali, da bo s prehodom na izposojjo v COBISS3 delo poenostavljeno, ne pa ravno obratno. Poleg tega je treba upoštevati, da je COBISS3/izposoja veliko počasnejša in da so zato postopki še bolj zamudni. Še enkrat želimo poudariti, da je morda delo nemoteče v manjših knjižnicah s samo enim oddelkom in morda v splošnih, kjer sicer imajo več oddelkov, vendar na eni enoti poteka izposoja samo v enem oddelku.

Na IZUM-u so potem uredili, da je vračanje gradiva iz oddelka 02 (učbeniški sklad) možno tudi v oddelku 01. Delo bi zelo olajšal samo en ukaz, ki bi nudil možnost prehoda iz enega oddelka v drug oddelek oziroma da bi se prehod med oddelki avtomatsko nastavljal na oddelke knjižnice, kjer je gradivo izposojeno.

Naslednji problem je iskanje člana po imenu in priimku. V izposoji COBISS2 je na enostavno vnesen ukaz (ime ali priimek) oz. po katerem koli delu priimka ali imena izpisal člane, zdaj pa npr. vtipkaš drugi del priimka in člana sploh ne najde (npr. Novak Pavlin Pavle). Iskanje je sicer olajšano po iskanju po ključnih besedah, vendar je postopek izbire člana po imenu in priimku pretirano dolgotrajen in potrebnih je veliko klikov, da člana najdeš, izbereš in odpreš masko, ki je pripravljena na izposoji gradiva.

V sodelovanju z IZUM-om smo razrešili kar nekaj nejasnosti in so kadar koli pripravljeni pomagati in svetovati. Začetni odgovori na naše pripombe in opažanja so sicer bili bolj usmerjeni v našo nesposobnost prilagajanja na nove programske zahteve kot pa v dejansko stanje in težave programa, ki je, kot se je izkazalo, res pomanjkljivo v več segmentih izposoje. Dodaten dokaz za to smo dobili junija 2013, ko nekaj dni izposoja sploh ni delovala – uporabnikom smo izposojeno gradivo lahko vračali, izposojali pa ne. Torej sploh nikomur nismo mogli izposoditi ničesar. IZUM nam je sicer zadevo hitro rešil. Njihovo pojasnilo za ta pojav pa je bilo, da smo prvi v Sloveniji, ki smo v programski opremi COBISS3/izposoja presegli določen limit pri programskem števcu izposojenega gradiva, kar je posledično povzročilo blokiranje izposoje. Tako smo prejeli svojevrstno dokazilo, da naše pripombe o velikem številu izposoj niso samo odraz naše nesposobnosti prilagajanja na spremembe in da so bile vse pripombe o težavah in oteženem delu pri izposoji v segmentu COBISS3/izposoja utemeljene.

Preostale odprte zahteve so evidentirane in jih bodo poskušali realizirati v eni od prihodnjih različic.

Sklep

Po besedah IZUM-a je večina uporabnikov s trenutnimi funkcionalnostmi v programski opremi COBISS3/izposoja zadovoljnih, predvsem s preglednejšim in prijaznejšim načinom dela, kot je bilo to v programski opremi COBISS2/izposoja, in splošno

znano je, da vsak prehod na novejši način dela predstavlja izziv in zahteva čas za prilagoditev. Tudi knjižnice, ki so prešle s programa WinKnj neposredno na COBISS3/izposoja in niso delale v COBISS2/izposoja, ne vedo, da so postopki potekali veliko hitreje. Vendar se je pri našem delu izkazalo, da je za naše težave dejansko kriv program, ki nam z velikim številom korakov upočasnjuje izposajo in povzroča nezadovoljstvo tako pri uporabnikih kot pri nas. Upamo, da bodo naše izkušnje in pripombe pripomogle k izboljšanju segmenta COBISS3/izposoja in olajšale delo nam in vsem prihodnjim uporabnikom.

Viri

Informacijsko opismenjevanje : priročnik za delo z informacijskimi viri (2004). Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Osnovna navodila COBISS3 V5.2 03 : priročnik za uporabnike (2013). Maribor, Institut informacijskih znanosti.

> **Marija Debevc Rakoše**, univ. dipl. bibl., zaposlena kot šolska knjižničarka na Šolskem centru Novo mesto.
Naslov: Šegova ul. 112, 8000 Novo mesto
Naslov e-pošte: marija.debevc-rakose@guest.arnes.si

> **Mateja Šašek**, univ. dipl. org. dela in bibl., zaposlena kot šolska knjižničarka na Šolskem centru Novo mesto.
Naslov: Šegova ul. 112, 8000 Novo mesto
Naslov e-pošte: mateja.sasek@guest.arnes.si

Inovacijski projekt na Osnovni šoli Vrhovci: Bralne zvezdice in iskalci biserov

Innovative project at Primary school Vrhovci: Reading stars and pearl seekers

> Bernarda Frass

Izveček

V šolske knjižnice si utirajo pot tudi inovacijski projekti, ki poleg spodbujanja branja vključujejo tudi pozitivne vrednote posameznika, sprejemanje drugačnosti, sklepanje novih prijateljstev, spoštovanje, sočutje, prijaznost, odgovornost, strpnost, iskrenost, poštenje in razumevanje težav. V prispevku predstavljam inovacijski projekt na Osnovni šoli Vrhovci z naslovom Bralne zvezdice in iskalci biserov, v katerem se med seboj prepletajo ideje povezovanja, sodelovanja in razvijanja učnih bralnih strategij, posebna pozornost pa je namenjena tudi raziskovanju motivacijskih in čustvenih dejavnikov. S projektom je knjižnica oživela in postala še bolj priljubljen prostor učencem s posebnimi potrebami.

Ključne besede

šolska knjižnica, branje, projekt, zvezdice, biseri, povezovanje, posebne potrebe

UDK

028.5(083.94):027.8(497.40Š Vrhovci)

Abstract

School libraries are becoming places of innovative projects which, besides encouraging reading, include positive values of individuals, accepting differences, making new friends, respect, compassion, kindness, responsibility, tolerance, honesty, integrity and understanding of problems. The paper presents an innovative project at Primary school Vrhovci, entitled Reading stars and pearl seekers, which intertwines ideas of connecting, cooperating and developing reading-learning strategies with special attention to exploration of motivational and emotional factors. The library has become more alive and an even more popular space for the pupils with special needs.

Keywords

school library, reading, project, stars, pearls, connections, special needs

Uvod

V šolskem okolju so otroci s posebnimi potrebami del šolskega vsakdana, saj posamezniki pri vzgoji in izobraževanju potrebujejo različne oblike pomoči in prilagoditve. Z njimi se srečujemo na hodnikih, v razredu, v knjižnici, v jedilnici in tudi na šolskem igrišču. So nekaj posebnega: malo bolj sramežljivi, odtujeni, zasmehovani, boječi, počasni, nerodni, mogoče celo izločeni iz družbe.

Na naši šoli so postali izjemno zanimivi in pomembni, saj smo želeli z njimi stikati prijateljstva, odkriti njihova močna področja, sprejemati pozitivne vrednote, razvijati in spodbujati ljubezen do knjige v šoli in zunaj nje ter z izjemnimi izkušnjami prepletati in bogatiti skupno življenje.

V sklopu inovacijskega projekta Bralne zvezdice in iskalci biserov nam je to tudi uspelo. V inovacijski projekt, katerega vodja sem, so bili vključeni učenci s specifičnimi učnimi težavami (zvezdice) in učenci prostovoljci (biseri). Z nami je sodelovala tudi zvezdica – defektologinja Tina Osolnik.

Slika 1: Zvezdice in biseri (foto: B. Frass).

Do novih izzivov z idejo preteklih let

V preteklem šolskem letu so učenci oddelkov drugega in tretjega razreda sodelovali pri projektu Branje pod zvezdami, v okviru katerega so se družili pri različnih dejavnostih, brali, ustvarjali, se zabavali, smejali in projekt sklenili z branjem božičnih pravljic in spanjem v šolski knjižnici.

Na podlagi dobrih izkušenj projekta se je porodila ideja za inovacijski projekt. Ravnateljica je zamisel podprla in nas opogumila za nov izziv.

Inovacijski projekt smo začeli z novim raziskovalnim vprašanjem, kako učence s posebnimi potrebami motivirati in spodbujati k večji uspešnosti pri branju in pisanju z vključevanjem učencev prostovoljcev iz višjih razredov ter razvijati pozitivno samopodobo posameznika.

Namen in cilji inovacijskega projekta:

- prostovoljna vključitev ter sodelovanje zvezdic in biserov;
- raziskovanje interesov zvezdic in biserov (gledanje TV, šport, filmi, medgeneracijski odnosi – starši, babice in dedki ...);
- motivacija in spodbujanje branja ter pisanja;
- razvijanje interesa za branje, pisanje, govorjenje, gledanje, risanje, poslušanje;
- spodbujanje branja in pisanja v knjižnici, domačem in šolskem okolju;
- povezovanje branja z vsakdanjim življenjem (obisk knjižarne, hiše eksperimentov, spoznavanje računalnika, izlet v gore, priprava hrane ...);
- sklepanje novih prijateljstev, druženje, sodelovanje;
- medsebojna pomoč in vzpostavljanje medsebojnih odnosov;
- sprejemanje drugačnosti in spodbujanje vrednot: spoštovanje, sočutje, prijaznost, pomoč, odgovornost, strpnost, vztrajnost, iskrenost, poštenje, razumevanje težav;
- iskati načine dela, da bo druženje s knjigo in vrstniki prijetno;
- občutek varnosti, brez navzočnosti staršev.

Potek naših srečanj

Naša mesečna srečanja so bila zelo raznolika. Na prvem srečanju smo se spoznali in vsaka zvezdica je dobila svoj **biser** (devetošolec). Drugo srečanje je potekalo v knji-

garni, kjer so si zvezdice s pomočjo svojih biserov izbrale knjige za poznejše branje. Prebrane zgodbe so pripovedovale svojim biserom in tako opravile bralno značko.

Tretje srečanje je bilo namenjeno spoznavanju disleksije (kaj to je, kakšne so težave pri branju in pisanju, s katerimi se srečujejo vrstniki s primanjkljaji na posameznih področjih učenja). Prišli smo do zelo zanimivih ugotovitev o načinu delovanja možganov pri dislektikih, kako vidijo zapisana besedila, s kakšnimi pripomočki premagujejo težave in katera so njihova močna področja. V branju, kot ga vidijo dislektiki, so se preizkusili tudi biseri sami in začutili, kako težko je njihovim vrstnikom pri bralni tehniki in razumevanju prebranega. Preizkušali so način urjenja tehnike branja s svojimi zvezdicami. Ob vsakem branju z zvezdico so beležili počutje pred branjem in po njem, število napak, ki jih bralec ni popravil, ter število napak, ki jih je bralec sproti popravil. S to bralno tehniko so pomagali zvezdicam izboljšati samokorekcijo napak.

Na enem izmed srečanj so se preizkusili, kako spretni so v kuhinji, in si pripravili slastno sadno kupo.

Ob prihajajočih praznikih (novo leto) so izdelovali okraske, s katerimi so okrasili knjižnico. V kinu so si ogledali film ter se sprehodili po novoletno okrašeni Ljubljani in si ogledali novoletne stojnice. Spet drugič smo se sprostili, raztezali, umirjali in masirali pri jogi (slika 2).

Slika 2: Popolna sproščenost pri jogi (foto: B. Frass).

Vsa srečanja so si učenci kronološko zapisovali v dnevnik. Dopisali so vtise, naslove, mnenja ali narisali naslovnice prebranih knjig in zgodb.

Na začetku in ob koncu projekta so biseri in zvezdice (pari), v dveh sklopih po 10 dni skupaj, vsak dan po 10 minut urili bralno tehniko. Vsak par je moral uskladiti skupni čas, namenjen branju. Prav to jim je predstavljalo največ težav, saj so se zaradi številnih obveznosti nekateri pari zelo težko časovno uskladili. Drugi so si v knjižnici puščali sporočilca, tretji v dnevnikih, nekateri so se dogovorili kar na hodniku. Njihovi stičišči za branje sta bili knjižnica in učilnica za dodatno strokovno pomoč. Srečevali so se med glavnim odmorom, pred poukom in po njem, na igrišču ...

Biseri so zabeležili vsako srečanje ter zapisovali, kako se bralec počuti pred branjem in po njem, koliko napak je naredil ... Ob koncu vsakega sklopa so biseri izdelali še analizo napak. Ob koncu projekta so primerjali oba sklopa, iz česar je bilo razvidno, da so vsi vključeni učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja izboljšali bralno tehniko in zmanjšali odpor do branja. Opazili smo tudi, da ti učenci zdaj veliko pogosteje obiskujejo knjižnico. Samega napredka pri branju pa nismo opazili le mi, temveč tudi starši in učiteljice.

Noč v knjižnici ali naše zadnje srečanje

Srečanje smo začeli ob 18. uri. Staršem smo pokazali, kako smo si pripravili ‚postelje‘ v knjižnici, nato smo se mastili s pico velikanko, odšli na dolg sprehod in sladoled. Ob 20.30 je sledil program z gosti. Prav prijetno smo poklepetali. Izvedeli smo veliko drug o drugem. Veliko smo se zabavali, smejali in se sladkali z dobrotami, ki so jih pripravili biseri in zvezdice. Noč je bila zvezdnata in kratka. Naše zadnje druženje je bilo res čarobno. Ob koncu šolskega leta so vsi sodelujoči prejeli spominsko zgoščenko fotografij naših srečanj.

Uspeli smo

S projektom, ki smo ga začeli septembra, smo končali maja. Prvi pogoj za naš uspeh je bilo prijetno, sproščeno, prijazno šolsko okolje.

Zagotovo je medsebojno in prijateljsko sodelovanje obeh mentoric še dodatno vplivalo, da so vse zvezdice in biseri spoznali, da je prijateljstvo tisto, kar nas povezuje, nas dela bogate in srečne za vse življenje. Srečni smo, da smo nepozabne dneve delili drug z drugim.

Slika 3: Zvezdice in biseri – postali smo pravi prijatelji (foto: B. Frass).

Zvezdice in biseri so nam zaupali

V redu sem se imela. Ni bilo naporno. Boljše berem. Vesela sem, da sem opravila bralno značko.

Noč v knjižnici mi je bila zelo všeč. Od biserov smo dobili darila in biseri so tudi dobili darila. Jaz sem dobila knjigo, sladkarije in beležko. Biseri pa so dobili knjigo, obesek za ključne in pohvalo, ki sem jo zapisala na zvezdico. Bilo mi je zelo všeč.

Najbolj mi je bilo všeč, ko smo šli na sladoled. Bilo je zabavno, ko nam je gostja prebrala Piko Nogavičko, nato smo se še malo posladkali in šli spat. Noč je bila zelo trda! Bilo je zanimivo, lepa dogodivščina.

Največ težav sva imela z branjem, saj moja zvezdica nima veliko časa. Te težave pa sva rešila. Ob njem sem spoznala, da je tak kot vsi otroci, zabaven, vesel ... le branje mu dela težave.

Moram pohvaliti mojo zvezdico, saj je vedno prišel v knjižnico na branje. Mislim, da mu je to zelo koristilo in pomagalo, saj zdaj bere veliko bolje in tudi z manj odpora.

Danes sem imel zelo naporen dan. Imeli smo ogromno naloge. Mislil sem, da bom umrl. Hvala bogu mi je moj biser pomagal narediti nalogo.

Najino sodelovanje je bilo v redu. Pri branju me je ubogal, vendar pa se je na začetku želel branju izogniti, zato sem ga morala večkrat opozoriti. Res pa je tudi, da je zelo razigran in poln energije, zato tudi lovljenja med nama ni manjkalo. Vendar se zna tudi lepo umiriti in sodelovati. Zdaj, ko ga že bolje poznam, mu bom skušala čim bolj pomagati, tako da bova skupaj delala nalogo in mu bom kaj pomagala in bova skupaj še brala. Več ko bo vadil, bolje mu bo šlo. In kot pravi rek: Vaja dela mojstra, če mojster dela vajo!

Odmevnost projekta

Projekt je bil dobro pripravljen, zanimiv in uporaben za širše šolsko okolje. Mentorici sva bili povabljeni na TV Gea, predstavili sva ga na Zavodu RS za šolstvo, na spletnih straneh šole in na videokonferenci SIRIKT 2011.

Viri

- Davis, R. D. (2008). Dar disleksije: zakaj nekateri pametni ljudje ne znajo brati in kako se tega lahko naučijo. Zbirka strokovno poljudna. V.B.Z. Ljubljana.
- Dennison, P. E., Dennison, G. E. (2007). Telovadba za možgane. Zbirka Pedagoška kinestezija-učenje z gibanjem. Rokus Klett. Ljubljana.
- Frostig, M., Uranjek, A. (1995). Specifične učne težave. Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše. Ljubljana.
- Žerdin, T. (1990). Branje in pisanje: kako prepoznavamo motnje in kako jih odpravimo. Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše. Ljubljana.
- Žerovnik, A. (1994). Priročnik z vajami za delo z učenci, ki imajo specifične učne težave. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana.

> **Bernarda Frass**, univ. dipl. bibl., svetovalka, je zaposlena kot knjižničarka na Osnovni šoli Vrhovci v Ljubljani.
Naslov: Cesta na Bokalce 1, 1000 Ljubljana
Naslov e-pošte: bernarda.frass@guest.arnes.si

Od kataloga do police – iskanje gradiva v šolski knjižnici Osnovne šole Prule, primer medpredmetne ure v petem razredu

From the catalogue to the shelf – seeking library materials at Primary school Prule: an example of crosscurricular lesson in 5th grade

> Gregor Škrjaj

Izveček

Zamisel za medpredmetno povezovanje v petem razredu se je porodila med načrtovanjem letne priprave knjižničnega informacijskega znanja. Z učiteljico sva dognala, da je uro najbolje povezati s poukom slovenščine, ko je na programu priprava na govorne nastope. Zdelo se nama je bistveno, da vključiva sodobno informacijsko-komunikacijsko opremo, s katero bodo učenci iskali po spletnem katalogu. Za to šolsko leto se je iskanje razširilo s pametnimi telefoni in tablicami, kar je omogočila nova aplikacija mCOBISS. Učenci pri uri ponovijo uporabo spletnega kataloga, ki omogoča, da ugotovijo, ali knjižnica ima gradivo z določenim naslovom oziroma gradivo iskanega avtorja. Ugotovljeno je bilo, da od te ure dalje petošolci raje in večkrat samostojno uporabljajo COBISS/OPAC.

Ključne besede

šolska knjižnica, knjižnično informacijsko znanje, COBISS/OPAC, mCOBISS, katalogi, iskanje, gradivo, motivacija

UDK

027.081:027.8(497.40Š Prule)

025.4.036:027.8(497.40Š Prule)

Abstract

The idea for his crosscurricular connection in 5th grade was born during making a yearly plan of Library and information knowledge. It was agreed with the teacher that the lesson is best connected with the class of Slovenian when pupils are preparing for oral presentations. It seemed essential that modern information-communication technology is included, enabling pupils to search the union catalogue. In this school year the search was expanded to smartphones and tablets via the new mCOBISS application. In this lesson the use of the web catalogue is exercised which enables the pupils to see if a particular library has in its holdings materials with a certain title or by a certain author. It was found that after this lesson the 5th-graders use COBISS/OPAC with greater pleasure and independence.

Keywords

school library, Library and information knowledge COBISS/OPAC, mCOBISS, catalogue, search, materials, motivation

Uvod

V naši knjižnici poteka prilagojeno učenje iskanja gradiva med policami (s pomočjo legende postavitve in označb polic ter po katalogu že od prvega razreda dalje (v nižjih razredih bolj praktično, v višjih pa tudi s pomočjo učenja pri pouku). Učenje poteka tako individualno kot skupinsko (v okviru interesne dejavnosti, izbirnega predmeta) in v okviru pouka knjižničnega informacijskega znanja (dalje KIZ). Učenci se učijo uporabljati katalog, ki jim omogoča, da ugotovijo, ali knjižnica ima gradivo z določenim naslovom oziroma gradivo določenega avtorja, določene teme (zgodovina, ekologija, gospodinjstvo idr.) in podobno.

Ideja za medpredmetno povezovanje v petem razredu se je porodila med načrtovanjem vsakoletnih ur KIZ v šolski knjižnici. Pri medpredmetnem povezovanju gre za povezovanje med sorodnimi učnimi vsebinami znotraj enega učnega predmeta ali med več predmeti, v tem primeru med slovenščino in KIZ (ustrezni cilji iz kurikula). Od predmeta, s katerim se ura KIZ povezuje, je odvisna tudi vsebina gradiva, ki ga bodo učenci iskali v katalogu. Sklepala sva tudi, da bodo učenci tega razreda nadgradili že pridobljeno znanje iz četrtega razreda, saj so v okviru KIZ spoznavali iskanje po katalogu in knjižnici (izbirno in osnovno iskanje v COBISS/OPAC, kjer so iskali gradivo po avtorju in/ali naslovu).

Nastanek medpredmetne povezave

Vsako leto pred načrtovanjem letne priprave pouka v knjižnici, po pregledu realizacije ur in ciljev preteklega šolskega leta, posameznim učiteljem oz. aktivom učiteljev predlagam vsebine, ki so primerne za določen oddelek, in hkrati cilje, ki jih želim doseči. Učiteljica, ki uči v petem razredu, mi je predstavila nekaj ciljev v okviru predmetov družba, slovenščina ter naravoslovje in tehnika (NIT). Ugotovila sva, da bova uro najbolje izpeljala v okviru slovenščine, ko bodo učenci pripravljali govorne nastope (del priprave je tudi iskanje ustrezne literature). Skupaj sva načrtovala uro v okviru pouka slovenščine, dorekla vsebino ure in zapisala cilje predmeta in KIZ, določila obseg in trajanje ure (1 pedagoška ura), način izvedbe ter vse skupaj zapisala v okviru priprave na pouk. Uro je kolegica zapisala tudi v letno pripravo (LDN) svojega predmeta (ura se bo izvedla medpredmetno v povezavi s slovenščino in bo potekala v šolski knjižnici), saj sva okvirno določila tudi čas izvedbe (izpeljava govornih nastopov v mesecu novembru). Njena letna priprava je pomembna tudi zaradi zapisovanja v e-dnevnik, saj naslov ure v e-dnevniku vpisuje nosilec predmeta. Pomembno se nama je zdelo, da dodava tudi uporabo sodobne informacijsko-komunikacijske opreme (dalje IKT), s katero si bodo učenci pomagali pri iskanju. V tem šolskem letu smo iskanje razširili (poleg do zdaj uporabljenega klasičnega namiznega računalnika, prenosnika in i-table) tudi na tablico (iPad) in pametne telefone (to nam je omogočila novost mCOBISS – več o sami aplikaciji in delovanju le-te je dostopno na uradni spletni¹ strani ponudnika). Zaradi uporabe sodobne tehnologije sva upala na večjo stopnjo motiviranosti pri učencih za iskanje gradiva. V nadaljevanju bom predstavil izvedbo načrtovane ure.

Predstavitev ure Od kataloga do police

Učenci naj ne bi imeli težav z uporabo kataloga in legende postavitve knjižničnega gradiva (na podlagi evalvacij že izvedenih ur v nižjih razredih) in bodo pri tej uri ponovili pot knjige od kataloga do police. Obnovili so postavitve gradiva v prostem pristopu v šolski knjižnici. Ob uporabi lokalnega² kataloga COBISS/OPAC za iskanje knjig, so ponovili in nadgradili iskanje gradiv po avtorju, naslovu ter se naučili iskati po ključnih besedah. Vsebinsko so iskali gradivo za govorni nastop (opis živali, rastline, predmeta). Pomembno je bilo, da so iskali ustrezno poučno in strokovno gradivo (tudi slovarje, leksikone, enciklopedije) za opise živali, rastlin, predmetov. Bistveno je bilo, da so doživeli šolsko knjižnico kot informacijsko središče šole, kjer so znali samostojno pristopiti h gradivu, potem ko so v katalogu poiskali ustrezno gradivo za rešitev svoje naloge.

Ob tem sem v učno pripravo zapisal tudi cilje, v skladu s katerimi učenec ponovi elemente bibliografskega opisa s poudarkom na naslovu in ključni besedi ter pravila

¹ Spletna stran: <http://m.cobiss.si/>.

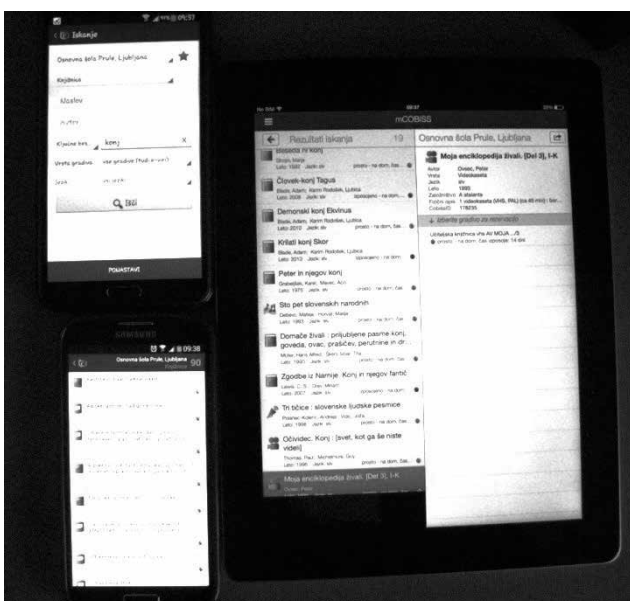
² Katalog knjižnice OŠ Prule: <http://www.cobiss.si/scripts/cobiss?command=CONNECT&base=51314>.

iskanja gradiva v knjižnici. Ob vsem pa ne smemo pozabiti na razvijanje kompetenc. Učenec pri uporabi knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov razvija sporazumevalne zmožnosti v materinščini in prebira poučno gradivo. V knjižnici nadgrajuje učni proces iz razreda in si z informacijami gradi lastno znanje. S knjižničnim gradivom in drugimi informacijskimi viri spodbuja svojo radovednost in raziskovanje (povzeto po Knjižnično informacijsko znanje).

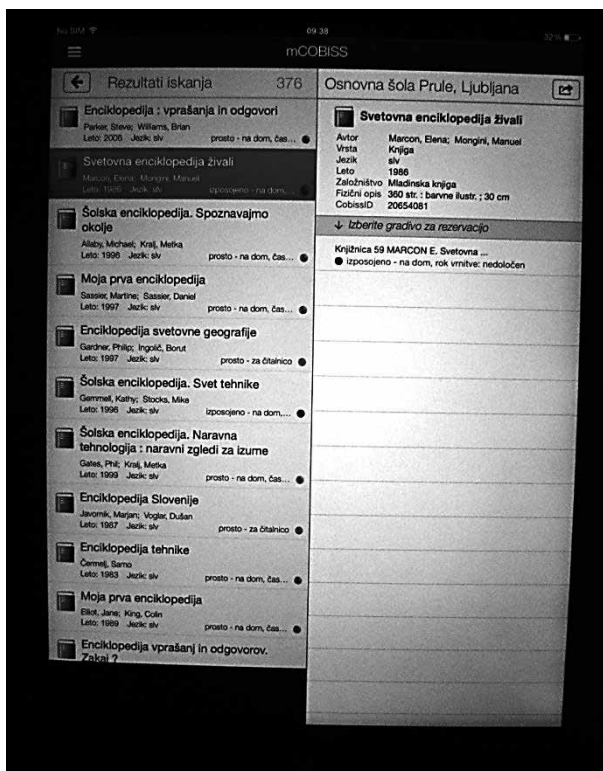
Uvodno delo in razlago sem zastavil frontalno z metodo razlage in metodo demonstracije virov. Pri samostojnem reševanju nalog, uporabi kataloga in iskanju gradiva so učenci delali v dvojicah ali manjših skupinah (odvisno od številčnosti oddelkov) ter uporabljali IKT-opremo (namizni računalnik, i-tablo, iPad in pametne telefone). Za delo sva s kolegico pripravila učne liste (v prilogi), na katerih so zapisane naloge in navodila. Učiteljica je učencem tudi določila naloge (kdo bo iskal rastline, kdo živali in kdo predmete).

Ker so pri uri učenci uporabljali IKT in lokalno bazo COBISS/OPAC, sem jih na začetku opozoril na ustrezno iskanje, na posamezne ključne besede naslovov knjig in ne samo na posamezne živali, rastline in predmete (iščejo naj tudi širše, po nadpomenkah), zato sem na i-tabli pokazal primer. Učenci so spremljali in preizkušali primer na svoji IKT-opremi. Nato sem jih opozoril tudi na oznake polic, kjer bodo iskali knjige. V katalogu so našli postavitev v polju status v izposoji, pri podatkih o izvodu (to je lokacija). Učiteljica jim je podala navodilo, da naj bodo pozorni pri iskanju bistvenih podatkov za opis živali, predmeta, rastline (učni list). S pomočjo kataloga so tako izvedeli, ali je v knjižnici na zalogi gradivo z določenim naslovom (npr. Enciklopedija živali) oziroma gradivo določenega avtorja (npr. Graff, Jackie) in ali ima knjižnica gradivo z določeno tematiko (npr. gradivo o čebelah) ter katero gradivo je na voljo v knjižnici, če iščejo s pomočjo ključne besede. Učenci so pri uri iskali in večinoma našli odgovore na zastavljena vprašanja. Smeli so uporabiti svoje mobilnike, brskali so med policami, odčitavali ISBN-kode ter raziskovali po zalogi šolske kot tudi drugih knjižnic. Med raziskovanjem in uporabo so se navdušili nad enostavnostjo mCOBISS-a (vešči so uporabe pametnega telefona) in dejstvom, da so lahko v knjižnici uporabljali svoj telefon. Bili so bolj motivirani, saj so lahko uporabljali svoje telefone (nekateri imajo vključen prenos podatkov, drugi so se povezali prek wi-fi).

Ko so začeli iskati ustrezno gradivo (nekateri so iskali gradivo o rastlinah, drugi o živalih itd.), si je ena skupina izbrala rastlino navadna arnika. Po katalogu so iskali na različne načine, z različnimi iskalnimi ukazi in ključnimi besedami. Ko so našli zanimivo oz. potencialno uporabno knjigo, so jo odšli iskat med police. Najdeno gradivo so pregledali in poiskali rešitev za svojo nalogo. Ob tem so sprotno izpolnjevali učne liste. Edino težavo jim je predstavljalo dejansko stanje, ko gradiva zaradi izposoje ni bilo na policah (veliko gradiva je med letom izposojenega), zato so za potrebe naloge izpisovali nekatere podatke o avtorjih in naslovih. Pri iskanju sva s kolegico učencem tudi ustrezno pomagala. Pred koncem sem jih opozoril, da lahko za ustrezno pripravo na govorni nastop nadaljujejo iskanje gradiva v knjižnici tudi po pouku in v prostem času.

Slika 1: Aplikacija mCOBISS na pametnih telefonih in iPadu, s pomočjo katerih so učenci iskali gradivo (foto: G. Škrli).

Slika 2: Učenci so, s pomočjo iPad-a in aplikacije mCOBISS, iskali gradivo za govorni nastop po ključnih besedah. Slika prikazuje izposojeno gradivo (foto: G. Škrli).

Sklep

V prispevku sem predstavil medpredmetno sodelovanje knjižnice in slovenščine v petem razredu, kjer smo povezali več sorodnih vsebin in ciljev. Ustrezna vsebina je bila povezana s pripravami na govorne nastope. Gradivo je bilo opredeljeno s tremi področji, kot je to zastavila učiteljica predmeta (predmeti, rastline in živali). Učenci so dobili učne liste z navodili in ustrezno IKT-opremo. Nekateri so izjemoma uporabili svoj pametni telefon in bili izjemno navdušeni ter dodatno motivirani za iskanje (uporaba telefona v knjižnici in pri pouku je skladno s šolskimi pravili in knjižničnim redom drugače prepovedana).

Po izvedeni uri sva s kolegico opravila evalvacijo in zapisala vse opazke (zaznane prednosti, slabosti in potrebne pogoje za izvedbo ure). Ugotovila sva, da so bili učenci uspešni z aktivnimi oblikami učenja, sodelovalnim učenjem in učenjem z odkrivanjem. Preveril sem njihove

spodobnosti iskanja po katalogu, njihove iskalne strategije, zapisovanje podatkov in razumevanje prebranega. Za izvedbo so bili izjemno dobrodošli sodobno opremljena knjižnica z IKT, urejen in dostopen katalog ter urejena in usklajena postavitev gradiva na policah. Bolj uspešni so bili tisti učenci, ki so uporabljali mCOBISS, saj so z novejšega gradiva, za pridobivanje podatkov, tudi odčitavali ISBN-kode. Večina učencev je našla gradivo za pripravo na govorni nastop. Poleg obvezne literature so našli tudi dodatno gradivo za prosti čas.

Nekaj dni po izvedeni uri v knjižnici sem opazil, da so petošolci veliko raje in večkrat samostojno uporabljali COBISS/OPAC (ob prihodu v knjižnico so šli naravnost k računalniku in sami iskali gradivo). Napredek pri samostojni uporabi kataloga je bil posebej viden pri naslednji skupni uri pouka v knjižnici.

Viri

- Knjižnično informacijsko znanje. Kurikul: osnovna šola* (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17. 6. 2013 s spletne strani: http://www.zrss.si/pdf/080711123601_l-k-knjiznicno_informacijsko_znanje_os-sprejeto.pdf.
- mCOBISS, *Virtualna knjižnica Slovenije na mobilnih napravah*. Pridobljeno 13. 9. 2013 s spletne strani: <http://m.cobiss.si/>.
- Sušec, Z. (2005). *Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina [elektronski vir]*. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 29. 8. 2013 s spletne strani: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf.

> **Gregor Škrli**, univ. dipl. bibl., je zaposlen kot knjižničar na Osnovni šoli Prule v Ljubljani. Naslov: Prule 13, 1000 Ljubljana
Naslov e-pošte: gregor.skrli@guest.arnes.si

PrilogeUčni list 1: OPIS RASTLINE

1. Izberi, katero rastlino boš opisoval/-a.
2. Poišči čim več podatkov o rastlini: v katero družino sodi, kje raste, katere posebnosti ima, za kaj jo uporabljamo ...; opiši tudi njeno zunanost (njene dele, višino, barvo ...). Izberi ustrezne podatke, ki jih smiselno poveži v enostavčne in večstavčne povedi.

Opisu naj bo za večjo nazornost in razumljivost dodano tudi slikovno gradivo (fotografija ali risba rastline).

Za zapis podatkov o gradivu uporabi tabelo in s knjižničarsko natančnostjo poišči čim več podatkov (če podatka ne najdeš, pusti prazno).

AVTOR	
NASLOV	
ŠT. STRANI	
KRAJ IZDAJE	
ZALOŽBA	
LETO IZDAJE	
UDK POSTAVITEV	

Navedi tudi uporabljeni vir. Če imamo knjigo enega avtorja, navedemo naslednje podatke:

Priimek, I. Naslov dela. Kraj izida: založba, letnica.

Če imamo knjigo, ki ima več kot tri avtorje, navedemo naslednje podatke:

Naslov dela. Kraj izida: založba, letnica.

Učni list 2: OPIS ŽIVALI

1. Izberi, katero žival boš opisoval/-a.
2. Poišči čim več podatkov o živali: v katero družino sodi, kje živi, katere posebnosti ima ...; opiši tudi njeno zunanost (dlaka, perje, višina, barva ...). Izberi ustrezne podatke, ki jih smiselno poveži v enostavčne in večstavčne povedi.

Opisu naj bo za večjo nazornost in razumljivost dodano tudi slikovno gradivo (fotografija ali risba živali).

Za zapis podatkov o gradivu uporabi tabelo in s knjižničarsko natančnostjo poišči čim več podatkov (če podatka ne najdeš, pusti prazno).

AVTOR	
NASLOV	
ŠT. STRANI	
KRAJ IZDAJE	
ZALOŽBA	
LETO IZDAJE	
UDK POSTAVITEV	

Navedi tudi uporabljeni vir. Če imamo knjigo enega avtorja, navedemo naslednje podatke:

Priimek, I. Naslov dela. Kraj izida: založba, letnica.

Če imamo knjigo, ki ima več kot tri avtorje, navedemo naslednje podatke:

Naslov dela. Kraj izida: založba, letnica.

Učni list 3: OPIS PREDMETA

1. Izberi, kateri predmet boš opisoval/-a.
2. Poišči čim več podatkov o predmetu: posebnosti, za kaj se uporablja ...; opiši tudi zunanost (barva, oblika, uporaba ...). Izberi ustrezne podatke, ki jih smiselno poveži v enostavčne in večstavčne povedi.

Opisu naj bo za večjo nazornost in razumljivost dodano tudi slikovno gradivo (fotografija ali risba predmeta).

Za zapis podatkov o gradivu uporabi tabelo in s knjižničarsko natančnostjo poišči čim več podatkov (če podatka ne najdeš, pusti prazno).

AVTOR	
NASLOV	
ŠT. STRANI	
KRAJ IZDAJE	
ZALOŽBA	
LETO IZDAJE	
UDK POSTAVITEV	

Navedi tudi uporabljeni vir. Če imamo knjigo enega avtorja, navedemo naslednje podatke:

Priimek, I. Naslov dela. Kraj izida: založba, letnica.

Če imamo knjigo, ki ima več kot tri avtorje, navedemo naslednje podatke:

Naslov dela. Kraj izida: založba, letnica.

Nastajanje e-slikanice Kako je Bobek dobil prijatelje

Creation of e-picture book How Bobek found friends

> Andreja Nagode

>> Maja Nagode

Izvleček

Na Osnovni šoli Ivana Cankarja Vrhnika sta se knjižničarka in učiteljica razrednega pouka v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju lotili izdelave e-slikanice. Literarno besedilo Bobek in barčica pisateljice Anje Štefan sta želeli spremeniti v novoletno zgodbo, ki sta jo dokončali kot e-slikanico, do katere lahko učenci dostopajo prek povezave na spletni strani šolske knjižnice. E-slikanico sta izdelali s programoma Windows Movie maker in Audacity, s katerim sta posneli in uredili zvočni del e-slikanice. Končano e-slikanico sta objavili na Arnesovem videoportalu, ki se od javnih portalov za pretočni video loči po tem, da so na njem objavljene vsebine izključno izobraževalne in raziskovalne narave, da so identitete avtorjev posnetkov digitalno preverjene in imajo visoko stopnjo zaupanja ter da omogoča tudi omejevanje dostopa do posnetkov na posameznika, skupino ali organizacijo. Avtorici sta se za e-obliko dela odločili zato, ker je besedilo tako dobilo dodatno vrednost, uporabniki pa lahko do posnetka oziroma e-gradiva dostopajo kadar koli ne glede na to, koliko jih v istem času že uporablja opisano e-slikanico.

Ključne besede

osnovna šola, šolske knjižnice, e-slikanica, IKT, Arnesov videoportal, učenci, branje, e-gradiva, Windows Movie maker, Audacity

UDK

087.5(0.034.2):028.5:027.8(497.40Š Ivana Cankarja Vrhnika)

Abstract

Librarian and teacher of 1st triad at Primary school Ivan Cankar Vrhnika have undertaken the task of making an e-picture book. Literary text Bobek and boat by Anja Štefan was adapted to a new-year story and finished as an e-picture book which can be accessed on school library web site. The e-picture book was created with Windows Movie maker and Audacity softwares which were used to record and edit the sound part of the book. When finished, this e-picture book was published on Arnes video portal. This portal is different from public stream video portals in that it only contains educational and research materials, that author identities are digitally verified and offer a high level of reliability, and that it also enables the option of limiting the access to recordings to individuals or organizations. The authors have chosen the e-format to add value to the text, and because the users can access it at any time, regardless of the number of simultaneous users.

Keywords

primary school, school libraries, e-picture book, ICT, Arnes video portal, pupils, reading, branje, e-materials, Windows Movie maker, Audacity

Uvod

Na Osnovni šoli Ivana Cankarja Vrhnika sta se knjižničarka in učiteljica razrednega pouka v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju lotili izdelave malce drugačnega e-gradiva, takšnega v obliki e-slikanice. Literarno besedilo Bobek in barčica (Štefan, Anja) sta s pisateljičino privolitvijo želeli spremeniti v novoletno zgodbo, ki sta jo dokončali kot e-slikanico. S pomočjo učencev sta spremenili besedilo, mu dodali posamezne junake in druge elemente. Učenci tretjega razreda so v okviru ur knjižničnega informacijskega znanja (v nadaljevanju KIZ), slovenščine in likovne vzgoje pomagali s svojimi predlogi in idejami za spremembo vsebine. Likovno podobo in urejanje slikovnega dela je prevzela učiteljica Maja Nagode, mentorstvo za drama-

tizacijo, končno oblikovanje in objavo pa knjižničarka Andreja Nagode. Snemanja zvočnih posnetkov in digitaliziranja likovnega dela sta se lotili skupaj.

Sodobno učenje zahteva uporabo IKT-sredstev v različnih fazah vzgojno-izobraževalnega procesa. Namen e-slikanice z zvokom je podati pravljico drugače, bolj zanimivo. Smiselno jo je uporabiti kot dodatno motivacijo, da se pritegne večjo pozornost učencev. Glede na to, da ima večina gospodinjstev dostop do družbnega omrežja, pa je gradivo v hipu dostopno vsem.

Učenci prvega triletja so si nastalo e-slikanico z zanimanjem ogledali pri urah slovenščine in KIZ, ko so spoznavali različne medije oz. nosilce informacij. Učenci oddelkov četrtega in petega razreda so si jo ogledali v oddelku podaljšanega bivanja, ko so govorili o poustvarjanju knjižnih besedil. Učenci sedmega razreda, ki so sodelovali pri ustvarjanju e-slikanice, so jo na razrednih urah ponosno predstavili svojim sošolcem. Pogovarjali so se, kaj bi bilo treba spremeniti, popraviti in kaj bi prihodnjič naredili drugače.

Mentorici sta pri ustvarjanju uporabili brezplačne in prosto dostopne programe, ki jih lahko uporablja vsakdo.

E-slikanice v Sloveniji

V Sloveniji e-slikanice v slovenskem jeziku še niso zaživele kot v drugih državah. Kot prva je založba Mladinska knjiga na 27. slovenskem knjižnem sejmu predstavila svojo slovensko interaktivno slikanico (Lila Prap: 1001 pravljica). "1001 pravljica sicer ni prva slovenska elektronska in interaktivna slikanica, saj so na primer že pred enajstimi leti pri isti založbi na zgoščenci izdali interaktivno različico Mačka Murija, ki jo je izdelal Mitja Koštomaj. 1001 pravljica je prva slovenska e-slikanica v obliki aplikacije za tablični računalnik ..." so zapisali ob tem dogodku v časopisu Dnevnik (Kosmos, 2013).

Avgusta 2012 je bila objavljena novica o izidu prve slovenske zvočne slikanice (Sestrica in bratec). Avtorja Feri Lainšček in Igor Ribič sta že ob izidu napovedala, da ji bodo kmalu sledile nove (http://www.mojmikro.si/news/zvocna_e-knjiga_v_slovenskem_jeziku_na_apple_ibookstore).

E-knjigarna Ruslica je po obetavnem začetku obstala, saj se žal ne promovira in ne raste, sploh ne na področju knjig za najmlajšo starostno skupino. V njihovi ponudbi e-knjig smo našli samo eno e-slikanico (Ivana Antolović: Rojeni smo popolno), zvočno e-slikanico pa smo iskali zaman. Založba Bird Publisher, ki tudi ponuja e-knjige v slovenščini, za najmlajše bralce nima nobenega naslova. Založba Mladinska knjiga trenutno ponuja približno 155 naslovov e-knjig, med njimi pa eno samo, že omenjeno, za najmlajše.

V zadnjem letu se je na področju e-slikanic stanje v Sloveniji začelo spreminjati in bogatiti. Veliko e-pravljic lahko najdemo na različnih spletnih straneh, npr: <http://www.epravljice.si/> (brezplačno lahko prebirate 21 pravljic za najmlajše v obliki e-slikanice) in <http://www.e-knjiga.si> (najmlajšim bralcem ponujajo dve e-slikanici, ponudba za ostale bralce je veliko bogatejša).

Brezplačno sta dostopni še dve slovenski interaktivni slikanici: Kamniška Veronika, zbirka pripovedk in pravljic s kamniškega ozemlja, in Čevljarček (avtorica Maja Brodschneider Kotnik).

Posebej pa je treba omeniti Študentsko založbo, ki je v zadnjem letu naredila ogromen korak na področju e-knjig za najmlajše. Svojim uporabnikom v okviru sistema

Biblos, ki ponuja izposajo in prodajo e-knjig, omogočajo uporabo hitro rastoče zbirke e-knjig. Trenutno (dec. 2013) imajo v svoji zbirki 28 e-knjig za otroke.

Potek dela

Knjižničarka je učencem med obiskom šolske knjižnice prebrala slikanico Bobek in barčica. Po končanem obisku si je pet učencev iz posameznega oddelka (a, b in c) želelo prebrano slikanico izposoditi. Takrat se je porodila ideja o izdelavi e-slikanice – narediti zanimivo praznično različico zgodbe. Odločili sta se, da bosta k delu povabili tretješolce, saj zanje učni načrt predvideva, da razvijajo zmožnost predstavljanja in vživljanja v osebo, “poistovetenja” z njo in privzemavanje njene vloge.

Predlagali sta jim, da si zamislijo, kako bi Bobkovi dogodivščini dodali novoletno vzdušje. Svoje predloge so zapisali ali narisali. Knjižničarka jih je vstavila v izvirno zgodbo in jo ustrezno preoblikovala. Prirejeno besedilo so preoblikovali v dramsko besedilo. Po njem so učenci šestega in sedmega razreda pripravili in posneli dramatizacijo.

Lisica (pretkano): Bobek, Bobek, počakaj, še jaz grem z vami!

Bobek (se brani): O ne, tebe pa že ne vzamem! Samo prepirali se boste. Kjer je lisica, tam je hitro križ!

Pripovedovalka : A lisica je prosila, prosila, prosila kot navita ...

Lisica: Nič se ne bom prepirala, samo pela vam bom. Vse najlepše pesmi, kar jih znam - vse vam bom zapela. To bo izlet! Prosim, Bobek, spusti me v čolniček.

Bobek: Ampak jaz grem na drugo stran jezera, po jelko. Boš lahko prepevala vso pot?

Lisica (odločno): Bom in nobene pesmi ne boste slišali dvakrat!

Pripovedovalka: In Bobek, dober kot je bil, je vkrcal še lisico. Prijel je za vesla, pošteno zamahnil, ko se je zasllišalo plahutanje peruti ...

Sova (umirjeno): Bobek, Bobek! Vas lahko spremim? Čoln se nevarno maje. Pomoč boste potrebovali ...

Bobek: Vem, veliko se jih želi peljati z mano na drugo stran jezera. Kako nam boš ti pomagala?

Sova: Odletela bom po pomoč, če se boš znašel v nevarnosti. Pot na drugo stran je dolga, čoln pa majhen. Moja krila so velika in hitro bom na kopnem.

Bobek: Prav imaš – previdnost ni nikoli odveč.

Slika 1: Izsek iz nastalega dramskega besedila.

Učiteljica je na papir narisala slike posameznih prizorov novonastale zgodbe in tako so nastale ilustracije oziroma slikovni del za nastajajočo e-slikanico.

Slika 2: Ena izmed ilustracij za nastajajočo e-slikanico.

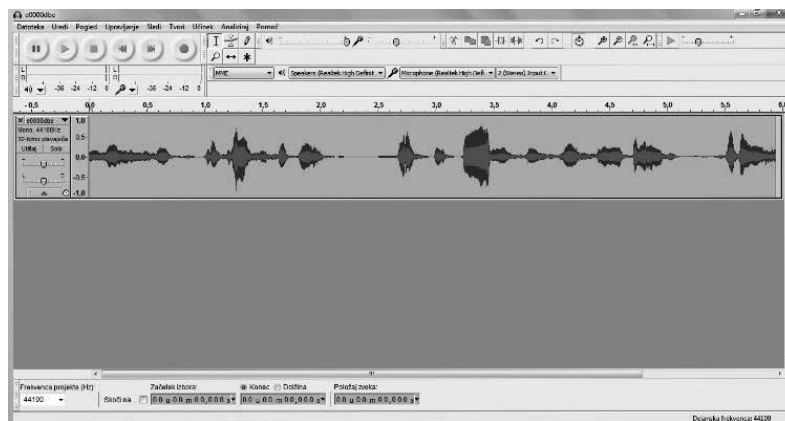
Knjižničarka je zvočni del uredila in oblikovala v programu Audacity, ki je brezplačni urejevalnik in snemalnik zvoka. Na svoji spletni strani poleg vseh potrebnih navodil in napotkov svojim uporabnikom nudijo tudi možnost brezplačnega prenosa (<http://audacity.sourceforge.net/?lang=sl>).

S programom Audacity lahko snemate zvok v živo, pretvorite kasete in plošče v digitalne posnetke ali na CD, urejate različne zvočne datoteke, izrezujete, kopirate, režete in mešate zvoke, spreminjate hitrost ali višino tona posnetka ...

Knjižničarka se je s skupino učencev šestega in sedmega razreda sestala petkrat. Na prvem srečanju jim je predstavila projekt in njegov namen, razdelili so si vloge in pripadajoče dele besedila. V spremenjenem dramskem besedilu nastopa 11 oseb: pripovedovalka, Bobek, miška, ježek, lisica, zajček, medved, srna, veverica, žabica in gozdar. Za sodelovanje se je odločilo devet učencev. Na drugem in tretjem srečanju so imeli bralne vaje. Na četrtem in petem srečanju so branje posneli. Za snemanje so uporabili običajni prenosni računalnik in mikrofon.

Snemali so posamezne odseke besedila. Ker je snemanje potekalo po rednem pouku, ko so se na šoli odvijale razne dejavnosti, so imeli zaradi dela v več učilnicah različne pogoje dela. To se pozna pri kakovosti posameznih delov zvočnih posnetkov – nekje je glasnost boljša, drugje slabša. Pri snemanju so sodelovali različni učenci, kar se pozna pri interpretaciji vlog. Tisti z več igralskega daru so vlogo naštudirali in svoj govor priredili glede na dodeljeni lik, nekateri pa so svoje besedilo le prebrali – tudi prehitro ali prepočasi. Mentorici namreč nista želeli prikrajšati posameznih učencev, ki so bili pripravljeni žrtvovati svoj prosti čas in so želeli sodelovati pri nastajanju e-slikanice.

Po končanem snemanju se je začelo urejanje zvočnih posnetkov v programu Audacity. Obdelane posnetke sta shranili v wav-formatu.

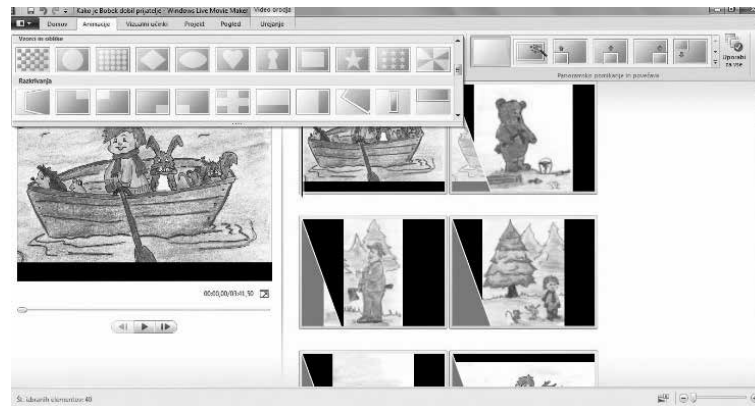

Slika 3: Delo s programom Audacity.

Sledilo je urejanje likovnega dela v brezplačnem programu Windows Live Movie Maker v zbirki Windows Essential. Na spletni strani so vsa potrebna navodila za njegovo uporabo. "Program omogoča spreminjanje fotografij in videoposnetkov v filme ..." (Spletna navodila za program Windows Live Movie Maker) Že pripravljene ilustracije je bilo treba digitalizirati oziroma skenirati v optično bran dokument. Shranili sta jih v jpg-formatu, jih uvozili v Movie Maker in jih uredili v kronološkem zaporedju poteka zgodbe.

Nato sta likovno predlogo uskladili z zvočnimi posnetki, uredili prehode, animacije med posameznimi slikami in uskladili časovno trajanje zvočnega posnetka z dolžino prikaza posamezne ilustracije.

Končni korak je bil shranjevanje nastalega gradiva v obliki filma v wmv-formatu.

Slika 4: Urejanje nastalega gradiva s programom Windows Live Movie Maker.

Objava

Končano e-slikanico sta objavili na Arnesovem videoportalu, ki se od javnih portalov za pretočni video loči po tem, da so na njem objavljene vsebine izključno izobraževalne in raziskovalne narave, identitete avtorjev posnetkov pa so digitalno preverjene. Zato imajo visoko stopnjo zaupanja. Na videoportalu lahko posnetke objavljajo vsi zaposleni v šolstvu, ki imajo veljaven NetID. Začetna omejitev, prostor, ki je na voljo posameznemu uporabniku, je 5GB. V primeru potrebe ta prostor uporabnikom tudi povečajo (<http://www.arnes.si/storitve/multimedijske-storitve.html>).

Nastalo e-slikanico najdete na povezavi <https://video.arnes.si/portal/asset.zul?id=G1h7YiCNIHOSWcJ4WIZcTef6>. Objavljena je bila 30. 1. 2013. Do oddaje prispevka (november 2013) je bilo opravljenih že 1313 ogledov.

arnes VIDEO

Arnes Video portal

Kako je Bobek dobil prijatelje: e-slikanica

Andreja Ilagode - 8 mesecev nazaj

Všeč mi je Neprimerno Videlaj Skupna raba Pravice Ured Brši

Opis: Zgodbo Anje Štefan Bobek in barčica smo s pisateljčinim dovoljenjem priredili, prestavili v predpraznični zimski čas in jo posneli v obliki e-slikanice. Pri nastajanju e-slikanice so sodelovali učenci 3., 6. in 7. razredov OŠ Ivana Cankarja Vrhnika.

Kategorija: Slovensčina

Ključne besede: e-slikanica priateljstvo živali

Stopnja zob.: Osnovna šola

297 ogledov
1 glasov "Všeč mi je"

Sorodni posnetki

- Okrogla miza 48. SSJLK
- Majaž Retolj 344 og edov
- Delavnica ustvarjalnega Arnes Video Admin 88 ogledov
- Uporaba tabličnega računalnika Bojan Tuta 36639 ogledov
- Uporaba tabličnega računalnika Bojan Tuta 325 og edov
- Uporaba tabličnega računalnika Bojan Tuta 15043 ogledov

Slika 5: E-slikanica, objavljena na Arnesovem videoportalu (vir: <https://video.arnes.si/portal/asset.zul?id=G1h7YiCNIHOSWcJ4WIZcTef6>). Pridobljeno 19. 9. 2013.

Uporabnost

Učencem so zanimive nove stvari in ena izmed njih je tudi zvočna e-slikanica. Smiselna je predvsem v nižjih razredih, ko otroci še ne znajo brati. V višjih razredih pa jih pritegne kot nova oblika posredovanja zgodbe. E-gradiva so dobrodošla tudi z vidika poglobljanja računalniškega znanja. Učitelji, mogoče tudi drugi, sodobno tehnologijo razumemo kot sredstvo za hitrejše, lažje in učinkovitejše doseganje učnih ciljev. Pot do znanja se v sodobnosti brez orodij IKT zdi skoraj nemogoča, zato se moramo prilagoditi, posodobiti pouk in učencem dati možnost, da se naučijo samostojnega učenja. Seveda moramo uporabo IKT-sredstev skrbno načrtovati in spremljati.

Sodobno učenje zahteva uporabo IKT v skoraj vseh fazah vzgojno-izobraževalnega procesa, zavedati pa se moramo, da uporaba e-gradiv pri pouku predstavlja samo zadnji segment uporabe IKT v procesu.

Dodana vrednost nastale e-slikanice je širjenje besedišča (v tem primeru v nižjih razredih), razvijanje sposobnosti poslušanja, poistovetenje s književnimi osebami ...

Glavni namen uporabe e-gradiv pri pouku je motiviranje učencev za učenje in delo pri pouku. S pomočjo e-gradiv jim lahko učno snov podamo drugače. Njihova uporaba mora biti naravnana predvsem kot dodaten izobraževalni vir pri poučevanju. Ena izmed večjih prednost, ki jo predstavljajo e-gradiva, je v individualizaciji pouka.

Tak pristop omogoča drugačno učno aktivnost, saj jo lahko učitelj prilagodi vsakemu učencu posebej (Rebernak, 2012).

Učenci, ki so sodelovali pri nastajanju e-slikanice, so bili nad rezultatom navdušeni. Tudi sodelavci, ki so si e-slikanico ogledali v tednu dni po njeni objavi, so avtoricama posredovali pozitivne povratne informacije. Tako se jima je potrdila smiselnost in uporabnost nastale e-slikanice.

Sklep

Avtorici sta se za e-obliko dela odločili zato, ker je besedilo tako dobilo dodano vrednost, uporabniki pa lahko do e-gradiva dostopajo kadar koli ne glede na to, koliko jih v istem času že uporablja opisano e-slikanico.

Zavedata se, da bodo gradivo (kljub njegovi amaterski naravi) uporabljali učitelji, učenci in njihovi starši.

V praksi sta dokazali, da lahko tudi povprečni uporabniki z uporabo brezplačnih računalniških programov ustvarijo uporabna in kompleksna e-gradiva.

Ker v šolskih knjižnicah v zadnjem času primanjkuje novih knjig, saj si lahko privoščijo le nakup določenih naslovov v minimalnem številu, je z objavo e-slikanice ta novoletna zgodba hkrati približana vsem uporabnikom šolske knjižnice.

Poudariti je treba, da je bilo opisano nastajanje e-slikanice »pionirsko delo« dveh povprečnih računalniških uporabnic, ki sta na tem področju samouka in sta pred in med svojim ustvarjanjem iskali najbolj ugodne in preproste programske rešitve. Z rezultatom svojega dela sta zadovoljni, zavedata pa se, da je pot do prave e-slikanice še dolga.

Avtorici sta se s svojim projektom poigrali z nastajanjem e-slikanice, kar pa seveda na more in ne sme postati praksa šolskih knjižnic (in knjižničarjev), saj se je pri tovrstnem početju nujno in treba zavedati avtorskih pravic prvotnega besedila.

Treba je namreč izboljšati zvočni del e-slikanice, saj njegova jakost in s tem tudi kakovost zelo nihata. Treba je zagotoviti optimalne okoliščine za snemanje potrebnega gradiva. Ko bo e-slikanica narejena brezhibno, bo treba premisliti o njeni nadaljnji poti v slovenskem prostoru, poiskati založnike, ki bi jo bili pripravljeni tržiti in bodo morda naklonjeni nastajanju novih e-slikanic tudi v slovenskem jeziku. Končni namen izdelane e-slikanice, ki je pravzaprav predelava obstoječega avtorskega dela, nikakor ni bilo nadaljnje trženje.

Viri

- Audacity. Quick help. Pridobljeno 13. 12. 2012 s <http://audacity.sourceforge.net/?lang=sl>.
- Bajželj, J. Uporaba IKT pri pouku (tujega jezika), njene prednosti in (možne) slabosti in nujni pogoji za kakovostno delo z IKT. Pridobljeno 28. 1. 2013 s http://profesor.gess.si/marjana.pograjc/%C4%8DIanki_VIVID/Arhiv2009/Papers/BajzeljJelka.pdf.
- Biblos spletna eKnjižnica in eKnjižgarna. Pridobljeno 30. 11. 2013 s <http://www.biblos.si/lib/>.
- E-knjiga. Pridobljeno 30. 11. 2013 s <http://www.e-knjiga.si/>.
- E-knjige. Pridobljeno 28. 1. 2013 s <http://www.mladinska.com/knjige/e-knjige>.
- E-pravljice. Pridobljeno 30. 11. 2013 s <http://www.epravljice.si/>.
- Kosmos, I. E-knjiga za najmlajše tudi v slovenščini. Pridobljeno 28. 1. 2013 s <http://www.dnevnik.si/kultura/1042508160>.
- Multimedijske storitve: Arnes. Pridobljeno 13. 12. 2012 s <http://www.arnes.si/storitve/multimedijske-storitve.html>.
- Nagode, A. in Nagode, M. (2013). Kako je Bobek dobil prijatelje: e-slikanica. Pridobljeno 28. 1. 2013 s <https://video.arnes.si/portal/asset.zul?id=G1h7YiCNiHOSWcJ4WIZcTef6>.
- Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt. Pridobljeno 14. 12. 2012 s http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf.
- Rebernak, B. Pomen IKT in e-gradiv pri pouku v sodobni šoli. Pridobljeno 13. 12. 2012 s http://www2.arnes.si/~breber1/zg/clanki/viz_clanek.pdf.
- Slovenska založba elektronskih knjig Ruslica.si. Pridobljeno 30. 11. 2013 s <http://www.ruslica.si/>.
- Spletna navodila za uporabo programa Windows Live Movie Maker. Pridobljeno 13. 12. 2012 s <http://windows.microsoft.com/sl-SI/windows-live/movie-maker-get-started>.
- Štefan, A. (2006): Bobek in barčica. MKZ: Ljubljana.
- Zvočna e-knjiga v slovenskem jeziku na Apple iBookstore. Pridobljeno 13. 1. 2013 s http://www.mojmikro.si/news/zvočna_e-knjiga_v_slovenskem_jeziku_na_apple_ibookstore.

> **Andreja Nagode**, univ. dipl. bibliotekarka in prof. slovenščine, zaposlena kot knjižničarka in učiteljica slovenščine na Osnovni šoli Ivana Cankarja Vrhnika
Naslov: Lošca 1, 1360 Vrhnika
Naslov e-pošte: andreja.nagode1@guest.arnes.si

>> **Maja Nagode**, zaposlena kot razredna učiteljica na Osnovni šoli Ivana Cankarja Vrhnika, Naslov: Lošca 1, 1360 Vrhnika
Naslov e-pošte: majanag@gmail.com

Medpredmetno načrtovane tematske razstave v šolski knjižnici

Theme exhibitions in the school library

> Mirjam Klavž Dolinar

Izveček

Naloga šolske knjižnice ni samo zbiranje, obdelava, izposoja in hranjenje knjižnega in neknjižnega gradiva, temveč tudi spodbujanje branja in razvijanje vseh vrst pismenosti z različnimi motivacijskimi dejavniki. Ena do raznolikih dejavnosti, ki jo za doseganje teh ciljev opravljamo šolski knjižničarji, so tudi tematske razstave. Pričujoči članek predstavlja primer medpredmetne bibliopedagoške ure, ki jo ob tematski razstavi v šolski knjižnici izvajam skupaj z učiteljem zgodovine. Učenci se tako navajajo na knjižnično okolje in uporabo različnih informacijskih virov ter učinkovitih strategij reševanja zastavljenih nalog.

Ključne besede

šolske knjižnice, bibliopedagoške ure, tematske razstave, medpredmetne povezave

UDK 021.4

Abstract

The task of a school library is not only to collect, process, lend and keep book and non-book materials, but also to encourage reading and develop all types of literacy using various motivational factors. Among various activities to achieve this, school librarians also prepare theme exhibitions. An example of a crosscurricular lesson is presented, which is prepared together with a theme exhibition, and executed in a school library in co-operation with the history teacher. The goals are to get pupils comfortable in the library environment, use of various information sources and form effective strategies for solving the tasks.

Keywords

school libraries, bibliopedagogical classes, theme exhibitions, crosscurricular connections

Uvod

Pri načrtovanju dela in izvajanju bibliopedagoških ur je medpredmetno načrtovanje izjemno pomembno. Zato se povezujem z učitelji, s katerimi se dobro razumem in ki poučujejo predmete, ki so mi bližji, saj je medpredmetno načrtovanje, izvajanje in vrednotenje učne ure tako lažje. Za skupno uro pripravim v šolski knjižnici tudi tematsko razstavo, ki je estetska, uporabna in zanimiva tudi drugim učencem. S tematskimi razstavami želim dvigniti raven bralne in kulturne pismenosti med učenci in šolo povezati s kulturnimi ustanovami. V šolskem letu pripravim 10 večjih razstav, nekatere se nekaj let ponavljajo in le dopolnjujejo, druge se vsako leto menjajo. V knjižnici je razstava na ogled mesec dni. V šolskem letu pripravim tudi več manjših priložnostnih razstav, ki so na ogled vsaj teden dni.

Medpredmetne bibliopedagoške ure

Načrtovanje medpredmetno izvedene bibliopedagoške ure je nekoliko daljši proces, saj se je treba z učiteljem predmeta usklajevati. Kot knjižničarka vedno poskrbim za razpoložljivo knjižno gradivo, pogosto si ga medknjižnično izposodim. Osnovni koraki načrtovanja so:

- izbira teme in oblikovanje vzgojno-izobraževalnih ciljev,
- zasnova poteka učne ure, vrstni red dejavnosti, vsebina, trajanje,

- priprava pripomočkov, delovnih listov, razstavnega gradiva in knjižnega gradiva,
- opredelitev preverjanja in vrednotenja napredka in znanja učencev,
- analiza doseženih ciljev.

Pri izvedbi tako načrtovane učne ure se prepletajo znanja različnih predmetnih področij in strokovnost posameznega učitelja, ki učencem snov podaja na sebi lasten način, vendar med učiteljema ni konkurence, saj si oba prizadevata uresničiti skupne cilje. Učenci imajo tak način pouka radi, saj ni tako pogost, ure so bolj zanimive, dinamične in za učence po navadi bolj aktivne, saj skupinsko sodelujejo, iščejo informacije v literaturi in razstavnem gradivu in po opravljenem delu poročajo. Običajno take ure trajajo dve šolski uri, zato je treba prilagoditi urnik.

Evalvacija izvedene medpredmetne bibliopedagoške ure je za oba učitelja zelo pomembna. Zanima naju, ali je treba kaj spremeniti, dodati, nadgraditi. Kadar uro izvaja v dveh ali več oddelkih, se najini oceni ure vedno ne skladata. Načrtovanje, pripravo in evalvacijo vedno zapiševa, da jih lahko nadgradiva ali popraviva.

Tematske razstave v šolski knjižnici

Razstavo lahko postavi knjižničar sam ali v sodelovanju z učiteljem, ki poučuje posamezni predmet. Pomembno je, da se razstave navezujejo na snov, predpisano z učnim načrtom, da so medpredmetno načrtovane in postavljene tako, da so prilagojene glede na starost oziroma zahtevnost čim večjemu številu učencev. Učenci lahko z razstavo prikazano učno snov že obravnavajo pri pouku in jo z ogledom razstave v šolski knjižnici nadgradijo, razstavljeno gradivo pa je lahko tudi dobra motivacija za učenje nove snovi ali nadaljnje poglobljeno učenje. Če knjižničar postavlja razstavo sam, naj pri načrtovanju medpredmetne bibliopedagoške ure poskrbi, da je učitelj seznanjen tudi z razstavljenim gradivom. Načrtovanje pouka v sodelovanju s šolsko knjižnico se naj odraža tudi pri vrednotenju (ocenjevanju) znanja, ki ga učenci pridobijo v knjižnici.

Šolski knjižničar lahko načrtuje razstave tudi širše, poveže jih s krajevnimi dogodki ali z dejavnostjo kulturnih ustanov v kraju. Take razstave imajo tudi velik kulturni pomen, saj prispevajo k dvigu zavesti o pomenu kulturne vzgoje v šolskem in javnem prostoru ter pripomorejo k zvišanju kulturne pismenosti.

Šolski knjižničar lahko postavi tudi priložnostno razstavo, ki je vezana na trenutni aktualni dogodek v šoli ali zunaj nje, in s tem še poveča zanimanje za tak dogodek.

Primer dobre prakse

Predstavila bom primer dobre prakse »Moje mesto«, medpredmetno načrtovane učne ure ob razstavi v šolski knjižnici, ki jo izvajam skupaj z učiteljem zgodovine pri predmetu zgodovina v šestem razredu osnovne šole.

Pri tematskem sklopu »Človek ustvarja, razmišlja« se šestošolci pri zgodovini učijo o arhitekturi nekoč v mestu oziroma kraju, kjer živijo. Spoznajo cerkve, samostane, gradove in dvorce, obrambne stolpe, šole in druge starejše stavbe v kraju in bližnji okolici. V šolski knjižnici razstavim plakate s slikami obravnavanih kulturnih znamenitosti in otrokom primerno strokovno literaturo na to temo. Tako učenci spoznajo tudi UDK-vrstilec 908 (domoznanstvo). Ponovimo tudi že usvojeno znanje o razlikah med leposlovnimi in strokovnimi knjigami. Učitelj jim pripravi delovne liste z vprašanji o letu nastanka kulturnega spomenika, prvotnem in sedanjem namenu ter ohranjenosti ter zemljevid mesta, kamor vrišejo lego stavbe. Tako so podrobneje spoznajo gradove in dvorce (Mariborski grad in Vetrinjski dvorec), cerkve (Stolna in Frančiškanska cerkev), samostane (Minoritski samostan in Samostan celestink),

obrambne stolpe (Sodni in Vodni stolp) in stavbe šol (OŠ bratov Polančičev in Prva gimnazija). Večino zahtevanih podatkov najdejo na razstavljenih plakatih in v literaturi, ohranjenost in/ali današnji namen pa morajo preveriti na kraju samem. Kot knjižničarka jih naučim še navajati uporabljeno literaturo. Delo poteka v skupinah, pri predstavitvah učenci informacije analizirajo in kritično presojujejo; učitelj pa njihovo delo in pridobljeno znanje oceni pri pouku zgodovine.

Učna priprava za pouk KIZ in zgodovine v šestem razredu, ki traja dve šolski uri.

Knjižničarka in učitelj	Mirjam Klavž Dolinar, Žarko Jan
Učna tema	Človek ustvarja, razmišlja, gradi
Učna enota	Primeri mariborske arhitekture
Tip ure	Pridobivanje znanja
Učne metode	Pogovor, razlaga, delo s pisnimi in razstavnimi viri
Učne oblike Splošni cilji	<ul style="list-style-type: none"> • Frontalna, delo v skupinah • Učenci spoznajo knjižnični fond – knjižno in neknjižno gradivo. • Seznanijo se z bibliografskimi podatki knjižničnega gradiva, ki ga znajo identificirati. • Spoznajo primarne in sekundarne informacijske vire in jih znajo uporabljati.
Operativni cilji KIZ	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci se naučijo uporabljati strokovno literaturo. • Razlikujejo med strokovno literaturo in leposlovjem. • Ponovijo in poglobijo znanje o postavitvi gradiva v šolski knjižnici. • Navajajo se na UDK-vrstilce. • Ponovijo in poglobijo znanje o različnih virih informacij (knjižno in neknjižno gradivo). • Navajajo se na iskanje in uporabo knjižnih informacijskih virov. • Uporabljajo potrebne bibliografske elemente pri navajanju literature. • Spoznajo, da je knjižnica informacijsko središče šole.
Operativni cilji predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Vzgajajo se v aktivne uporabnike šolske knjižnice. • Navajajo se na čutno in estetsko podoživljanje sveta okoli sebe. • Spoznajo nastanek nekaterih primerov mariborske arhitekture. • Spoznajo njihov namen nekoč in danes. • Znajo jih znajo umestiti v prostor .
Dejavnosti učencev	<ul style="list-style-type: none"> • V strokovni literaturi in na razstavljenih panojih poiščejo potrebne podatke o nekaterih mariborskih stavbah. • Najdene podatke vpišejo v delovne liste. • Na priročni zemljevid vrišejo položaj iskanih stavb. • Informacije analizirajo, kritično presojujejo in predstavijo sošolcem. • Informacije sprejmejo kot vir znanja. • Uporabljajo priročnike, zemljevide, ogledajo si razstavljeno gradivo. • Kritično in preudarno uporabljajo informacije.
Korelacija	Zgodovina
Didaktična sredstva in učni pripomočki	<ul style="list-style-type: none"> • Strokovna literatura za učence: Radovanovič, Sašo. (2007). Vodnik po Mariboru. Maribor: Kapital. • Sledi, ki ne zbledijo. (2007). Maribor: OŠ bratov Polančičev. • SŠGT, (1996). Maribor – moje mesto – mesto za mlade potepuhe. Narodni dom. Maribor. • Delovni listi • Razstavnii panoji

1. UVAJANJE	
DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA
KNJIŽNIČARKA Zaželim dobrodoščilo v knjižnici. Vodim pogovor o namenu učne ure v knjižnici. Preberem odlomek iz pesmi Kajetana Koviča: Moje mesto. Pogovorimo se o razlikah med leposlovnim in strokovnim gradivom. Postavitev gradiva. UDK-vrstilec.	Učenci se odzivajo in odgovarjajo na zastavljena vprašanja. Ogledajo si postavitev strokovnega in poučnega gradiva 908 (domoznanstvo).
UČITELJ ZGODOVINE Napovem cilje učne ure in pojasnim način dela.	Se razdelijo v 8 skupin. Vsaka skupina prejme potrebno knjižno gradivo in učne liste.

2. OBRAVNAVA SNOVI	
DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCEV
KNJIŽNIČARKA, UČITELJ Učence usmerjava pri iskanju in uporabi informacij iz knjižnega in razstavnega gradiva ter navajanju uporabljenih virov.	V skupinah iščejo podatke o izbranih mariborskih stavbah. Upoštevajo nasvete učitelja in knjižničarke.

3. PREVERJANJE	
DEJAVNOST UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCEV
KNJIŽNIČARKA, UČITELJ Usmerjava predstavitev pridobljenega znanja na učnem listu, zemljevidu in razstavi.	Učenci opravijo predstavitev svojega dela. Pozorno poslušajo, presojuje informacije in izpišejo na učni list tudi pravilne rešitve drugih skupin. Ob tem si ogledajo priložnostno razstavo.

4. DOMAČE DELO	
DEJAVNOST UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCEV
UČITELJ ZGODOVINE Učencem pojasnim, kako naj delo dokončajo doma.	Na terenu preverijo ohranjenost ali namembnost objekta. Vse pridobljene podatke uporabijo za izdelavo projektne naloge Primeri arhitekture Maribora.

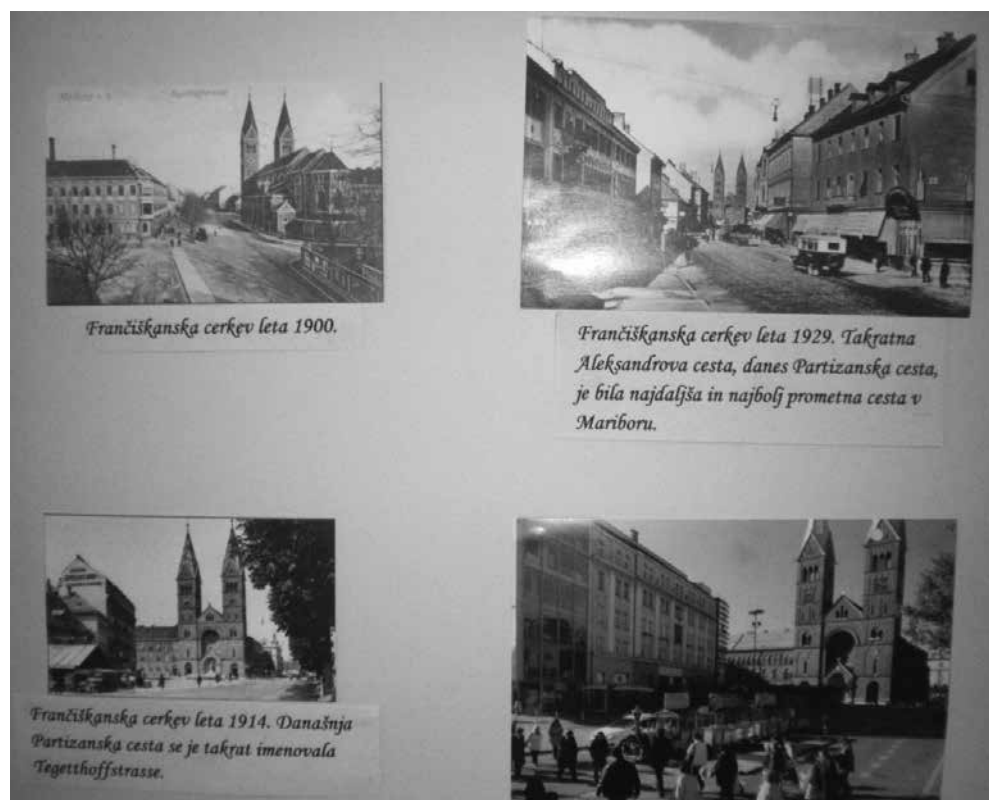
S tematsko razstavo pridobljena znanja smo nadgradili z ogledom stavb na terenu (domača naloga) in ogledom domoznanskega oddelka v Pionirski knjižnici Maribor in Univerzitetni knjižnici Maribor ob drugi priložnosti.

Sklep

Ljudje smo vizualna bitja, zato medpredmetno načrtovanje pouka z ogledom tematske razstave v šolski knjižnici širi bralno pismenost na prijeten način, bistveno prispeva k razvoju učenčevega dejavnega odnosa do kulture in kulturne pismenosti, sooblikuje njegovo estetsko občutljivost, dviguje raven znanja, ki je zato trajnejše, poglobljeno in bolj celostno, spodbuja učenčevo domišljijo, ustvarjalnost, pomeni drugačen pristop k učenju, saj ob ogledu razstave učenec snov bolje razume, je v procesu učenja aktivno udeležen, sam odkriva medpredmetne povezave in ne nazadnje take razstave pripomorejo k boljšemu učnemu okolju.

Slika 1: Razstava v knjižnici.

Slika 2: Eden od razstavljenih plakatov.

Viri

Knjižnično informacijsko znanje. Kurikul: osnovna šola. (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 12. 1. 2014 s spletne strani: http://www.zrss.si/pdf/080711123601_l-k-knjznicno_informacijsko_znaje_os-sprejeto.pdf.

Polak, A. (2007). Timsko delo v vzgoji in izobraževanju. Ljubljana: Modrijan.

Zwiter, S. (2012). Pedagoško delo v šolski knjižnici. Ljubljana: Modrijan.

- > **Mirjam Klavž Dolinar**, zaposlena kot knjižničarka in učiteljica slovenščine na OŠ bratov Polančičev Maribor
Naslov: Prešernova ulica 19, 2000 Maribor
Naslov e-pošte: mirjam.klavz@osbp.si

Strokovna srečanja šolskih knjižničarjev v šolskem letu 2012/2013

Professional meetings of school librarians in 2012/13

> Romana Fekonja et al.

Izvleček

Zavod RS za šolstvo organizira izobraževanje in stalno strokovno spopolnjevanje tudi v obliki srečanj študijskih skupin. Dobro razširjena in že uveljavljena t. i. mreža deluje prek vodij posameznih študijskih središč. Srečanja so dobro obiskana, saj je to najugodnejša oblika izobraževanja in se ga zato udeleženci v veliki meri udeležujejo. V prispevku je podan pregled študijskih srečanj v šolskem letu 2012/2013 za šolske knjižničarje srednjih in osnovnih šol. Na srečanjih so izpostavljene teme, s katerimi sledimo novostim na področju šolstva kot tudi na področju knjižničarstva. Del srečanja je vedno namenjen tudi izmenjavi primerov dobre prakse. Na koncu so objavljeni primeri medpredmetnih ur knjižničnega informacijskega znanja, ki so jih knjižničarji osnovnih šol izvedli pri različnih predmetih.

Ključne besede

šolski knjižničarji, strokovno spopolnjevanje, izobraževanje, študijska srečanja, primeri dobre prakse, knjižnično informacijsko znanje

UDK 023.5:005.963.1

Abstract

The National Education Institute of the Republic of Slovenia organizes permanent education and training also in the form of meetings of study groups. The well established and widespread network operates through heads of individual study centres. The meetings are well attended, since this is the cheapest form of training. The paper presents an overview of the study meetings in the school year 2012/13, for school librarians in both, secondary and primary schools. The topics at the meetings are professional novelties in the areas of education and librarianship, one part are always exchanges of good practice examples. The paper concludes with examples of various cross-curricular lessons of Library and information knowledge, prepared and executed by the school librarians.

Keywords

school librarians, professional training, education, study meetings, examples of good practice, Library and information knowledge

Uvod

Strokovno izpopolnjevanje in izobraževanje je izjemno pomembno za vsakega posameznika in za njegov strokovni razvoj. V času nenehnih sprememb in vedno novih tehnologij in pripomočkov je nujno slediti vsaj delu vsega novega. V celoti nikoli ne bomo uspeli, vendar se ne moremo čisto ograditi od vseh novosti, ki se dogajajo. Knjižničarji smo še toliko bolj vpeti v vse novosti, saj imamo opraviti z informacijami in s posredovanjem le-teh našim uporabnikom. Prav informacije pa v zadnjem času zelo spreminjajo svoje oblike pojavljanja in spreminjajo se poti, po katerih iščemo prave informacije ob pravem času za pravi namen. Hkrati pa je naša naloga, da naše uporabnike naučimo iskati in pravilno uporabljati informacije.

Za spopolnjevanje in strokovno izobraževanje imamo zaposleni v šolstvu veliko možnosti. Šolski knjižničarji pa lahko s pridom izkoristimo tudi izobraževanja v knjižničarski stroki. Najbolj ugodne možnosti in tudi najbolj iskane ter tudi obiskane so tiste oblike, ki so vsako leto objavljene v katalogu KATIS. Ugodne zato, ker programe, objavljene v tem katalogu, sofinancira Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Študijske skupine

Praksa že leta izkazuje, da so najugodnejše oblike izobraževanja in spopolnjevanja tiste, ki ne stanejo nič oz. so potrebni stroški minimalni. To pa so že vrsto let srečanja študijskih skupin.

»Študijske skupine so krajše oblike izobraževanja, namenjene strokovnim delavcem istega predmeta, področja, usmerjene predvsem na izmenjavo izkušenj in seznanjanje z aktualnimi spremembami ter strokovnimi novostmi, s katerimi morajo biti seznanjeni vsi učitelji – npr. predstavitev novega učnega načrta, novega koncepta preverjanja, sistemske novosti. Vodijo jih svetovalci Zavoda RS za šolstvo in usposobljeni strokovni delavci (vodje študijskih skupin).« (Študijske, 2014)

Že nekaj let je praksa srečanj takšna, da študijska srečanja za udeležence z osnovnih šol potekajo v dveh neposrednih sklicih in enem sklicu prek spletne učilnice v skupnem obsegu 16 ur. Neposredni sklici potekajo v študijskih središčih (šolah), ki jih v sodelovanju s svetovalci Zavoda RS za šolstvo pripravljajo in sklicujejo vodje študijskih skupin. Udeleženci ob koncu šolskega leta prejmejo tudi potrdilo o stalnem strokovnem spopolnjevanju in izobraževanju na študijskih srečanjih.

Srednje šole

Za srednje šole so bila študijska srečanja organizirana v okviru projekta Posodobitve kurikularnega procesa v osnovni šoli in v gimnaziji. Projekt je trajal od leta 2008 in se je sklenil v avgustu 2013, julija 2013 je bila organizirana tudi zaključna konferenca projekta. Na njej smo svoje delo predstavili tudi šolski knjižničarji.

Avgusta 2013 se je končal projekt Posodobitve kurikularnega procesa v osnovni šoli in v gimnaziji,¹ ki se je izvajal v organizaciji Zavoda RS za šolstvo. Srečanja oz. izobraževanja za srednješolske knjižničarje v šolskem letu 2012/2013 so potekala pod okriljem tega projekta.

V šolskem letu 2012/2013 so bila 3 takšna srečanja – podrobnosti pa so v tabeli.

Datum srečanja	Kraj	Trajanje	Število udeležencev	Teme	Predavatelji
19. 1. 2013	Zavod RS za šolstvo, Ljubljana	8 ur	23	Kritično mišljenje	dr. Tanja Rupnik Vec (Zavod RS za šolstvo)
				Domoznanstvo in šolska knjižnica	dr. Vlasta Stavbar (Univerzitetna knjižnica Maribor)
				Drobni tiski – tudi to je knjižnično gradivo	Gabrijela Kolbič (Univerzitetna knjižnica Maribor)
15. 5. 2013	Zavod RS za šolstvo, Ljubljana	8 ur	21	E-knjžnica (e-knjige in drugi e-viri, obdelava e-gradiv, iskanje e-gradiv v COBISS/OPAC-u.	mag. Mateja Ločniškar Fidler (Mestna knjižnica Ljubljana)
				Etični kodeks slovenskih knjižničarjev	Romana Fekonja (Zavod RS za šolstvo)
				Kako bralne navade in učno okolje pojasnjujejo bralne dosežke v raziskavi PISA 2009	dr. Melita Puklek Levpušček (Filozofska fakulteta, UL)

¹ Več o samem projektu, o posodabljanju kurikularnega procesa ter v okviru tega tudi o posodobitvi kurikula KIZ je zapisano v članku M. Steinbuch (2010): Posodobljeni kurikulum Knjižnično informacijsko znanje v gimnazijski praksi, objavljen v Šolski knjižnici 20, št. 2, str. 92–103.

22. 8. 2013	Šolski center Kranj, Kranj	8 ur	35	Predstavitve mCOBISS	Davor Bračko
				Wikipedija	Manca Noč (Filozofska fakulteta, UL)
				Moč različnih vplivov na učenje	Romana Fekonja (Zavod RS za šolstvo)
				Primer dobre prakse	Irena Brilej (Gimnazija Poljane)
				Mestna knjižnica Kranj (voden ogled)	Dani Jurgec (Mestna knjižnica Kranj)

Posebej bi izpostavila srečanja v avgustu, saj tudi število udeležencev kaže, da so se tovrstna avgustovska srečanja izkazala za zelo dobrodošla. Ob koncu avgusta, še pred začetkom šolskega leta, sta določena dva datuma in v teh dveh dnevih so izpeljana izobraževalna srečanja za učitelje vseh predmetov. Tako lahko na šolah organizirajo delo in tudi učitelji imajo čas, da se udeležijo izobraževanj. Tudi v evalvaciji posameznih srečanj so knjižničarji izpostavili koristnost teh srečanj, saj tako ob začetku šolskega leta izvedo vse novosti in se lahko ustrezno pripravijo za začetek dela na šolah. V večini primerov so celo zapisali, da so ta avgustovska srečanja nujna, in so v evalvacijskih vprašalnikih zapisali željo, da srečanja v takšni ali podobni obliki ostanejo stalnica našega delovanja.

Ob izteku projekta je bil pripravljen tudi spletni vprašalnik, ki so ga reševali učitelji vseh predmetov.² Šolski knjižničarji smo ta vprašalnik izpolnili na našem srečanju 15. 5. 2013. Vprašalnik je sestavljen iz splošnega dela, ki je bil enak za vse učitelje, in iz specifičnega dela za posamezno predmetno področje, ki je bil sestavljen samo za knjižničarje. Analiza celotnega vprašalnika bo na voljo v priložniku, ki je bil pripravljen ob koncu projekta in je še v pripravi.³

Avgusta 2009 je bila na izobraževanju za knjižničarje izvedena refleksija knjižničarjev po prvem letu vpeljevanja posodobljenih učnih načrtov v gimnazijah. Steinbuchova (2010) ugotavlja, da so pri izvajanju knjižničnega informacijskega znanja na šolah zaznali več medpredmetnih povezav z različnimi predmeti, saj učni načrti vsebujejo tudi povezave s knjižnico. Na nekaterih šolah se je izboljšalo sodelovanje z učitelji. Šolski knjižničarji po enem letu vpeljevanja v refleksiji izpostavljajo (Steinbuch, 2010), da je več aktivnih metod učenja in poučevanja, medpredmetnega povezovanja, projektnega dela, reševanja problemov in drugih sodobnih didaktičnih pristopov. Pomembno je, da so šolski knjižničarji v to dogajanje dejavno vključeni, da pri tem sodelujejo in s knjižničnimi storitvami in programom knjižnično informacijsko znanje tudi omogočajo tovrstno učenje in poučevanje. Z načrtnim in sistematičnim delom na področju informacijskega opismenjevanja se je na nekaterih šolah izboljšalo sodelovanje z učitelji. Na eni strani zaradi medpredmetnih povezav s knjižnico v učnih načrtih predmetov, po drugi strani pa tudi zaradi povečane dejavnosti knjižničarjev v gimnazijah na področju promocije knjižnice in knjižničnega informacijskega znanja pri učiteljih.

Želimo pa vseeno objaviti delne rezultate vprašalnika ob koncu projekta, in sicer bodo izpostavljena samo vprašanja, ki se nanašajo na specifično predmetnega področja knjižnična dejavnost oziroma knjižnično informacijsko znanje.

Vprašalnik je ob koncu izobraževanja 15. 5. 2013 oddalo 12 udeležencev. Povzetek splošnih podatkov: vsi udeleženci, ki so oddali vprašalnik, imajo univerzitetno izobrazbo, v povprečju pa imajo 15,4 leta delovnih izkušenj v vzgoji in izobraževanju.

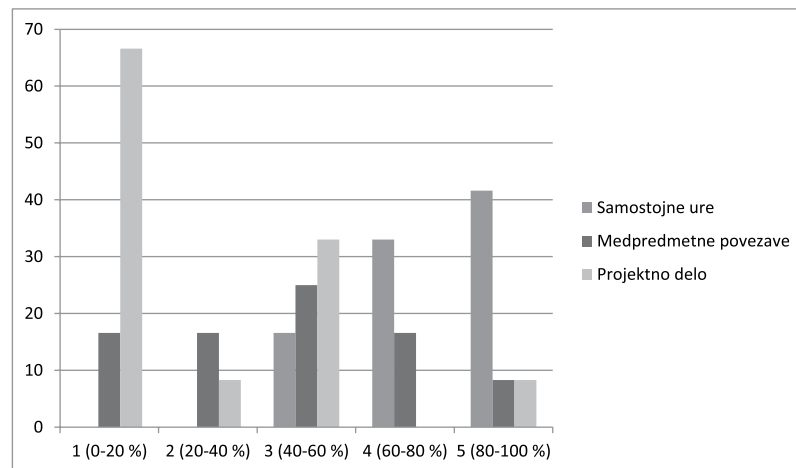
Specifični del za knjižnično dejavnost/KIZ.

² Vprašalnik je v celoti v dogovorjenem roku izpolnilo 756 učiteljev.

³ Delna analiza splošnega dela vprašalnika pa je bila predstavljena na srečanju 15. 5. 2013.

Preglednica 1: Potek ur KIZ v deležu (za prvo generacijo po posodobljenih UN⁴).

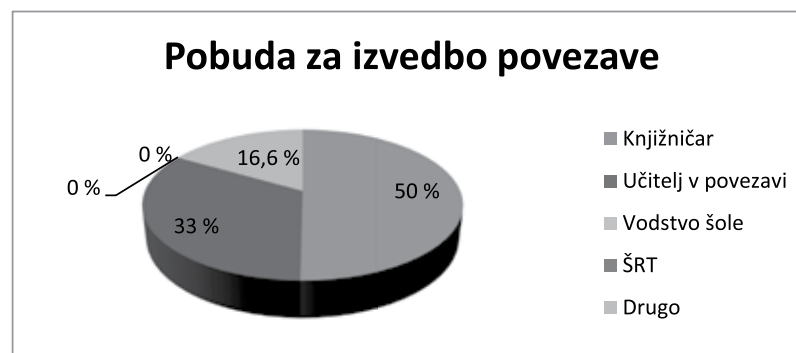
Vprašanje	Odgovori									
	1 (0-20 %)		2 (20-40 %)		3 (40-60 %)		4 (60-80 %)		5 (80-100 %)	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Samostojne ure	/		/		2	16,6	4	33	5	41,6
Medpredmetne povezave	2	16,6	2	16,6	3	25	2	16,6	1	8,3
Projektno delo	8	66,6	1	8,3	4	33	/		1	8,3
Drugo: _____	/		/		/		/		/	

Grafični prikaz 1: Potek ur KIZ v deležu.

Preglednica 2: Pobuda za izvajanje medpredmetnih povezav.

Vprašanje	Odgovori	
	f	%
Pobuda za izvedene medpredmetne povezave je bila največkrat s strani		
a) knjižničarja	6	50
b) učitelja predmeta v povezavi	4	33
c) vodstva šole	/	/
d) ŠRT-jev	/	/
e) drugo: _____	2	16,6

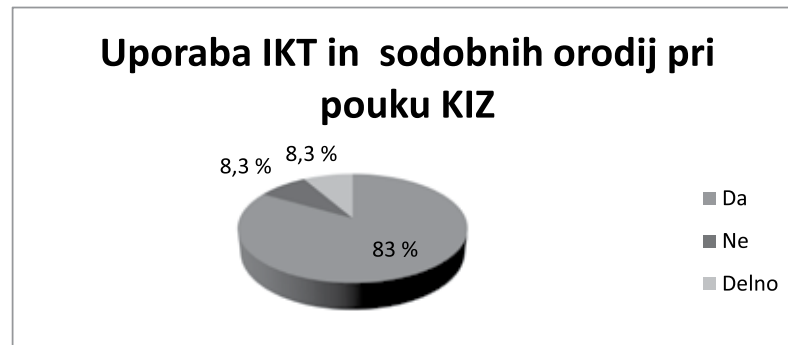

Grafični prikaz 2: Pobuda za izvajanje medpredmetnih povezav.

⁴ Dijaki prvega letnika v šolskem letu 2008/2009.

Preglednica 3: Uporaba IKT in sodobnih orodij pri pouku.

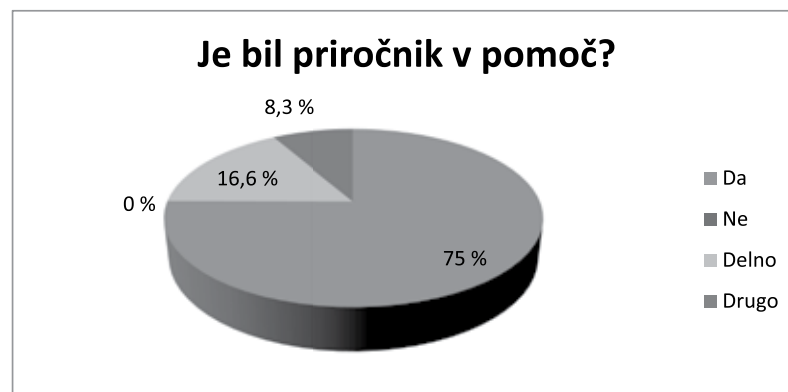
Vprašanje	Odgovori	
	f	%
Ste pri pouku KIZ uporabili IKT in sodobna orodja (splet 2.0, i-table, spletne učilnice)		
a) da	10	83
b) ne	1	8,3
c) delno	1	8,3

Grafični prikaz 3: Uporaba IKT in sodobnih orodij pri pouku KIZ.

Preglednica 4: Uporaba priročnika.

Vprašanje	Odgovori	
	f	%
Vam je bil priročnik, izdan v okviru projekta Posodobitev kurikularnega procesa na osnovnih šolah in gimnaziji v pomoč?		
a) da	9	75
b) ne	/	/
c) delno	2	16,6
d) drugo	1	8,3

Grafični prikaz 4: Priročnik kot pomoč pri delu.

Ure KIZ so bile največkrat izvajane kot samostojne ure, sledi izvedba kot medpredmetne povezave in kot projektno delo.

Pobuda za izvajanje KIZ v medpredmetne povezavi je še vedno največkrat prišla s strani knjižničarja – v polovici primerov (50 %), v dobri tretjini primerov (33 %) so pobudo izrazili učitelji predmeta v povezavi.

Večina vprašanih je odgovorila, da so pri pouku KIZ uporabili IKT in sodobna orodja (splet 2.0, i-table, spletne učilnice).

Priročnik, izdan v okviru projekta, je bil trem četrtinam vprašanih (75 %) v pomoč, 2 vprašanima (16,6 %) pa je bil v delno pomoč.

To je le delna analiza vprašalnika, in sicer so izpostavljena le vprašanja za področje knjižnične dejavnosti. Žal je bila udeležba na srečanju, ko so se izpolnjevali vprašalniki, nizka in zato je tudi tako malo izpolnjenih in oddanih vprašalnikov. Teh rezultatov ne moremo posploševati, saj je bil vzorec premajhen. Lahko pa jih vzamemo samo kot orientacijo in informacijo.

Osnovna šola

V šolskem letu 2012/2013 so študijska srečanja za šolske knjižničarje osnovnih šol potekala malo spremenjeno, drugi neposredni sklic je bil zasnovan drugače. Za tri študijska središča smo sklic izvedli neposredno, udeležencem vseh preostalih študijskih središč pa smo ponudili možnost, da kot nadomestilo udeležbe zapišejo primer dobre prakse in ga oddajo. Ti oddani primeri pa so oz. še bodo objavljeni v reviji Šolska knjižnica.

Prva študijska srečanja v šol. letu 2013/2013 za knjižničarje osnovnih šol so v organizaciji Zavoda RS za šolstvo potekala od 2. 10. 2012 do 22. 11. 2012. Skupaj se je vseh srečanj v 14 študijskih središčih udeležilo 248 knjižničarjev.

Osrednja tema (v prvem delu srečanja) je bilo e-učenje, orodja spleta 2.0 in novosti v stroki, v drugem delu našega srečanja pa smo ponudili možnost, da udeleženci predstavijo svoje primere dobre prakse. Na evalvacijah prejšnjih srečanj so si udeleženci študijskih srečanj želeli še več predstavitev primerov dobre prakse. V nekaterih študijskih središčih so predstavitev primera dobre prakse prevzeli kar vodje študijskih središč, v nekaterih primerih pa so to storili drugi udeleženci. V preglednici je seznam predstavljenih primerov dobre prakse po posameznih študijskih središčih. Študijska središča so razvrščena po abecednem redu šol, kjer je posamezno študijsko središče.

Preglednica 5: Pregled prvih študijskih srečanj v šolskem letu 2012/2013

	Študijsko središče	Vodja ŠS	Datum srečanja	Tema drugega dela srečanja	Predavatelj
1.	OŠ dr. Jožeta Pučnika (Črešnjevec, Slovenska Bistrica)	Tatjana Kuhl	15. 11. 2012	Branje v skupini	Tatjana Kuhl
2.	OŠ dr. Vita Kraigherja (Ljubljana)	Maja Miklič	9. 10. 2012	Medpredmetna povezava KIZ-ZGO	Maja Miklič in Maja Gročičar
3.	OŠ Dravlje (Ljubljana)	Barbara Koritnik	22. 11. 2012	Izvajanje ur KIZ	Barbara Koritnik in udeleženci
4.	OŠ Franceta Prešerna (Črenšovci)	Nataša Litrop	19. 11. 2012	Predstavitev primera izvedbe ure KIZ, dejavnosti za spodbujanje branje	Nataša Litrop
5.	OŠ Hruševca (Šentjur)	Darinka Žekar	13. 11. 2012	Predstavitev dela z iPad-om	Darinka Žekar in učenci OŠ Hruševca
6.	OŠ Ludvika Pliberška (Maribor)	Sonja Antolič	8. 10. 2012	Primer dobre prakse – delavnica za učitelje	Sonja Antolič
7.	OŠ Milojke Štrukelj (Nova Gorica), srečanje je bilo na OŠ Frana Erjavca (Nova Gorica)	Boža Peršič	20. 11. 2012	Predstavitev Erjavčeve sobe in dejavnosti za spodbujanje branja, srečanje z ustvarjalcem	Tjaša Klemenčič
8.	OŠ Neznanih talcev (Dravograd)	Berta Pušnik	15. 10. 2012	Spodbujanje branja na šoli in bralna značka	Berta Pušnik in udeleženci
9.	OŠ Orehek (Kranj)	Andreja Urbanec	2. 10. 2012	Knjižnica kot učno okolje	Andreja Urbanec
10.	OŠ Polzela, srečanje je bilo na OŠ Griže	Alja Bratuša	18. 10. 2012	Ogled nove šolske knjižnice, primer dobre prakse: spodbujanje branja pri fantih	Breda Veber, Alja Bratuša Tatjana Krajnc Barič

11.	OŠ Rodica (Domžale)	Sabina Burkeljca	3. 10. 2012	Biblioterapija	Sabina Burkeljca
12.	OŠ Srečka Kosovela (Sežana)	Sandra Furlan	22. 10. 2012	Dejavnosti za spodbujanje branja	Sandra Furlan in udeleženci
13.	OŠ Šmarjeta	Andrej Kovačič	10. 10. 2012	Primer dobre prakse – medpredmetna povezava, projektno delo	Tinka Fric
14.	OŠ Vrhovci (Ljubljana)	Bernarda Frass	14. 11. 2012	Inovacijski projekt, spletne učilnice	Bernarda Frass, Gregor Škrlič

Drugi sklic je potekal v spletni učilnici na izobraževalnem portalu SIO.⁵ Vstop v spletno učilnico je omogočen le registriranim udeležencem, poleg tega pa morajo poznati še ključ za vstop v učilnico. Srečanje je potekalo od 2. 4. do 17. 4. 2013, odprti pa sta bili dve temi:

1. Postavitev leposlovnega gradiva za učence (C, P, M) – primeri, izkušnje, praksa
Na podlagi članka Katje Kemperle in Alenke Šauperl z naslovom Postavitev knjižnega gradiva na oddelku za otroke in mladino v splošni knjižnici, ki je bil objavljen v reviji Knjižnica (56 (2012), št. 1-2, str. 13–33), smo udeležence povabili, da zapišejo svoje razmišljanje, svoje izkušnje na to temo.

Vsebinski povzetek tega dela spletne učilnice je analizirala Majda Steinbuch v članku Postavitev leposlovja v mladinskih in šolskih knjižnicah z vidika šolskih knjižničarjev, ki je bil objavljen v Šolski knjižnici (23 (2013), št. 2, str. 68–82).

2. Motivacija pri urah KIZ in za obisk knjižnice
Udeleženci so zapisali, katere so tiste dejavnosti, ki so se izkazale v praksi kot dobre za spodbujanje motivacije bodisi pri samih izvedbah ur KIZ bodisi pri obiskih knjižnice.

Preglednica 6: Srečanje v spletni učilnici.

	ŠŠ	Vodja	Datum	Število
1.	OŠ dr. Jožeta Pučnika (Črešnjevce, Slovenska Bistrica)	Tatjana Kuhl	2. 4.–17. 4. 2013	12
2.	OŠ dr. Vita Kraigherja (Ljubljana)	Maja Miklič		10
3.	OŠ Dravlje (Ljubljana)	Barbara Koritnik		6
4.	OŠ Franceta Prešerna (Črenšovci)	Nataša Litrop		11
5.	OŠ Hruševce (Šentjur)	Darinka Žekar		14
6.	OŠ Ludvika Pliberška (Maribor)	Sonja Antolič		29
7.	OŠ Milojke Štrukelj (Nova Gorica)	Boža Peršič		8
8.	OŠ Neznanih talcev (Dravograd)	Berta Pušnik		11
9.	OŠ Orehek (Kranj)	Andreja Urbanec		17
10.	OŠ Polzela	Alja Bratuša		5
11.	OŠ Rodica (Domžale)	Sabina Burkeljca		6
12.	OŠ Srečka Kosovela (Sežana)	Sandra Furlan		7
13.	OŠ Šmarjeta	Andrej Kovačič		16
14.	OŠ Vrhovci (Ljubljana)	Bernarda Frass		9
SKUPAJ		161		

Kot je že bilo omenjeno, je bilo tretje srečanje neposredno organizirano le za tri študijska središča: za središče v Mariboru, na Črešnjevcu in v Dravogradu. Srečanje je bilo organizirano v Rušah ob 120. obletnici rojstva Janka Glazerja – pesnika, bibliotekarja in kulturnega zgodovinarja. Organiziralo ga je Društvo za razvoj Lira Ruše skupaj z Mariborsko knjižnico, Zavodom RS za šolstvo in OŠ Janka Glazerja Ruše. V

⁵ Povezava je: <http://skupnost.sio.si/course/view.php?id=72>.

počastitev obletnice rojstva so bile pripravljene še druge prireditve, med njimi tudi posvet in javna razprava Knjiga in knjižnica v preteklosti, danes in v prihodnje. Ob posvetu je izšel tudi zbornik z vsemi objavljenimi prispevki. Z aktivnimi prispevki smo na posvetu sodelovali tudi šolski knjižničarji:

- Šolsko knjižničarstvo – vloga in pomen šolskih knjižnic (Romana Fekonja, Zavod RS za šolstvo),
- Šolska knjižnica OŠ Selnica ob Dravi (Lovro Mandl po Maji Vačun, OŠ Selnica ob Dravi),
- Šolska knjižnica OŠ Lovrenc na Pohorju (Katja Herič, OŠ Lovrenc na Pohorju),
- Šolske knjižnice v Limbušu in Rušah (Vili Rezman po Darji Lašič, Meliti Zafošnik in Denisi Trafela),
- Šolska knjižnica na Gimnaziji in srednji kemijski šoli Ruše (Mojca Oman, Gimnazija in srednja kemijska šola Ruše),
- Zakonodaja – šolske knjižnice (Romana Fekonja, Zavod RS za šolstvo),
- Branje knjige in spleta (Romana Fekonja, Zavod RS za šolstvo).

V okviru vseh prireditev je bilo tudi delovno srečanje šolskih knjižničarjev na OŠ Janka Glazerja Ruše. V uvodu smo spoznali življenje in delo Janka Glazerja, v nadaljevanju so bili udeleženci aktivni v delavnici o sodobnih medijih v knjižnici, v drugem delu pa so nam šolske knjižničarke iz Ruš in okoliških šol predstavile svoje knjižnice in njihovo delo. Zaključili pa smo na pravljčni način s pripovedovalci Mariborske knjižnice: Agica Kovše, Lea Hedl in Robert Kereži.

Za knjižničarje preostalih študijskih središč smo ponudili možnost, da lahko oddajo zapis primera dobre prakse in ta oddana naloga se je štela kot opravljena obveznost za tretje srečanje. Primer dobre prakse je oddalo 16 knjižničarjev osnovnih šol. Nekateri kolegi so svoje primere dobre prakse podrobneje opisali v samostojnih člankih, ki so objavljeni že v tej številki revije ali pa še bodo v eni od prihodnjih.

Preglednica 7: Oddani primeri zapisov dobre prakse

Št.	Priimek, ime	šola	Razred/Trajanje	Naslov izvedbe KIZ	Medpredmetna povezava	
1.	Drovenik, Sonja	OŠ Domžale	6. razred/2 uri	Slovenske ljudske pravljice in ljudske pravljice drugih narodov	slovenski jezik (ljudsko slovstvo)	Priloga 1
2.	Šoštar, Simona	OŠ Senovo	1. ali 2. razred/2 uri	Knjižnična pravila	slovenščina, spoznavanje okolja, likovna vzgoja	samostojen članek
3.	Rešetič, Kristjan	OŠ Stična	3. razred/1 ura	General z brki	spoznavanje okolja, slovenščina	Priloga 2
4.	Peršin Mazi, Urška	OŠ 8 talcev Logatec	3. razred/4 ure	Kulturni dan v šolski knjižnici	slovenski jezik, spoznavanje okolja	Priloga 3
5.	Hlupič, Urška	OŠ Mladika, Ptuj	OPB/1 ura	Pravljčna čajanka	slovenščina, naravoslovje	samostojen članek
6.	Vidmar, Sabina; Medved, Anita	OŠ LA Grosuplje	8. razred/2 uri	Človeški značaji – uporaba slovarjev in gradiva v angleščini	angleščina	Priloga 4
8.	Zore, Štefka	OŠ Venclja Perka Domžale	9. razred/1 ura	Slovarji	slovenščina	Priloga 5
9.	Bajda, Urša	OŠ Tončke Čeč, Trbovlje	6. razred/2 uri	Serijske publikacije z naravoslovnimi vsebinami	naravoslovje, zgodovina	Priloga 6
10.	Markič, Nataša	OŠ Danila Lokarja Ajdovščina	2. razred/1 ura	Postavitev gradiva	slovenščina	samostojen članek v prihodnji številki ŠK

11.	Urbanec, Andreja	OŠ Orehek, Kranj	3. razred/3 ure	Pravljica	slovenščina, likovna vzgoja	Priloga 7
12.	Valant, Kristina	OŠ Naklo	8. razred/2 uri	Iskanje informacij na temo potrošništvo	tehniški dan	Priloga 8
13.	Anica	Benedičič	6. razred/1 ura	Hans Christian Andersen	slovenščina	samostojen članek v eni od prihodnjih številčk ŠK
14.	Škrjaj, Gregor	OŠ Prule	5. razred/1 ura	Od kataloga do police	slovenščina	samostojen članek
15.	Janžekovič, Nina	Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana	4. razred/1 ura	Ura KIZ z QR kodo	družba	samostojen članek v prihodnji številki ŠK
16.	Simona Fridl	OŠ Franja Malgaja Šentjur	6. razred/1 ura	Pisni viri v šolski knjižnici	zgodovina	Priloga 9

Vsi oddani primeri so zapisani na enotnem ‚obrazcu‘, saj smo skušali vse opisane primere podati na enoten način in tako so zapisi bolj pregledni. Verjamem, da bodo ti zapisani primeri vir dobrih idej za nadaljnje delo z učenci.

Zapisi so prilagojenim posodobljenim učnim načrtom in so jih predmetnorazvojne skupine razvile v okviru projekta Posodobitev kurikularnega procesa v osnovni šoli in v gimnaziji.

Sklep

Največ udeležencev se še vedno zbere na študijskih srečanjih – ta oblika spopolnjevanja je postala zelo sprejeta in kot kažejo evalvacije, po mnenju udeležencev zelo koristna. Udeleženci pridejo na srečanja, da se seznanijo z novostmi v stroki – tako v knjižničarstvu kot v šolstvu. Pridejo pa tudi zato, da se srečajo s kolegi – z drugimi šolskimi knjižničarji. Na šoli je po navadi samo en knjižničar in velikokrat ostane nerešeno kakšno strokovno vprašanje ali dilema. Na te potem skušamo najti odgovor v neformalnem delu srečanja, v odmorih ali pa po samem srečanju namenimo nekaj časa za izmenjavo izkušenj. Kriza in težak finančni položaj nas vse silita k razmisleku in premisleku o dosedanjem izvajanju strokovnih srečanj. Želja nas vseh, tako organizatorjev kot udeležencev, je, da že uveljavljena oblika strokovnega izobraževanja in spopolnjevanja ostane v vsaj takšni obliki, kot je bila doslej.

Viri

Katalog programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za šolsko leto 2013/14. Pridobljeno 22. 1. 2014 s spletne strani: <http://lim1.mss.edus.si/katis/default.aspx>.

Knjiga, knjižnica (2013). Ruše: Lira, društvo za razvoj.

Steinbuch, M. (2010). Posodobljeni kurikulum Knjižnično informacijsko znanje v gimnazijski praksi. Šolska knjižnica, letn. 20, št. 2, str. 92–103.

Steinbuch, M. (2013). Postavitev leposlovja v mladinskih in šolskih knjižnicah z vidika šolskih knjižničarjev. Šolska knjižnica, letn. 23, št. 2, str. 68–82.

Steinbuch, M. (2007). Šolska knjižnica v kurikulumu: knjižnično informacijsko znanje kot kroskurikularna tema v posodobljenih učnih načrtih. Šolska knjižnica, letn. 17, št. 3/4, str. 123–129.

Študijske skupine. Pridobljeno 22. 1. 2014 s spletne strani: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=210>.

- **Romana Fekonja**, univ. dipl. bibl. in prof. slovenščine, zaposlena kot pedagoška svetovalka za knjižnično dejavnost na Zavodu RS za šolstvo, OE Maribor.
Naslov: Trg revolucije 7, 2000 Maribor
Naslov e-pošte: romana.fekonja@zrss.si

Priloga 1: Slovenske ljudske pravljice in ljudske pravljice drugih narodov

Sonja Drovenik, OŠ Domžale

KIZ

Splošni cilj: Primerjava lastnosti slovenskih in tujih ljudskih pravljic, iskanje informacij v virih in v besedilu

Operativni cilj:

Učenec:

- spoznava ljudsko slovstvo kot motivacijo za branje;
- ponovi značilnosti ljudskih pravljic;
- ob branju slovenske in tuje ljudske pravljice ugotavlja njune značilnosti;
- primerja značilnosti slovenskih in tujih pravljic.

Vsebina: Slovenske ljudske pravljice in ljudske pravljice drugih narodov

Razred: 6. razred

Trajanje ure: 2 šolski uri

Način izvedbe KIZ: medpredmetna povezava v dogovoru z učiteljem

Predmet: slovenski jezik

Vsebina/tema: Ljudsko slovstvo

Izvajalca: knjižničarka, učitelj slovenskega jezika

Razvijanje kompetenc:

- *sporazumevanje v maternem jeziku:* berejo leposlovno gradivo, se opismenjujejo in pogovarjajo o prebranem, iščejo informacije v besedilih,
- *socialne kompetence:* učenci sodelujejo v skupini, naloge imajo razdeljene.

Didaktični pristopi

- frontalni
- delo v skupinah
- grafični izdelki

Potek učnega procesa

Čas	Učitelj / knjižničar	Učenci
Uvodna motivacija		
1. ura – začetek	Učitelj jo izvede v učilnici, ko učencem pove, da bodo uro izvedli v knjižnici. Učence razdeli v skupine.	Poslušajo. V skupinah odidejo v knjižnico.
Glavni del	Knjižničar sprejme učence in jih posede k mizam, ki so pripravljene zanje. Na njih jih čakata dve knjigi in učni listi. Knjižničar jim posreduje navodila za delo. Učitelj in knjižničar sta na voljo učencem, če potrebujejo pomoč pri delu.	Posedejo okrog miz. Poslušajo navodila in se dogovorijo o tem, kako si bodo razdelili naloge. Berejo pravljici in rešujejo učni list.
2. ura	Učitelj v razredu preveri, kako so učenci reševali učne liste.	Berejo rešitve, govorijo o svojih ugotovitvah, vtisih ...

Vrednotenje

Vrednotenje opravi učitelj v okviru 2. ure, ki poteka v razredu.

Potrebni pogoji za izvedbo projekta, zaznani problemi

Mize je treba vnaprej pripraviti za skupine in učence vnaprej razdeliti v skupine.

Pripraviti je treba po dve knjigi (eno slovensko in eno tujo ljudsko pravljico ali zbirko pravljič; pri zbirkah pravljič je treba navesti stran, kjer se pravljica začne, da učenci ne izgubljajo časa). Tudi vloge je dobro razdeliti oz. določiti vnaprej.

Prvotno naj bi ura trajala eno šolsko uro, a smo kmalu ugotovili, da potem zmanjka časa za preverjanje, ki pa je zelo pomembno. Zato učitelj izvede še eno uro v učilnici.

Potrebno gradivo: Deklica lastovica, Avstrijske pravljice, Veronika z Malega gradu, Kitajske pravljice 1, Istrske pravljice, Japonske pravljice, Zimska pravljica, Makedonske pravljice, Babica pripoveduje (4), Hrvaške pravljice, Pravljičice z vsega sveta, Brokatna podoba, Mezinčica.

Vprašanja in naloge z učnih listov:

- Naštej značilnosti ljudskih pravljič.
- Kako so se ohranile ljudske pravljice?
- Naštej nekaj ljudskih pravljič, ki jih poznaš.
- Primerjava dveh pravljič (vsaka skupina primerja 2 pravljici): Kdo nastopa v pravljici? Poišči pravljlična števila! Kako se pravljici končata? Izpiši pravljlična bitja! Se je zgodil kak čudež? Kateri?

> **Sonja Drovenik**, zaposlena kot knjižničarka na OŠ Domžale
Naslov: Bistriška cesta 19, 1230 Domžale
Naslov e-pošte: sonja.drovenik@guest.arnes.si

Priloga 2: General z brki

Kristijan Rešetič, OŠ Stična

Nastanek medpredmetne povezave

Medpredmetna povezava je nastala v sodelovanju z učiteljem razredne stopnje. Pri pouku omenijo generala Rudolfa Maistra, a za poglobljeno spoznavanje ni časa. Maistra, pomembnega in znanega Slovenca, pa lahko z učenci spoznavamo v okviru dela v knjižnici. S tem jim omogočimo ustrezno delovno okolje za reševanje kviza, spodbujamo radovednost, vedoželjnost in raziskovanje, uporabo informacijske tehnologije, razvijanje komunikacijskih veščin v skupinah, samoiniciativnost in kulturno zavest.

KIZ

Splošni cilj: Spoznajo tiskano gradivo, razvijajo pozitiven odnos do zapisane besede, spodbujanje branja in s tem pridobivanje informacij in novega znanja.

Operativni cilj: Berejo in poslušajo leposlovne vsebine za osebno rast in razvedrilo, uporabljajo knjižnico pri razreševanju informacijskih problemov. (Spoznajo življenje in dela Maistra. Poslušajo zgodbo o njem in rešujejo kviz.

Vsebina: Branje zgodbe Deklica in General, reševanje kviza o Maistru.

Razred: 3. razred

Trajanje ure: 1 šolska ura

Način izvedbe KIZ: medpredmetna povezava

Predmeta: spoznavanje okolja (tema spoznavanje osebe, časa), slovenščina

Vsebina/tema: Življenje in ustvarjanje Maistra ter njegov pomen za Slovence – iskanje informacij v knjižničnem gradivu

Izvajalca: knjižničar, učitelj

Razvijanje kompetenc

- Sporazumevanje v maternem jeziku: poslušanje zgodbe, pogovor o prebrani zgodbi, spoznavanje strukture kviza;
- socialne in državljanske kompetence: vloga pomembnih Slovencev za današnje dni, razvijanje domovinskega čuta;
- kulturna zavest in izražanje: formuliranje/pisanje odgovorov, spoznavanje pomena pomembnih Slovencev za današnje dni.

Didaktični pristopi

Branje zgodbe, videoprikaz spremnih slik, spraševanje, vodenje pogovora, delo v skupinah.

Potek učnega procesa

Čas	Učitelj / knjižničar	Učenci
Uvodna motivacija	Pogovor o generalih, vojski in vojskovanju, pomembnih Slovencih, poeziji ...	
	Bere zgodbo Deklica in general. Sproti kaže slike iz knjige na velikem platnu.	Poslušajo.
	Po koncu branja sprašuje in obnovi zgodbo: Kako vam je bila zgodba všeč? Ste že brali podobno zgodbo? Kdo nastopa v zgodbi? Kakšno je sporočilo? Knjižničar razdeli učence v skupine (skupina obsega 4 učence, ki se razlikujejo po nivoju znanja). Na platnu prikaže vprašanja za kviz in sprašuje učence po vsebini, ki so jo slišali v zgodbi. Določi zmagovalca z največ pravilnimi odgovori.	Učenci odgovarjajo in premišlujejo o zgodbi. Učenci se po navodilih knjižničarja razdelijo v skupine. Posvetujejo se v skupini in na list papirja odgovorijo na zastavljeno vprašanje.

Vrednotenje

Izvedba ure je bila uspešna. Učenci so dosegli pričakovane cilje. Navodila, ki sem jih dal, so bila jasna in učenci so jih upoštevali. Zanimanje za kviz je bilo veliko, zato ni bilo težav z disciplino. Celotno učence, ki so po navadi bolj problematični, so vzorno sodelovali in aktivno prispevali k uspehu svoje skupine. Kriteriji ocenjevanja pravih odgovorov so jasni, zato težav z ocenjevanjem ni bilo. Kviz smo izvedli na matični šoli in podružnicah, ki pa nimajo takih knjižničnih prostorov kot matična šola. Zato bi bilo v prihodnje smotrno kviz izvesti na matični šoli tudi za učence podružničnih šol v kombinaciji s kako drugo dejavnostjo, ki jo bodo izvajali na matični šoli.

Potrebni pogoji za izvedbo projekta, zaznani problemi

Učilnica s projektorjem.

> **Kristijan Rešetič**, univ. dipl. bibl., zaposlen kot knjižničar na OŠ Stična
Naslov: Cesta 2. grupe odredov 40, 1295 Ivančna Gorica
Naslov e-pošte: kristijan.resetic@guest.arnes.si

Priloga 3: Kulturni dan v šolski knjižnici

Urška Peršin Mazi, OŠ 8 talcev Logatec

Nastanek medpredmetne povezave

Ideja za nastanek kulturnega dne je nastala pred sedmimi leti, ko je šolska knjižnica dobila nove prostore. Prej je bila v pritličju šole v prostoru, kjer je zdaj gospodinjska učilnica. Knjižnica je potrebovala nove, večje prostore, ker je takratni fond knjižnice znašal okoli 16.000 enot, poleg tega je knjižnica služila tudi za skladiščenje in obdelavo učbeniškega sklada, česar prostor ni več dopuščal. Oktobra 2006 se je knjižnica preselila v prvo nadstropje, kjer je dobila osrednji prostor z leposlovjem in izposojevalnim pultom, čitalnico s strokovno literaturo in strokovno knjižnico. Zaradi popolnoma nove preureditve je takratna knjižničarka, Tita Loštrek, povabila učiteljice razredne stopnje, da je mlajšim učencem predstavila novo knjižnico in njeno ureditev na posebni uri. Ker so učenci tretjih razredov že toliko stari, da so bolj samostojni, se je pokazala potreba, da se jim bolj izčrpno predstavi tudi knjižnico. Iz tega se je porodila ideja, da bi v knjižnici preživel kar ves kulturni dan. Kulturni dan smo ohranili, saj z njim izpolnimo cilje KIZ in tretjega razreda. Učenci:

- ohranjajo in razvijajo pozitiven odnos do branja,
- obiščejo šolsko knjižnico in poznajo njeno delovanje,
- navajajo se na samostojno iskanje in izbiro knjig glede na zvrst ter
- obnovijo pravila vedenja v knjižnici in jih upoštevajo.

Na željo učiteljic smo ga po nekaj letih prilagodili, da ga izpeljemo v vseh razredih na isti dan, s čimer smo skrajšali čas za samostojno iskanje in predstavitev postavitve.

Splošni cilji: lokacija gradiva v knjižnici glede na starostno skupino, spoznavanje in utrjevanje pomena branja.

Operativni cilji:

Učenci:

- spoznajo vrste knjižnic;
- spoznajo postavitev gradiva (ločijo leposlovje in stroko);
- spoznajo postavitev leposlovja na polici C;
- se samostojno orientirajo po policah C in iščejo gradivo;
- spoznajo postavitev UDK in iščejo strokovno gradivo;
- razumejo pomen pravilne postavitve gradiva in pazijo, da gradiva ne pospravljajo napačno;
- poslušajo zgodbe na temo knjižnica;
- si ogledajo risanko Franček v knjižnici ter iščejo podobnosti in razlike z našo knjižnico;
- dobijo priporočilni seznam knjig za bralno značko in spoznajo njegovo postavitev.

Vsebina: lokacija knjižnice v šoli, predstavitev in namen šolske knjižnice in predstavitve drugih tipov knjižnic, prostorska ureditev – orientacija v knjižnici, postavitev in ureditev gradiva.

Razred: 3. razred

Trajanje ure: 4 šolske ure (kulturni dan)

Način izvedbe KIZ: frontalno, individualno

Predmeta: slovenščina, spoznavanje okolja,

Izvajalke: knjižničarka in razredničarke oddelkov tretjega razreda

Razvijanje kompetenc:

- sporazumevanje v maternem jeziku: poslušanje, pogovor, razvijajo zavest o pomenu branja in knjig,

- socialne kompetence: pogovor, spoštujejo delo drugega (knjižničarke in učiteljice),
- samoiniciativnost: razvijajo samostojnost pri iskanju gradiva,
- kulturna zavest in izražanje: razvijajo strpnost pri poslušanju drug drugega, vadijo izražanje in razločno pripovedovanje, odgovarjanje na vprašanja.

Didaktični pristopi: pogovor, prikazovanje, razlaganje in demonstriranje, obisk knjižnice, opazovanje, urejanje/zlaganje gradiva, poslušanje ob branju knjižničarja, pogovor, samostojno iskanje gradiva.

Učila in učni pripomočki:

Risanka: Franček v knjižnici, dostopno tudi na:
<http://www.youtube.com/watch?v=5FIOIzVuVOg>.

Knjige:

- Pawagi, M.: Deklica, ki je sovražila knjige
- A. Kocmut: Povodni mož v knjižnici
- U. Krempel: Racman in knjiga
- B. Bloom: Tiho, tukaj beremo
- A. Kocmut: Andraž spozna knjižnega molja
- T. Kokalj: Kje stanujejo knjige

gradivo v knjižnici

kazalke za police

naloge za učence

reklamne kazalke za knjige

Potek učnega procesa		
Čas	Knjižničar / učitelj	Učenci
1. šolska ura: Uvod, motivacija		
10 min	Učiteljice vsaka v svojem razredu naredijo kratek uvod v kulturni dan.	
5 min		Učenci pod vodstvom učiteljice odidejo v knjižnico.
10 min	Knjižničarka se predstavi in na kratko opiše potek dela v knjižnici.	Učenci se posedejo na bralne stopničke v knjižnici, stole in po tleh okoli stopničk.
20 min	Knjižničarka prebere knjigo Deklica, ki je sovražila knjige. Med branjem knjižničarka učence povpraša o pomenu manj znanih besed.	Učenci poslušajo. Učenec, ki pomen pozna, ga razloži preostalim.
5 min	Pogovor o prebranem. Knjižničarka povpraša učence, zakaj so knjige in branje pomembni.	Učenci odgovarjajo.
2. šolska ura: Spoznavanje knjižnic, gradiva in postavitve		
10 min	Knjižničarka predstavi vrste knjižnic in glavne razlike med njimi.	Učenci sodelujejo s svojim predznanjem.
5 min	Knjižničarka prebere eno od knjig: U. Krempel: Racman in knjiga ali B. Bloom: Tiho, tukaj beremo ali podobno.	Učenci poslušajo.
10 min	Knjižničarka pojasni razliko med strokovnim gradivom in leposlovjem ter predstavi podrobnejšo postavitev.	Učenci, ki že dobro poznajo police z določeno stroko, pokažejo, kje jo najdemo.
10 min	Knjižničarka predstavi postavitev leposlovja po starostnih stopnjah C, P in M ter abecednem seznamu.	Učenec, ki dobro obvlada abecedo, demonstrira iskanje knjige Sovica oka.
5 min	Knjižničarka pozove učence, da najdejo določeno knjigo, ki jo je pred uro postavila na napačno polico. Uporabi knjigo, ki jo ima knjižnica v dveh izvodih, da učencem en izvod lahko pokaže.	Učenci iščejo knjigo in pazijo, da gradiva ne razmetavajo. Spoznajo, kako težko ali celo nemogoče je najti gradivo, ki ni postavljeno pravilno.
3. šolska ura: Vaje v iskanju gradiva		
5 min	Knjižničarka predstavi delo v tej uri.	Učenci poslušajo navodila, vzamejo kazalke za police in se razdelijo v dve skupini.

20 min	Knjižničarka s polovico razreda odide v čitalnico, kjer vsak učenec dobi list z navodilom, na katero temo naj najde knjigo. Učiteljica z drugo polovico razreda ostane v osrednjem prostoru. Učencem razdeli liste, na katerih so avtorji in naslovi knjig.	Učenci individualno iščejo strokovno gradivo. Ko knjigo najdejo, jo skupaj z navodilom pokažejo knjižničarki, nato jo vrnejo na pravo polico. Učenci individualno iščejo knjige na policah C. Ko knjigo najdejo, jo skupaj z listom pokažejo učiteljici, nato knjigo vrnejo na pravo polico.
20 min	Po 20 minutah iskanja gradiva se skupini zamenjata.	
4. šolska ura: Ogljed risanke		
20 min	Ogljed risanke Franček v knjižnici	Učenci si ogledajo risanko ter iščejo skupne značilnosti knjižnice v risanki in našo šolsko knjižnico ter razlike med njima.
15 min	Ogljed celotne risanke brez prekinitiv.	Učenci uživajo v risanki in utrjujejo znanje.
10 min	Knjižničarka razdeli priporočilne sezname za bralno značko, pokaže, kako ga učenci lahko najdejo na šolski spletni strani, in ponovi postavitev tega gradiva v šolski knjižnici.	Učenci utrdijo znanje za samostojno iskanje.
		Ob odhodu učenci dobijo reklamne kazalke za knjige (ki jih knjižnici podarijo založbe).

Vrednotenje

Ker smo kulturni dan prilagodili tako, da ga izpeljemo v vseh razredih na isti dan, je vsak razred v knjižnici le dve uri, preostali dve (ali tri) uri pa se dejavnosti izvajajo v učilnicah. S tem smo skrajšali čas za predstavitev postavitve in samostojno iskanje.

Opažam, da so učenci zaradi številčnosti manj pozorni in si slabše zapomnijo postavitev. Zlasti to opažam za stroko (ne vedo, kje so domače živali, dinosavri, ročne spretnosti ipd.) in knjige za bralno značko, ki so zbrane v koritu za tretji razred, učenci pa kljub temu veliko sprašujejo in prinašajo sezname od doma.

Druga težava je skrajšan čas za samostojno iskanje, ki poteka le eno šolsko uro. Pol šolske ure (20 minut) iščejo v osrednjem prostoru leposlovje, pol ure pa v čitalnici strokovno literaturo. Opažam, da je to premalo. Za dejansko samostojnost učencev pri iskanju bi potrebovali več časa.

Potrebni pogoji za izvedbo, zaznani problemi

Iskanje napačno postavljene knjige je lahko tudi začetek in motivacija v tretji šolski uri.

Kulturni dan lahko izpeljemo tudi za vse tri oddelke v istem dnevu. V tem primeru:

- se prvo uro vsi zberejo v knjižnici, kjer poslušajo kratko zgodbo (Deklica, ki je sovražila knjige vzame preveč časa),
- skrajšamo predstavitev knjižnic in postavitve gradiva,
- od 2. do 4. ure knjižnico obiše po en oddelek, preostala dva imata dejavnosti na temo knjižnice v razredu (izdelovanje knjižnih kazalk, ogled risanke Franček v knjižnici, priporočilni sezname idr.).

Pred kulturnim dnem je treba preveriti, ali so vse knjige iz nalog za iskanje na policah v knjižnici.

Primeri nalog za učence

Poišči knjigo o psih. / Poišči knjigo o medvedu. / Poišči knjigo o drevesih. / Poišči knjigo o vremenu. / Poišči knjigo o glasbilih.

Desa Muck: Anica in zajček / Fran Levstik: Kdo je napravil Vidku srajčico / Mojca Osojnik: Polž Vladimir gre na štop / Julia Donaldson: Bi se gnetli na tej metli? / Svetlana Makarovič: Sapramiška / Anja Štefan: Melje, melje mlinček

- > **Urška Peršin Mazi**, zaposlena kot knjižničarka na OŠ 8 talcev Logatec
Naslov: Notranjska cesta 3, 1370 Logatec
Naslov e-pošte: urska.persin-mazi@guest.arnes.si

Priloga 4: Človeški značaji – uporaba slovarjev in gradiva v angleščini

Sabina Vidmar, Anita Medved, OŠ Louisa Adamiča Grosuplje

Nastanek medpredmetne povezave

Obojestranska želja po sodelovanju ter povezovanju medpredmetnih vsebin; priprave so bile skupinske.

KIZ

Splošni cilj: Razvijajo pozitiven odnos do knjižničnega gradiva v angleškem jeziku ter do slovarjev v tiskani obliki, razvijajo komunikacijske spretnosti, učijo se uporabe slovarjev.

Operativni cilj: Locirajo gradivo v knjižnici, estetsko doživljajo pripovedovanje, učijo se delati v skupini, razmišljajo o pomenu samopodobe, delajo s slovarji, utrjujejo besedišče.

Vsebina: Poznajo namen in dostopnost slovarjev, berejo/poslušajo leposlovno vsebino.

Razred: 8. razred

Trajanje ure: 2 šolski uri

Način izvedbe KIZ: medpredmetna povezava

Predmet: angleški jezik

Vsebina/tema: Človeški značaji (ang.), kako vidimo sebe

Izvajalki: Sabina Vidmar, Anita Ivíč

Razvijanje kompetenc

- Sporazumevanje v maternem jeziku: poslušanje zgodbe,
- sporazumevanje v tujem jeziku: sporazumevanje v angleškem jeziku, ustvarjanje in dramatizacija zgodbe, izdelava stripa, uporablja knjižno gradivo v angleškem jeziku, poročajo o delu v skupinah v angleškem jeziku,
- učenje učenja: uporabljajo slovarje,
- socialne in državljanske kompetence: delo v skupini.

Didaktični pristopi

Frontalni nastop, pogovor, delo v skupini, izdelki skupin

Potek učnega procesa

Čas	Učitelj / knjižničar	Učenci
I. Uvodna motivacija		
8 min	K: Predstavitev knjižnice – kje so slovarji , knjige v ang. jeziku.	Odgovarjajo, iščejo.
10 min	U: Igra zrcalo; vsak dobi list, nariše zrcalo, napiše svoje ime.	Liste si menjajo v krogu in vsak za svojega sošolca napiše pozitivno lastnost (v angleščini).
5 min	K: Spodbudi učence, da delijo napisano s preostalimi.	Kdor želi pove, kaj so sošolci zanj napisali, kaj sam meni o tem.

II. Napoved cilja, naloge		
5 min	U: Enega od učencev povabi k sebi, da pogleda v knjigo, v kateri je ogledalo, in pove, kaj vidi, se opiše.	Učenec se gleda v ogledalu in opisuje sebe (v angleščini); preostali učenci ugibajo.
5 min 2 min	K: Pove zgodbo Tisoč ogledal (iz knjige Tisoč ogledal: izbor najlepših pravljic).	Poslušajo.
5 min	U: Razdelitev v skupine.	Vlečejo listke in se razdelijo v skupine.
III. Obravnava teme		
35 min	K in U: Razlaga, kaj bodo delale posamezne skupine.	1. skupina: prevedejo, priredijo zgodbo. 2. skupina: dramatizirajo zgodbo. 3. skupina: izdelajo strip. 4. skupina: izdelajo namizno igro activity in igralno kocko; 10 besed (povezano z zgodbo). Pri delu v skupinah si učenci pomagajo s slovarji. Skupine na koncu poročajo.
15 min	K in U izmenično spodbujata skupine k poročanju.	

K – KNJIŽNIČARKA, U – UČITELJICA ANGLEŠKEGA JEZIKA

Vrednotenje

Uri sta bili izvedeni v dveh različnih skupinah, v eni je bila izvirnost in kakovost izdelkov veliko boljša. Ker je bilo sodelovanje odlično, sva se odločili, da tudi v prihodnje pripraviva še več tovrstnih timskih ur.

Potrebni pogoji za izvedbo projekta, zaznani problemi

Dve šolski uri sta bili izvedeni v knjižnici, potreben je material (listi, škarje), ogledalo, ki se ga lahko skriva v knjigo. Pred tem je treba narediti listke za razdelitev v skupine.

> **Sabina Vidmar**, univ. dipl. bibl. in univ. dipl. ped., zaposlena kot knjižničarka na OŠ LA Grosuplje,
Naslov: Tovarniška cesta 14, 1290 Grosuplje
Naslov e-pošte: sabina.vidmar@guest.arnes.si

>> **Anita Medved**, univ. dipl. ang. in nem., zaposlena kot učiteljica na OŠ LA Grosuplje
Naslov: Tovarniška cesta 14, 1290 Grosuplje
Naslov e-pošte: anita.ivic@gmail.com

Priloga 5: Slovarji

Štefka Zore, OŠ Venclja Perka Domžale

Nastanek medpredmetne povezave

Ideja za uro se mi je porodila, ko sem obiskovala seminar e-kompetence Razvijanje jezikovnih zmožnosti v spletnem učnem okolju. S kolegico, ki poučuje slovenščino, sva se skupaj odločili, da bi bilo dobro narediti uro na temo uporaba slovarjev.

Načrtovali sva skupaj, vsaka svoj del. Kolegica se je usmerila na razlage, jaz pa sem uredila spletno učilnico.

Sprva sva si zamislili, da bi delali vsaka s polovico razreda, vendar sva pozneje to zamisel opustili in je delo potekalo naenkrat za ves oddelek.

Ker sva bili z uro zadovoljni, jo bova redno izvajali.

KIZ

Splošni cilj: Učenec spozna in loči različne slovarje.

Operativni cilj:

Učenec:

- najde definicijo besede, pravilno pisavo in izgovarjavo besede, etimologijo besede;
- zna uporabiti različne slovarje za določen namen.

Vsebina: Slovarji

Razred: 9. razred

Trajanje ure: 1 šolska ura

Način izvedbe KIZ: medpredmetna povezava (izvedena v računalniški učilnici)

Predmet: slovenščina

Vsebina/tema: Slovarji

Izvajalki: učiteljica slovenščine in knjižničarka

Razvijanje kompetenc

- *Sporazumevanje v maternem jeziku:* v SSKJ poiščejo razlago besede, berejo razlage, izpisujejo iz slovarja, zapisujejo odgovore, jih primerjajo med seboj.
- *Digitalna pismenost:* geslo poiščejo v spletnem slovarju, rešujejo naloge v spletni učilnici, v spletno učilnico oddajo rešeno nalogo.

Didaktični pristopi

- frontalna razlaga (navodila),
- pogovor,
- praktično delo s slovarji na različnih medijih,
- delo v parih.

Potek učnega procesa

Čas	Učitelj / knjižničar	Učenci
10 min	<p>Uvod</p> <ul style="list-style-type: none"> • Predstavim temo in potek učne ure. Ura poteka v računalniški učilnici. Na mizi so pripravljene slovarji (SSKJ, Etimološki slovar, Slovensko-angleški, Slovensko-nemški). • Učence povprašam kaj si oni predstavljajo pod besedo slovar. • Učencem pokažem kratek film z naslovom Slovar slovenskega jezika (http://www.youtube.com/watch?v=ou2vnNhFSbA&feature=youtu.be) zadnji ogled 9. 9. 2013 ob 16.35. • Skupaj oblikujemo definicijo besede slovar in jo preverimo v SSKJ. 	Učenci razmišljajo in povedo svoje razlage.
25 min	<p>Glavni del</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učence povabim v spletno učilnico, kjer so pripravljene aktivnosti, ki sem jih pripravila po dogovoru z učiteljico slovenščine. • Najprej preverimo in obnovimo predhodno znanje. O SSKJ so se učili v 7. razredu. • Skupaj si ogledamo naloge, kaj od njih zahtevajo, potem pa učenci samostojno delajo po navodilih iz spletne učilnice. Po potrebi vodim in usmerjam njihovo delo. • Učence razdelim na pare. Vsak prvi par besede išče v klasični obliki slovarja, vsak drugi par pa besede in njihovo razlago išče v spletni obliki slovarja. Vsi merijo čas, ki ga porabijo, da pridejo do rešitve. • Določene besede – gesla poiščejo še v tujem jeziku. 	Učenci delajo po navodilih (učitelj, knjižničar, SU), so aktivni, raziskujejo po slovarjih in rešujejo naloge. Primerjajo zapise (gesla) iz slovarja v knjižni obliki in on-line slovarja, v Wiki bodo vpisali določena gesla, oziroma razlage gesel.
10 min	<p>Sklepni del</p> <p>Skupaj z učenci pregledamo njihove razlage besed. Pogovorimo se o tem, kateri način iskanja pomena besed se jim je zdel lažji in hitrejši.</p> <p>V spletni učilnici je pripravljen vprašalnik za učence, kjer lahko povedo svoje mnenje o takšnem načinu dela.</p>	Sodelujejo v pogovoru, jasno povedo svoje mnenje. Rešijo vprašalnike.

VIRI

- Leksikon Cankarjeve založbe (1994). Ljubljana: Cankarjeva založba
- Slovar slovenskega knjižnega jezika (1994). Ljubljana: DZS (str. 984)
- Slovenščina za vsakdan in vsak dan 7: Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v sedmem razredu osnovne šole. (2005). Ljubljana: Rokus (str. 12–13)
- Šolski slovar. Angleščina : angleško-slovenski in slovensko-angleški (2008). Ljubljana: Rokus Klett
- Grad, A. (2000). Slovensko-angleški slovar = Slovenian-English Dictionary. Ljubljana: DZS
- Grad, A. (2000). Veliki angleško-slovenski slovar = English-Slovene Dictionary. Ljubljana: DZS

SPLETNI VIRI

- SSKJ online [zadnji ogled 8. 9. 2013; 18.45]. Dostopno na spletnem naslovu <<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>>.
- spletni slovar [zadnji ogled 8. 9. 2013; 19.00]. Dostopno na spletnem naslovu <<http://www.spletni-slovar.com/>>.
- brezplačni slovarji [online] [zadnji ogled 8. 9. 2013; 19.10]. Dostopno na spletnem naslovu <<http://slovar.uporabno.com/>>.
- prosto dostopni slovarji na internetu [online] [zadnji ogled 9. 9. 2013; 15.15]. Dostopno na spletnem naslovu <<http://evro-term.gov.si/slovar/>>.
- brezplačni spletni slovarji Pons [zadnji ogled 9. 9. 2013; 15.20]. Dostopno na spletnem naslovu <<http://www.pons.si/index.php>>.
- Slovarji Najdi.si [online] [zadnji ogled 9. 9. 2013; 15.25]. Dostopno na spletnem naslovu <<http://slovarji.najdi.si/>>.

Vrednotenje

Učenci so bili s takim načinom dela zadovoljni. Presenečena sem, da niso »uhajali« na druge strani ...

Ugotovili so, da jim gre iskanje po spletnih slovarjih hitreje, hkrati pa so si zaželeli več ur z uporabo slovarjev tudi pri drugih predmetih.

Z učiteljico slovenščine sva ugotovili, da je bil tak način dela uspešen in ga bova nadaljevali tudi v prihodnje.

Potrebni pogoji za izvedbo projekta, zaznani problemi

Internetna povezava, manjša skupina učencev.

PRILOGE**Priloga 1:** SLOVAR – RAZLAGE (za učence v PowerPointu)

- KAJ JE SLOVAR?
- „... besednjak, knjiga, v kateri so besede razvrščene po abecedi in pojasnjene; poznamo eno-, dvo- in večjezične s.; v nasprotju z →enciklopedijo in →leksikonom ga zanima besedišče kar tako, ne pa teoretska in zgod. razlaga pojmov, kakor tudi ne biogr. In geogr. podatki.“ (Leksikon Cankarjeve založbe. 1994. str. 984)
- „**slovar** -ja m (a) **1.** knjiga, v kateri so besede razvrščene po abecedi in pojasnjene: slovar ima sto tisoč besed; izdati, sestavljati slovar; prevajati s slovarji; obsežen slovar / na koncu knjige je slovar ... seznam s tako razvrščenimi in pojasnjenimi besedami / enojezični, enozvezkovni, narečni, pravopisni, tehniški slovar; slovensko-nemški slovar; slovar tujk / knjiž. poučni slovar *enciklopedija, leksikon* / Slovar slovenskega knjižnega jezika ♦ lingv. avtorski slovar *ki vsebuje besede določenega avtorja*; etimološki, frekvenčni, informativno-normativni slovar; odzadnji slovar *urejen po absolutnem abecednem redu od zadnjega konca besede*; razlagalni slovar; slikovni slovar, v katerem so pojmi ponazorjeni s slikami in poimenovani; zgodovinski slovar
- **2.** nav. ed., ekspr. *besedni zaklad*: imeti bogat slovar / njen slovar ni bil ravno izbran • ekspr. besede nemogoče ni v njegovem slovarju *odločen je narediti tudi na videz nemogoče stvari*; ekspr. če to povemo v ekonomskem slovarju *tako, kot pravijo ekonomisti*“ (SSKJ. 1994. str. 1248)

Priloga 2:

VAJA (naložena v spletno učilnico, učenci jo rešijo in oddajo)

VAJE

1. Kaj pomeni beseda **polž**? Zapiši vse njene pomene.
2. Kaj pomeni beseda **mielitis**? Iz katerega strokovnega področja je beseda?
3. Od kod izvira beseda **kino**?
4. Kako se slovenska beseda **vas** glasi v angleškem in nemškem jeziku?
angleški jezik: _____
nemški jezik: _____
5. V SSKJ poišči pomene naslednjih besed:
kapna:
legitimen:
pigment:
rehabilitirati:
superlativ:
vizum:

-
- > **Štefka Zore**, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok, zaposlena kot knjižničarka na OŠ Vencija Perka Domžale
Naslov: Ljubljanska 58 a, 1230 Domžale
Naslov e-pošte: stefka.zore@guest.arnes.si

Priloga 6: Serijske publikacije z naravoslovnimi vsebinami

Urša Bajda, OŠ Tončke Čeč, Trbovlje

Nastanek medpredmetne povezave

Medpredmetno povezavo sva načrtovali skupaj z učiteljico naravoslovja z namenom, da učenci prepoznajo serijske publikacije kot vir črpanja informacij s področja naravoslovnih vsebin.

KIZ

Splošni cilj:

Učenci razvijajo sposobnosti in veščine za samostojno uporabo knjižnice in informacijskih virov.

Spoznajajo in uporabljajo:

- strategije pridobivanja informacij in razreševanja problema,
- tiskane in netiskane publikacije, njihove značilnosti in namen,
- lokacije informacij (možnosti tekočega informiranja o publikacijah, možnosti za tekoče seznanjanje z novostmi v skladu z interesi – knjižnice – posebne informacijske službe),
- organizacijo informacij, vire za splošno, specialno in tekoče informiranje (referenčna literatura, tudi periodika, katalogi, sistemi za iskanje informacij v elektronskih podatkovnih zbirkah),
- informacijsko tehnologijo kot pomembno orodje.

Učenci usvojijo in uporabijo nove pojme:

- strokovni članek,
- periodična publikacija/serijska publikacija,
- navajanje virov,
- bibliografski podatki.

Operativni cilji:

- Učenci ponovijo lociranje gradiva v šolski knjižnici, vrste gradiva v šolski knjižnici in spoznavajo serijske publikacije, ki vsebujejo strokovne članke/prispevke tudi o naravoslovnih temah.
- Učenci raziskujejo serijske publikacije – iščejo vsebine v povezavi s tematikami iz naravoslovja – aktivno delajo z besedili – članki v serijskih publikacijah/revijah.
- Učenci vrednotijo posamezna besedila in se odločajo o izbiri glede na zanimivost za predstavitvev.
- Skupinsko pripravijo predstavitev primerjave dveh izbranih različnih člankov.
- Učenci se preizkusijo v oblikovanju bibliografskega zapisa/navedbe vira po (vnaprej določenih) določenih korakih.

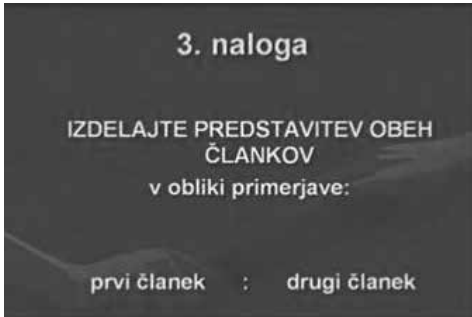
Vsebina: Serijske publikacije**Razred:** 6. razred**Trajanje ure:** 2 šolski uri**Način izvedbe KIZ:** medpredmetna povezava (izvedba v šolski knjižnici)**Predmeta:** naravoslovje, zgodovina**Vsebina/tema:** Serijske publikacije s področja naravoslovja (živa narava)**Izvajalki:** knjižničarka, učiteljica**Razvijanje kompetenc:**

- *sporazumevanje v maternem jeziku:* berejo strokovno gradivo, se opismenjujejo in pogovarjajo o prebranem;
- *socialne kompetence:* sodelovalno učenje – delo v skupini.

Didaktični pristopi: Učne oblike in metode: frontalna, individualna, skupinsko delo, sodelovalno učenje, pogovor, razlaga, diskusija, praktično delo, demonstracija, delo z besedilom, raziskava.**Učni pripomočki:** učbenik, IKT, prosojnice, plakat.**Literatura za učitelja in učenca:**

- Učitelj uporablja literaturo iz kabineta, knjižnice, spleta in skupnosti SIO.
- Knjižnično gradivo v šolski knjižnici – serijske publikacije (GEO, National Geographic Slovenia, GEA).

Potek učnega procesa**Tip učne ure: pridobivanje, vodeni pogovor, utrjevanje, ponavljanje**

Čas	Učitelj / knjižničar	Učenci
5 minut	Učiteljica učence razdeli v skupine in začne z uvodno MOTIVACIJSKO diskusijo. V razpravi učiteljica medpredmetno povezuje znanja, ki so jih učenci usvojili pri zgodovini, z znanji s področja KIZ in naravoslovja.	Učenci se zberejo v šolski knjižnici.
10 minut	Učiteljica vsaki skupini razdeli po 3 različne naslove serijskih publikacij in jih spodbudi k razdelitvi vlog posameznikov v skupini. 	Učenci prek razprave »ugotovijo«, da v serijskih publikacijah (revijah), ki jih hrani šolska knjižnica, lahko najdejo mnogo člankov s področja naravoslovja.

<p>15 minut</p>	<p>Učiteljica jih opozori na NAVAJANJE VIRA, iz katerega so črpali informacije, in sicer po korakih:</p>	<p>Učenci raziskujejo raznovrstnost člankov v posameznih revijah, vrednotijo, diskutirajo. Njihova naloga je, da izberejo dva različna članka s področja naravoslovja (kar koli v povezavi s snovjo, ki so jo obravnavali v letošnjem šolskem letu pri tem predmetu) ter ju med seboj primerjajo.</p>
<p>20 minut</p>		<p>Učenci primerjavo zapišejo v obliki miselnega vzorca na večjo polo papirja ter se pripravijo na predstavitev svoje primerjave ostalim sošolcem.</p>
<p>25 minut</p>	<p>Učiteljica usmerja posamezne skupine po potrebi.</p> <p>Učiteljica spodbudi učence k skupni razpravi o učnem procesu – refleksija.</p>	<p>Predstavitve izdelkov, ki so nastali tekom učnega procesa preostalim učencem (vsaka skupina posebej).</p>
<p>15 minut</p>		<p>Učenci pospravljajo pripomočke in diskutirajo neobremenjeno – samorefleksija učnega procesa.</p>

Vrednotenje

Učenci in učiteljica so bili zadovoljni s potekom in realizacijo učne enote. V večini se vrednotenje zapostavlja, ker po navadi zmanjka časa. Tokrat smo refleksiji namenili potreben čas in prav vsak učenec je lahko izrazil svoje mnenje.

Potrebni pogoji za izvedbo projekta, zaznani problemi

Za izvedbo sta potrebni dve šolski uri, kar pa je velikokrat težko izvedljivo.

Slika 1: Uvodna motivacija.

Slika 2: Prikaz postavitve serijskih publikacij v šolski knjižnici.

- > **Urša Bajda**, univ. dipl. bibl., zaposlena kot knjižničarka na OŠ Tončke Čeč Trbovlje
Naslov: Keršičeva cesta 50, 1420 Trbovlje
Naslov e-pošte: ursa.bajda@guest.arnes.si

Priloga 7: Pravljica

Andreja Urbanec, OŠ Orehek, Kranj

Nastanek medpredmetne povezave

Opisana medpredmetna povezava je rezultat dogovarjanja med knjižničarko in učiteljicami tretjega razreda. V medpredmetno povezavo smo želele vključiti več predmetnih področij in tako smo se odločile za malce drugačno obravnavo dveh različnih pravljic.

KIZ

Splošni cilji

Učenci:

- se navajajo na knjižnično okolje in vzdušje knjižničnega prostora ter zavzemajo pozitiven odnos do knjižnice in njenega gradiva s posebnim poudarkom na vzgoji za knjigo, motivaciji za branje in estetskem doživljanju;
- z uporabo knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov spoznavajo probleme in se učijo učinkovitih strategij njihovega reševanja;
- razvijajo različne spretnosti in sposobnosti, npr. komunikacijske, informacijske, raziskovalne.

Operativni cilji

Učenec:

- prisluhne pravljici v knjižničnem okolju,
- doživlja estetsko ugodje ob knjižničarjevem branju ali pripovedovanju,
- vsebine podoživlja z ilustracijami v knjigah,
- se navaja na poslušanje,
- izraža svoja mnenja,
- spoznava slikanico, pravljico, zgodbo,
- je motiviran za branje,
- je motiviran za obiskovanje knjižnice.

Vsebina: primerjava dveh pravljic in poustvarjanje umetnostnega besedila (po pravljicah Trije prašički in Trije zajčki)

Razred: 3. razred

Trajanje ure: 3 šolske ure

Način izvedbe KIZ: medpredmetna povezava – prva ura frontalno delo knjižničarke/ učiteljice, naslednji uri delo po skupinah

Predmeti: knjižnično informacijsko znanje, slovenščina, likovna vzgoja

Vsebina/tema: Primerjava dveh pravljic in poustvarjanje umetnostnega besedila (po pravljicah Trije prašički in Trije zajčki)

Izvajalke: knjižničarka, učiteljice tretjega razreda

Razvijanje kompetenc

- *Sporazumevanje v maternem jeziku:* poslušanje pravljice, pogovor o prebranem besedilu, primerno izražanje,
- *socialne in državljanske kompetence:* prek dela v skupinah usklajevanje mnenj in delo za skupni cilj.

Didaktični pristopi:

- frontalna oblika: branje pravljice
- pogovor
- delo po skupinah,
- individualno delo.

Potek učnega procesa

1. ura

Čas	Učitelj / knjižničar	Učenci
Uvodna motivacija – 5 minut: Učenci sami naštevajo pravljice, v katerih nastopajo živali.		
15 minut	Knjižničarka ob PowerPoint projekciji prebere pravljico Trije prašički. Zastavlja vprašanja.	Poslušajo pravljico. Obnovijo zgodbo ob vprašanjih.
15 minut	Učiteljica ob PowerPoint projekciji prebere pravljico Trije zajčki. Zastavlja vprašanja.	Poslušajo pravljico. Obnovijo zgodbo ob vprašanjih.
10 minut – Primerjava obeh pravljic (iskanje podobnosti in razlik).		

2. in 3. ura – pisanje lastne pravljice

Čas	Učitelj / knjižničar	Učenci
Uvodna motivacija – 5 minut: Učiteljica razloži navodila za delo po skupinah in učenci se razdelijo v skupine po 3–4 po lastnih željah. Knjižničarka razloži osnovne elemente slikanice (naslov, avtorji, ilustratorji ipd.), ki jih bodo morali učenci upoštevati pri opremi svojega dela.		
	Mentoriranje in koordinacija	Sami določijo naslov pravljice in vsebino. Na »čečkalni« list napišejo osnutek, ki ga dopolnijo in prepisajo na bele liste. Razdelijo si delo v skupini (vsak učenec mora prepisati določen del zgodbe in ga ilustrirati).
	Knjižničarka pregleda, ali so slikanice primerno opremljene z osnovnimi elementi. Učiteljica zveže liste v slikanico in skupaj z učenci pripravi razstavo nastalih slikanic.	Prpravijo prostor za razstavo.

Vrednotenje

Medpredmetna povezava je izjemno uspela, na koncu smo potrebovali veliko časa, da so učenci dokončali pravljice, ki so jih pisali po skupinah. Delo se lahko nadaljuje tudi med odmori ali v podaljšanem bivanju. Ko so slikanice narejene, sledi razstava v razredu in v knjižnici.

Če je naloga šole, da nauči učence učiti se, najti potrebne informacije, ravnati z njimi in razvijati fleksibilnost, je naloga šolske knjižnice, da z učenjem uporabe knjižnice, njenega gradiva in informacijskih virov skupaj s cilji izobraževalnih vsebin posameznih predmetov pripomore k uresničevanju teh ciljev.

Potrebni pogoji za izvedbo projekta, zaznani problemi

Priprava PowerPoint predstavitev (ki ne vsebuje besedila, ampak samo ilustracije) za obe pravljici.

Pripravljeno mora biti besedilo obeh pravljic – najbolje, da imamo slikanico v fizični obliki, ker je še toliko bolj zanimivo pogledati tudi ilustracije v pravi slikanici (čeprav so identične ilustracijam na PowerPointu).

Ustrezno – mirno okolje, dovolj prostora za delo po skupinah.

Pouk naj bo izkustveno zasnovan, kajti le tako lahko razvijamo kritično mišljenje in problemsko zasnovano učenje. Vključuje naj čim več različnih oblik in metod dela, kot so npr. pogovori o knjigah. Učenec naj znanja ne izkazuje le besedno, ampak zlasti z različnimi samostojno narejenimi izdelki, npr. poročili, risbami, plakati, miselnimi vzorci, seminarskimi nalogami, raziskovalnimi nalogami, referati.

- > **Andreja Urbanec**, univ. dipl. bibl. in prof. geografije, zaposlena kot knjižničarka na OŠ Orehek Kranj
Naslov: Zasavska cesta 53a, 4000 Kranj
Naslov e-pošte: andreja.urbanec@osorehek.si

Priloga 8: Iskanje informacij na temo potrošništvo

Kristina Valant, OŠ Naklo

Nastanek medpredmetne povezave

Za izvajanje te delavnice v okviru KIZ smo se dogovorili že na začetku šolskega leta. Kolegica, ki je bila vodja tehniškega dneva, me je povabila k sodelovanju. Ker me to področje zanima, sem se z veseljem pridružila ekipi.

Potrošništvo je precej aktualna tema in menim, da je treba že mladostnike vzgojiti in izobraziti v odgovorne potrošnike. Ob obilici reklamiranja in ponujanja raznovrstnih izdelkov se je marsikdaj zelo težko obnašati kot racionalen in razumen kupec. Vsako izobraževanje v tej smeri je seveda dobrodošlo.

Zveza potrošnikov Slovenije Zveza potrošnikov Slovenije (ZPS) kot neodvisna, neprofitna, mednarodno priznana nevladna organizacija se mi je zdela primerna, da jo predstavim našim osmošolcem.

KIZ

Splošni cilj: Učenci se usposablajo za iskanje informacij po spletu, učijo se uporabljati ustrezne spletne strani/portale, kritično vrednotijo pridobljene informacije.

Operativni cilj: Učenci razvijajo kritičen odnos do potrošništva, spoznajo in uporabljajo portal Zveze potrošnikov Slovenije (ZPS), ugotovijo koristi ZPS pri lastnem potrošništvu in nakupovanju.

Izvajalka: knjižničarka

Razred: 8. razred

Trajanje: 2 šolski uri

Način izvedbe KIZ: medpredmetna povezava (v računalniški učilnici)

Predmeti: tehniški dan

Vsebina/tema: Vzgoja potrošnika, pomoč potrošnikom

Izvajalci: knjižničarka

Razvijanje kompetenc:

- *Sporazumevanje v maternem jeziku:* berejo spletne strani, iščejo določene informacije, odgovarjajo na vprašanja, zapisujejo odgovore na delovnem listu;
- *socialne in državljanske kompetence:* pogovor, ozaveščajo pomen potrošništva, vzgajanje v odgovornega in kritičnega potrošnika;
- *samoiniciativnost:* samostojnost pri iskanju informacij in reševanju delovnega lista;
- *digitalna pismenost:* razvijajo informacijsko pismenost in uporabljajo IKT, brskajo po spletnih straneh, raziskujejo portal ZPS, kritično vrednotijo informacije na spletu.

Didaktični pristopi:

- frontalna metoda,
- individualni pogovor,
- delo z informacijskimi viri,
- ilustrativno-demonstracijska metoda.

POTEK DELA	
Učitelj / knjižničar	Učenci
1. UVOD: Pogovor o sodobnem potrošništvu	
Knjižničarka in učiteljica sprašujeta: <ul style="list-style-type: none"> • Kakšni potrošniki ste? • Kako se spopadate s pastmi potrošništva? Ali vas k nakupu pritegnejo izdelki, ki jih oglašujejo s pogostim/agresivnim reklamiranjem? • Ali si pred nakupom pomagata z nasveti, ki jih najdemo na spletu? • Katero stran obiščete/priporočate? 	Odgovarjajo in sodelujejo v pogovoru.
2. GLAVNI DEL:	
2.1 COBISS	
<ul style="list-style-type: none"> • Ali poznate virtualno knjižnico COBISS? • Kdaj jo obiskujete in zakaj? • Delo z učnim listom – naloga 1. 	Odgovarjajo in sodelujejo v pogovoru. Rešujejo delovne liste.
2.2 Zveza potrošnikov Slovenije – ZPS	
<ul style="list-style-type: none"> • Ali ste že slišali za Zvezo potrošnikov Slovenije? • S čim se ta nevladna organizacija ukvarja? • Delo z učnim listom (priloga). • Sproti pregledujemo reševanje nalog in se še pogovorimo o posamezni temi. 	Odgovarjajo in sodelujejo v pogovoru. Samostojno rešujejo delovne liste. Pregledujejo svoje odgovore in jih po potrebi dopolnijo.
3. SKLEP: Pomoč potrošnikom	
<ul style="list-style-type: none"> • Ali vam bo v prihodnje portal ZPS v pomoč pri nakupu? • Ga boste priporočili tudi staršem? • Vas je kak podatek še posebej presenetil? Kateri? • Postanite odgovorni in kritični potrošniki! 	Odgovarjajo in sodelujejo v pogovoru.

Vrednotenje

Učenci so bili nad uro navdušeni in so se še pri naslednji dejavnosti pogovarjali o tej tematiki.

Učnega lista sicer ni uspelo v celoti rešiti vsem učencem, vendar jim bo zagotovo še kdaj v pomoč.

Priloga: učni list

POMOČ POTROŠNIKOM (8. RAZRED)

1. Na spletni strani COBISS – Virtualna knjižnica Slovenije vstopite v COBISS/OPAC in izberite osnovno iskanje. V iskalnik vpišite iskalni niz vzgoja potrošnika in ugotovite:

- Koliko gradiva je na voljo? _____
- Za katere vrste gradiva gre? _____
- Koliko je člankov? _____
- V kateri reviji je objavljen članek avtorice Karmen France Pavlin?

- Ali je revija na voljo v Mestni knjižnici Kranj? _____

2. Odprite spletno stran Zveze potrošnikov Slovenije (ZPS).

- Od katerega leta deluje ZPS? _____
- Kaj je njeno poslanstvo? _____

3. Na portalu lahko najdemo teste, informacije in nasvete za potrošnike. Katera področja so zajeta? _____

4. V zavihku Hrana, pijača izpišite 3 živila, ki so bila v letošnjem letu že odpoklicana. _____

- a) Zakaj je bila odpoklicana študentska hrana La Bioldea? _____
- b) Kje so jo prodajali? _____
- c) Kaj je svetovala ZPS? _____
- 5. V zavihku Otrok si oglejte Brošure.**
- a) Koliko brošur je že izdala ZPS? _____
- b) Iz zloženke **Otroku le varno igračo** izpišite 5 priporočil za nakup igrač:

- c) Zakaj sta bila marca letos odpoklicana dva modela vozičkov Bugaboo?

- 6. V zavihku Nega, šport, zdravje poiščite rubriko Zdravila in zdravje. V katerem članku piše o antibiotikih?** _____
- a) Kateri problem v zvezi z antibiotiki je izpostavljen? _____
- b) Kako je s porabo antibiotikov v Sloveniji? _____
- 7. Kmalu bo čas dopustov in potovanj. Ali je na portalu ZPS rubrika, kjer bi izvedeli kaj koristnega v zvezi s potovanji?** _____
- a) Kako je poimenovana rubrika? _____
- b) Na katere podskupine je razdeljena? _____
- c) Potrebujete nov kovček. Na kaj morate biti pozoreni/-ne pri nakupu? Izpišite 5 nasvetov, ki jih najdete na portalu ZPS: _____

- 8. Odprite zavihek Dom.**
- a) Na katere podskupine je razdeljeno to področje? _____
- b) Želite kupiti novo majico. Zanima vas, kje je bila izdelana. Ali je ta podatek na etiketi obvezen? _____
Kaj mora biti označeno na tekstilnih izdelkih in obutvi? _____
- c) Prek spletne trgovine v ZDA želite kupiti športne copate. Zaradi izbire pravilne velikosti si pomerite nogo. Dolžina tvoje noge je 25,5 cm – za dekleta, 27,5 cm – za fante. Katero ameriško velikost boste izbrali/-e?
_____ Kje najdete ta podatek? _____
- 9. V zavihku Okolje poiščite podstran, kjer piše o varovanju okolja.**
- a) Poiščite članek, kjer je zapisano, v kateri zabojnik odlagamo različne odpadke. Zapišite naslov članka.
- b) Kdaj je bil objavljen? _____
- c) Kam odlagamo posamezne odpadke:
papirnate robčke _____
biorazgradljive plastične vrečke _____
celofan _____
CD-je in DVD-je _____
kovinske pokrovčke _____
prazno embalažo od deodoranta v spreju _____
- č) Kako ravnamo s stekleno embalažo? _____
- 10. Kakšen je naslov zadnje novice na portalu ZPS?** _____
- a) O čem piše? _____
- 11. V zavihku Pravice odprite rubriko Splet, katalogi, prodaja na domu. Poiščite članek o težavah nakupovanja na spletu in izpišite 3 nasvete za spletno nakupovanje.** _____

> **Kristina Valant**, zaposlena kot knjižničarka na OŠ Naklo
Naslov: Glavna cesta 47, 4202 Naklo
Naslov e-pošte: kristina.valant@os-naklo.si

Priloga 9: Pisni viri v šolski knjižnici

Simona Fridl, OŠ Franja Malgaja Šentjur

Nastanek medpredmetne povezave

Učiteljica zgodovine predela snov pisnih virov. Ker si je zadala cilj, da učenci spoznajo pisne vire v naši šolski knjižnici, me je povabila k sodelovanju.

KIZ

Splošni cilj: Učenci spoznavajo strategije pridobivanja informacij in razreševanja problema, spoznajo organizacijo katalogov, sistem za iskanje informacij v elektronskih podatkovnih zbirkah in informacijsko tehnologijo kot pomembno orodje.

Operativni cilj: Učenci izberejo primerno gradivo za določeno temo, spoznajo ključno besedo, geslo v različnem gradivu.

Vsebina: Pisni viri v knjižnici

Razred: 6. razred

Trajanje ure: 1 šolska ura

Način izvedbe KIZ: povezava s predmetom zgodovina, kjer učiteljica učence usmerja v projektno delo pisnih zgodovinskih virov v knjižnici.

Predmet: zgodovina

Vsebina/tema: Zgodovina v šolski knjižnici

Izvajalka: knjižničarka

Razvijanje kompetenc

- *Digitalna pismenost:* razvijajo informacijsko pismenost in uporabljajo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, pridobivajo gradivo in informacije, uporabljajo informacije iz različnih elektronskih in pisnih virov, usposablja se za delo z viri.
- *Samoiniciativnost:* razvijajo samozavest, odgovornost do najdenih informacij, naučijo se samostojno uporabljati knjižnico in informacijske vire in informacije, so aktivni in kritični.

Didaktični pristopi:

- sodelovalno bibliopedagoško delo (učenec, knjižničar, učitelj),
- samostojno delo.

Potek učnega procesa

Čas	Učitelj / knjižničar	Učenci
Uvodna motivacija		
5 minut	Knjižničarka pripravi lističe, na katerih so ključni pojmi iz predmeta zgodovine. Učiteljica razdeli lističe, z njimi vodi pogovor, kje so obravnavali snov.	Aktivno sodelujejo v pogovoru.
Jedro		
25 minut	Knjižničarka jih usmeri na police, kjer najdejo pisne vire, ki so povezani s ključno besedo na lističu. Učiteljica pripravi prenosnike. Knjižničarka jih usmerja pri iskanju po vzajemnem katalogu.	Učenci raziskujejo gradivo na policah za zgodovino. Učenci raziskujejo s pomočjo Cobissa še druge vire z enakimi ključnimi besedami. Učenci brskajo po pisnih virih, jih razvrščajo in komentirajo njihovo primernost.

Sklep		
15 minut	Knjižničarka jih usmeri še k drugim pisnim virom. Učiteljica povzema ugotovljena znanja. Knjižničarka preverja poznavanje pisnih virov in rabo v skladu s cilji.	Učenci ugotovijo, da so lahko pisni viri tudi literarni. Učenci ugotavljajo bogastvo pisnih virov v šolski knjižnici. Povezujejo svoje znanje še s pisnimi viri, ki jih srečujejo v širšem domačem okolju.

Vrednotenje

Učiteljica zgodovine preveri ustrezen izbor pisnega vira.

Knjižničarka ob delu sproti preverja in vrednoti učenčevo poznavanje pisnih virov in rabo v skladu s cilji.

Potrebni pogoji za izvedbo projekta, zaznani problemi

Nekaj računalnikov, navzoči učiteljica in knjižničarka zaradi pomoči učencem pri iskanju po vzajemnem katalogu in orientaciji po knjižnici.

Priloge (lističi z napisi, s pomočjo katerih učenci iščejo primeren pisni vir)

SREDNJI VEK

VITEZI

EGIPT

PIRAMIDE

VODITELJI DRŽAV

POMEMBNI DOGODKI V ZGODOVINI

SREDENJEVEŠKA MESTA

PRVE CIVILIZACIJE

VOJNE

PRAZGODOVINA

ODKRITJE AMERIKE

CELJSKI GROFJE

RIFNIK

> **Simona Fridl**, zaposlena kot knjižničarka na OŠ Franja Malgaja
Naslov: Ulica skladateljev Ipavcev 2, 3230 Šentjur pri Celju
Naslov e-pošte: simona.fridl@sem.fmalgaja.si

Pravljična čajanka v oddelku podaljšanega bivanja

Fairy-tale tea party in after-school class

> Urška Hlupič

Izvleček

Kot učiteljica slovenščine in knjižničarka sem si zastavila cilj, da bi čim več učencev redno obiskovalo šolsko knjižnico in da bi s tem izboljšali svojo raven znanja. Ena od oblik spodbude je pravljica čajanka za učence od prvega do petega razreda. To je dejavnost, ko ob srebanju domačega čaja učenci prisluhnejo poučni pravljici in se o njej pogovorijo. Pred branjem pravljice so lahko videli, kako poteka priprava domačega zeliščnega čaja, in se skozi zgodbo seznanili z uporabo in učinkih zelišča. Moj namen je bil, da bi v šolsko knjižnico in k branju pritegnila čim več otrok. Hkrati pa bi se ob pitju čaja otroci umirili in sprostili. Učenci so spoznali, da je knjižnica kraj, kamor lahko pridejo po znanje in umirjeno vzdušje hkrati. Kot nadgradnjo pa sem ponudila pravljico čajanko staršem. Tako so imeli možnost videti, da so dejavnosti v knjižnici koristne in hkrati prijetne za vso družino.

Ključne besede

branje, oddetek podaljšanega bivanja, pravljica čajanka, šolska knjižnica, zelišča

UDK

028.5:027.8

Abstract

Being the teacher of Slovenian and a librarian, I set a goal to make as many pupils as possible to regularly visit the school library thus enhancing their level of knowledge. One of the encouragements is the fairy-tale tea party for pupils from 1st to 5th grade. Pupils listen and then discuss to an instructive fairy-tale while drinking home-made tea. Prior to reading they can see how home-made herbal tea is prepared and get to know effects of the herbs through the story. The purpose of this activity was to attract as many children as possible to the library and to reading. At the same time drinking tea relaxes and calms children. The pupils saw that the library is the place where they can come to get knowledge and peace at the same time. As an upgrade I offered the fairy-tale tea party to the parents, giving them the opportunity to see that library activities can be useful while being pleasant to the whole family.

Keywords

reading, after-school class, fairy-tale tea party, school library, herbs

Uvod

Na šoli opažamo, da raven znanja učencev upada. Učiteljice predmetne stopnje zaznavamo, da učenci, ki prihajajo z razredne na predmetno stopnjo, vse slabše berejo, čeprav učiteljice razredne stopnje že vrsto let učijo branje skladno z učnimi načrti in se trudijo po najboljših močeh. Res pa je, da v zadnjih letih v osnovno šolo prihajajo učenci, ki doma neomejeno uporabljajo računalnik, telefon, i-Phone in podobne naprave. Ali je vzrok, da naši učenci slabše berejo in še slabše razumejo prebrana besedila, ravno v teh napravah? Mogoče.

Čim starejši so učenci, tem manj obiskujejo šolsko knjižnico. Knjižnica na naši šoli je resda že starejša in njen zunanji videz ni privlačen za učence, vendar je dobro založena s knjižnim gradivom. Ker pa na šoli opažamo, da na predmetni stopnji osvoji bralno značko majhno število učencev, sklepam, da zunanji videz knjižnice ni vzrok za neobiskovanje šolske knjižnice in nezanimanje za branje knjig.

Bralna pismenost je trajno razvijajoča se zmožnost posameznikov, da uporabljajo družbeno dogovorjene sisteme simbolov (jezik) za tvorjenje, razumevanje in uporabo besedil za potrebe življenja v družini, šoli, na delovnem mestu in v družbi (Nacionalna strategija za razvoj pismenosti 2007). Bralna kompetenca (bralna pismenost) je ena ključnih kompetenc formalnega izobraževanja, še posebej obveznega osnovnošolskega, saj je eno najpomembnejših »orodij« za uspešno in učinkovito učenje šolajočega se posameznika. Razvita bralna pismenost se operativno kaže kot razumevanje prebranega in kot učinkovitost pri reševanju problemov z branjem (Pečjak, et al., 2010).

Učitelji v šolah zadnje čase poslušamo, da mednarodne raziskave PISA in PIRLS kažejo slabe rezultate slovenskih učencev. Tudi sami opažamo, da imajo generacije, ki prihajajo, vedno več težav s funkcionalno pismenostjo. Ker pa je dobro razvita bralna pismenost pomembna tako za posameznika kot za družbo, so se v knjižnicah razvile pravljične ure, igre s knjigo in knjižne čajanke.

Kot učiteljica slovenščine in od letos naprej knjižničarka, vsa leta pa obvezo dopolnujem tudi v oddelku podaljšanega bivanja, sem se odločila, da bo treba na tem področju na naši šoli narediti premik naprej. V sodobnem času je treba prilagoditi cilje bibliopedagoškega dela in najlažje je to narediti s pomočjo pravljičnice. Projekt sem poimenovala pravljična čajanka. Kot osnovno vodilo sem imela knjižno čajanko, katere naloga je opozoriti, da je branje koristno in da nudi užitek.

Čajanka

Beseda čajanka izvira iz besede čaj, in sicer pomeni pitje čaja v družbi. Čajanka izvira iz Anglije, v 20. stoletju pa se je razmahnila tudi na slovenskih tleh. Namen čajank je spodbujanje družabnega življenja. Imele so vnaprej določen potek in ustaljena pravila. Čaj je v skodelice nalivala gostiteljica, zraven pogrinjka pa so bili na mizi še majhni prigrizki in košarica z drobnim čajnim pecivom.

Etnologinja Vlasta Mlakar je o meščanskih čajankah na Slovenskem napisala: »Čajanka je na Slovenskem pomenila zlasti obliko družabnosti, ki je ob sproščenosti medsebojnega komuniciranja omogočala najhitrejši pretok in izmenjavo informacij ter je strogo sledila pravilom lepega vedenja in seveda oblačenja po zadnji modi. Po 2. svetovni vojni je meščanska čajanka na Slovenskem kot oblika družabnega življenja zamrla in v enaki obliki tudi pozneje ni bila obujena. // So pa čajanke po 2. svetovni vojni prirejali v krogu študentskih prijateljev, ki so se med seboj vabili na čaj, se pogovarjali o študiju, umetnosti, včasih so si ogledovali fotografije s potovanj in poslušali glasbo. Tovrstna, povsem neformalna oblika druženja ob čaju se je ohranila vse do danes in čaj kar tako, naj bo pravi ali zeliščni, še vedno pomeni priložnost za prijeten klepet.« (Mlakar, 2012)

Knjižna čajanka

S pomočjo knjižnih čajank splošne knjižnice promovirajo vse vrste branja oz. predstavljajo različno bralno gradivo: gradivo za informacijsko, kognitivno branje (strokovno literaturo) in za branje v estetski užitek (leposlovno literaturo); prvo je povezano s sodobno funkcionalno bralno pismenostjo in vseživljenjskim učenjem, drugo pa morda bolj s posameznikovim prostim časom. Osrednji cilj knjižnih čajank je predstaviti predvsem mladinko književnost starejšim ljudem in jih spodbuditi, da bi brali otrokom v predšolskem in zgodnjem bralnem obdobju, odraščajočim otrokom pa – kolikor je to le mogoče – ostali partnerji v pogovorih o prebranih mladinskih knjigah (in kot poznavalci knjig tudi svetovalci).

S knjižnimi čajankami namreč spodbujajo predvsem družinsko branje, za katerega strokovnjaki poudarjajo, da je zibelka branja in odločilno vpliva na otrokovo poznejšo uspešnost pri učenju branja in na razvoj njegove bralne kulture. Branje kakovostne (mladinske) književnosti v dobi odraščanja ima namreč daljnosežne učinke na mladega bralca in njegov vsestranski razvoj (socialni, osebni, jezikovni ter razvoj domišljajske dejavnosti).

Pravljčna čajanka na Osnovni šoli Mladika

Tudi moj namen je bil promoviranje branja, in sicer promoviranje leposlovne literature za učence prvega in drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja (VIO). Ker nismo vedeli, ali se bodo učenci zunaj pouka želeli udeležiti pravljčne čajanke, smo si zastavili cilj, da bodo na pravljčne čajanke prišli vsi oddelki podaljšanega bivanja. To so učenci od prvega do petega razreda. Na sestanku aktiva oddelka podaljšanega bivanja (OPB) smo si tako kot prednostno nalogo zadali, da vsak oddelek vsaj enkrat pride na pravljčno čajanko v šolsko knjižnico.

Slika 1: Pravljčna čajanka za učence na Osnovni šoli Mladika Ptuj (foto: Leonela Djakovič).

Učenci so v okviru podaljšanega bivanja dobili vabilo, na katerem je bilo zapisano, da se bodo udeležili pravljčne čajanke v šolski knjižnici, seveda pa za to potrebujejo svojo skodelico za čaj. Na dogovorjeni dan so vsi prinesli v šolo skodelice in jih ponosno razkazovali sošolcem. Skupaj z učiteljico podaljšanega bivanja so prišli v knjižnico, kjer sem jim razložila, kaj pomeni čajanka. Ob njihovi pomoči sem skuhalo kamilični čaj. Ker pa je naša šola v projektu Eko šola in Zdrava šola, smo pripravili čaj iz doma posušenih kamilic in brez dodanega sladkorja. Medtem ko je čajni filter, prelit z vročo vodo, počival v čajniku, sem jim prebrala odlomek o kamilici iz knjige Alenke Gošnik Godec: Zelišča male čaravnice. Učenci so prisluhnili, ob katerih težavah pomagajo kamilice in kako si jih pripravimo. Po petih minutah sem odstranila filter in čaj nalila učencem v skodelice. V roke sem vzela knjigo Čudežno pletivo in začela pripovedovati ob slikanici. Učenci so poslušali in srebal čaj. Po koncu pravljice smo se pogovorili, kaj nas je pravljica naučila in zakaj je dobro, da beremo. Ker so bili pridni in so popili ves čaj, sem jih nagradila z domačimi piškoti. Kljub temu da čaj ni bil sladkan, kot so otroci navajeni, so ga z veseljem popili. Nato so lahko izbrali knjigo in si jo izposodili. Ob odhodu pa so obljubili, da se bodo v šolsko knjižnico še vračali.

Vsak teden je v zimskem času v knjižnico prišla ena skupina učencev od prvega do petega razreda. Posebnost je bila skupina četrtega razreda, saj imajo na dan, ko so potekale pravljčne čajanke, tečaj nemščine. Na naši šoli poteka tečaj nemščine v okviru podaljšanega bivanja, saj imamo na tem delovnem mestu zaposleno učiteljico nemščine. Z učiteljico sva se dogovorili, da bodo učenci prebrali pravljico v nemškem jeziku. Tako smo hkrati izpeljali pravljčno čajanko in imeli uro nemščine. Učenci so bili nad branjem nemške pravljice zelo navdušeni, saj so zraven prinesli tudi rekvizite. Ob koncu smo si zaploskali in se posladkali s piškoti.

Slika 2: Pravljlična čajanka za starše in otroke na OŠ Mladika Ptuj (foto: Leonela Djakovič).

Pri razvoju mladega bralca je namreč pomembna vloga staršev. Zato sem se odločila pravljlično čajanko ponuditi tudi staršem, ki bi se je udeležili skupaj s svojimi otroki. Najprej sem v popoldanskem času organizirala pravljlično čajanko za starše in učence prvega in drugega razreda. Ker je bil odziv velik, sem organizirala še pravljlično čajanko z delavnico še za starše in učence tretjega in četrtega razreda. Za učence prvega VIO sem se odločila, ker otroci radi prisluhnejo pravljici, hkrati pa je to pomembno obdobje za razvoj bralnih navad. Moj namen je bil tudi spodbuditi starše, da bi si brez odpora večkrat vzeli čas in prebrali knjigo otrokom in se o knjigah pogovorili. Brati nekomu, pomeni, vzeti si čas zanj, ki ga imamo radi, in deliti z njim lepoto literature, ki jo imamo radi.

Po koncu pravljice smo se pogovorili, kaj nas je pravljica naučila in zakaj je dobro, da beremo. Kljub temu da čaj ni bil sladkan, kot so otroci navajeni, so ga z veseljem popili. Nato so lahko izbrali knjigo in si jo izposodili. Otroci so lahko domov odnesli kazala za knjige, starši pa list z navodili, kako spodbujamo branje pri otroku. Ob odhodu pa so obljubili, da se bodo v šolsko knjižnico še vračali. Prav tako so obljubili, da bodo na šolskih gredicah spomladi zacvetele kamilice.

Odziv staršev je bil tako velik, da smo komaj našli dovolj prostora za vse, saj so nekateri zraven pripeljali še mlajše bratce in sestrice svojih šolarjev. Upam, da smo večini od njih polepšali dan in v njih spodbudili ljubezen do življenja s knjigo. Starši so pravljlično čajanko pohvalili in izrazili željo, da bi jo ponovili. Vsekakor bomo s pravljličnimi čajankami nadaljevali tudi v naslednjem šolskem letu.

Viri

- Bucik, N. et al. (2005). Nacionalna strategija za razvoj pismenosti. Osnutek. Ljubljana. Pridobljeno 17. 6. 2013 s spletne strani: <http://pismenost.acs.si/datoteke/komisija/strategija.pdf>.
- Jamnik, T., Zver, M. (2005). Knjižne čajanke. Branje za znanje in zabavo, za vsak čas in tudi prosti čas. Knjižnica – igrišče znanja in zabave, Novo mesto. Priloga Knjižničarskih novic, (15).
- Mlakar, V. (2012). Meščanske čajanke na slovenskem. GEA letnik XXII (november), 52.
- Pečjak, S., Bucik, N., Peštaj, M., Podlesek, A., Pirc, T. (2010). Bralna pismenost ob koncu osnovne šole – ali fantje berejo drugače kot dekleta? Sodobna pedagogika (1), 87.

> **Urška Hlupič**, prof. slovenščine, učiteljica in knjižničarka na OŠ Mladika Ptuj
Naslov: Žnidaričevo nabrežje 1, 2250 Ptuj
Naslov e-pošte: urska.hlupic@mladika.si

Z igro do znanja: primer medpredmetne povezave

Through play to knowledge: an example of a crosscurricular connection of Library and information knowledge

> Simona Šoštar

Izvleček

V prispevku je predstavljen primer izvedbe ure KIZ za učence prvega razreda. Učenci v tej starosti še vedno zelo uživajo v igri in zato je ura tako načrtovana. Skozi igro in vživljanje so ponovili, utrdili in na novo spoznavali knjižnični red, pravila obnašanja v knjižnici, orientacijo v prostoru – tj. v knjižnici, kako pravilno ravnati s knjigami. Spoznali so abecedno ureditev gradiva in kakšna je pravilna postavitve knjižnega gradiva na policah.

Ključne besede

šolska knjižnica, učenci, knjižnični red, knjižnično informacijsko znanje, igra

UDK

37.091.33:027.8

Abstract

The paper presents an example of a Library and information knowledge lesson for 1st grade pupils. At this age the pupils still like to play, therefore the lesson incorporates this. Through play and role-play the pupils repeat, memorize and upgrade knowledge of library rules, orientation, and proper handling of books. They get to know ABC-arrangement of materials and appropriate shelving.

Keywords

school library, pupils, library rules, Library and information knowledge, play

Uvod

Ena pomembnejših nalog šolskega knjižničarja je, da učence informacijsko opismenjuje. Razumeti in zadovoljevati mora informacijske (in druge) potrebe učencev, jim nuditi storitve in jih izobraževati ter vzgajati v samostojne uporabnike knjižnice in knjižničnih storitev. Pri tem mora imeti do učencev enako profesionalen odnos kot do vseh (odraslih) zaposlenih na šoli. Hkrati pa učence vzgaja tudi kot uporabnike vseh drugih knjižnic. Da bi kakovostno uresničeval cilje in vsebine knjižničnega informacijskega znanja (dalje KIZ), mora poznati in razumeti tako potrebe kot tudi razvojne značilnosti in pričakovanja otrok.

Na začetku šolskega leta sem načrtovala uro KIZ v prvem razredu. Torej sem imela pred seboj šestletnike. Pri tej starosti je temeljna dejavnost še vedno igra. Počasi se egocentričnost zmanjšuje, krepi pa se razvoj altruizma (medsebojna pomoč). Samopodoba učenca temelji na posameznikovih pozitivnih ali negativnih izkušnjah (kaj zmore in česa ne). Otrokom je zelo pomembno, kako jih zaznava okolica, zato moramo biti odrasli pozorni na spodbujanje pozitivne samopodobe (pohvale, spodbude, poudarjanje dobrega ...). Poveča se tudi želja po uspešnosti (primerjanje s sovrstniki, tekmovalnost). Samostojnost pa daje otroku zaupanje in občutek lastne vrednosti.

Z izvedeno uro sem želela obnoviti in dopolniti znanja, ki so jih usvojili že v vrtcu (ob prvih obiskih knjižnice) – bonton v knjižnici, orientacija v prostoru, kako pravilno ravnati s knjigami ... –, in jih nadgraditi z znanji v prvem razredu (navajanje na pravilno

postavitve knjižnega gradiva na police, spoznavanje abecedne razvrstitve gradiva, navajanje na orientacijo med knjižničnim gradivom na njihovi starostni stopnji) ter jih spoznati s slikanico, ki jim širi literarno obzorje, bogati besedišče in nudi estetsko ugodje. Vse to sem želela doseči z igro, s pomočjo drugemu in sodelovanjem.

Predstavitev načrtovane ure

Za kljuko sem privezala vrvico in jo napeljala po hodniku, malo levo-desno, med ograjo, okoli stebrov ... vse do knjižnice. Ko so učenci »po naključju« odprli vrata razreda, so zagledali vrvico in ji seveda sledili (vse je potekalo v dogovoru z razredničarko, ki je poskrbela tudi za »naključje«). Vrvica jih je pripeljala v knjižnico. Tam sem jih pričakala, sedeč za mizo, obupana in žalostna. V naročju sem držala pehar, v katerem je bil klobčič prepletenih vrvic.

Učenci so postali pozorni, ker sem bila žalostna, in radovedni, kaj se je zgodilo z vrvico. Razložila sem jim, da mi je nekdo pomešal knjige na policah, prevrnil pohištvo, razmetal igrače ..., da se je to sicer že zgodilo, ampak nikoli v tako velikem obsegu. Razredničarka jih je spodbudila, da so mi ponudili pomoč. Seveda sem bila nezaupljiva in sem jih vprašala, ali vedo, kako so urejene knjige pri nas, v naši šolski knjižnici. Skupaj smo ugotovili, da imamo različne oddelke in da so leposlovne knjige v C-oddelku urejene po abecedi naslovov, poučne knjige pa se nahajajo v zaboječkih. Urejanje je potekalo tako: vsak učenec je dobil v roke knjigo in moral je ugotoviti, na kateri glas oz. črko se začne naslov knjige in na kateri polici stoji knjiga (prepoznavanje črk/glasov slovenske abecede in urejenost gradiva v šolski knjižnici). Pod mojim vodstvom in s pomočjo razredničarke smo uredili vse knjige.

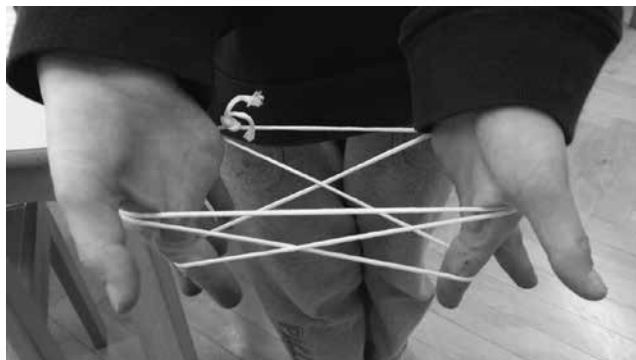
Ko smo končali, me je zanimalo, ali mi lahko povejo, kdo bi lahko povzročil tak nered v knjižnici. Učenci so naštevili (in njihova domišljija res nima meja): starejši učenci, poredni otroci, hišnik, čistilke ... sledili so še pravljичni junaki in miške. Torej so zaobjeli vse – od realnih možnosti do pravljичnih junakov. Zaupala sem jim, da se v knjižnici pogosto dogajajo nenavadne stvari: knjige izginjajo, se spet pojavijo, včasih je razmetano, drugič spet vse pospravljeno, včasih kaj škrtne, zašumi ... Med pripovedovanjem so se na bližnji polici prevrnile knjige (videli so, da jih nisem jaz ali nekdo drug – bilo je le naključje). Otrokom so takoj zrasle oči in takrat bi verjeli vse. Povedala sem jim, da sumim, da mi je ponagajal knjižni škrt.

Povprašala sem jih, ali poznajo skrate in kje vse jih najdemo. Težav ni bilo, saj smo »knapovski« kraj in so takoj pomislili na Perkmandeljca, zaradi bližine Čateških toplic so se spomnili škrate Čateža, nekateri so pomislili na Špicparkeljca iz istoimenske pravljice. S pogovorom sem jih pripeljala do knjige Ide Mlakar z naslovom Zafuclana prejica (Ajda, 2009). Zbrano so poslušali zgodbo in sledili branju, potem pa smo se pogovorili o vsebini.

Sledila je druga ura izvedbe, ko smo razvijali (ročne) spretnosti. Vprašala sem jih, ali poznajo igro z vrvico »Mačja zibelka«. Večina je ni poznala, zato so z veseljem sprejeli moj predlog, da jih z razredničarko naučiva to staro igro z vrvico. Razdelili so se po parih. Vrvico, ki jih je pripeljala v knjižnico, smo razrezali, nato sva z razredničarko demonstrirali, kako se jo preplete na prste. Že tu je nastopilo ogromno težav in porabili smo veliko časa, da so si pravilno prepletli vrv med prsti. Težava je bila tudi v tem, da resnično nihče ni poznal te igre (laže gre, če jo pozna vsaj kdo). Nato sva jim pokazali, kako si vrvico podajamo s prepletanjem med prsti. Do konca ure smo se igrali s prepletanjem. Seveda je vmes tekel pogovor: ali poznajo še kako igro z elastično vrvico; dekleta so se spomnili na gumitvist, nekateri tudi na sandokan (tu se je zapletlo glede poimenovanja, saj poznajo iste igre pod različnimi imeni ali za

isto igro poznajo različna pravila). Zanimivo bi se bilo poigrati še kdaj s podobnimi igrami na prostem.

Ob koncu ure sem jih prosila, naj doma narišejo glavni junakinji, čarovnici Kuštro in Štumfo (pozorni naj bodo na to, da ju bomo prepoznali glede na njuno ime). To so tudi storili. Nato so z razredničarko izdelali plakat, ki smo ga obesili na pano v knjižnici.

Sliki 1 in 2: Prepletanje je uspelo – mačja zibelka (foto: Simona Šoštar).

Sklep

Uro sem izvedla kmalu na začetku šolskega leta, da smo lahko ponovili knjižnična pravila, kaj se sme in česa ne smemo storiti, da smo utrdili poznavanje postavitve gradiva itd. Ura je z enim oddelkom zelo uspela, saj je bila dobro pripravljena, poleg tega so bili v tem razredu učenci, ki še verjamejo v pravljica bitja. Seveda je veliko odvisno od same učne skupine. V drugem oddelku istega razreda je namreč ura potekala nekoliko drugače. V tem oddelku je nadarjena učenka, ki je takoj posumila, da sva z učiteljico dogovorjeni. Svoj dvom je povedala na glas in tako je bilo pravljčnosti v hipu konec. Potrebovala sem veliko več energije in verbalnih spretnosti, da sem jim pričarala škrate in pravljica bitja, čarobnost in mističnost prebranega.

Učenci igre prepletanja elastike, tako imenovane mačje zibelke, niso poznali (nihče), zato sva z razredničarko porabili veliko časa s tem, da so elastiko prepletli med prste in dlani, še več pa za medsebojno prepletanje. Vrvce so odnesli domov, da so se lahko igrali še doma. Pozneje sem jih obiskala v razredu, da sem »preverila«, ali so doma kaj vadili in kako napredujejo.

Učencem sta bila vseč praktično delo, ker so lahko pomagali urediti knjižnico, in igra mačja zibelka. Ponosni so bili na svoj plakat, ki so ga izdelali z učiteljico pri likovni umetnosti in je še dolgo krasil steno knjižnice.

Seveda lahko tako zasnovano uro tudi nadgradimo: učenci lahko brskajo po policah in iščejo knjige o mucah ter pripravijo razstavo; lahko brskajo po pesniških zbirkah in iščejo pesmi o mucah ter pripravijo recital, iščejo uganke o živalih in potem sestavljajo nove ... Možnosti je res veliko, seveda jih je treba prilagoditi starosti učencev ter njihovim sposobnostim in knjižničnemu gradivu (kar pač imamo na razpolago).

Sliki 3 in 4: Izdelana plakata v knjižnici (foto: Simona Šoštar).

Viri

- Cvetko, I. (1996). Slovenske otroške prstne igre. Radovljica: Didakta.
- Eko Vila (2011). Stara igra z vrvico – Mačja zibka. Pridobljeno 23. 1. 2014 s spletne strani: http://www.ringaraja.net/clanek/stara-igra-z-uvrico-macja-zibka_4948.html.
- Grunfeld, F. V. (1993). *Igre sveta*. Ljubljana: DZS.
- Mlakar, I. (2009). *Zafuclana prejica*. Murska Sobota: Ajda.
- Sušec, Z. (2005). *Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Učenje in poučevanja s knjižnico v osnovni šoli*. (2002) Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. (Modeli poučevanja in učenja. Knjižnična dejavnost).
- Vodnik za šolskega knjižničarja v osnovni in srednji šoli ter v domovih za učence*. (1999) Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. (Modeli poučevanja in učenja. Knjižnična dejavnost).

- > **Simona Šoštar**, univ. dipl. bibl. in prof. slovenščine, je zaposlena kot knjižničarka na Osnovni šoli XIV. divizije Senovo.
Naslov: Trg XIV. divizije 3, 8281 Senovo
Naslov elektronske pošte: simona.sostar1@guest.arnes.si

Priloga 1: Učna priprava

Splošni cilji

Učenci se:

- navajajo na knjižnično okolje in vzdušje v njem,
- zavzemajo pozitiven odnos do knjižnice in njenega gradiva (poudarek na vzgoji za knjigo, motivaciji za branje in estetskem doživljanju),
- razvijajo različne spretnosti in sposobnosti (komunikacijske, informacijske, raziskovalne in celo gibalne).

Operativni cilji

Učenci se:

- seznanijo z lokacijo knjižnice,
- navajajo na okolje in vzdušje knjižničnega prostora,
- navajajo na primerno obnašanje v knjižnici,
- učijo pravilno ravnati s knjigami in drugim knjižničnim gradivom,
- znajo prosto pristopiti h gradivu, ki je namenjeno njihovi starostni stopnji.

Vsebina: lokacija knjižnice, predstavitev in namen knjižnice, prostorska ureditev – orientacija v knjižnici, postavitve in ureditve gradiva, pravila obnašanja

Razred: prvi ali drugi razred

Trajanje ure: 2 šolski uri

Način izvedbe KIZ: frontalno, v parih

Predmeti: slovenščina, spoznavanje okolja, likovna vzgoja

Izvajalki: knjižničarka in učiteljica razrednega pouka

Razvijanje kompetenc:

- sporazumevanje v maternem jeziku,
- učenje učenja,
- socialne kompetence,
- samoiniciativnost,
- kulturna zavest in izražanje.

Didaktični pristopi: obisk knjižnice, opazovanje, urejanje gradiva, listanje, pripovedovanje, poslušanje ob branju knjižničarja, pogovor, igranje z elastično vrvico

Potek učnega procesa

Čas	Knjižničar/učitelj	Učenci
Uvodna motivacija		
	<p>Vprašam jih, zakaj so prišli.</p> <p>Povem jim, da mi je nekdo med mojo odsotnostjo (npr. ko sem bila na malici) zmešal vse vrvice. Pa ne samo to, tudi knjige na policah mi je razmetal, prevrnil ...</p> <p>Dvomeče jih povprašam, ali bodo znali, ali sploh vedo, kako so pri nas zložene knjige.</p> <p>Pod mojim vodstvom in s pomočjo razredničarke pospravimo knjige (ponovimo pravila, kaj se sme in česa ne smejo storiti ter razporeditev gradiva pri nas).</p> <p>Ko končamo, me zanima, ali imajo kako idejo, kdo bi mi lahko razmetal knjige in povzročil takšen nered.</p> <p>Zaupam jim, da se pri meni v knjižnici pogosto dogajajo »čudne« reči: knjige izginjajo, se spet pojavijo; včasih najdem vse razmetano, drugič spet vse pospravljeno ... Sumim, da mi nagaja/pomaga pravljичni škrat.</p> <p>Vprašam jih, ali poznajo kako pravljico o škrtih.</p> <p>Preberem jim knjigo: <i>Ida Mlakar: ZAFUCLANA PREJICA (Ajda, 2009)</i>.</p> <p>Vprašam, ali poznajo igrico MAČJA ZIBKA.</p> <p>Vrvice, ki jih je pripeljala v knjižnico, narežemo.</p> <p>Nato z razredničarko pokaževa, kako se vrvica prepleta.</p> <p>Vprašam, ali poznajo še kako igro z elastično vrvico.</p> <p>Ob koncu ure jih prosim, da bi doma narisali glavni junakinji iz knjige, čarovnici Kuštro in Štumfo, nato bi skupaj z razredničarko izdelali plakat za pano v knjižnici.</p>	<p>Učenci so odgovorili, da so sledili vrvici. Spraševali so, zakaj sem žalostna in obupana ter kdo mi je zapletel to vrvico.</p> <p>Učenci so se odločili, da mi bodo pomagali pospraviti.</p> <p>Učenci mi »razložijo«, kako morajo biti knjige razvrščene in postavljene na polici. Pomagajo jih pospraviti.</p> <p>Učenci naštevajo: starejši učenci, hišnik, čistilke, poredni otroci, pravljичni junaki, miške ...</p> <p>Začudeno poslušajo ...</p> <p>Naštevajo imena škratov, naslove knjig ... nekateri povedo za rudniškega škrate Perkmandeljca (ki ga poznajo, ker smo rudarski kraj), nekateri za Špicparkeljca, pa Čateža (prav tako blizu zaradi Term Čatež) ...</p> <p>Zbrano poslušajo, sledijo branju po branju se pogovorimo o vsebini.</p> <p>Večina jih ne pozna te igre. Z veseljem sprejmejo moj predlog, da jih z razredničarko naučiva te stare igre z vrvico.</p> <p>Otroci se razdelijo po parih.</p> <p>Učenci poskušajo še sami. Do konca ure se igramo s prepletanjem vrvice.</p> <p>Dekleta se spomnijo na gunitvist, nekateri tudi na sandokan (zapleti s poimenovanjem – poznajo različne izraze za igre).</p> <p>Obljubijo mi, da bodo sodelovali.</p>

Aktivnosti za spodbujanje kulture branja

Activities to promote the culture of reading

> Andreja Urbanec

Izveček

Članek predstavlja različne aktivnosti, ki so prek šolske knjižnice vpeljane z namenom spodbuditi oziroma povečati zanimanje za branje ter spodbuditi branje tudi v prostem času, torej za zabavo. Predstavljene so naslednje aktivnosti: branje pod lipo, bralna mapa »Mi pa beremo«, branje v pravljичni hiši, dnevne misli, bralni pomočniki in pehar za knjigoljube. Vse te aktivnosti izvajamo na Osnovni šoli Orehek Kranj in z njimi želimo branje prikazati kot pozitivno vrednoto. Vsaka spodbuda za branje je v osnovni šoli dobrodošla, saj nikoli ne vemo, s katero aktivnostjo bomo pritegnili katerega učenca.

Ključne besede

šolska knjižnica, branje, aktivnost, motivacija

UDK

028.5:027.8

Abstract

The paper presents various activities introduced by the school library with the goal of encouraging and raising reading interest, and also to promote leisure-time reading, i.e. reading for fun. Presented activities are: reading under linden tree, reading folder »We read«, fairytale-house reading, daily thoughts, reading aids, booklover basket. All activities are performed at Primary school Orehek Kranj with the goal of showing reading as a positive value. And encouragement of reading is very welcome in primary school, since we never know which activity will attract which pupil.

Keywords

school library, reading, activity, motivation

Osnovno delo mladinskih knjižnic ni učenje branja samega, ampak omogočanje branja in motivacije. Vsekakor pa učenje branja v vzgojno-izobraževalnem procesu ne more biti brez knjižnic in knjig. Zato mora biti v vzgojno-izobraževalni proces v šoli vključena šolska knjižnica. Uspešno izvajanje dejavnosti in s tem vpliv na boljše bralne dosežke od šolskega knjižničarja zahteva pestre in bogate motivacijske metode in oblike dela (Jamnik, po Sušec in Žumer, 1998).

Na Osnovni šoli Orehek Kranj vsako leto dodamo kakšno novo aktivnost, ki naj bi spodbujala branje učencev. Poleg vsem poznane bralne značke ponujamo učencem še drugačne aktivnosti, da bi jim zbudili zanimanje za branje.

»Medtem ko nekateri preberemo, kar nam pride pred oči /.../, je zdolgočaseni bralec veliko bolj izbirčen ... Zdolgočasenemu je le malokaj po godu. Brati želi tisto, kar je povezano z njegovim zanimanjem in potrebuje pobudo.« (Kropp, 2000)

V tem članku so bolj podrobno predstavljene nekatere aktivnosti, ki jih imamo na šoli z namenom, da »najdemo zdolgočasene bralce« in jim na drugačen način obudimo zanimanje za branje.

Branje pod lipo

Osnovna ideja je bila spodbuditi branje pod šolsko lipo. Učence in njihove starše smo povabili k sodelovanju in odzvali so se nad vsemi pričakovanji. Namen je bil

izmenjati knjige med seboj ter spodbuditi branje leposlovja. Učenci so v knjižnico prinesli knjigo iz domače knjižnice, ki je ne bodo več pogrešali. Taka knjiga je dobila posebno nalepko, zato da se je točno videlo, da bo namenjena izmenjavi. Učenec je v zameno za knjigo prejel gumb z napisom »Menjam knjigo za gumb«. S tem gumbom je ob koncu projekta izbral drugo knjigo. Vse knjige smo zbrali in jih postavili na ogled za ves teden pod šolsko lipo. Ker smo čakali na lepo vreme (in splačalo se je), smo načrtovani termin prestavili za teden dni. Pod lipo smo postavili pravo pravcato knjižnico. Učenci so od doma prinesli lesene zaboje, ki so služili za police. Zaščito pred soncem je nudila streha zunanjega paviljona. V zaboje in na njih smo položili zbrane knjige, ki so čakale na ogled. Učenci so med odmori lahko odhajali pod lipo, si ogledovali knjige in jih brali. Večinoma so prinesli več kot eno knjigo (od slikanic do leposlovja za odrasle).

Slika 1: Branje pod šolsko lipo.

Dogodek je potekal ves teden. Med rekreativnim odmorom smo vsak dan pripravili program. Najprej smo slišali šolsko himno, potem pa so učenci brali zgodbe, ki so jih pred časom pisali vsi razredi šole v nadaljevanjih (izhodiščni stavek za zgodbo je bil podan, vsak razred pa je prispeval nadaljevanje zgodbe).

Kar nekaj učiteljev je svoj pouk prestavilo pod krošnjo lipe, kjer so učenci brali, se učili in doživeli pouk na malce drugačen način. Bolj ko se je bližal konec tedna, bolj nestrpni so postajali, saj so si končno želeli vzeti želeno knjigo oz. knjige. V izmenjavo je bilo vključenih 622 knjig in izbira je bila resnično pestra.

Čeprav je izvedba dogodka zahtevala dobro organizacijo, pa smo bili tako učenci kot delavci šole zadovoljni s končnim rezultatom. Mentorice smo se po analizi odločile, da moramo branje pod lipo nadaljevati.

Bralna mapa »Mi pa beremo«

Za spodbujanje branja na šoli skrbimo s kroženjem bralne mape »Mi pa beremo«. Mapa, ki vsebuje knjigo za izbrani razred in zvezek za komentarje, vse šolsko leto kroži med učenci posameznega oddelka.

Vsak učenec ima vsaj en teden časa, da knjigo prebere in o njej napiše komentar v priloženi zvezek. V mapi od prvega do četrtega razreda je knjigi za učence dodana tudi knjiga za starše z namenom, da jo vsaj prelistajo, če ne že v celoti preberejo. Ko otrok vidi svojega roditelja, da se ukvarja s knjigo, mu je to najboljši zgled.

V mapi je priložena tudi zgibanka Društva Bralna značka o pomenu branja.

Ob koncu leta je cilj, da knjigo iz mape preberejo vsi učenci oddelka in da se o njej pogovorimo v knjižnici.

Pravljčna hiša

Vsako leto je december v šolski knjižnici poseben mesec. Dve leti smo gostili božička, ki nam je s svojo navzočnostjo polepšal vsak decembrski dan. Prvo leto je zbiral knjižne ideje za obdarovanja, saj je otroke spraševal, kaj naj jim prinese za darilo. Drugo leto pa je bil posrednik med učenci, saj jim je prenašal lepe želje za novo leto.

V letošnjem letu smo postavili pravo pravljčno hišo, v katero so se učenci »skrili« pred radovednimi pogledi in v miru prebirali zelene knjige. K branju v pravljčni hiši so bili povabljeni vsi razredi šole in oddelki vrtca. Odziv je presegel pričakovanja, saj je hiša včasih »pokala po šivih«. Učenci so se v njej zelo radi zadrževali, brali, se pogovarjali ali pa samo počivali. Konec decembra so se vsi strinjali, da mora taka hiša drugo leto spet stati v knjižnici.

Slika 2: Pravljčna hiša v šolski knjižnici.

Dnevne misli

Z letošnjim šolskim letom smo začeli tudi z branjem lepih misli. Namen branja misli je umiriti razred pred začetkom pouka, se skoncentrirati in v tišini prisluhniti učitelju. Knjižničarka za vsak dan pripravi eno misel, ki jo učitelj prebere na začetku prve šolske ure. Za vse učence šole je izbrana ista misel. O njej se lahko pogovorijo ali pa pustijo vsakemu učencu svoje razmišljanje. Za zdaj so odzivi pohvalni, učenci celo poskrbijo in učitelja opomnijo, če pozabi na branje misli.

Korak naprej so naredili učenci na podružnični šoli, saj so zbrali svoje misli.

Bralni pomočniki

S pomočjo šolske skupnosti smo ponudili »bralne pomočnike«. To so učenci višjih razredov, ki so se prostovoljno javili za pomoč. Njihova naloga je, da slabšim bralcem nižjih razredov (predlagajo jih razredničarke) pomagajo brati knjige za bralno značko. Zadali smo si cilj, da v letošnjem letu vsi učenci do vključno petega razreda uspešno opravijo bralno značko. Z bralnimi pomočniki se krepi tudi medgeneracijska povezanost. Učenci višjih razredov so zainteresirani za pomoč, mlajši pa so motivirani in se radi odzovejo, saj v prijetni družbi opravijo (za mnoge) zelo zahtevno nalogo – bralno značko.

Nagrada za vse sodelujoče bo noč v knjižnici, ki bo organizirana konec aprila kot sklepna prireditev bralne značke.

Pehar za knjigoljube

»Pehar za knjigoljube« je preimenovana bralna značka za vse delavce šole, ki smo jo vpeljali v šolskem letu 2012/2013. Z željo, da poleg strokovnih knjig in publikacij zaposleni na šoli preberejo tudi kako drugo knjigo, se je oblikoval seznam priporočenih knjig. Seznam se vsako leto menja, vanj pa vključujemo novitete in druge knjige, ki jih berejo učenci. Lahko pa si zaposleni izberejo poljubne knjige. Vsak sodelujoči prebere pet knjig, izpolni zgibanko in jo odda knjižničarki. Za pravilno izpolnjeno zgibanko prejme nalepko, na zaključni pedagoški konferenci pa priznanje za sodelovanje. V prvem letu se je bralni znački priključilo 14 učiteljev.

Slika 3: Zgibanka peharja.

Učitelji oziroma vsi zaposleni lahko z lastnim zgledom učence spodbudijo k branju ali pa jim vsaj dajo dober model za posnemanje. Tako učenci vidijo, da za bralno značko ne berejo samo oni.

S takimi aktivnostmi želimo branje prikazati kot pozitivno vrednoto, ki jo je treba začeti gojiti že v rani mladosti. Vsaka spodbuda je skozi osnovno šolo dobrodošla, saj nikoli ne vemo, s katero aktivnostjo bomo koga pritegnili. Ni težko motivirati nekoga, ki že rad bere, največji izziv so nam učenci, ki ne zahajajo v knjižnico in ne berejo. Take bi radi opomnili, da je branje lahko prijetna pristočasna dejavnost.

S »ponudbo« različnih aktivnosti želimo uresničiti nekatere splošne in specifične cilje KIZ:

- navajanje na knjižnično okolje in vzdušje prostora ter pozitiven odnos do knjižnice in njenega gradiva,
- vzgoja za knjigo, motivacija za branje in estetsko doživljanje,
- razvijanje različnih spretnosti in sposobnosti,
- spoznavanje knjižničnega fonda (Sušec, 2005).

»Dragi knjižničarji, varuhi templja, lepo je, da so vse knjige na svetu našle svoj kotiček v popolni organiziranosti vaših spominov ... Čudovito je, kako obvladate vse klasifikacije po tematiki v teh skladovnicah, ki nas obdajajo. Vendar bi bilo dobro slišati tudi, kako pripovedujete zgodbe svojih najljubših romanov tistim izposojevalcem, ki so se izgubili v goščavi knjig ... Postanite pripovedniki – čarovniki – in knjige bodo skočile s polic v roke bralcev.« (Pennac, 1996)

Viri

- Hanuš, B. (2010). Branje – izhodišče za spodbujanje ustvarjalnih dejavnosti. Vzgoja in izobraževanje, let. XLI (št. 1), str. 50–53.
- Kropp, P. (2000). Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje. Tržič: Učila.
- Pennac, D. (1996). Čudežno potovanje: knjiga o branju. Ljubljana: Julija Pergar.
- Sušec, Z., Žumer, F. (1998). Vpliv različnih metod komuniciranja na stopnjo bralne pismenosti v osnovni šoli. V Branje – skrb vseh (str. 127–145). Ljubljana: Bralno društvo Slovenije.
- Sušec, Z. (2005). Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja. Ljubljana. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Žibrek, A. (2009). Začnimo dan z branjem in zaključimo pouk z motivacijo. Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu, let. 3 (št. 2), str. 77–83.

> **Andreja Urbanec**, univ. dipl. bibliotekarka in profesorica geografije, zaposlena kot šolska knjižničarka na Osnovni šoli Orehek Kranj
Naslov: Zasavska cesta 53 a, Kranj
Naslov e-pošte: andreja.urbanec@osorehek.si

Medpredmetno povezovanje slovenščine in knjižničnega informacijskega znanja v osmem in devetem razredu

Cross-curricular connectios between the Slovenian language and Library and information knowledge in eighth and ninth grade

> Martina Kokelj

Izveček

V prispevku je predstavljen primer povezovanja med knjižničnim informacijskim znanjem in slovenščino. Medpredmetno povezovanje v šoli je zelo pomembno tako za učitelja kot za učenca, saj se določeni sklopi snovi na posameznih področjih pogosto prekrivajo oziroma dopolnjujejo. Na Osnovni šoli Orehek Kranj smo medpredmetnemu povezovanju namenili veliko pozornost. Podobne oz. iste teme skušamo učencem predstaviti čim bolj celostno in pouk načrtovati tako, da učenci delajo čim bolj samostojno.

Ključne besede

slovenščina, šolske knjižnice, osnovna šola, medpredmetno povezovanje, knjižnični katalog, knjižnično informacijsko znanje

UDK

027.8:028.5

Abstract

The paper presents an example of crosscurricular connections between the courses Library and information knowledge and Slovenian language. Crosscurricular connections in school are very important for both, the pupil and the teacher, since certain topics tend to overlap or complement each other in certain areas. Primary school Orehek has placed a great deal of attention to crosscurricular connections this year. We have been trying to present topics of similar or the same content as comprehensively as possible and to plan lessons in a way that promotes the pupils' independent work.

Keywords

Slovenian language, school libraries, primary school, cross-curricular connections, library catalogue, Library and information knowledge

Uvod

Predmet slovenščina se s sporazumevalnimi in drugimi dejavnostmi učencev ter s temami in vsebinami obravnavanih besedil povezuje z vsemi predmetnimi področji. K temu pripomore tudi, da slovenščina v Sloveniji ni le učni predmet, temveč tudi učni jezik (Učni načrt, 2011).

V vseh vzgojno-izobraževalnih obdobjih se slovenščina povezuje z različnimi predmeti. Nekateri cilji pouka slovenščine so povezani z uporabo knjižnice in vključujejo spodbujanje informacijske pismenosti. Posebno pozornost namenja učni načrt razvijanju digitalne pismenosti učencev. Digitalno tehnologijo uporabljajo predvsem pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti in komunikaciji (dejavnem stiku) z literaturo, in sicer za iskanje, zbiranje, izmenjavo in obdelavo podatkov ter njihovo sistematično rabo pri tvorjenju informacij (Učni načrt, 2011).

Učenci z uporabo knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov spoznavajo probleme in se učijo učinkovitih strategij njihovega reševanja. Hkrati pa razvijajo

tudi različne spretnosti in sposobnosti, npr. komunikacijske, informacijske in raziskovalne (Sušec, 2005).

Zadnjih nekaj let se veliko govori in piše o drugačni šoli, prijaznejši in prijetnejši za otroka. Veliko se omenja preobremenjenost otrok s kopico podatkov, faktografskim znanjem, ki ni trajno, ki ga je preveč in je za otroke nemalokrat prezahtevno. V Sloveniji smo se prav zato lotili prenove vzgojno-izobraževalnega sistema. Sodobno pridobivanje znanja ni samo pravilna izbira učne snovi, ampak tudi povezava različnih vsebin in uporaba le-teh. Medpredmetne povezave so eden od didaktičnih pristopov, ki bi pripomogel k boljšemu, trajnejšemu in bolj uporabnemu znanju (Štemberger, 2007).

Prav zato smo se medpredmetnega povezovanja lotili tudi na naši šoli. Na začetku šolskega leta smo v preglednico, ki je bila sestavljena po mesecih, vpisali temo, ki jo bomo obravnavali v določenem mesecu. Tako smo hoteli poiskati snov oz. temo, ki je predmetom skupna. Učitelji smo se tako lahko povezali in uskladili obravnavo določene teme.

Medpredmetno povezovanje mi je predstavljalo izziv, saj sem učence vsakič spodbujala, naj razmišljajo, ali so se o določeni temi pogovarjali že pri drugih predmetih. Večina učencev se potem spomni, da so pa to le mogoče že nekje slišali. Menim, da imajo učenci predmete v glavi preveč »popredalčkane« in ne znajo povezovati snovi. Ker sama poučujem slovenščino, sem našla največ povezav z zgodovino, angleščino in s knjižnico. Učitelji smo se med seboj povezali in skupaj načrtovali izobraževalni proces.

Iskanje po knjižničnih katalogih

Medpredmetno se slovenščina povezuje tudi s knjižnico, kjer lahko učenci svoje znanje nadgradijo in utrjujejo. Sama pouk pogosto povezujem s knjižnico, saj menim, da moramo iz učencev narediti samostojne uporabnike knjižnice, da bodo znali informacije in gradivo, ki ga potrebujejo, sami poiskati in jih hkrati tudi ovrednotiti. Učence peljem v knjižnico, kadar obravnavamo življenjepise književnikov. Življenjepis naredijo sami, in sicer tako, da v knjižnici sami brskajo po policah, da se naučijo samostojno uporabljati knjižno gradivo (priročnike, leksikone, slovarje itd.) in sami izpišejo pomembne podatke, s čimer se učijo kritično vrednotiti podatke, ki so zanje pomembni.

Novembra sva se s knjižničarko povezali in učencem osmega in devetega razreda predstavili uporabo javnega kataloga šolske knjižnice WinKnj/OPAC in COBISS/OPAC ter razliko med COBIB-om in lokalno bazo podatkov. Sestavili sva delovni list, na katerem so bile različne naloge, vse pa so se navezovale na Franceta Prešerna, ki smo ga takrat obravnavali pri slovenščini. Naloge so bile sestavljene tako, da so morali učenci samostojno brskati po bibliografski bazi COBIB in šolskem katalogu ter iskati različno gradivo na različnih medijih, v različnih knjižnicah, iskati zalogo po knjižnicah, ali je gradivo v knjižnici na voljo za izposajo itd. Delovne liste sva na koncu ure pobrali in jih pregledali. Tako sva si lahko ustvarili sliko, ali so se naučili iskati in brskati po knjižničnih katalogih, ki so javno dostopni na spletu. Poleg doseženih operativnih ciljev za predmet slovenščina se med poukom realizirajo tudi operativni cilji KIZ za osmi razred:

- učenec spozna globalno informacijsko omrežje,
- pojmuje knjižnice kot del globalne informacijske mreže,
- spozna različne dostope do katalogov,
- spozna vzajemni katalog v Sloveniji COBISS/OPAC (Sušec, 2005).

Pisanje seminarske naloge

Učenci se že v osnovni šoli srečajo s pisanjem seminarskih nalog. Največ težav jim povzroča, kako se pisanja sploh lotiti, da bodo nalogo izdelali pravilno. Način izdelava

ve seminarske naloge sva predstavili učencem osmega in devetega razreda, za kar sva porabili dve šolski uri. Na tem mestu se nisva poglobljali v urejanje besedila, saj z uporabo urejevalnika besedil (Word) učenci nimajo težav. Predstavili sva jim, kako naj bi bila videti seminarska naloga, katere dele naj bi vsebovala (naslovnica, kazalo, vsebina, viri in literatura, priloge idr.).

Učenci so se prejšnjo uro že naučili uporabljati knjižnične kataloge, ki so dostopni na spletu, zato tej temi nisva posvečali posebne pozornosti, ampak smo naučeno samo na kratko ponovili. Učencem sva želeli povedati, da ni nič narobe, če informacije oz. podatke prepisujejo iz literature, ampak da je pomembno to, da navedejo, od kod so to prepisali oz. povzeli. Na tem mestu sva jim pokazali različne načine citiranja in navajanja citirane literature (monografska publikacija, članek, zbornik, spletne strani, avtorsko navajanje, če navajamo delo večjega števila avtorjev in če gre za delo brez avtorja). Učenci so se sprehodili po knjižnici in vsak je vzel tri različna dela in poskušal pravilno navesti vir. Dotaknili sva se tudi vsebine in jim povedali, kaj mora pisati v uvodu, kaj v glavnem delu in kaj v sklepu. Na primeru najinih diplomskih nalog sva učencem pokazali, da lahko seminarska naloga vsebuje tudi slikovno gradivo, grafikone in tabele. Naučili sva jih, kako se takšno gradivo ustrezno označi in da moramo za takšno gradivo narediti tudi posebno kazalo. Drugo uro so učenci delali v parih. Vsak par je dobil temo, za katero je moral narediti osnutek seminarske naloge, tako da je napisal vse dele, ki jih mora vsebovati seminarska naloga. Izdelke učencev sva pregledali in bili z njihovim delom zelo zadovoljni.

Učenci so dosegli zastavljene operativne cilje pri predmetu slovenščina in operativne cilje KIZ za deveti razred:

- učenec zna uporabljati informacijske vire pri raziskovalnem delu za samostojno reševanje problemov,
- se samostojno odloči, katere informacijske vire bo uporabljal in kako jih bo uporabljal,
- se nauči izpisovati pomembne podatke in pisati opombe,
- kritično vrednoti podatke,
- razvija kritično mišljenje (Sušec, 2005).

Z učenci smo se pogovarjali o realizirani uri. Povedali so, da jim je bila všeč, ker so lahko sami delali, najbolj pa so bili navdušeni, da so lahko samostojno uporabljali knjižnico, hkrati pa so se naučili nečesa, kar jim bo koristilo še pri nadaljnjem šolanju.

Sklep

Medpredmetno povezovanje je zanimivo tako za učitelje kot za učence, saj pri delu sodelujemo in se naučimo tudi česa novega. Hkrati nam medpredmetno povezovanje pomeni izziv, s katerim spodbujamo samostojno in aktivno delo, učenci pa pridobivajo nove izkušnje. Tako sodelovanje zahteva tudi veliko časa in usklajevanja, saj morata učitelja uskladiti cilje in ideje ter narediti pouk zanimiv. Na koncu največ pomeni povratna informacija učencev, in ko vidiš zadovoljne obraze, se ti zdi vredno vsega vloženega časa in truda.

Viri

- Sušec, Z. (2005). *Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Štemberger, V. (2007). Načrtovanje in izvajanje medpredmetnih povezav. V J. Krek ... et al. (ur.), *Učitelj v vlogi raziskovalca: akcijsko raziskovanje na področjih medpredmetnega povezovanja in vzgojne zasnove v javni šoli* (str. 93–111). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 18. 1. 2014 s spletne strani: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf.

- > **Martina Kokelj**, prof. slovenščine in univ. dipl. bibliotekarka, zaposlena kot učiteljica slovenščine na Osnovni šoli Orehek Kranj
Naslov: Zasavska cesta 53a, 4000 Kranj
Naslov e-pošte: martina.kokelj@osorehek.com

Priloga 1: Delovni list

Ime in priimek: _____ Datum: _____ Razred: _____

PROGRAM WINKNJ

1. Koliko različnih knjig Franceta Prešerna ima šolska knjižnica? _____
2. Zapiši avtorje, ki so pisali o življenju in delu Franceta Prešerna.

3. Na katerih medijih (vrstah gradiva) najdemo gradivo z naslovom »Sonnets of unhappiness and the other poems«?

4. Ali sta obe gradivi prosti za izposajo? _____

PROGRAM COBISS

1. Koliko zapisov najdeš pod iskalno zahtevo France Prešeren – Povodni mož?

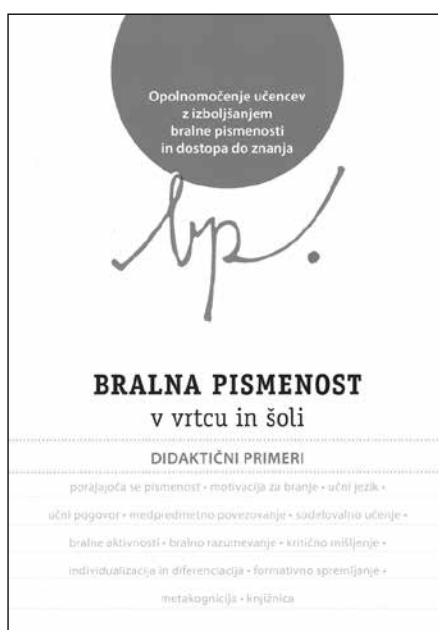
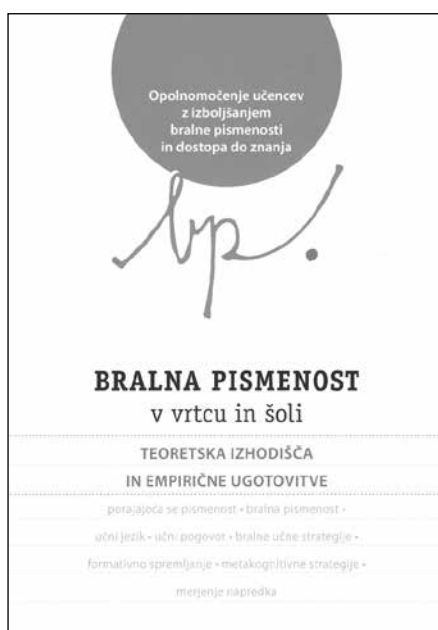
2. Povodni mož je izšel na različnih vrstah gradiva. Zapiši vsaj 3 različne vrste tega gradiva.

3. Članek o Povodnem možu je bil objavljen v reviji Kekec. Navedi letnik, številko in stran v tej reviji, kjer je objavljen omenjeni članek.
Letnik _____, številka _____, strani _____
4. Izberi prvi zapis (leto 2012) in zapiši število knjižnic, ki ima omenjeno gradivo.

5. Ali ima to knjigo tudi Mestna knjižnica Kranj? _____
6. Če jo ima, zapiši v koliko izvodih je dostopna? _____
7. S svojimi besedami na kratko opiši razliko med programom WinKnj in COBISS/OPAC-om.

Bralna pismenost v vrtcu in šoli ali Sklepno dejanje projekta Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja

> Alja Bratuša

BRALNA pismenost v vrtcu in šoli. Teoretska izhodišča in empirične ugotovitve. Uredili Fani Nolimal in Tanja Novaković. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013. 360 str. ISBN 978-961-03-0156-1. Dostopno na spletni strani: <http://www.zrss.si/digitalnknjiznica/>.

BRALNA pismenost v vrtcu in šoli. Didaktični primeri. Uredili Fani Nolimal in Tanja Novaković. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013. 492 str. ISBN 978-961-03-0157-8. Dostopno na spletni strani: <http://www.zrss.si/digitalnknjiznica/>.

Medtem ko šolniki še vedno z zaskrbljenostjo tehtamo nedavne rezultate PISA 2012, je pri založbi Zavoda RS za šolstvo izšla obsežna publikacija **Bralna pismenost v vrtcu in šoli** v dveh delih. Prvi del je namenjen teoretičnim izhodiščem in empiričnim ugotovitvam projekta *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja*, ki ga je v šolskih letih 2011/2012 in 2012/2013 razvil, vodil in usmerjal tim strokovnjakov zavoda ob pomoči strokovnjakov s področja šolstva iz različnih državnih institucij, vključno z Univerzo v Ljubljani. V projektu je sodelovalo 42 osnovnih šol, ki so se odzvale javnemu razpisu. Drugi del strokovne monografije prinaša pester nabor didaktičnih primerov, ki so jih prispevali učitelji in strokovni delavci sodelujočih šol. Objavljeni prispevki so bili predstavljeni tudi na sklepnih konferenci projekta *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja*, ki je potekala julija 2013 v Ljubljani.

Urednici dr. Fani Nolimal in Tanja Novaković sta prispevke sodelujočih strokovnih delavcev šol, pedagoških svetovalcev in zunanjih strokovnjakov, vključno z vabljenima predavateljicama iz tujine, razporedili v znanstveni in strokovni del. Znanstveni del s podnaslovom *Teoretska izhodišča in empirične ugotovitve* obsega pet poglavij.

V prvem poglavju, *Razvoj pismenosti in znanja z razumevanjem ter prispevek projekta Opolnomočenje učencev*, zavzema osrednje mesto prispevek dr. Fani Nolimal, ki poglobljeno predstavlja teoretska izhodišča in temeljne dejavnike za razvoj bralne pismenosti ter jih primerja z izhodišči projekta *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja*. Avtorica izčrpno predstavi metodologijo spremljanja in evalvacije projekta, poda oceno učinkovitosti projekta, ga osvetli s perspektive pričakovanih dosežkov in izpostavi izzive za nadaljnji razvoj pismenosti. Preostali prispevki v

prvem poglavju prinašajo sodobna spoznanja na področju od porajajoče se pismenosti v predšolskem obdobju (dr. Ljubica Marjanovič - Umek) do dejavnikov in strategij za razvoj bralne pismenosti v obdobju osnovnošolskega in nadaljnega izobraževanja.

ja. *Dr. Leopoldina Plut - Pregelj* v svojem prispevku poudarja povezanost teoretičnih pogledov na znanje in učenje s poučevanjem branja z razumevanjem, pri čemer izpostavi pomen učnega pogovora kot povezovalne metode pri razvijanju branja z razumevanjem. Poglavlje zaključujeta prispevka *mag. Mirka Zorman* in *dr. Nataše Potočnik*, ki opozarjata na učinkovite strategije in modele za razvoj komunikacijske dejavnosti pisanja.

V drugem poglavju, *Učni jezik, bralne učne strategije (BUS) in metakognitivni procesi*, *mag. Vida Gomivnik Thuma* izpostavlja pomen učnega jezika za razvijanje mišljenja in sporazumevalnih zmožnosti, prispevka *dr. Sonje Pečjak* in *dr. Milene Kerndl* pa se osredotočata na pomen motivacijskih, kognitivnih in metakognitivnih strategij, slednji tudi na vzpostavitev literarnoreceptijske metakognicije.

V tretjem poglavju, *Diferencirana učna podpora za razvoj pismenosti*, se *mag. Katica Pevec Semec* ukvarja s primankljaji in šibkim bralnim razumevanjem pri učencih iz manj spodbudnega okolja, *dr. Ada Holcar Brunauer* pa predstavlja formativno spremljanje in vrednotenje znanja.

V četrtem poglavju, *Spremljanje in evalvacija dosežkov projekta, mejenje napredka in načrti za naprej*, strokovnjaki z več zornih kotov kritično osvetljujejo dosedanje delo v projektu *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja*. *Ddr. Barica Marentič Požarnik* opozarja na pomen projekta za profesionalno rast učiteljev, *dr. Gašper Cankar* prikazuje možnost ocenjevanja pismenosti s pomočjo rezultatov nacionalnega preverjanja znanja, *dr. Stanka Preskar* opozarja na razvoj digitalne pismenosti pri naravoslovnih predmetih, *mag. Pavla Karba* vrednoti bralno pismenost pri državljski in domovinski vzgoji ter etiki, *mag. Mariza Skvarš* in *Sandra Mršnik* pa izpostavljata pomembne premike in spremembe v praksi.

Sklepno poglavje, *Instrumenti spremljanja in evalvacije dosežkov*, vsebuje širok nabor vprašalnikov, obrazcev in lestvic, ki so bili razviti za potrebe spremljave in evalvacije projekta.

Strokovni del priročnika s podnaslovom *Didaktični primeri* začenja študija primera Osnovne šole Dobravlje z napotki, kako se lotiti analize stanja in izvedbe projekta izboljševanja bralne pismenosti. Preostalih 46 prispevkov je urejenih v pet poglavij. V poglavju *Porajajoča se pismenost v vrtcu in osnovni šoli* avtorice nizajo primere za spodbujanje pismenosti in sporazumevalnih zmožnosti v zgodnjem obdobju otroštva tako v vrtcu kot oddelkih podaljšanega bivanja in prvem razredu. Drugo poglavje je naslovljeno *Motivacija za branje*. Šole predstavljajo različne šolske in obšolske dejavnosti, ki spodbujajo bralne interese otrok, tudi učencev iz manj spodbudnega okolja. Prispevki tretjega poglavja, *Strategije za izboljšanje branja z razumevanjem*, prinašajo primere dobre prakse s poudarkom na uporabi bralnih učnih strategij (PV3P, Paukova metoda, pojmovne mreže itd.), ki vodijo k doseganju višjih ravni bralne pismenosti. Četrto poglavje se posveča *Učnemu jeziku in učnemu pogovoru* kot pomembnemu elementu pri razvijanju kritičnega mišljenja, socialnih in sporazumevalnih kompetenc. Ker se učitelji pri svojem delu velikokrat srečujejo z učenci iz depriviligiranih okolij, so v poglavju *Notranja učna diferenciacija in individualizacija* skušali pojasniti, kako npr. učencem z vedenjskimi in učnimi težavami ali Romom zagotoviti optimalno okolje za razvoj bralnih zmožnosti in s tem posredno vplivati na večjo socialno vključenost.

V sklepnem poglavju, *Bralna pismenost pri vseh predmetih*, avtorji dokazujejo, da aktivnosti za zviševanje bralnih dosežkov učencev terjajo tako poglobljeno poznavanje bralnih učnih strategij, uporabo sodobnih oblik in metod učenja kot medpredmetno sodelovanje in sinergično delovanje učiteljev in drugih strokovnih delavcev šole.

Čeprav pričujoča publikacija vključuje slogovno, strokovno in kakovostno raznolike avtorje, je urednicama s smiselnim oblikovanjem zaokroženih poglavij kot tudi z uvodnimi pojasnili v obeh delih uspelo ustvariti svojevrsten povzetek prizadevanj slovenske šolske javnosti za razvoj pismenosti. Zlahka najdemo vzporednice med kompleksnostjo, naporom in širino monografije ter problemom dvigovanja ravni pismenosti pri zelo raznoliki populaciji otrok od vrtca do konca osnovne šole. Posebej bi pohvalili prispevke vodilnih strokovnjakov s področja bralnega opismenjevanja, ki prinašajo sveža svetovna spoznanja na tem področju ter kritično na podlagi slovenskih in širših raziskav opozarjajo na področja, ki jim pri dvigovanju ravni znanja ne posvečamo dovolj pozornosti (npr. učni jezik in učni pogovor, metakognitivne strategije pri procesu učenja, strategije pisanja, diferencirana učna podpora). Iz vsebinske pestrosti in obsežnosti se odraža, da je projekt *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja* ne samo »temeljito razburkal poučevanje, odnose, razmišljanje sodelujočih šol, učiteljev in zunanjih strokovnjakov«, kot je zapisala ddr. Barica Marentič Požarnik, ampak jih tudi usmeril k iskanju odgovorov.

Šolski knjižničarji lahko publikacijo uvrstimo na polico za lastno obvezno domače branje (če bomo med 200 srečneži, ki bodo prejeli tiskan izvod) ali bomo do nje dostopali v spletni digitalni knjižnici Zavoda RS za šolstvo. V njej bomo našli pronicljivo teoretsko podporo našim prizadevanjem. V vsakdanji pedagoški praksi je zelo uporaben tudi za potrebe projekta razvit instrumentarij spremljanja in vrednotenja. Čeprav so nekateri primeri učiteljev in strokovnih delavcev praktikov, predvsem iz poglavja *Motivacija za branje*, knjižničarjem že dobro znani, jih bodo morda ponovno ali na novo opomnili, kako lahko šolska knjižnica prispeva k dvigu ravni pismenosti. Prispevki učiteljev pa naj bodo tudi v razmislek, kako načrtovati ure medpredmetnega sodelovanja posameznih predmetov s knjižničnim informacijskim znanjem in kako naj knjižnica pomaga t. i. ranljivim skupinam svojih uporabnikov. Ne nazadnje omenimo, da smo tudi šolski knjižničarji avtorji ali soavtorji nekaj didaktičnih primerov, v drugih smo neposredno ali posredno navzoči, kar nakazuje na našo pomembno vlogo pri bralnem opismenjevanju.

Starejši kolegi se boste spomnili, da smo šolski knjižničarji tvorno in z veliko željo po spremembah sodelovali pri nastanku nacionalne strategije pismenosti 2006 (mag. Majda Steinbuch, dr. Silva Novljan), ki pa se je, spodbujena z zaskrbljujimi dosežki v mednarodni raziskavi PISA 2009, šele s projektom *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja 2011* začela udeleževati v pravem pomenu besede. Kot ugotavljajo tvorci projekta, bomo potrebovali za boljše dosežke, ki bodo zajeli tudi več slovenskih vrtcev in šol, še veliko prizadevanj in časa, vendar sklenimo z mislijo *Marize Skvarč* in *Sandre Mršnik*, da je ne le projekt, ampak tudi pričujoče znanstveno-strokovno delo »tlača trska, ki mora v naslednjih letih zanentiti požar«.

> **Alja Bratuša**, univ. dipl. bibliotekarka, je šolska knjižničarka na OŠ Polzela.
Naslov: Šolska ulica 3, 3313 Polzela
Naslov e-pošte: alja.bratusa@guest.arnes.si

Poročilo s strokovnega posvetovanja Bralnega društva Slovenije

> Savina Zwitter

Ob svetovnem dnevu pismenosti, 8. septembru, Bralno društvo Slovenije vsako drugo leto tradicionalno priredi strokovno posvetovanje. Zadrje je bilo že deseto in ga je društvo organiziralo v ponedeljek, 9. septembra 2013, v Cankarjevem domu.

Tema jubilejnega posvetovanja so bili bralci s posebnimi potrebami, naslov pa *Tudi mi beremo: bralci z različnimi potrebami*. Na posvetovanju so bila predstavljena teoretična izhodišča za delo z ljudmi s posebnimi potrebami različnih starosti in različnih omejitev. Teorijo so ob posterjih dopolnjevali primeri dobre prakse.

Izpostavljeni so bili problemi pedagoških delavcev, ki se srečujejo z mladimi, ki imajo odpor do branja, disleksijo, govorno-jezikovne motnje, so slepi ali gluhi. Manj je bilo primerov dela z odraslimi s posebnimi potrebami, a tudi tega organizatorji niso popolnoma prezrli; res pa je v naši družbi dela z odraslimi na teh področjih znatno manj kot dela z učenci in dijaki.

Udeleženci smo spoznali, kako so prirejena gradiva za osebe s posameznimi primanjkljaji; na kaj je treba biti pozoren pri delu s takimi osebami; kot zanimivost smo spoznali znake brajice in nekaj kretenj znakovnega jezika.

Referati so predstavljeni v dveh zbornikih, ki imata enak naslov kot posvetovanje: prvi del, ki je izšel v založbi Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, je tiskan in prinaša bolj teoretične vsebine; drugi del pa je spletni zbornik in je na voljo na spletni strani Bralnega društva Slovenije (<http://www.bralno-drustvo.si/>). V njem so zbrani primeri dobre prakse.

Bralno društvo Slovenije se trudi nuditi teoretično in praktično podporo tistim, ki se ukvarjajo z branjem: staršem, pedagoškim in svetovalnim delavcem, knjižničarjem in drugim, ki se srečujejo s to tematiko. Obenem pa člani tudi raziskujejo branje kot dejavnost, brez katere v sodobni družbi verjetno skoraj ni mogoče preživeti. Glede na udeležbo in odzive na tokratnem posvetovanju je delo društva zelo dobro.

Poročilo o konferenci Vzgoja in izobraževanje v informacijski družbi 2013

> Gregor Škrlič

Enajstega oktobra 2013 je, v prostorih Instituta Jožef Stefan v Ljubljani, pod okriljem multi-konference Informacijska družba 2013, potekala že 16. konferenca Vzgoja in izobraževanje v informacijski družbi. Organizirali sta jo Fakulteta za organizacijske vede Kranj in Institut Jožef Stefan s pomočjo soorganizatorjev (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport; Zavod RS za šolstvo; Fakulteta za računalništvo in informatiko; ARNES; Slovensko društvo Informatika; Center za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja ter Center za polično izobraževanje).

Namen konference je bilo preučevanje novih načinov dela in metodologije v vzgojno-izobraževalnem procesu z vidika sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije s poudarkom na preučevanju informacijskih izzivov v teoriji in praksi. Teme konference so bile aktualne in zanimive. Naj naštejemo le nekatere: informatizacija procesov v sodobni šoli, didaktika in pedagogika informacijsko-računalniškega izobraževanja, učenje na daljavo, izobraževalna računalniška omrežja in konceptualno učenje idr.

Slika 1: S karikaturami podprto predavanje (foto: G. Škrli).

Uvodni pozdrav je podal Vladislav Rajkovič, ki je zbrane predramil tudi z ustreznimi karikaturami o trenutnih razmerah v šolstvu. Uvodni del je nadaljeval direktor ZRSŠ, ki je predstavil zanimiv projekt Šolska torba 21. stoletja (e-šolska torba), ki obeta spremembe predvsem na področju učbenikov. Nato je Nataša Kristan predstavila primerjavo učnih ciljev in kurikulumov računalništva in informatike (meddržavna primerjava učnih ciljev in predmetnikov) in izpostavila kar precej odstopanj med izbranimi državami. Iz ilustracije v interaktivno instalacijo: interaktivna miza »Mačja šola« pa je bil projekt več avtorjev. Predstavili so interaktivno igro z dvema sestavljankama v za to posebej oblikovani mizi (z vgrajenim računalniškim zaslonom na dotik z likovno predlogo). Uvodni del je sklenila predstavitev pedagoškega orodja Svizec, ki lahko služi kot iskalnik in interaktivna pomoč pedagoškim delavcem.

Sledila je okrogla miza, na kateri so razpravljavci (predstavniki Arnesa, Pedagoške fakultete v Ljubljani, ZRSŠ in šol) govorili o petih pomembnih vprašanjih:

- Koliko IKT-opreme pravzaprav potrebujemo za uspešno poučevanje in kakšno ter kakšno imamo oz. kakšno uporabljamo?
- Oprema je dejansko poceni, saj jo lahko kupimo. Veliko pomembneje je, kaj z njo počnemo. Ali smo dovolj usposobljeni za delo z opremo in ali znamo motivirati učitelje, da bi jo znali uporabljati?
- Koliko so učitelji sposobni ne samo uporabljati IKT, ampak tudi opismenjevati prihodnje generacije? Kaj narediti, da bodo učitelji mlade znali opismeniti za uporabo IKT pri predmetu, ki ga poučujejo?
- Ali je znanje RIN naših osnovnošolcev primerljivo z znanjem osnovnošolcev drugod po Evropi? Kaj pa srednješolci? Kam nas to vodi? Bi morali kaj dodati?
- Kaj narediti za to, da bi učenci usvojili IKT jo uspešno uporabljali pri delu?

V razpravo so se vključili tudi poslušalci, ki so skupaj z razpravljavci prišli do zanimivih sklepov in iztočnic za prihodnjo konferenco.

Po okrogli mizi je nastopil Hiroshi Ishiguro, ki je predaval o humanoidnih robotih in ljudeh. S svojim interesom, zagnanim predavanjem in prikazom izdelave humanoidnih robotov je navdušil udeležence.

Po odmoru so v sklopu štirih sekcij sledila predavanja praktičnega dela (natančen program je dostopen na spletni strani konference). V tretjo sekcijo sta bila s svojimi prispevki uvrščena tudi dva šolska knjižničarja: Mateja Drnovšek (Osnovna šola Polje) s prispevkom Uporaba interaktivne oglasne table pri izdelovanju zapiskov obravnavane snovi in Gregor Škrli (OŠ Prule) s prispevkom Učenje uporabe kataloga šolske knjižnice OŠ Prule.

Konferenca je bila namenjena pedagoškim delavcem (osnovnih, srednjih in visokih šol) in preostalim zainteresiranim. S predstavitvijo praktičnega dela in svojih izkušenj so predavatelji prikazali drugačne pristope, modele, motivacijske dejavnike in navzočim dali različne ideje za nadaljnje delo. Udeleženci smo se seznanili s potekom nekaterih projektov v okviru e-učenja in poučevanja ter poskušali ugotoviti, kako poiskati pot naprej (z vidika kaj učiti in kako). Lahko samo dodam, da so strokovna srečanja pomembna tudi z vidika druženja, saj smo udeleženci izmenjali neprecenljive izkušnje ter se medsebojno motivirali za nadaljnje delo.

Slika 2: Mateja Drnovšek je prikazala uporabo interaktivne oglasne table. (foto: G. Škrli)

Knjižničarski izzivi – poročilo s kongresa ZBDS 2013

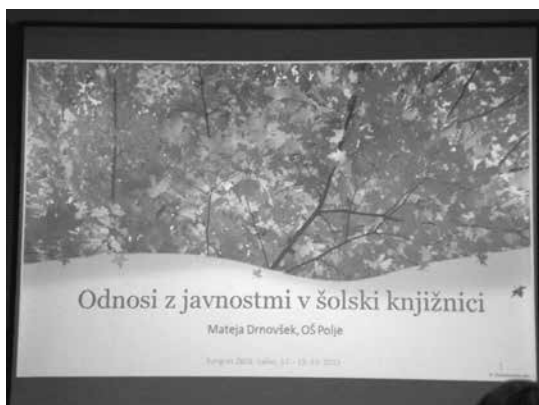
> Mateja Drnovšek

V času od 17. do 19. oktobra 2013 je v Laškem potekal kongres Zveze bibliotekarskih društev Slovenije. Njegov naslov je bil: Knjižničarski izzivi: Vizija. Strategija. Taktika. 2003–2013–2023, kar je zelo primeren naslov glede na trenutno družbeno dogajanje, ko se moramo malo ustaviti, se ozreti na prehojeno pot, pogledati, kje smo, in na novo opredeliti svoje cilje. Temu primerno je bilo tudi geslo kongresa: ZBuDi Se, ki je želelo predramiti vse navzoče, da ne smejo obstati na mestu, ampak jih je želelo spodbuditi, da postanejo še bolj dejavni in zavzeti pri svojem delu.

Program posvetovanja je bil izjemno pester in bogat. Odvijal se je v številnih dvorinah kongresnega centra Thermana v Laškem, na odru za predavatelje pa so se zvrstila številna znana in manj znana imena iz tujine in Slovenije. Tako so se udeležencem kongresa predstavili vabljeni predavatelji, v posebnih tematskih sklopih pa preostali avtorji prispevkov. Med vabljenimi predavatelji je bilo nekaj priznanih imen iz tujine:

- dr. R. David Lankes: **From Loaning to Learning**,
- mag. Stephen Abram: **Library Advocacy in the 21st Century**,
- Stephan Hanser (SWETS): **Patron Driven Acquisition of eBooks – Status 2013 and Perspectives** in
- Rolf Hapel: **The Danish Digital Library – development of infrastructure and services – and what that means for library as a place.**

Preostala predavanja so bila zajeta v več tematskih sklopih:¹

Slika 1: Predavanje šolske knjižničarke (foto: G. Škrlič).

- **Slovensko knjižničarstvo – od vizije do strategije razvoja**, kjer je bilo predstavljeno, kaj vse je bilo narejeno v zadnjem desetletju, kaj je prinesel Zakon o knjižničarstvu, postavljalo se je tudi veliko vprašanj, zakaj posamezne določbe tega zakona niso bile uresničene.
- **Zagovorništvo knjižnic – pot za pridobivanje podpore okolja** se je dotaknilo knjižničarjev kot nosilcev programov javne službe. Knjižničarji smo namreč dnevno postavljeni pred nalogo, da moramo vedno znova zagovarjati javno službo ter nenehno zagovarjati vlogo in pomen knjižnic. V tem sklopu je bil predstavljen tudi prispevek šolske knjižničarke z naslovom Odnosi z javnostmi v šolski knjižnici.
- **Knjižničar za naslednje desetletje** je bil tematski sklop, namenjen razmišljanju o nas samih, naših kompetencah in s tem povezanim vprašanjem. Izpostavljeni so bili izobrazba knjižničarjev, vizija razvoja formalnega izobraževanja, bolonjski študij in potrebne kompetence za knjižničarja.

- Tematski sklop **Knjižnična javna služba v digitalnem okolju** je izpostavil dejstvo, da se veliko stvari v knjižničarstvu odvija v digitalnem okolju in ne le v tradicionalnih okvirjih. V tem ne bi smeli videti sovražnika, ampak zaveznika, saj se ti dve področji dobro dopolnjujeta. Treba je najti način, kako digitalno knjižnico umestiti v obstoječi knjižnični sistem. Poudarjena je bila potreba po skupni in enotni strategiji razvoja knjižnične dejavnosti, ki bo enakovredno vključevala dejavnost knjižnic tako v analognem kot digitalnem svetu.

Hkrati s predavanji so potekale številne delavnice in predstavitve posterjev. S posterji so se predstavile šolske knjižnice (OŠ Polje), splošne knjižnice, študenti bibliotekarstva, portal Kamra, ZBDS in drugi. Udeleženci kongresa so se lahko udeležili naslednjih delavnic:

- mCOBISS, ki jo je pripravil IZUM;
- medosebno komuniciranje, kjer so se pogovarjali o tem, kako v občutljivih položajih samozavestno izraziti svoje mnenje in ohraniti dobre odnose;
- zagovorništvo za knjižnico in v knjižnici ter
- delavnica Povej mi, kako misliš, in povem ti, kdo si!, ki je bila nadgradnja vabljenega predavanja Nastje Mulej.

¹ ZBDS. (2013). Knjižničarski izzivi (17.–19. 10. 2013). Dostopno na: <http://www.zbds-zveza.si/?q=node5/knjižnicarski-izzivi> (dostop: 8. 12. 2013).

Slika 2: Plakat Spoznavanje pravljic z mešanjem tradicionalnih oblik in moderne tehnike (foto: G. Škrj).

Kongres je vključeval tudi pester spremljevalni program, saj so se prvi večer knjižničarji družili tudi na terenu in si ogledali Celje, celjsko knjižnico in druge znamenitosti. Drugi večer je bil namenjen Pravljičnemu večeru za odrasle in podelitvi nagrad Kalanovega sklada, katerega namen je, da pospešuje individualno in skupinsko strokovno, teoretično in raziskovalno delo slovenskih knjižničarjev. Med Kalanovimi nagrajenci je bila tudi šolska knjižničarka Savina Zwitter, ki je nagrado prejela za svoj priročnik *Pedagoško delo v šolski knjižnici*.

Pred zaključkom kongresa je bil predstavljen spominski sklad dr. Bruna Hartmana, ki podpira podiplomski doktorski študij bibliotekarstva mladih perspektivnih posameznikov, ki aktivno delujejo na treh področjih, na katerih je pustil pečat tudi dr. Bruno Hartman: aktivno delovanje v ZBDS, znanstvenoraziskovalna dejavnost in aktivna navzočnost v stroki. Kongres je sklenila zanimiva okrogla miza z naslovom **Knjižničarski izziv 2013: skupna strategija/vizija razvoja slovenskega knjižničarstva?**

Kongresov v organizaciji ZBDS se šolski knjižničarji zaradi visoke kotizacije in trajanja kongresa skoraj ne udeležujejo. Tokratnega kongresa in okrogle mize sva se udeležila le dva šolska knjižničarja in tam je bilo še posebej izpostavljeno, da se ne udeležujemo skupnih kongresov. Res je, da imamo šolski knjižničarji na razpolago manj finančnih sredstev za izobraževanje, vendar obstajajo načini, da se kongresa lahko udeležimo. Kot predavatelji bi lahko bili šolski knjižničarji na teh kongresih bolj navzoči, saj naše delo ni nič manj ovrednoteno in vredno, kot je delo drugih knjižničarjev. Zavedati se moramo svoje vrednosti in biti ponosni na vse, kar v šolskih knjižnicah počnemo, svoje delo pa nato predstaviti svojim kolegom in tudi **širši** javnosti. Takšna srečanja so eden od načinov, da se predstavimo in promoviramo. Hkrati tako vzpostavljamo nova poznanstva, pridobivamo dragocene izkušnje in zanimive ideje. Če uresničimo eno samo od številnih, ki se nam porodijo na teh srečanjih, smo naredili veliko.

Naslednje srečanje, kjer se lahko predstavite, bo že jeseni 2014, saj Zveza bibliotekarskih društev Slovenije pripravlja posvetovanje vseh sekcij. Uresničite svoje ideje, zapišite in ovekovečite uresničevanje teh idej, spravite jih na papir in se z njimi predstavite na naslednjem posvetovanju.

Slika 3: Priročnik Kalanove nagrajenke Savine Zwitter.

Evropska konferenca o informacijski pismenosti (ECIL 2013)

> Polona Vilar

V dneh med 22. in 25. oktobrom 2013 se je v Istanbulu pod pokroviteljstvom Unesca in podpori IFLA odvijala prva evropska konferenca o informacijski pismenosti (European Conference on Information Literacy – ECIL 2013). Organizatorja sta bila Oddelek za upravljanje z informacijami (Department of Information Management) Univerze Hacettepe in Oddelek za informacijske in komunikacijske znanosti Univerze v Zagrebu. Na njej se je zbralo izjemno veliko teoretikov in praktikov z vsega sveta, ki se ukvarjajo z informacijsko pismenostjo, informacijskim opismenjevanjem in sorodnimi koncepti.

Število udeležencev (367) je preseгло celo pričakovanja organizatorjev, ki so se vseeno izkazali z odlično pripravo in izpeljavo vseh dogodkov. Pripravili so polne štiri dni zelo bogatega programa, v katerem se je poleg plenarnih predavanj, predstavitev plakatov in sponzorjev

odvijalo kar po šest vzporednih dogodkov: predstavitve referatov, primerov dobre prakse, okrogle mize oziroma paneli ter vsakič po dve delavnici. Pravzaprav je bilo nemogoče slediti celotnemu programu in je vsak udeleženec moral pripraviti načrt, kako bo najbolje izkoristil čas in izvedel kar največ novega in zanimivega. Za boljši izkoristek časa so organizatorji zagotovili kar pakete za kosilo, da udeleženci niso izgubljali časa z iskanjem bližnjih lokalov.

Od treh ključnih govorcev (Paul G. Zurkowski, dr. Christina Bruce in dr. Indrajit Bannerjee) sta bila zlasti zanimiva prva dva. Paul Zurkowski je avtor izraza »informativna pismenost«, ki ga je prvič uporabil leta 1974 v poročilu za US National Commission on Libraries and Information Science. Na konferenci je govoril o ekonomskih in družbenih temeljih informacijske pismenosti in njeni univerzalnosti. Christina Bruce je avtorica enega prvih in najbolj znanih modelov informacijske pismenosti z naslovom »Sedem obrazov informacijske pismenosti«, na konferenci pa je predstavila, kako trenutno poteka njeno raziskovalno delo, ki je nadaljevanje tega modela. Indrajit Bannerjee je direktor Divizije za informacijsko družbo Sektorja za komunikacije in informacije pri Unescu (Information Society Division of Communication and Information Sector of UNESCO) in njegov govor je bil v glavnem političen in zelo splošen. Organizatorji so povabili 13 vabljenih govorcev (med njimi so bili dr. Sheila Webber, dr. Paul Strurges, dr. Maria-Carme Torras, dr. Sirje Virkus, dr. Albert K. Boekhorst), ki so večinoma predstavljali sodobna spoznanja in teoretične koncepte na področju informacijske pismenosti.

Lahko rečemo, da je konferenca resnično ponudila za vsakogar nekaj. Zanimiva je bila za raziskovalce, knjižničarje, učitelje, študente in še bi lahko naštevali: na njej smo lahko videli predstavitve različnih raziskav informacijske pismenosti, primerov, kako se praktiki lotevajo poučevanja informacijske pismenosti v najrazličnejših šolah in knjižnicah, lahko smo praktično preizkusili različna orodja in vire za poučevanje informacijske pismenosti in tudi videli, kaj na tem področju počnejo študenti knjižničarstva in informacijske znanosti. Organizatorji so ponudili tudi pester družabni del konference; tako smo se udeleženci lahko srečevali in izmenjevali vtise, mnenja, predloge na spoznavnem sprejemu, gala večerji in zaključku konference.

Odmevnost konference se kaže v tem, da je poleg evropskih udeležencev prišlo veliko strokovnjakov iz zelo oddaljenih držav – Avstralije, Bangladeša, Brazilije, Etiopije, Jamajke, Malezije, Mehike, Nove Zelandije, Omana, Pakistana, Kitajske, Katarja, Savdske Arabije, Singapurja, Južnoafriške Republike, Tajvana, Združenih arabskih emiratov in seveda tudi iz ZDA. Na konferenci smo bili štirje udeleženci iz Slovenije: poleg avtorice tega prispevka še dr. Bojana Boh in dr. Tomaž Bartol z Biotehniške fakultete ter dr. Zdenka Petermanec (UKM).

Zaradi tako pestre sestave udeležencev bi konferenci ECIL 2013 lahko upravičeno rekli svetovna konferenca o informacijski pismenosti, kar je v končni razpravi sicer tudi predlagalo precej udeležencev. Predlog za zdaj ni sprejet, konferenca je obdržala svoje ime in, upamo, tudi vsebino in zasnovo, ki sta se izkazali kot zelo kakovostni in uporabni. Postavljena je tudi skupna spletna stran www.ilconf.org, na kateri boste v vsakem trenutku našli povezave na vse konference v njenem sklopu. Naslednja bo že to jesen v Dubrovniku. Poziv za prispevke je objavljen na www.ecil2014.org. Vsem, ki se praktično ali teoretično ukvarjate z informacijsko pismenostjo, toplo priporočamo udeležbo.

Navodila sodelavcem in dopisnikom revije Šolska knjižnica

Splošna načela

Revija Šolska knjižnica objavlja le izvirna, še neobjavljena dela, napisana v slovenščini, za kar odgovarja avtor. Strokovni članki v rubrikah Stroka ter Stroka in praksa morajo imeti naslov, izvleček, ključne besede v slovenščini in angleščini in vrstilec univerzalne decimalne klasifikacije. Prispevki morajo biti napisani strokovno, jezikovno in slogovno neoporečno in lektorirani. Logično naj bodo razdeljeni na poglavja in podpoglavja.

Naslov prispevka naj bo kratek, jasen, enostaven in informativen. Vsebuje naj ključne pojme in obsega največ 10 do 12 besed. Odražati mora temo prispevka, po potrebi pa je lahko dodan tudi podnaslov.

Izvleček (abstract) naj vsebuje največ 200 besed in je na prvi strani članka, takoj za naslovom prispevka, ki mu sledijo še ključne besede in vrstilec UDK. Razumljiv mora biti sam po sebi, brez branja celotnega besedila prispevka. Napisan naj bo v 3. osebi, povzema naj bistvo članka, pojasni njegov namen in cilje, opiše uporabljene metode in tehnike morebitnega raziskovalnega oziroma znanstvenega pristopa, rezultate ter glavne ugotovitve. Praviloma naj bo izvleček oblikovan v enem odstavku.

Dругih sestavkov (sporočil, predstavitev knjig in drugih medijev, pisem) ni treba opremiti z izvlečkom, ključnimi besedami in vrstilec UDK. Seminar-skih nalog v obliki, kot so izdelane pri študiju ali na različnih tečajih oz. seminarjih, ne sprejemamo, če niso ustrezno prirejene za objavo v naši reviji. Na koncu prispevka naj bo navedena predstavitev avtorja/-ev, ki vsebuje znanstveni naziv, ime in priimek avtorja, strokovni naziv, delovno mesto in ustanovo zaposlitve. Sledita naslov ustanove in elektronski poštni naslov avtorja.

Za trditve v sestavku odgovarja avtor/-ica, zato mora biti podpisan/-a s celotnim imenom in priimkom. **Avtor mora priložiti lastnoročno podpisano prijavnico za objavo prispevka v reviji**, s katero med drugim jamči, da je prispevek izvirno avtorsko delo (obrazec za prijavo prispevka je skupaj z uredniško politiko in navodili sodelavcem in dopisnikom revije Šolska knjižnica dostopen na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo – Knjižnična dejavnost – revija Šolska knjižnica: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=5175>

Tipkopis

Prispevki lahko obsegajo do 15 tipkanih strani s preglednicami, slikami in viri vred (do 30.000 znakov s presledki). Besedilo mora biti napisano v wordu, s pisavo Times New Roman, velikost črk 12, razmik med vrsticami 1,5. Strokovni prispevek obvezno vsebuje naslov članka v slovenščini in angleščini, ime in priimek avtorja/-ice, sledijo izvleček in ključne besede v slovenščini in angleščini, vrstilec UDK, besedilo sestavka in nazadnje seznam citiranih in uporabljenih virov ter predstavitev avtorja/-ev.

Avtorji morajo svoje prispevke poslati v elektronski obliki po e-pošti odgovorni urednici na naslov revija.solskasknjiznica@zrss.si, na naslov uredništva pa morajo poslati podpisano in izpolnjeno prijavnico prispevka za objavo v reviji. Nepopolnih prispevkov uredništvo ne bo upoštevalo.

Preglednice, slike in druge priloge naj bodo vključene v besedilo, vsaka preglednica ali slika naj ima naslov in zaporedno številko. Slikovno gradivo morajo avtorji priložiti v elektronski obliki (JPG- ali TIF-format).

Viri

Za navajanje virov uporabljajte samo avtorski način (avtor in letnica v oklepaju). Navajanje virov je prilagojeno reviji Knjižnica in Navodilom za prijavo, pripravo in zagovor diplomskega dela Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/biblio/studenti/diploma/dokumenti/dipl_navodila.rtf).

Primeri avtorskega navajanja

En avtor:

Ko UDK-vrstilec uporabljamo za signaturo, izberemo en sam vrstilec, ta pa sme biti poljubno kratek in ga imenujemo postavitveni UDK ali postavitveni vrstilec (Šauperl, 2000).

Do treh avtorjev navedemo vse:

Z informacijsko pismenostjo v informacijski družbi so se ukvarjali tudi mnogi tuji avtorji (npr. Eisenberg, Lowe in Spitzer, 2004).

Več kot trije avtorji:

Predstavljena je postavitvev in oprema v mladinskih oddelkih splošnih knjižnic (Ločniškar Fidler et al., 2006).

Brez avtorja:

Šolska knjižnica je vir informacij in znanja za vse udeležence vzgojno-izobraževalnega procesa in podpira vse predmete, ki se poučujejo na šoli, in tudi interesne dejavnosti (Manifest, 2001).

V poglavju Viri navedbe razvrstite po abecednem redu avtorjev/-ic (oziroma prvem elementu navedbe – npr. po naslovu), temu sledi letnica izida. Na koncu vsake bibliografske enote je pika.

Primeri bibliografskih navedb

Knjiga

Priimek, I. (leto izida). *Naslov dela*. (izd.). Kraj izida: založba.

Šauperl, A. (2000). *Klasifikacija knjižničnega gradiva: učbenik za študentke in študente bibliotekarstva*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. (BiblioThecaria; 9).

Eisenberg, M. B., Lowe, C. A. in Spitzer, K. L. (2004). *Information literacy: essential skills for the information age*. 2nd ed. Westport, Connecticut: London: Libraries Unlimited.

Del knjige oziroma prispevek v monografski publikaciji

Priimek, I. (leto izida). Naslov prispevka. V I. Priimek, *Naslov publikacije* (str. od–do). Kraj izida: založba.

Ambrožič, M. (2004). Informacijski viri pri projektne in raziskovalnem delu. V M. Steinbuch (Ur.), *Informacijsko opismenjevanje: priručnik za delo z informacijskimi viri* (str. 13–68). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Članek

Priimek, I. (Leto izida). Naslov članka. *Naslov revije*, let. (št.), str.

Ločniškar - Fidler, M., Tomšič, N., Lavrenčič - Vrabec, D. in Zadravec, V. (2006). Postavitvev in oprema monografskih publikacij v mladinskih oddelkih splošnih knjižnic. *Knjižnica*, 50 (3), 105–125.

Spletna stran

Priimek, I. (Leto objave). *Naslov dokumenta ali spletne strani*. Kraj izida: založba. Pridobljeno dan. mesec. leto s spletne strani: <http://...>

Dimec, J. (2000). Avtomatsko opisovanje vsebine dokumentov na internetu. *COBISS Obvestila 4*. Pridobljeno 17. 3. 2004 s spletne strani: http://home.izum.si/cobiss/cobiss_obvestila/2000_4/index.html.

Kurikul. Knjižnično informacijsko znanje: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 16. 1. 2010 s spletne strani:

http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/K_KNJIZN_INF_ZNANJE_gimn.pdf.

Naslov uredništva:

Uredništvo revije Šolska knjižnica, Zavod RS za šolstvo, OE Maribor, Trg revolucije 7, 2000 Maribor

Rokopisov in drugega gradiva ne vračamo.

ISSN 0353-8958

9 770353 895004

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo